

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi valtakunnallisesta osaamistietovarannosta ja siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki valtakunnallisesta osaamistietovarannosta. Laissa säädettäisiin digitaalisesta palvelusta ('Osaamispolku'), jonka tarkoituksena on tukea osaamisen kehittämistä ja ylläpitoa. Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annettua lakia ja siihen liittyen tehtäisiin teknisiä muutoksia seitsemään muuhun lakiin.

Uusi laki valtakunnallisesta osaamistietovarannosta sisältäisi säännökset osaamistietovarannosta, jonka sisältämiä tietoja käytettäisiin tukemaan yksilöiden koulutus- ja uravalintoja sekä osaamisen kehittämistä. Laki sisältäisi myös säännökset tietojen hyödyntämisestä koulutuksen ja työhallinnon kehittämisessä.

Valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annettuun lakiin ehdotetaan uutta lukua, jossa säädettäisiin koulutustarjonnan tietovarannosta. Luvussa säädettäisiin, mistä koulutusmahdollisuuksista tietovarantoon tallennettaisiin tietoja, joita Osaamispolku-palvelu voisi hyödyntää tietopohjana ehdottaessaan mahdollisuuksia osaamisen kehittämiseen. Kaikki tietovarannon sisältämä koulutustarjonta ei kuitenkaan toimisi pohjana tähän tarkoitukseen. Lisäksi tarkoituksena on, että tallentamalla julkisilla varoilla rahoitetun koulutuksen tiedot yhteen tietovarantoon saataisiin kansallista tietopohjaa esimerkiksi tällaisen koulutuksen arviointiin. Opetuksen ja koulutuksen arvioinnin lisäksi tietovaranto tukisi muita koulutuksen ja työhallinnon kehittämis- ja suunnittelutehtäviä.

Esitys ja Osaamispolku-palvelu tukevat useita pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman tavoitteita, erityisesti tavoitteita yksilöllisistä koulutus- ja urapoluista, kohtaanto-ongelman vähentämisestä sekä osaamispotentiaalin paremmasta hyödyntämisestä. Lisäksi ne tukevat hallitusohjelman tavoitteita muun muassa tiedon liikkuvuudesta eri julkishallinnon tietojärjestelmien välillä sekä elämäntapahtumien digitalisoinnista.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
PERUSTELUT	5
1 Asian tausta ja valmistelu	5
1.1 Tausta	5
1.2 Valmistelu	6
2 Nykytila ja sen arviointi	8
2.1 Viranomaistehtävät	8
2.1.1 Opetushallitus	8
2.1.2 ELY-keskusten kehittämis- ja hallintokeskus (KEHA-keskus)	9
2.2 Tekoäly	10
2.2.1 Euroopan unionin tekoälysäädös	10
2.2.1.1 Tekoälysäädöksen soveltaminen	10
2.2.1.2 Osaamispolun suhde suuririskisiin tekoälyjärjestelmiin	12
2.2.1.3 Yleiskäyttöiset tekoälymallit	13
2.2.2 Euroopan neuvoston puiteyleissopimus tekoälystä	16
2.3 Yleislainsäädäntö henkilötietojen käsittelystä ja elinkaaresta	17
2.3.1 Tietosuoja	17
2.3.1.1 Yleinen tietosuoja-asetus ja kansallinen liikkumavara	17
2.3.1.2 Henkilötietojen käsittelytoimet ja käsittelyperusteet	18
2.3.1.3 Rekisteröidyn oikeudet	21
2.3.1.4 Rekisterinpitäjä ja yhteisrekisterinpitäjät	25
2.3.1.5 Henkilötietojen luovuttaminen	26
2.3.1.6 Tietojen säilytysajat ja arkistointi	27
2.4 Henkilötietojen käsittely nykyisissä palveluissa	28
2.4.1 Valtakunnalliset opinto- ja tutkintorekisterit	28
2.4.2 Työmarkkinatorin työnhakuprofiili ja työnhakuprofiilien tietovaranto	30
2.5 Palveluautomaation käyttö	31
3 Tavoitteet	32
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	33
4.1 Keskeiset ehdotukset	33
4.2 Pääasialliset vaikutukset	35
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset	35
4.2.2 Vaikutukset ihmisiin	35
4.2.2.1 Vaikutukset koulutus- ja urasuunnitteluun	35
4.2.2.2 Vaikutukset eräisiin haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin	37
4.2.2.3 Vaikutukset tietosuojaan	39
4.2.3 Vaikutukset palvelua ylläpitäviin viranomaisiin	42
4.2.3.1 Vaikutukset Opetushallitukseen	42
4.2.3.2 Vaikutukset KEHA-keskukseen	44
4.2.4 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset	45
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	46
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset	46
5.2 Ulkomaiden vastaavia palveluita	49
5.2.1 Ruotsi	49

5.2.2 Norja	50
5.2.3 Tanska	51
5.2.4 Viro	52
6 Lausuntopalaute	52
6.1 Lausuntokierroksen palaute	52
6.2 Lasten kuuleminen	53
6.3 Lainsäädännön arviointineuvoston lausunto	54
7 Säännöskohtaiset perustelut	55
7.1 Laki valtakunnallisesta osaamistietovarannosta	55
7.2 Laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain muuttamisesta	69
7.3 Laki oppivelvollisuuslain 11 §:n muuttamisesta	81
7.4 Laki varhaiskasvatuslain muuttamisesta	81
7.5 Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 109 a §:n muuttamisesta	81
7.6 Laki ammattikorkeakoululain 28 a §:n ja 28 c §:n muuttamisesta	81
7.7 Laki yliopistolain 36 a §:n ja 38 §:n muuttamisesta	82
7.8 Laki vapaasta sivistystyöstä annetun lain 6 b ja 6 c §:n muuttamisesta	82
7.9 Laki taiteen perusopetuksesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta	82
8 Lakia alemman asteinen sääntely	82
9 Voimaantulo	83
10 Toimeenpano ja seuranta	83
11 Esityksen riippuvuus muista esityksistä	83
11.1 Esitys työnhakijan palveluprosessin ja työnvälityspalveluiden kehittämistä koskevaksi lainsäädännöksi	83
11.2 Ensihoitaja- kätilö- ja terveydenhoitajakoulutusta koskeva esitys	84
11.3 Taiteen perusopetusta koskevan lainsäädännön uudistaminen	84
12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	84
12.1 Lakisidonnaisuus viranomaisten ylläpitämässä palvelussa	84
12.2 Arkaluonteisten henkilötietojen käsittely	86
12.3 Henkilötietojen suojan suhde julkisuusperiaatteeseen	87
12.4 Yhdenvertaisuus	90
LAKIEHDOTUKSET	93
1. Laki valtakunnallisesta osaamistietovarannosta	93
2. Laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain muuttamisesta	97
3. Laki oppivelvollisuuslain 11 §:n muuttamisesta	100
4. Laki varhaiskasvatuslain muuttamisesta	101
5. Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 109 a §:n muuttamisesta	102
6. Laki ammattikorkeakoululain 28 a ja 28 c §:n muuttamisesta	103
7. Laki yliopistolain 36 a §:n ja 38 §:n muuttamisesta	104
8. Laki vapaasta sivistystyöstä annetun lain 6 b ja 6 c §:n muuttamisesta	105
9. Laki taiteen perusopetuksesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta	106
LIITTEET	107
RINNAKKAISTEKSTIT	107
2. Laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain muuttamisesta	107
3. Laki oppivelvollisuuslain 11 §:n muuttamisesta	112
4. Laki varhaiskasvatuslain muuttamisesta	113
5. Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 109 a §:n muuttamisesta	115

6. Laki ammattikorkeakoululain 28 a ja 28 c §:n muuttamisesta	116
7. Laki yliopistolain 36 a ja 38 §:n muuttamisesta	118
8. Laki vapaasta sivistystyöstä annetun lain 6 b ja 6 c §:n muuttamisesta	119
9. Laki taiteen perusopetuksesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta	120

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Ehdotettava lainsäädäntö liittyy Jatkuvan oppimisen digitaalinen palvelukokonaisuus - hankkeessa kehitettävään uuteen Osaamispolku-palveluun. Palvelukokonaisuus toteutetaan vuosina 2021–2025 opetus- ja kulttuuriministeriön sekä työ- ja elinkeinoministeriön yhteisenä hankkeena, josta on tarkempaa tietoa hankesivuilla osoitteessa <https://okm.fi/hanke?tunnus=OKM069:00/2021>.

Hanke on osa Suomen kestävän kasvun ohjelmaa (RRP) sekä siihen sisältyvää jatkuvan oppimisen digitalisaatio-ohjelmaa, joka koostuu kahdesta toisiaan tukevasta osakokonaisuudesta. Jatkuvan oppimisen digitaalinen palvelukokonaisuus on toinen näistä osakokonaisuuksista. Se on koko koulutusjärjestelmän kattava ja hallinnonrajat ylittävä. Toinen osakokonaisuus on korkeakoulutuksen digitalisaation ja joustavan oppimisen vahvistamisohjelma, joka kattaa kaikki korkeakoulut. Hankkeen taustalla ovat vuoden 2020 lopussa valmistuneet, parlamentaarisesti valmistellut Jatkuvan oppimisen linjaukset ja erityisesti seuraavat Jatkuvan oppimisen parlamentaarisen uudistuksen tavoitteet: kaikilla on merkityksellisen elämän edellyttämät tiedot, taidot ja osaaminen, jokainen työkäinen kehittää osaamistaan työuran aikana sekä osaaminen uudistaa työelämää ja työelämä osaamista.

Jatkuvan oppimisen digitaalinen palvelukokonaisuus edistää useita pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman tavoitteita, kuten ihmisten mahdollisuuksia kasvattaa osaamistaan ja työllistyä (s. 6) sekä rakentaa tulevaisuuttaan kouluttautumalla, työtä tekemällä ja yrittämällä (s. 11). Hallitusohjelman mukaan talouskasvua vauhditetaan muun muassa nostamalla osaamistasoa (s. 12). Tavoitteina on parantaa mahdollisuuksia osaamisen kehittämiseen (s. 25), mahdollistaa ammatillinen kehittyminen (s. 26) sekä kannustaa yksilöllisiin koulutus- ja uravalintoihin (s. 80). Lisäksi pyritään vähentämään päällekkäistä koulutusta (s. 25) ja suuntaamaan koulutusta koulutustasoa nostavaan tai työmarkkina-asemaa parantavaan koulutukseen (s. 91). Hallituskauden tavoitteeksi on kirjattu, että koulutus vastaa paremmin työelämän tarpeisiin ja vähentää kohtaanto-ongelmaa (s. 78). Tarkoituksena on myös hyödyntää paremmin yhteiskunnassa jo olemassa olevaa käyttämätöntä osaamis potentiaalia (s. 90). Jatkuvan oppimisen digitaalisen palvelukokonaisuuden tarkoituksena on edistää näitä kaikkia tavoitteita.

Lisäksi lakiesitys ja jatkuvan oppimisen digitaalinen palvelukokonaisuus toteuttavat hallitusohjelman kirjauksia digitalisaation, teknologian ja tietojen hyödyntämisestä. Hallitusohjelman mukaan hallitus toteuttaa tarvittavat kansalliset lainsäädäntömuutokset, joilla uusia teknologioita ja digitalisaatiota voidaan hyödyntää täysimääräisesti julkishallinnon toiminnassa (s. 112). Myös tekoälyn mahdollisuudet pyritään hallitusohjelman mukaan hyödyntämään täysimääräisesti, ihmiset mukana pitäen (s. 6). Tekoälyn ja digitalisaation mahdollisuudet otetaan huomioon myös koulutusjärjestelmän kehittämisessä (s. 80). Hallitusohjelman mukaan hallitus lisäksi edistää tiedon liikkumista julkishallinnon eri tietojärjestelmien välillä sekä parantaa digitalisaation kustannusvaikuttavuutta hyödyntämällä laajemmin olemassa olevia kansallisia tietovarantoja sekä tietojärjestelmiä. Hallituskauden aikana toteutetaan hankkeita, joilla digitalisoidaan elämäntapahtumien ympärille kiinnittyvät julkiset ja yksityiset palvelut niin, että ne toimivat saumattomasti yhteen. (S. 113.) Näiden tavoitteiden lisäksi esityksellä pyritään mahdollistamaan palvelukokonaisuuden tietojen hyödyntämistä myös oppilaanohjauksessa, mikä edistää hallitusohjelman kirjausta oppilaanohjauksen vahvistamisesta huomioiden erityisesti jatko-opinnot ja työllistymisen (s. 80). Hallitusohjelman tavoitteena on myös laajentaa työvoimaviranomaisen ja palvelun

tuottajien mahdollisuuksia hyödyntää tietoa toiminnan vaikuttavuuden sekä työnhakijoiden palvelunohjauksen tehostamiseksi (s. 64).

1.2 Valmistelu

Esitys on valmisteltu Jatkuvan oppimisen digitaalinen palvelukokonaisuus -hankkeen lainsäädäntö- ja etiikkaryhmässä, jossa ovat edustettuina opetus- ja kulttuuriministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, Opetushallitus, korkeakoulujen Digivisio 2030 -hanke ja Uudenmaan ELY-keskus. Päävastuu lainvalmistelusta on ollut opetus- ja kulttuuriministeriöllä yhdessä työ- ja elinkeinoministeriön kanssa.

Esitystä on käsitelty Jatkuvan oppimisen digitaalinen palvelukokonaisuus -hankkeen ohjausryhmässä, jossa ovat olleet edustettuina opetus- ja kulttuuriministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Digivisio 2030 -hanke, Opetushallitus ja ELY-keskusten kehittämis- ja hallintokeskus (KEHA-keskus; entinen ELY-keskusten sekä TE-toimistojen kehittämis- ja hallintokeskus). Opetushallitus ja KEHA-keskus ovat edustettuina asiantuntijajäsenenä, ilman ääni- ja päätöksentekooikeutta. Ohjausryhmän asiakirjat ovat hankesivuilla osoitteessa <https://okm.fi/hanke?tunnus=OKM069:00/2021>.

Esitystä valmisteltaessa on kuultu myös muita hankkeen ohjausryhmän alaisia ryhmiä eli hankeryhmää, kokonaisarkkitehtuuriryhmää ja operatiivista kehittämisryhmää. Hankeryhmässä ja kokonaisarkkitehtuuriryhmässä ovat olleet edustettuina opetus- ja kulttuuriministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, Opetushallitus, KEHA-keskus, Digivisio 2030 -hanke ja Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus. Operatiivisessa kehittämisryhmässä on ollut edustus opetus- ja kulttuuriministeriöstä, työ- ja elinkeinoministeriöstä, Opetushallituksesta ja KEHA-keskuksesta sekä asiantuntijajäsen Digivisio 2030 -hankkeesta.

Ohjausryhmä ja sen alaiset lainsäädäntö- ja etiikkaryhmä, hankeryhmä ja kokonaisarkkitehtuuriryhmä on asetettu 9.11.2021 ja niiden toimikautta on jatkettu 11.10.2023 tehdyllä päätöksellä. Operatiivinen kehittämisryhmä on asetettu 11.10.2023.

Lisäksi esitystä valmisteltaessa on kuultu hankkeen sidosryhmäfoorumiä, joka on asetettu 16.3.2022. Sidosryhmäfoorumeissa ovat olleet edustettuina opetus- ja kulttuuriministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, valtiovarainministeriö, sisäministeriö, Opetushallitus, Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus, KEHA-keskus, Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus, Kaakkois-Suomen ELY-keskus, TE-asiakaspalvelukeskus, Suomen Kuntaliitto ry, Sivistystyönantajat ry, Akava ry, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Elinkeinoelämän Keskusliitto EK, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK r.y., Keskuskauppakamari ry, Suomen Yrittäjät ry, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra, Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT, Suomen nuorisovaltuustojen kattojärjestö Allianssi ry, Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL) ry, Suomen Lukiolaisten Liitto ry, Vammaisfoorumi ry, Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry, Työttömien keskusjärjestö ry, STTK ry, Suomen Opiskelija-Allianssi – OSKU ry, Vatesäätiö sr, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry, Suomen opinto-ohjaajat SOPO ry, Erilaisten oppijoiden liitto ry, Pro Lukio ry, Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry, Finlands Svenska Skolungdomsförbundet FSS rf, Vapaa Sivistystyö ry, DigiOne -hanke, Digivisio 2030 -hanke, Helsingin kaupunki sekä BusinessOulu.

Esitykseen sisältyviä keskeisiä ehdotuksia on käsitelty myös Jatkuvan oppimisen digitalisaatio-ohjelman ohjausryhmässä, joka on asetettu 11.4.2022 ja jonka toimikautta jatkettu 12.2.2024. Ohjelman ohjausryhmässä ovat olleet edustettuina opetus- ja kulttuuriministeriö, työ- ja

elinkeinoministeriö, valtiovarainministeriö ja Digivisio 2030 -hanke. Ohjelman ohjausryhmästä on tietoa hankeikkunassa osoitteessa <https://okm.fi/hanke?tunnus=OKM012:00/2023>.

Esitystä valmisteltaessa valtiovarainministeriöltä on pyydetty lausunto Osaamispolkuun liittyvistä tiedonhallinnan muutoksista. Esitystä valmisteltaessa on kuultu myös maa- ja metsätalousministeriötä, puolustusministeriötä, sisäministeriötä sekä sosiaali- ja terveysministeriötä niiden hallinnonalojen koulutustarjonnan sisällyttämisestä osaksi palvelua.

Luonnos hallituksen esitykseksi on ollut lausuntokierroksella 20.11.2024–8.1.2025. Esitysluonnoksesta on pyydetty lausunnot seuraavilta tahoilta: maa- ja metsätalousministeriö, oikeusministeriö, puolustusministeriö, sisäministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, valtiovarainministeriö, valtioneuvoston oikeuskansleri, eduskunnan oikeusasiamies, ELY-keskukset, Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Kansallisarkisto, KEHA-keskus, Opetushallitus, TE-asiakaspalvelukeskus, tietosuojavaltuutettu, Tilastokeskus, Uudenmaan ELY-keskuksen oikeudelliset palvelut -yksikkö, Aalto-yliopisto, Aikuislukioliitto ry, Akava ry, Ammatilliset erityisoppilaitokset (AMEO-verkosto), Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, Ammattiosaamisen kehittämissyhistys AMKE ry, Bildningsalliansen rf, BusinessOulu, DigiOne-hanke, Digivisio 2030 -hanke, Elinkeinoelämän Keskusliitto EK, Elinkeinoelämän Oppilaitokset EOL ry, Erilaisten oppijoiden liitto ry, Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf, Helsingin eurooppalainen koulu, Helsingin kaupunki, Helsingin yliopisto, Itä-Suomen yliopisto, Jyväskylän yliopisto, Kansalaisopistojen liitto KoL ry, Keskuskauppakamari ry, Kunta- ja hyvinvointialuetyöntajat KT, Lapin yliopisto, Lappeenrannan–Lahden teknillinen yliopisto LUT, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK r.y., Maanpuolustuskorkeakoulu, Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry, Opintokeskukset ry, Oulun yliopisto, Pelastusopisto, Poliisiammattikorkeakoulu, Pro Lukio ry, Raja- ja merivartiokoulu, Rikosseuraamusalan koulutuskeskus, Saamelaisalueen koulutuskeskus, Saamelaiskäräjät, Sivistysala ry, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry, Suomen Ammattikoulutuksen Johtajat SAJO ry, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra, Suomen Kansanopistoyhdistys ry, Suomen kesäyliopistot ry, Suomen konservatorioliitto r.y., Suomen Kuntaliitto ry, Suomen Lukiolaisten Liitto ry, Suomen Lähilukioyhdistys ry, Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry, Suomen opinto-ohjaajat SOPO ry, Suomen Opiskelija-Allianssi – OSKU ry, Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry, Suomen Oppisopimusosaajat ry, Suomen Rehtorit ry, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry, Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL) ry, Suomen Yrittäjät ry, Svenska handelshögskolan, Taideyliopisto, Taiteen perusopetusliitto TPO ry, Tampereen yliopisto, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry, Turun yliopisto, Työttömien keskusjärjestö ry, Urheiluopistot ry, Vaasan yliopisto, Vammaisfoorumi ry, Vammaisten henkilöiden neuvottelukunta VANE, Vapaa Sivistystyö ry, Vates-säätiö sr, Yksityiskoulujen Liitto ry sekä Åbo Akademi. Myös muilla on ollut mahdollisuus jättää lausunto Lausuntopalvelun tai opetus- ja kulttuuriministeriön kirjaamon kautta.

Esityksestä annettiin lausuntokierroksella 61 lausuntoa. Lausunnon antoivat oikeusministeriö, puolustusministeriö, valtiovarainministeriö, oikeuskanslerinvirasto, Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Kansallisarkisto, KEHA-keskus, Opetushallitus, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus, tietosuojavaltuutettu, Tilastokeskus, Aalto-korkeakoulusäätiö sr, Akava ry, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, Ammattikorkeakoulujen tietohallintojohtajat – AAPA, Ammattiosaamisen kehittämissyhistys AMKE ry, Bildningsalliansen rf, Elinkeinoelämän Keskusliitto EK, Elinkeinoelämän Oppilaitokset EOL ry, Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu OY, Hanken Svenska handelshögskolan, Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, Helsingin yliopisto, Itä-Suomen yliopisto, Jyväskylän

yliopisto, Kansalaisopistojen liitto KoL, Karelia Ammattikorkeakoulu Oy, Keskuskauppakamari, Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT, Lapin ammattikorkeakoulu, Lapin yliopisto, Näkövammaisten liitto ry, Oulun kaupunki, Oulun yliopisto, Pro Lukio ry, Saamelaiskäräjät, Sivistysala ry (Sivista), STTK ry., Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Suomen Kansanopistoyhdistys - Finlands Folkhögskolförening ry, Suomen Kuntaliitto, Suomen opinto-ohjaajat ry, Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry, Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL), Suomen Yrittäjät ry, Taideyliopisto, Tampereen ammattikorkeakoulu, Tampereen yliopisto, Tehy ry, Turun ammattikorkeakoulu Oy, Turun yliopisto, Työväen Sivistysliitto, Vaasan yliopisto, Vammaisfoorumi ry, Vapaa Sivistystyö ry, Vates-säätiö sr ja Åbo Akademi. Lausunnon antoi myös yksi yksityishenkilö. Lisäksi maa- ja metsätalousministeriö, Rajavartiolaitoksen esikunta ja sisäministeriö ilmoittivat, että niillä ei ole esitysluonnoksesta lausuttavaa. Lausuntoyhteenvedo ja lausunnot ovat luettavissa lainsäädäntöä koskevan esityksen hankesivuilla osoitteessa <https://okm.fi/hanke?tunnus=OKM003:00/2024>.

Lisäksi lapsia ja nuoria on kuultu erikseen kouluissa järjestetyissä kuulemistilaisuuksissa ja kyselyn avulla osana hallituksen esityksen valmistelua ja Osaamispolun palvelumuotoilua.

Esityksestä on käyty Saamelaiskäräjälain mukainen neuvottelu Saamelaiskäräjien kanssa huhtitoukokuussa 2025. Esitys on käsitelty myös kuntatalouden ja hallinnon neuvottelukunnassa kesäkuussa 2025. Lainsäädännön arviointineuvosto on arvioinut esitysluonnoksen kesäkuussa 2025. Esityksestä on lisäksi pyydetty ja saatu tietosuojavaikuttetun toimiston lausunto kesällä 2025.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Viranomaistehtävät

2.1.1 Opetushallitus

Opetushallituksen tehtävistä säädetään Opetushallituksesta annetussa laissa (564/2016). Lain 2 §:n 1 momentin mukaan Opetushallituksen tehtävänä on muun muassa kehittää koulutusta, varhaiskasvatusta ja elinikäistä oppimista, hoitaa näihin liittyvät palvelu- ja hallintotehtävät sekä ennakoida osaamis- ja koulutustarpeita (1 kohta). Lisäksi tehtävänä on muun muassa edistää toimialaan kuuluvan toiminnan tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta sekä seurata toiminnan järjestämistä (4 kohta), tiedottaa ja antaa toimialaa koskevaa neuvontaa ja ohjausta (5 kohta) sekä hoitaa opetus- ja kulttuuriministeriön määräämät tehtävät (7 kohta). Jatkuvan oppimisen digitaaliseen palvelukokonaisuuteen liittyvät erityisesti koulutuksen ja elinikäisen oppimisen kehittäminen, niihin liittyvien palvelu- ja hallintotehtävien hoitaminen sekä osaamis- ja koulutustarpeiden ennakointi.

Lain 2 §:n 2 momentin mukaan Opetushallituksen tehtävänä on lisäksi muussa laissa säädetyn mukaisesti muun muassa päättää toimialaansa kuuluvan koulutuksen opetussuunnitelmien ja tutkintojen sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteista ja muista määräyksistä (1 kohta), ylläpitää sille säädettyjä tai määrättyjä tehtäviä varten tarpeellisia tietovarantoja, -rekistereitä ja -järjestelmiä (2 kohta) sekä tuottaa palveluja opiskelijavalintojen toteuttamista varten (3 kohta). Opetushallituksella on koulutuksen kehittämisvirastona keskeinen tehtävä suomalaisen koulutusjärjestelmän tuottaman osaamisen määrittelyssä. Opetushallituksen tehtäviin kuuluu muun muassa varmistaa ammatillisen koulutuksen osalta, että eri alojen perustutkintojen, ammattitutkintojen ja erikoisammattitutkintojen perusteet on uudistettu siten, että tutkintojen perusteet mahdollistavat työelämässä eri aloilla tarvittavan ajantasaisen osaamisen kehittämisen. Tämän tehtävän onnistumisen kannalta on tärkeää, että Opetushallituksella on

pääsy ajantasaiseen työmarkkina-, koulutus- ja ennakointitietoon, mikä puolestaan mahdollistaa nopeamman reagoinnin työelämän osaamistarpeisiin ja tutkintojen perusteiden sisältöjen kehittämiseen.

Lain 2 §:n perustelujen (HE 80/2016 vp, s. 39) mukaan 2 momenttiin on pyritty informatiivisuuden varmistamiseksi kokoamaan keskeisiä virastolle kuuluvia tehtäviä, joista säädetään muussa laissa. Kohdasta 2 todetaan perusteluissa, että viranomaisen voi silloisen henkilötietolainsäädännön mukaisesti pitää sellaisia henkilörekistereitä, jotka ovat sen lakisääteisten tai sille määrättyjen tehtävien hoitamiseksi tarpeellisia, vaikka rekisterin pitämisestä ei erikseen säädetäisi. Virasto voisi perustelujen mukaan tarvittaessa ylläpitää myös toimintansa kannalta tarpeellisia muita kuin henkilötietoja sisältäviä tietovarantoja ja järjestelmiä. Opetushallituksen ylläpitämistä, henkilötietoja sisältävistä tietovarannoista ja rekisteistä on säädetty erityisesti laissa valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä (884/2017), jäljempänä *opinto- ja tutkintorekisterilaki*. Uusi jatkuvan oppimisen digitaalinen palvelukokonaisuus sisältää osittain uusia tietovarantoja ja rekistereitä, joiden ylläpitotehtäviä ehdotetaan esityksessä Opetushallitukselle. Esitystä valmisteltaessa on katsottu, että lailla olisi tarpeen säätää Opetushallituksen tehtävistä tietovarantojen ylläpitäjänä ja rekisterinpitäjänä, muun muassa vastuunjaosta KEHA-keskuksen kanssa yhteisrekisterinpitäjänä sekä valtuudesta antaa määräyksiä tietosisällöistä. Myös henkilötietojen käsittelystä palvelussa on katsottu tarpeelliseksi säätää siten, kuin jäljempänä käsitellään tarkemmin.

Opetushallituksesta annetun lain 2 §:n 3 momentin mukaan korkeakoulujen osalta Opetushallitus hoitaa vain 1 momentin 1 kohdassa mainitut ennakointitehtävät, 1 momentin 2–3 ja 5 kohdassa mainitut tehtävät sekä 2 momentin 2–4 kohdassa mainitut tehtävät.

2.1.2 ELY-keskusten kehittämis- ja hallintokeskus (KEHA-keskus)

KEHA-keskus hoitaa muun muassa ELY-keskusten ja työ- ja elinkeinotoimistojen tietohallintopalveluja. Tietohallintopalveluina KEHA-keskus kehittää, tuottaa ja hankkii sähköisiä palveluja ja tietojärjestelmiä sekä hoitaa muita vastaavia sille säädettyjä ja määrättyjä tehtäviä. KEHA-keskuksen vastuulle kuuluvat tietohallintopalvelut ovat toimialariippuvaisia tietohallintopalveluja erotuksena toimialariippumattomista perustietotekniikan palveluista, joita Valtori-palvelukeskus hoitaa valtion yhteisten tieto- ja viestintätekniisten palvelujen järjestämisestä annetun lain (1226/2013) nojalla.

Työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain (380/2023), jäljempänä *työvoimapalveluiden järjestämislaki*, mukaisesti KEHA-keskuksen tehtävänä on vastata työvoimapalvelujen valtakunnallisista tietojärjestelmäpalveluista. Lain 13 luvun 120 §:n 1 momentin mukaan KEHA-keskus vastaa työvoimapalvelujen valtakunnallisen tietovarannon, palvelualustan ja asiakastietojärjestelmäkokonaisuuden sekä asiakastietojärjestelmäkokonaisuuteen liittymiseksi tarvittavien rajapintojen kehittämisestä ja ylläpidosta (työvoimapalvelujen valtakunnalliset tietojärjestelmäpalvelut). Lain 123 §:n mukaan KEHA-keskus ja työvoimaviranomaiset ovat 120 §:ssä tarkoitetun työvoimapalvelujen valtakunnallisen tietovarannon yhteisrekisterinpitäjiä.

Työvoimapalveluiden järjestämislain 14 luku sisältää säännökset valtakunnallisesta palvelualustasta (Työmarkkinatori), palvelualustalla laadittavista työnhakuprofiileista ja niiden tiedoista sekä työnhakuprofiilien tietovarannosta. KEHA-keskus on työnhakuprofiilien tietovarannon rekisterinpitäjä.

Lisäksi KEHA-keskus hoitaa julkisiin työvoimapalveluihin ja työttömyysturvaan sekä yritystoiminnan aloittamiseen ja kehittämiseen liittyviä valtakunnallisia tieto- ja neuvontapalveluja. Tästä säädetään elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista sekä

elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kehittämis- ja hallintokeskuksesta annetun lain (897/2009) 3 a §:n 2 momentin 6 kohdassa. Kyseinen laki kumoutuu 1.1.2026 uudella lailla elinvoimakeskuksesta sekä Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskuksesta (531/2025), jonka 13 §:n 2 momentin 2 kohta sisältää vastaavan säännöksen. Sen mukaan Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskuksen tehtävänä on seurata ja arvioida työvoimapalveluiden tuloksellisuutta ja toimivuutta sekä tuottaa niitä koskevaa tietoa. Uuden lain myötä KEHA-keskuksen nimi muuttuu Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskukseksi.

Osa uusista palvelukokonaisuuteen liittyvistä tehtävistä ehdotetaan KEHA-keskukselle, joten niistä olisi tarpeen säätää lailla. KEHA-keskukselle ehdotettavat tehtävät liittyvät rekisterinpitäjän tehtäviin sekä tietojen tallentamiseen ja siirtämiseen uusien ja nykyisten tietovarantojen välillä. Hallituksen esitystä valmisteltaessa on arvioitu, että näistä tehtävistä on tarkoituksenmukaista säätää uusien tietovarantojen sääntelyn yhteydessä eikä samalla ole tarpeen muuttaa työvoimapalveluiden järjestämisalakia. Sen sijaan tieto- ja neuvontapalvelut tulisivat tähänastisella sääntelyllä kattamaan myös KEHA-keskukselle muodostuvan uuden tehtävän, joka liittyisi Osaamispolku-palvelun ohjaajan osion kehittämiseen ja ylläpitoon.

2.2 Tekoäly

2.2.1 Euroopan unionin tekoälysäädös

2.2.1.1 Tekoälysäädöksen soveltaminen

Tekoälyn käyttöä sääntelee Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2024/1689 tekoälyä koskevista yhdenmukaistetuista säännöistä ja asetusten (EY) N:o 300/2008, (EU) N:o 167/2013, (EU) N:o 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 ja (EU) 2019/2144 sekä direktiivien 2014/90/EU, (EU) 2016/797 ja (EU) 2020/1828 muuttamisesta (tekoälysäädös). Tekoälysäädös on voimassa, ja sen soveltaminen alkaa porrastetusti artiklan 113 mukaisesti. Yleisiä säännöksiä muun muassa soveltamisalasta ja määritelmistä on sovellettu 2.2.2025 alkaen. Luvun V säännöksiä yleiskäyttöisistä tekoälymalleista sovelletaan 2.8.2025 alkaen, ja muita Osaamispolun näkökulmasta keskeisiä säännöksiä pääsääntöisesti 2.8.2026 alkaen. Asetuksen 111 artiklan 3 kohdassa säädetään, että ennen 2.8.2025 markkinoille saatettujen yleiskäyttöisten tekoälymallien tarjoajien on toteutettava tarvittavat toimenpiteet tekoälysäädöksen velvollisuuksien noudattamiseksi viimeistään 2.8.2027. Ensimmäisen johdantokappaleen mukaan jäsenvaltiot eivät saa asettaa tekoälyjärjestelmien kehittämistä, markkinoille saattamista ja käyttöä koskevia rajoituksia, ellei sitä nimenomaisesti sallita tekoälysäädöksellä.

Tekoälysäädöksen 1 artiklan 1 kohdan mukaan sen tarkoituksena on edistää ihmiskeskeisen ja luotettavan tekoälyn käyttöönottoa, samalla kun varmistetaan muun muassa perusoikeuskirjassa vahvistettujen perusoikeuksien korkeatasoinen suojeleminen tekoälyjärjestelmien haitallisilta vaikutuksilta. Johdanto-osan kappaleessa 4 tuodaan esille muun muassa tekoälyn yhteiskunnalliset hyödyt kaikessa sosiaalisessa toiminnassa: tekoäly voi hyödyttää parantamalla esimerkiksi resurssien kohdentamista ja räätälöimällä yksilöille ja organisaatioille tarjolla olevia digitaalisia ratkaisuja. Kappaleen 6 mukaan tekoälyä olisi kehitettävä Euroopan unionin arvojen, perusoikeuksien ja -vapauksien sekä perusoikeuskirjan mukaisesti. Tekoälyn ennakkoehtona olisi oltava teknologian ihmiskeskeisyys. Ihmisten olisi voitava käyttää sitä välineenä, jonka perimmäisenä tavoitteena on lisätä heidän hyvinvointiaan.

Tekoälysäädöksessä tarkoitetaan 3 artiklan 1 kohdan mukaan ”tekoälyjärjestelmällä” konepohjaista järjestelmää, joka on suunniteltu toimimaan käyttöönoton jälkeen vaihtelevilla autonomian tasoilla ja jossa voi ilmetä mukautuvuutta käyttöönoton jälkeen ja joka päättää vastaanottamastaan syötteestä eksplisiittisiä tai implisiittisiä tavoitteita varten, miten tuottaa

tuotoksia, kuten ennusteita, sisältöä, suosituksia tai päätöksiä, jotka voivat vaikuttaa fyysisiin tai virtuaalisiin ympäristöihin. Osaamispolussa tullaan hyödyntämään tekoälyä tekoälysäädöksen 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettussa merkityksessä, minkä vuoksi Osaamispolku olisi tekoälysäädöksessä tarkoitettu tekoälyjärjestelmä. Tekoälyä on tarkoitus hyödyntää dialogimaisissa työkaluissa, joiden avulla yksilö voi kartoittaa ja sanoittaa kiinnostuksiaan ja osaamistaan. Lisäksi tekoälyä on tarkoitus hyödyntää koulutus- ja työmahdollisuuksien esittämisessä yksilöille hänen tallentamiensa tietojen perusteella. Molemmissa edellä mainituissa tekoäly tekisi henkilön antamien tietojen perusteella tälle ehdotuksia, jotka henkilö itse valitsee tai hylkää. Tekoälyä on tarkoitus hyödyntää myös muun muassa työ- ja koulutusmahdollisuuksiin liittyvien tietosisältöjen tuottamisessa (klusterointi). Lisäksi tekoälyä hyödynnetään avustavissa tehtävissä asiantuntijatyön tukena esimerkiksi chatbottien kysymys-vastausparien muodostamisessa ja käännösten tuottamisessa. Tekoälyä voitaisiin myös hyödyntää tilastotyyppisen tiedon jatkojalostamisessa ja tietotuotannossa.

Osaamispolun tekoäly kuuluu myös 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun säädöksen soveltamisalaan, joka kattaa muun muassa unionissa sijaitsevat tekoälyjärjestelmien käyttöönottajat (alakohta b). Käyttöönottajalla tarkoitetaan 3 artiklan 4 kohdan mukaan muun muassa viranomaista tai virastoa, joka käyttää valvonnassaan olevaa tekoälyjärjestelmää. Tekoälysäädöstä sovelletaan 2 artiklan 1 kohdan mukaan myös muun muassa tekoälyjärjestelmien tarjoajiin, jotka saattavat markkinoille tai ottavat käyttöön tekoälyjärjestelmiä tai saattavat markkinoille yleiskäyttöisiä tekoälymalleja unionissa (alakohta a). Tarjoajalla tarkoitetaan 3 artiklan 3 kohdan mukaan muun muassa viranomaista tai virastoa, joka kehittää tai kehittää tekoälyjärjestelmän tai yleiskäyttöisen tekoälymallin ja saattaa sen markkinoille tai ottaa tekoälyjärjestelmän käyttöön omalla nimellään tai tavaramerkillään joko maksua vastaan tai maksutta. Osaamispolku tulisi olemaan sen toteutuksesta vastaavien ministeriöiden ja viranomaisten kehittäjä ja käyttöönottaja. Näin ollen opetus- ja kulttuuriministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, Opetushallitus ja KEHA-keskus toimisivat tekoälysäädöksessä tarkoitettuina tekoälyjärjestelmän tarjoajina.

Tekoälysäädöstä ei kuitenkaan 2 artiklan 8 kohdan mukaan sovelleta tekoälyjärjestelmiä tai tekoälymalleja koskevaan testaus- ja kehittämistoimintaan ennen niiden markkinoille saattamista tai käyttöönottoa, ellei kyse ole testauksesta tosielämän olosuhteissa. Säädöstä ei 2 artiklan 12 kohdan mukaan sovelleta myöskään vapaisiin ja avoimeen lähdekoodiin perustuviin tekoälyjärjestelmiin, paitsi jos ne saatetaan markkinoille tai otetaan käyttöön esimerkiksi 50 artiklan soveltamisalaan kuuluvina tekoälyjärjestelminä. Säädöksen 50 artikla kattaa muun muassa luonnollisten henkilöiden kanssa suoraan vuorovaikutukseen tarkoitettut tekoälyjärjestelmät (1 kohta) sekä synteettistä ääni-, kuva-, video- tai tekstisisältöä tuottavat tekoälyjärjestelmien, mukaan lukien jäljempänä käsiteltävät yleiskäyttöiset tekoälyjärjestelmät (2 kohta). Näiden kohtien perusteella Osaamispolku kuuluu 50 artiklan soveltamisalaan ja siten tekoälysäädöksen piiriin.

Tekoälysäädöksen 50 artiklassa säädetään tiettyjen tekoälyjärjestelmien tarjoajia ja käyttöönottajia koskevista avoimuusvelvoitteista. Tarjoajien on muun muassa varmistettava artiklan 1 kohdan mukaisesti, että luonnollisten henkilöiden kanssa suoraan vuorovaikutukseen tarkoitettut tekoälyjärjestelmät suunnitellaan ja toteutetaan siten, että asianomaisille luonnollisille henkilöille ilmoitetaan, että he ovat vuorovaikutuksessa tekoälyjärjestelmän kanssa. Säädöksen johdantokappaleen 132 mukaan kyseistä velvoitetta täytäntöön pantaessa olisi otettava huomioon ikänsä tai vammaisuutensa vuoksi haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin kuuluvien luonnollisten henkilöiden ominaisuuspiirteet siltä osin kuin tekoälyjärjestelmä on tarkoitettu vuorovaikutukseen myös kyseisten ryhmien kanssa. Artiklan 2 kohdan mukaan synteettistä ääni-, kuva-, video- tai tekstisisältöä tuottavien tekoälyjärjestelmien tarjoajien on varmistettava, että tekoälyjärjestelmän tuotokset merkitään

koneellisesti luettavassa muodossa ja että ne voidaan tunnistaa keinotekoisesti tuotetuiksi. Artiklan 5 kohdan mukaan artiklassa tarkoitetut tiedot on annettava luonnollisille henkilöille selkeällä ja selvästi erottuvalla tavalla viimeistään ensimmäisen vuorovaikutuksen tai altistumisen yhteydessä. Tietojen on oltava sovellettavien esteettömyysvaatimusten mukaisia.

2.2.1.2 Osaamispolun suhde suuririskisiin tekoälyjärjestelmiin

Tekoälysäädöksen 6 artiklassa säädetään, millaisia tekoälyjärjestelmiä on pidettävä suuririskisinä siten, että niihin on sovellettava tiettyjä, suuririskisiin tekoälyjärjestelmiin kohdistettuja tekoälysäädöksen velvoitteita. Johdantokappaleen 46 mukaan suuririskisiksi määritellyt tekoälyjärjestelmät olisi rajattava järjestelmiin, joilla on merkittävä haitallinen vaikutus ihmisten terveyteen, turvallisuuteen ja perusoikeuksiin unionissa. Johdantokappaleessa 48 tarkennetaan, että tekoälyjärjestelmästä perusoikeuskirjassa suojatuille perusoikeuksille aiheutuvan haitallisen vaikutuksen laajuus on erityisen merkityksellinen, kun tekoälyjärjestelmä luokitellaan suuririskiseksi. Kyseisessä johdantokappaleessa lueteltuja tällaisia oikeuksia ovat muun muassa henkilötietojen suoja, tiedonvälityksen vapaus, oikeus syrjimättömyyteen, oikeus koulutukseen, työntekijöiden oikeudet, vammaisten henkilöiden oikeudet, sukupuolten tasa-arvo sekä oikeus hyvään hallintoon. Johdantokappaleen mukaan näiden oikeuksien lisäksi on tärkeää korostaa, että lapsilla on erityisiä oikeuksia, jotka on vahvistettu perusoikeuskirjan 24 artiklassa ja Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimuksessa, jota on täydennetty digitaalisen ympäristön osalta lapsen oikeuksien yleissopimuksen yleisessä huomautuksessa nro 25, ja joissa molemmissa edellytetään lasten haavoittuvuuden huomioon ottamista ja lasten hyvinvoinnin kannalta välttämättömän suojelun ja huolenpidon tarjoamista. Johdantokappaleen 52 mukaan tekoälyjärjestelmät olisi luokiteltava suuririskisiksi, jos ne suunnitellun käyttötarkoituksensa perusteella aiheuttavat suuren riskin ihmisten terveydelle ja turvallisuudelle tai perusoikeuksille, kun otetaan huomioon sekä mahdollisen haitan vakavuus että sen esiintymistodennäköisyys, ja niitä käytetään tekoälysäädöksessä erikseen määritellyillä aloilla.

Suuririskisiin tekoälyjärjestelmiin kuuluvat liitteen III kohdan 3 mukaan koulutuksen alalla tekoälyjärjestelmät, jotka on tarkoitettu käytettäväksi määritettäessä luonnollisten henkilöiden pääsyä tai hyväksymistä oppilaitoksiin tai osoitettaessa luonnollisia henkilöitä niihin (a alakohta). Suuririskisiä ovat myös tekoälyjärjestelmät, jotka on tarkoitettu käytettäväksi arvioitaessa oppimistuloksia, myös silloin kun kyseisiä tuloksia käytetään luonnollisten henkilöiden oppimisprosessin ohjaamiseksi oppilaitoksissa (b alakohta). Lisäksi suuririskisiä ovat tekoälyjärjestelmät, jotka on tarkoitettu käytettäväksi sen asianmukaisen koulutustason arviointiin, jonka henkilö saa tai johon hän voi päästä (c alakohta). Johdantokappaleen 56 mukaan tällaisia tekoälyjärjestelmiä olisi pidettävä suuririskisinä tekoälyjärjestelminä, koska ne voivat määrittää henkilön elämän koulutuksellisen ja ammatillisen suunnan ja voivat siten vaikuttaa kyseisen henkilön kykyyn turvata toimeentulonsa. Kun tällaiset järjestelmät suunnitellaan ja niitä käytetään epäasianmukaisesti, ne voivat olla erityisen tunkeilevia ja loukata oikeutta koulutukseen ja oikeutta olla joutumatta syrjityksi, ja ne voivat jatkaa historiallisia syrjinnän muotoja, jotka kohdistuvat esimerkiksi naisiin, tiettyihin ikäryhmiin, vammaisiin henkilöihin tai henkilöihin, joilla on tietty rodullinen tai etninen alkuperä tai seksuaalinen suuntautuminen.

Työllistämisen, henkilöstöhallinnon ja itsenäisen ammatinharjoittamisen mahdollistamisen aloilla suuririskisiä ovat liitteen III kohdan 4 mukaan tekoälyjärjestelmät, jotka on tarkoitettu käytettäväksi luonnollisten henkilöiden rekrytoinnissa tai valinnassa, erityisesti muun muassa kohdennettujen työpaikkailmoitusten esittämiseen (a alakohta). Johdantokappaleen 57 mukaan tällaiset tekoälyjärjestelmät olisi luokiteltava suuririskisiksi muun muassa siksi, että ne voivat vaikuttaa merkittävästi henkilöiden tuleviin uranäkymiin ja toimeentuloon. Myös tällaiset

järjestelmät voivat pitää yllä historiallisia syrjinnän muotoja, jotka kohdistuvat esimerkiksi naisiin, tiettyihin ikäryhmiin, vammaisiin henkilöihin tai henkilöihin, joilla on tietty rodullinen tai etninen alkuperä tai seksuaalinen suuntautuminen.

Esitystä valmisteltaessa on arvioitu, että Osaamispolku-palvelulla voisi olla luonnollisten henkilöiden elämään vastaavanlaisia vaikutuksia, joiden vuoksi edellä mainitut tekoälyjärjestelmät on tekoälysäädöksessä määritelty suuririskisiksi. Vaikka Osaamispolku antaa käyttäjilleen vain ehdotuksia osaamisen kehittämisestä sekä koulutus- ja työmahdollisuuksista, niillä voi toisinaan olla suurikin vaikutus koulutukselliseen ja ammatilliseen suuntaan, tuleviin uranäkymiin ja toimeentuloon. Palvelun vaikutuksia suhteessa tekoälysäädökseen kuvataan tarkemmin jaksossa 4.2.2 Vaikutukset ihmisiin. Lausuntokierroksella oikeuskanslerinviraston antamassa lausunnossa kuitenkin kyseenalaistettiin, voidaanko tekoälyjärjestelmää pitää tekoälysäädöksen merkityksessä suuririskisenä pelkästään vastaavanlaisten vaikutusten ja riskien perusteella, jos tekoälyjärjestelmä ei kuitenkaan tarkalleen sovi säädöksen määritelmän mukaan suuririskisten kategoriaan. Oikeuskanslerin mukaan huomattavaa on, että tekoälysäädös tähtää täysharmonisointiin, eli lähtökohtaisesti siinä säädetyt suuririskisiä järjestelmiä koskevat velvoitteet koskevat vain ja ainoastaan niitä järjestelmiä, joita siinä määritellään suuririskisiksi.

Lausuntokierroksen jälkeen esitystä valmisteltaessa on tarkennettu, että Osaamispolku ei olisi liitteen III kohdan 3 alakohdassa a tarkoitettu tekoälyjärjestelmä, jos alakohdassa on kyse oppilaaksi ottamista määrittävistä järjestelmistä. Osaamispolun kautta ei hakeuduttaisi koulutuksiin, vaan pelkästään tuotaisiin esille mahdollisuuksia siitä, mitä kautta voisi hankkia tiettyä osaamista. Myöskään b alakohta ei soveltuisi Osaamispolkuun, jos kyseisessä alakohdassa tarkoitetaan ennen muuta esimerkiksi oppimisanalytiikkaa. Valmistelussa on arvioitu erityisesti c alakohtaa, johon sisältyy asianmukaisen koulutustason arviointi. Osaamispolun lähtökohtana olisi kuitenkin suomalaisen koulutusjärjestelmän erityispiirre, että missä kohtaa elämää voisi päästä etenemään mihin suuntaan tahansa. Osaamispolku ei olisi tutkintoperusteinen, vaan se ennemminkin tukisi osaamisen kehittämispolkujen suunnittelussa sekä oman osaamisen tunnistamisessa ja hyödyntämisessä. Tietoa aiemmasta koulutustasosta olisi tarkoitus käyttää vain tunnistamaan, mitä osaamisia henkilö on koulutuksen kautta saanut. Esimerkiksi palvelun kohtaantotoiminnallisuuden ei olisi tarkoitus hyödyntää tietoa koulutustasosta, vaan ainoastaan osaamisista ja kiinnostuksista. Käyttäjälle näytettäviä ehdotuksia koulutusmahdollisuuksista ei myöskään olisi tarkoitus rajata pois sillä perusteella, olisiko välissä suoritettava joitakin muita koulutuksia. Myöskään alempia koulutustasoja ei olisi tarkoitus rajata pois henkilölle näytettävistä koulutusmahdollisuuksista. Osaamispolun tarkoituksena ei olisi arvioida asianmukaista koulutustasoa, vaan tarjota tietoa tulevaisuuden suunnittelua koskevan päätöksenteon pohjaksi. Palvelun antama tieto jäisi henkilön itsensä perattavaksi ja päätökset henkilön itsensä tehtäväksi. Samat tiedot henkilö voisi löytää etsimällä palvelusta itse, mutta palvelu järjestäisi tietoa hänen valitsemiensa tai kertomiensa kiinnostusten perusteella. Tarkoituksena olisi tarjota objektiivista tietoa perustuen siihen, mitä henkilö olisi itse toivonut. Lisäksi esitystä valmisteltaessa on arvioitu Osaamispolun suhdetta liitteen III kohdan 4 alakohtaan a, joka sisältää muun muassa kohdennettujen työpaikkailmoitusten esittämisen. Osaamispolussa tuodaan esille koulutus- ja työmahdollisuuksia yleisemmällä tasolla, mutta ei esimerkiksi esitetä yksittäisiä avoimia eikä kohdennettuja työpaikkailmoituksia. Näin ollen esitystä valmisteltaessa käytettävissä olevien tietojen perusteella Osaamispolku ei olisi tekoälysäädöksen liitteessä III tarkoitettu suuririskinen tekoälyjärjestelmä.

2.2.1.3 Yleiskäyttöiset tekoälymallit

Tekoälysäädöksen 3 artiklan kohdassa 63 määritellään yleiskäyttöinen tekoälymalli ”tekoälymalliksi, myös silloin, kun tällainen tekoälymalli on koulutettu suurella määrällä dataa käyttäen laajamittaista itsevalvontaa, joka on hyvin yleisluonteinen ja pystyy suorittamaan pätevästi monenlaisia erillisiä tehtäviä riippumatta siitä, miten malli saatetaan markkinoille, ja joka voidaan integroida erilaisiin ketjun loppupään järjestelmiin tai sovelluksiin, lukuun ottamatta tekoälymalleja, joita käytetään tutkimus-, kehitys- tai prototyyppitoimintaan ennen niiden saattamista markkinoille”. Yleiskäyttöisellä tekoälyjärjestelmällä puolestaan tarkoitetaan ”tekoälyjärjestelmää, joka perustuu yleiskäyttöiseen tekoälymalliin ja joka kykenee palvelemaan erilaisia tarkoituksia sekä suorassa käytössä että muihin tekoälyjärjestelmiin integroituna”.

Tekoälysäädöksen johdantokappaleen 97 mukaan yleiskäyttöisten tekoälymallien käsite olisi määriteltävä selkeästi ja erotettava tekoälyjärjestelmien käsitteestä oikeusvarmuuden takaamiseksi. Määritelmä perustuu yleiskäyttöisen tekoälymallin keskeisiin toiminnallisiin ominaisuuksiin, erityisesti yleisyyteen ja valmiuteen suorittaa pätevästi monenlaisia erillisiä tehtäviä. Vaikka tekoälymallit ovat tekoälyjärjestelmien olennaisia osia, ne eivät yksinään muodosta tekoälyjärjestelmiä. Tekoälyjärjestelmät edellyttävät lisäkomponenttien, kuten käyttöliittymän, lisäämistä tekoälymalleihin. Tekoälymallit tyypillisesti integroidaan tekoälyjärjestelmiin ja ovat osa niitä. Tekoälysäädöksessä vahvistetaan yleiskäyttöisiä tekoälymalleja ja systeemisiä riskejä aiheuttavia yleiskäyttöisiä tekoälymalleja koskevat erityiset säännöt, joita olisi sovellettava myös silloin, kun nämä mallit on integroitu tekoälyjärjestelmään tai ne ovat osa sitä. Johdantokappaleessa 98 todetaan, että vaikka mallin yleisyys voitaisiin muiden kriteerien ohella määrittää myös useiden parametrien perusteella, olisi katsottava, että mallit, joissa parametreja on vähintään miljardi, jotka on koulutettu suurella määrällä dataa ja joissa käytetään laajamittaista itsevalvontaa, ovat hyvin yleisluonteisia ja suorittavat pätevästi monenlaisia erillisiä tehtäviä. Johdantokappaleen 99 mukaan suuret generatiiviset tekoälymallit ovat tyypillinen esimerkki yleiskäyttöisestä tekoälymallista, koska ne mahdollistavat joustavan sisällön tuottamisen, esimerkiksi tekstin, äänen, kuvien tai videoiden muodossa, jossa voidaan helposti ottaa huomioon monenlaiset erilliset tehtävät. Johdantokappaleessa 100 todetaan, että kun yleiskäyttöinen tekoälymalli on integroitu tekoälyjärjestelmään tai se on osa sitä, järjestelmää olisi pidettävä yleiskäyttöisenä tekoälyjärjestelmänä, koska tällaisen integroinnin vuoksi tällaisella järjestelmällä on valmiudet palvella erilaisia tarkoituksia. Yleiskäyttöistä tekoälyjärjestelmää voidaan käyttää suoraan tai se voidaan integroida muihin tekoälyjärjestelmiin.

Osaamispolussa on tarkoitus hyödyntää generatiivisia tekoälymalleja, joiden parametrit ylittävät edellä mainitun miljardin parametrin rajan. Siten Osaamispolussa on tarkoitus käyttää tekoälysäädöksessä tarkoitettuja yleiskäyttöisiä tekoälymalleja, jotka integroitaisiin Osaamispolkuun. Mallien käyttötarkoitusta kuitenkin rajoitettaisiin Osaamispolussa asetetuilla ehdoilla siten, että malleja voisi osana Osaamispolkua käyttää vain tarkasti rajattuihin Osaamispolun käyttötarkoituksiin. Osaamispolussa malleilla olisi siten valmiudet palvella vain tiettyjä, ennalta määriteltyjä käyttötapauksia. Esimerkiksi dialogimaisen työkalun kanssa ei voisi alkaa keskustella mistä tahansa. Tästä syystä esitystä valmisteltaessa on arvioitu, ettei yleiskäyttöisten tekoälymallien hyödyntäminen tekisi Osaamispolusta yleiskäyttöistä tekoälyjärjestelmää. Tekoälysäädöksen toimeenpanon konkretisoituessa tulevana vuosina on kuitenkin mahdollista, että tuleva tulkintakäytäntö voi antaa aihetta tarkastella asiaa uudelleen.

Osaamispolun yleiskäyttöiset tekoälymallit pohjautuvat olemassaoleviin tuotteisiin, joita Osaamispolun toteutuksesta vastaavat viranomaiset kehittyttävät edelleen ottaakseen mallit käyttöön osana Osaamispolkua. Tekoälysäädöksen 3 artiklan 3 kohdan mukaan tarjoajalla

tarkoitetaan muun muassa viranomaista tai virastoa, joka kehittää yleiskäyttöisen tekoälymallin ja saattaa sen markkinoille tai ottaa tekoälyjärjestelmän käyttöön omalla nimellään. Määritelmää voisi olla mahdollista lukea niin, että Osaamispolun toteutuksesta vastaavat viranomaiset olisivat mahdollisesti yleiskäyttöisten tekoälymallien tarjoajia siltä osin kuin ne kehittyvät olemassaolevia malleja ja ottavat niitä käyttöön osana Osaamispolkua. Toisaalta tekoälysäädöksen johdantokappaleen 101 perusteella yleiskäyttöisten tekoälymallien tarjoajien erityinen rooli ja vastuu perustuu siihen, että niiden tarjoamat mallit voivat muodostaa perustan useille ketjun loppupään järjestelmille. Ketjun loppupään tarjoajia varten puolestaan tarvitaan tekoälymallista asiakirjoja ja tietoja, joita yleiskäyttöisen tekoälymallin tarjoajan tulee laatia ja pitää ajan tasalla. Tietojen ja dokumentaation ylläpitämisestä ja saataville asettamisesta loppupään tarjoajia varten sisältyy velvoitteita tekoälysäädöksen 53 artiklaan ja sitä tarkentavaan liitteeseen XII. Tekoälysäädöksen 3 artiklan 68 kohdassa määritellään ”ketjun loppupään tarjoaja” tekoälyjärjestelmän, myös tekoälymallin sisältävän yleiskäyttöisen tekoälyjärjestelmän, tarjoajaksi. Ketjun loppupään tarjoajan rooliin ei vaikuta, onko tekoälymalli sen itsensä tarjoama ja vertikaalisesti integroitu vai jonkin muun yhteisön sopimussuhteiden perusteella tarjoama. Esitystä valmisteltaessa on arvioitu, että Osaamispolun toteutuksesta vastaavat viranomaiset eivät olisi yleiskäyttöisen tekoälymallin tarjoajia, vaan ketjun loppupään tekoälyjärjestelmän tarjoajia. Arvioon on päädytty sillä perusteella, että ne kehittyvät olemassaolevia tuotteita Osaamispolussa hyödynnettäväksi, ei sen sijaan integroitaviksi tai hyödynnettäväksi edelleen muissa järjestelmissä tai saatettavaksi markkinoille. Tulkintaa suhteessa 3 artiklan 3 kohdassa tarkoitettuun tarjoajan käsitteeseen on kuitenkin tarvittaessa arvioitava uudelleen, kun tekoälysäädöksen toimeenpanosta syntyy tarkempaa tulkintakäytäntöä.

Tekoälysäädöksen 51 artiklan 1 kohdan mukaan yleiskäyttöinen tekoälymalli on luokiteltava yleiskäyttöiseksi tekoälymalliksi, johon liittyy systeeminen riski, jos se täyttää jonkin artiklassa mainituista edellytyksistä. Yksi tällainen edellytys on, että yleiskäyttöisellä tekoälymallilla on asianmukaisten teknisten välineiden ja menetelmien, mukaan lukien indikaattoreiden ja vertailuarvojen, perusteella arvioituna vaikutuksiltaan merkittävä suorituskyky (a alakohda). Artiklan 2 kohdan mukaan yleiskäyttöisellä tekoälymallilla katsotaan olevan 1 kohdan a alakohdan mukainen vaikutuksiltaan merkittävä suorituskyky, kun sen koulutukseen käytetyn laskennan kumulatiivinen määrä liukulukulaskutoimituksilla mitattuna on suurempi kuin 10^{25} . Esitystä valmisteltaessa käytettävissä olevien tietojen perusteella kyseinen edellytys täyttynee Osaamispolussa hyödynnettävien yleiskäyttöisten tekoälymallien kohdalla viimeistään lähitulevaisuudessa. Osaamispolussa hyödynnettävien mallien olisi siinä tapauksessa katsottava kuuluvan tekoälysäädöksessä tarkoitettuihin yleiskäyttöisiin tekoälymalleihin, joihin liittyy systeeminen riski.

Systeeminen riski, vaikutuksiltaan merkittävä suorituskyky ja liukulukulaskenta määritellään tekoälysäädöksen 3 artiklassa. Artiklan kohdan 64 mukaan vaikutuksiltaan merkittävällä suorituskyvyllä tarkoitetaan suorituskykyä, joka vastaa kehittyneimpien yleiskäyttöisten tekoälymallien mitattuja valmiuksia tai ylittää ne. Systeeminen riski määritellään kohdassa 65 riskiksi, joka on yleiskäyttöisten tekoälymallien vaikutuksiltaan merkittävälle suorituskyvyille ominainen ja jolla on merkittävä vaikutus unionin markkinoihin niiden kattavuuden tai kansanterveyteen, turvallisuuteen, yleiseen turvallisuuteen, perusoikeuksiin tai koko yhteiskuntaan kohdistuvien tosiasiallisten tai kohtuudella ennakoitavissa olevien kielteisten vaikutusten vuoksi ja jota voidaan levittää laajamittaisesti koko arvoketjussa. Liukulukulaskennalla puolestaan tarkoitetaan kohdan 67 mukaan mitä tahansa matemaattista toimitusta tai tehtävää, johon liittyy liukulukuja, jotka ovat niiden reaali lukujen alajoukko, joita tietokoneissa tyypillisesti esitetään pysyvän arvon kokonaislukuna, jota skaalataan kiinteäkantaaisella kokonaislukueksponentilla.

Johdantokappaleen 110 mukaan systeemiin riskeihin voi kuulua esimerkiksi syrjivän sisällön levittäminen. Systeemien riskien olisi katsottava lisääntyvän yhdessä mallien valmiuksien ja kattavuuden kanssa, niitä voi esiintyä mallin koko elinkaaren ajan ja niihin vaikuttavat väärinkäytön olosuhteet, mallin luotettavuus, mallin oikeudenmukaisuus ja turvallisuus, mallin itsenäisyyden aste, sen saatavilla olevat välineet, uudet tai yhdistetyt yksityiskohtaiset säännöt, käyttöönotto- ja jakelustrategiat sekä mahdollisuus poistaa suojatoimet ja muut tekijät. Kyseisen johdantokappaleen mukaan erityisesti kansainvälisissä lähestymistavoissa on tähän mennessä todettu tarve kiinnittää huomiota riskeihin, joita aiheuttavat muun muassa mahdolliset tahalliset väärinkäytöt tai tahattomat valvontaa koskevat ongelmat, jotka liittyvät yhteensovittamiseen inhimillisen tarkoituksen kanssa; kyberhyökkäysvalmiuksien, kuten haavoittuvuuksien havaitsemisen, hyödyntämisen tai operatiivisen käytön, mahdollistaminen; vuorovaikutuksen ja välineiden käytön vaikutukset; mallien itsensä kopioimiseen tai ”itsejäljentämiseen” tai muiden mallien kouluttamiseen liittyvät riskit; sekä tavat, joilla mallit voivat aiheuttaa haitallisia vinoutumia ja syrjintää, joihin liittyy riskejä yksilöille, yhteisöille tai yhteiskunnille. Johdantokappaleessa 111 tarkennetaan, että systeemisistä riskit johtuvat erityisen suurista valmiuksista. Sen vuoksi yleiskäyttöisen tekoälymallin olisi katsottava aiheuttavan systeemisistä riskejä, jos sillä on vaikutuksiltaan merkittävä suorituskyky. Mallin kaikki valmiudet voitaisiin tuntea paremmin sen jälkeen, kun se on saatettu markkinoille tai kun käyttöönottajat ovat vuorovaikutuksessa mallin kanssa. Tekoälysäädöksen voimaantuloajankohtana viimeisimmän kehityksen mukainen yleiskäyttöisen tekoälymallin kouluttamiseen käytetyn laskentatehon kumulatiivinen määrä liukulukuoperaationa mitattuna on yksi asiaankuuluvista mallin suorituskyvyn approksimaatioista. Koulutukseen käytetyn laskentatehon kumulatiivinen määrä sisältää kaikissa toimissa ja menetelmissä, joiden tarkoituksena on parantaa mallin suorituskykyä ennen käyttöönottoa, kuten esikoulutus, synteettinen datan tuottaminen ja hienosäätö, käytettyä laskentatehoa. Sen vuoksi liukulukuoperaatiolle asetetaan tekoälysäädöksessä alustava kynnysarvo, ja jos yleiskäyttöinen tekoälymalli ylittää sen, voidaan olettaa, että malli on yleiskäyttöinen tekoälymalli, johon liittyy systeemisistä riskejä.

Jos yleiskäyttöinen tekoälymalli täyttää 51 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitetun edellytyksen, tekoälymallin tarjoajan on tekoälysäädöksen 52 artiklan 1 kohdan mukaan ilmoitettava asiasta komissiolle viipymättä ja joka tapauksessa kahden viikon kuluessa siitä, kun kyseinen vaatimus on täytetty tai on tullut ilmi, että se täyttyy. Jos komission tietoon tulee systeemisistä riskejä aiheuttava yleiskäyttöinen tekoälymalli, josta sille ei ole ilmoitettu, se voi päättää nimetä sen malliksi, johon liittyy systeeminen riski. Yleiskäyttöisen tekoälymallin tarjoajan on kuitenkin artiklan 2 kohdan mukaisesti mahdollista perustella ilmoituksessaan, että vaikka yleiskäyttöinen tekoälymalli täyttää kyseisen vaatimuksen, siihen ei sen erityispiirteiden vuoksi liity systeemisistä riskejä. Lisäksi tekoälysäädöksen 55 artikla sisältää lisävelvoitteita sellaisten yleiskäyttöisten tekoälymallien tarjoajille, joihin liittyy systeeminen riski. Lisävelvoitteet koskevat muun muassa mallin arviointia viimeisintä kehitystä kuvastavien standardoitujen protokollien ja välineiden mukaisesti, systeemien riskien arviointia ja lieventämistä unionin tasolla, vaaratilanteiden raportointia sekä riittävän kyberturvallisuuden suojan tason varmistamista.

2.2.2 Euroopan neuvoston puiteyleissopimus tekoälystä

Euroopan neuvoston tekoälyä ja ihmisoikeuksia, demokratiaa ja oikeusvaltiota koskeva puiteyleissopimus määrittää, miten ihmisoikeuksia, demokratiaa ja oikeusvaltioperiaatetta on vähintään suojattava kehitettäessä ja käytettäessä tekoälyä ja siihen perustuvia sovelluksia. Komission arvion mukaan yleissopimus on täysin yhdenmukainen unionin oikeuden ja erityisesti tekoälyasetuksen kanssa. (Ks. ulkoministeriön perusmuistio 12.7.2024 puiteyleissopimusta koskevassa asiassa E 122/2022 vp, s. 2–3.)

Puiteyleissopimuksen 2 artiklassa tekoälyjärjestelmä määritellään tavalla, jossa viitataan vastaaviin ominaisuuksiin kuin Euroopan unionin tekoälysäädöksessä: 'tekoälyjärjestelmällä' tarkoitetaan konepohjaista järjestelmää, joka eksplisiittisten tai implisiittisten tavoitteiden saavuttamiseksi päätelee vastaanottamistaan syöttötiedoista, kuinka tuottaa tuotoksia, kuten ennusteita, sisältöä, suosituksia tai päätöksiä, jotka voivat vaikuttaa todellisiin tai virtuaalisiin ympäristöihin. Eri tekoälyjärjestelmillä on eriasteinen kyky toimia itsenäisesti ja mukautua käyttöönoton jälkeen. Sopimuksen taustamuistion mukaan määritelmässä on pyritty oikeudelliseen tarkkuuteen ja varmuuteen, mutta samalla myös tulevaisuuden teknologisen kehityksen huomioivaan joustavuuteen ja abstraktiuteen. Taustamuistiossa todetaan, että vaikka määritelmä tarjoaa puitesopimuksen osapuolille yhteisen ymmärryksen tekoälyjärjestelmistä, sopimuspuolet voivat tarkentaa määritelmää kansallisissa oikeusjärjestelmissään lisätäkseen oikeusvarmuutta ja täsmällisyyttä sen soveltamisalaa rajoittamatta.

Puiteyleissopimuksen III luvussa vahvistetaan tekoälyjärjestelmien elinkaareen kuuluvat periaatteet. Periaatteisiin sisältyvät muun muassa ihmisarvo ja yksilön itsemääräämisoikeus (7 artikla), avoimuus ja valvonta (8 artikla), tasa-arvo ja syrjimättömyys (10 artikla), yksityisyys ja henkilötietojen suoja (11 artikla) sekä luotettavuus (12 artikla). Puiteyleissopimuksen IV luku velvoittaa sopimusosapuolia varmistamaan, että tekoälyjärjestelmästä informoidaan henkilöitä, joiden ihmisoikeuksiin tekoälyjärjestelmällä voi olla merkittävä vaikutus (14 artikla). Lisäksi luku velvoittaa sopimusosapuolia varmistamaan, että tekoälyjärjestelmien kanssa vuorovaikutuksessa oleville henkilöille ilmoitetaan, että he ovat vuorovaikutuksessa tällaisten järjestelmien eivätkä ihmisen kanssa (15 artikla). Puiteyleissopimuksen V luku sisältää säännöksiä riskien ja haittavaikutusten arvioinnista ja lieventämisestä. Puiteyleissopimuksen VI lukuun sisältyviin, puiteyleissopimuksen täytäntöönpanoa koskeviin periaatteisiin sisältyy muun muassa huomion kiinnittäminen vammaisten henkilöiden ja lasten oikeuksiin (18 artikla).

2.3 Yleislainsäädäntö henkilötietojen käsittelystä ja elinkaaresta

2.3.1 Tietosuoja

2.3.1.1 Yleinen tietosuoja-asetus ja kansallinen liikkumavara

Luonnollisten henkilöiden oikeutta henkilötietojen suojaan sääntelevät yleislainsäädäntönä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679 luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (yleinen tietosuoja-asetus) sekä sitä täydentävä tietosuoja laki (1050/2018).

Yleistä tietosuoja-asetusta sovelletaan 2 artiklan 1 kohdan mukaan henkilötietojen käsittelyyn, joka on osittain tai kokonaan automaattista, sekä sellaisten henkilötietojen käsittelyyn muussa kuin automaattisessa muodossa, jotka muodostavat rekisterin osan tai joiden on tarkoitus muodostaa rekisterin osa. Artiklan 2 kohdan c alakohdan mukaan asetusta ei sovelleta sellaiseen henkilötietojen käsittelyyn, jonka luonnollinen henkilö suorittaa yksinomaan henkilökohtaisessa toiminnassa. Johdanto-osan kohdassa 18 täsmennetään, että asetusta sovelletaan kuitenkin rekisterinpitäjiin tai henkilötietojen käsittelijöihin, jotka tarjoavat keinot henkilökohtaiseen henkilötietojen käsittelyyn. Yleistä tietosuoja-asetusta sovelletaan henkilötietojen käsittelyyn myös tekoälysäädöksen soveltamisalaa kuuluvissa tekoälyjärjestelmissä tekoälysäädöksen 2 artiklan 7 kohdan mukaisesti, rajoittamatta kuitenkaan tekoälysäädöksen 10 artiklan 5 kohdan ja 59 artiklan soveltamista.

Henkilötiedoilla tarkoitetaan yleisessä tietosuoja-asetuksessa 4 artiklan 1 kohdan mukaisesti kaikkia tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan luonnolliseen henkilöön, eli rekisteröityyn, liittyviä tietoja. Tunnistettavissa olevana pidetään luonnollista henkilöä, joka voidaan suoraan

tai epäsuorasti tunnistaa erityisesti tunnistetietojen, kuten nimen, henkilötunnuksen, sijaintitiedon, verkkotunnistetietojen tai esimerkiksi hänelle tunnusomaisen psyykkisen, taloudellisen, kulttuurillisen tai sosiaalisen tekijän perusteella. Asetuksen johdanto-osan kohdassa 26 tarkennetaan, että tiedot koskevat tunnistettua tai tunnistettavissa olevaa luonnollista henkilöä myös silloin, jos ne voidaan yhdistää luonnolliseen henkilöön lisätietoja käyttämällä. Tunnistettavuutta arvioitaessa tulee ottaa huomioon kaikki keinot, joita joko rekisterinpitäjä tai muu henkilö voi kohtuullisen todennäköisesti käyttää luonnollisen henkilön tunnistamiseen suoraan tai välillisesti, kuten kyseisen henkilön erottaminen muista. Kohtuullista todennäköisyyttä arvioitaessa on puolestaan otettava huomioon kaikki objektiiviset tekijät, kuten tunnistamisesta aiheutuvat kulut ja tunnistamiseen tarvittava aika sekä käsittelyajankohtana käytettävissä oleva teknologia ja tekninen kehitys. Sen sijaan asetus ei koske anonyymien, muun muassa tilasto- tai tutkimustarkoituksia varten käytettävien tietojen käsittelyä. Anonyymeillä tiedoilla tarkoitetaan tietoja, jotka eivät liity tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan luonnolliseen henkilöön. Anonyymeistä tiedoista on kyse myös, jos henkilötiedoista on poistettu tunnistettavuus siten, ettei rekisteröidyn tunnistaminen ole tai ei ole enää mahdollista.

Yleinen tietosuoja-asetus on kansallisesti suoraan sovellettava säädös, mutta se jättää paikoin jäsenvaltioille direktiivinomaista kansallista liikkumavaraa. Kansallisella liikkumavaralla tarkoitetaan yleisen tietosuoja-asetuksen osoittamaa harkintamarginaalia, jonka puitteissa jäsenvaltioiden on mahdollista täydentää tai täsmentää yleisen tietosuoja-asetuksen säännöksiä kansallisella lainsäädännöllä. EU-tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kansallista sääntelyä ei saa antaa asetuksen soveltamisalalla, ellei asetus nimenomaisesti velvoita tai valtuuta täydentävään kansalliseen sääntelyyn tai muuhun päätöksentekoon (asia 34/73, Variola, tuomio 10.10.1973, asia 50/ 76, Amsterdam Bulb, tuomio 2.2.1977, 33 kohta). Yksityiskohtaisemman sääntelyn tarpeen ja sisällön osalta on otettava huomioon myös yleisen tietosuoja-asetuksen tavoitteet ja sääntelytapa (ks. PeVL 14/2018 vp, s. 3). Yleisen tietosuoja-asetuksen sääntelyä on Suomessa täydennetty tietosuojalain lisäksi erityislaeilla tarvittaessa. Kaikkia yksittäisiä tiedonkäsittelytilanteita varten ei asetuksen 45 johdantokappaleen mukaan edellytetä olevan erityislakia, vaan useiden käsittelytoimien perustana oleva yksi laki voi olla riittävä.

2.3.1.2 Henkilötietojen käsittelytoimet ja käsittelyperusteet

Henkilötietojen käsittelyllä tarkoitetaan 4 artiklan 2 kohdan mukaan toimintoa tai toimintoja, joita kohdistetaan henkilötietoihin tai henkilötietoja sisältäviin tietojoukkoihin joko automaattista tietojenkäsittelyä käyttäen tai manuaalisesti, kuten tietojen keräämistä, tallentamista, järjestämistä, jäsentämistä, säilyttämistä, muokkaamista tai muuttamista, hakua, kyselyä, käyttöä, tietojen luovuttamista siirtämällä, levittämällä tai asettamalla ne muutoin saataville, tietojen yhteensovittamista tai yhdistämistä, rajoittamista, poistamista tai tuhoamista. Artiklan 6 kohdan mukaan rekisterillä puolestaan tarkoitetaan mitä tahansa jäsenneiltyä henkilötietoja sisältävää tietojoukkoa, josta tiedot ovat saatavilla tietyin perustein.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklassa säädetään henkilötietojen käsittelyä koskevista periaatteista, joiden noudattamisesta rekisterinpitäjä vastaa ja joiden noudattaminen rekisterinpitäjän on pystyttävä osoittamaan. Artiklassa säädetty käyttötarkoitussidonnaisuuden periaate tarkoittaa, että henkilötiedot on kerättävä tiettyä, nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten, eikä niitä saa käsitellä myöhemmin näiden tarkoitusten kanssa yhteensopimattomalla tavalla. Toinen keskeinen periaate on tietojen minimointi, joka tarkoittaa, että henkilötietojen on oltava asianmukaisia ja olennaisia ja rajoitettuja siihen, mikä on tarpeellista suhteessa niihin tarkoituksiin, joita varten niitä käsitellään. Täsmällisyysperiaatteen mukaan henkilötietojen on oltava täsmällisiä ja tarvittaessa päivitettyjä; on toteutettava kaikki mahdolliset kohtuulliset

toimenpiteet sen varmistamiseksi, että käsittelyn tarkoituksiin nähden epätarkat ja virheelliset henkilötiedot poistetaan tai oikaistaan viipymättä. Säilytyksen rajoittamisperiaatteen mukaan henkilötiedot on säilytettävä muodossa, josta rekisteröity on tunnistettavissa ainoastaan niin kauan kuin on tarpeen tietojenkäsittelyn tarkoitusten toteuttamista varten. Eheyden ja luottamuksellisuuden periaate tarkoittaa, että henkilötietoja on käsiteltävä tavalla, jolla varmistetaan henkilötietojen asianmukainen turvallisuus, mukaan lukien suojaaminen luvattomalta ja lainvastaiselta käsittelyltä sekä vahingossa tapahtuvalta häviämiseltä, tuhoutumiselta tai vahingoittumiselta käyttäen asianmukaisia teknisiä tai organisatorisia toimia.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklassa säädetään käsittelyperusteista eli edellytyksistä, joiden vallitessa henkilötietojen käsittely on lainmukaista. Henkilötietojen käsittely on lainmukaista esimerkiksi artiklan 1 kohdan e alakohdan nojalla eli silloin, jos käsittely on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi. Esitystä valmisteltaessa on lausuntopalaute huomioon ottaen arvioitu, että Osaamispolussa henkilötietojen käsittelyperusteeksi soveltuisi e alakohdassa tarkoitettu yleinen etu ja julkinen valta.

Yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai julkisen vallan käyttämiseksi henkilötietoja ei kuitenkaan voi käsitellä suoraan yleisen tietosuoja-asetuksen nojalla, vaan 6 artiklan 3 kohdassa edellytetään, että e alakohdassa tarkoitettua käsittelyn perustasta on säädettävä joko unionin oikeudessa tai rekisterinpitäjään sovellettavassa jäsenvaltion lainsäädännössä. Käsittelyn tarkoitus määritellään kyseisessä käsittelyn oikeusperusteessa tai, 1 kohdan e alakohdassa tarkoitettua käsittelyssä, sen on oltava tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi. Tämän veloitteen lisäksi kyseinen käsittelyn oikeusperuste voi sisältää erityisiä säännöksiä, joilla mukautetaan yleisen tietosuoja-asetuksen sääntöjen soveltamista. Säännöksillä voidaan mukauttaa muun muassa yleisiä edellytyksiä, jotka koskevat rekisterinpitäjän suorittaman tietojenkäsittelyn lainmukaisuutta; käsiteltävien tietojen tyyppiä; asianomaisia rekisteröityjä, yhteisöjä joille ja tarkoituksia joihin henkilötietoja voidaan luovuttaa; käyttötarkoitussidonnaisuutta; säilytysaikoja sekä käsittelytoimia ja -menettelyjä, mukaan lukien laillisen ja asianmukaisen tietojenkäsittelyn varmistamiseen tarkoitettut toimenpiteet. Lainsäädännön on täytettävä yleisen edun mukainen tavoite ja oltava oikeasuhteinen sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden. Tämä kohta sisältää siis sekä veloitteen säätää kansallisessa lainsäädännössä käsittelyn perustasta ja käsittelyn tarkoituksesta että mahdollisuuden säätää myös muista seikoista. Lisäksi 6 artiklan 2 kohdassa annetaan jäsenvaltioille mahdollisuus täsmentää kansallisella lainsäädännöllä tietojenkäsittely- ja muita toimenpiteitä koskevat erityiset vaatimukset, joilla varmistetaan laillinen ja asianmukainen tietojenkäsittely. Asetuksen johdanto-osan kohdassa 10 tarkennetaan, että henkilötietojen käsittelyn yleisen edun vuoksi toteutettavan tehtävän tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi jäsenvaltiot voivat pitää voimassa tai ottaa käyttöön kansallisia säännöksiä, joilla asetuksen sääntöjen soveltamista voidaan täsmentää entisestään. Tietosuojalain perusteluissa (HE 9/2018 vp, s. 34) todetaan kansallisen harkintamarginaalin perustan olevan yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklassa, jolla annetaan jäsenvaltioille mahdollisuus säätää kansallisesti henkilötietojen käsittelyn oikeusperusteesta.

Tietosuojalain 4 §:ssä täsmennetään yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan e alakohdan mukaista käsittelyperustetta. Pykälän mukaan henkilötietojen käsittely yleisen edun perusteella on sallittua, jos 1) kysymys on henkilön asemaa, tehtäviä sekä niiden hoitoa julkisyhteisössä, elinkeinoelämässä, järjestötoiminnassa tai muussa vastaavassa toiminnassa kuvaavista tiedoista siltä osin kuin käsittelyn tavoite on yleisen edun mukainen ja käsittely on oikeasuhteista sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden; 2) käsittely on tarpeen ja oikeasuhteista viranomaisen toiminnassa yleisen edun mukaisen tehtävän suorittamiseksi; 3)

käsittely on tarpeen tieteellistä tai historiallista tutkimusta taikka tilastointia varten ja se on oikeasuhtaista sillä tavoiteltuun yleisen edun mukaiseen tavoitteeseen nähden; tai 4) henkilötietoja sisältävien tutkimusaineistojen, kulttuuriperintöaineistojen sekä näiden kuvailutietoihin liittyvien henkilötietojen käsittely arkistointitarkoituksessa on tarpeen ja oikeasuhtaista sillä tavoiteltuun yleisen edun mukaiseen tavoitteeseen ja rekisteröidyn oikeuksiin nähden. Perusteluissa (HE 9/2018 vp, s. 80–82) todetaan, että viranomaiset voisivat pykälän 2 kohdan nojalla käsitellä henkilötietoja muiden tehtävien kuin lakisääteisten velvoitteiden suorittamiseksi, esimerkiksi suunnittelu- ja selvitystehtävissään. Tieteellistä tai historiallista tutkimusta ja tilastointia koskeva 3 kohta sekä arkistointia koskeva 4 kohta eivät perustelujen mukaan rajoita niiden toimijoiden piiriä, jotka voisivat käsitellä henkilötietoja kyseisillä perusteilla, vaan henkilötietojen käsittely on näiden tietosuojalain kohtien nojalla mahdollista niin luonnollisille henkilöille kuin julkisille tai yksityisille oikeushenkilöille. Perusteluissa kuitenkin korostetaan käsittelyn tarpeellisuutta ja oikeasuhtaisuutta sillä tavoiteltuun yleisen edun mukaiseen tavoitteeseen nähden. Perustelujen mukaan henkilötietojen myöhempi käsittely olisi aina erikseen arvioitava ottaen huomioon esimerkiksi aineistoon liittyvät tutkimusluvan ehdot ja aineistoon liittyvät aiemmat suostumukset.

Käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteeseen liittyy yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 4 kohta, joka koskee henkilötietojen käsittelyä muuhun kuin siihen tarkoitukseen, jonka vuoksi tiedot on kerätty. Kyseisen kohdan mukaan myöhempi käsittely voi perustua muun muassa rekisteröidyn suostumukseen tai jäsenvaltion lainsäädäntöön. Jäsenvaltion lainsäädännön on tässä tapauksessa oltava välttämätön ja oikeasuhteinen asetuksen 23 artiklassa tarkoitettujen tavoitteiden turvaamiseksi. Kyseisessä artiklassa mainittuja tavoitteita ovat esimerkiksi rekisteröidyn suojeleminen tai muille kuuluvat oikeudet ja vapaudet tai jäsenvaltion yleiseen julkiseen etuun liittyvät tärkeät tavoitteet kuten taloudellinen etu, rahaan liittyvät asiat ja sosiaaliturva. Ellei myöhempi käsittely perustu esimerkiksi rekisteröidyn suostumukseen tai jäsenvaltion lainsäädäntöön, rekisterinpitäjän on varmistettava käsittelyn yhteensopivuus sen tarkoituksen kanssa, jota varten tiedot alun perin kerättiin. Tällöin rekisterinpitäjän on otettava huomioon muun muassa henkilötietojen keruun tarkoitusten ja aiotun myöhemmän käsittelyn tarkoitusten väliset yhteydet, henkilötietojen keruun asiayhteys, henkilötietojen luonne, aiotun myöhemmän käsittelyn mahdolliset seuraukset rekisteröidylle sekä asianmukaisten suojatoimien kuten salaamisen tai pseudonymisoinnin olemassaolo. Käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatetta ja asetuksen 6 artiklan 4 kohtaa vasten on arvioitava esimerkiksi tietojen luovuttamisen suhdetta siihen tarkoitukseen, johon tiedot alun perin kerättiin.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaisen käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteen yhteydessä säädetään, että myöhempiä käsittelyä yleisen edun mukaisia arkistointitarkoituksia, tieteellisiä tai historiallisia tutkimustarkoituksia tai tilastollisia tarkoituksia varten ei katsota 89 artiklan 1 kohdan mukaisesti yhteensopimattomaksi alkuperäisten tarkoitusten kanssa. Artiklan 89 kohdan 1 mukaan näitä tarkoituksia varten tapahtuvaan käsittelyyn sovelletaan rekisteröidyn oikeuksia ja vapauksia koskevia asianmukaisia suojatoimia yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisesti. Näillä suojatoimilla on varmistettava, että on toteutettu tekniset ja organisatoriset toimenpiteet, joilla taataan etenkin tietojen minimoinnin periaatteen noudattaminen. Yhtenä suojatoimena mainitaan tietojen käsittely mahdollisuuksien mukaan siten, ettei rekisteröityjä ole mahdollista tunnistaa.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohdassa kielletään erityisten henkilötietoryhmien käsittely. Tällaisia tietoja ovat muun muassa terveystiedot ja tiedot, joista ilmenee rotu tai etninen alkuperä, poliittisia mielipiteitä tai uskonnollinen tai filosofinen vakaumus. Johdanto-osan kohdan 35 mukaan terveyttä koskevia henkilötietoja ovat kaikki tiedot, jotka koskevat rekisteröidyn terveydentilaa ja paljastavat tietoja rekisteröidyn entisestä, nykyisestä tai tulevasta

fyysisen terveyden tai mielenterveyden tilasta. Asetuksen 9 artiklan 2 kohdassa säädetään tilanteista, joissa erityisiä henkilötietoryhmiä voidaan kuitenkin käsitellä. Kyseisen kohdan g alakohdan mukaan tällainen tilanne on esimerkiksi, jos käsittely on tarpeen tärkeää yleistä etua koskevasta syystä unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön nojalla, edellyttäen että se on oikeasuhteinen tavoitteeseen nähden, siinä noudatetaan keskeisiltä osin oikeutta henkilötietojen suojaan ja siinä säädetään asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä rekisteröidyn perusoikeuksien ja etujen suojaamiseksi. Asetuksen johdanto-osan kohdassa 10 tarkennetaan, että asetuksessa annetaan jäsenvaltioille liikkumavaraa täsmentää myös henkilötietojen erityisryhmien tai 'arkaluontoisten tietojen' käsittelyä koskevia sääntöjä.

Alakohdan g nojalla (ks. HE 9/2018 vp, s. 84–86) on säädetty erityisten henkilötietoryhmien käsittelykieltoon poikkeus esimerkiksi tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 2 kohdassa. Sen perusteella erityisiä henkilötietoryhmiä voidaan käsitellä, jos siitä säädetään laissa tai käsittely johtuu välittömästi rekisterinpitäjälle laissa säädetystä tehtävästä. Tietosuojalain perusteluissa (HE 9/2018 vp, s. 85–86) todetaan, että 6 §:n lisäksi yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua henkilötietojen käsittelystä on mahdollista säätää tarkemmin erityislainsäädännöllä. Perusteluissa viitataan lisäksi siihen, että yleisen tietosuoja-asetuksen mukaan lainsäädännön on oltava oikeasuhteinen tavoitteeseensa nähden, siinä tulee noudattaa keskeiseltä osin henkilötietojen suojaa ja siinä tulee säätää asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä rekisteröidyn perusoikeuksien ja etujen suojaamiseksi. Vastaavat vaatimukset seuraavat tietosuojalain perustelujen mukaan myös lainsäätäjää sitovista perusoikeuksien yleisistä rajoitusedellytyksistä.

Asianmukaisista ja erityisistä suojatoimista erityisten henkilötietoryhmien käsittelyssä säädetään tietosuojalain 6 §:n 2 momentissa. Näitä toimenpiteitä ovat 1) toimenpiteet, joilla on jälkeinpäin mahdollista varmistaa ja todentaa kenen toimesta henkilötietoja on tallennettu, muutettu tai siirretty; 2) toimenpiteet, joilla parannetaan henkilötietoja käsittelevän henkilöstön osaamista; 3) tietosuojavastaavan nimittäminen; 4) rekisterinpitäjän ja käsittelijän sisäiset toimenpiteet, joilla estetään pääsy henkilötietoihin; 5) henkilötietojen pseudonymisointi; 6) henkilötietojen salaaminen; 7) toimenpiteet, joilla käsittelyjärjestelmien ja henkilötietojen käsittelyyn liittyvien palveluiden jatkuva luottamuksellisuus, eheys, käytettävyyys ja vikasietoisuus taataan, mukaan lukien kyky palauttaa nopeasti tietojen saatavuus ja pääsy tietoihin fyysisen tai teknisen vian sattuessa; 8) menettely, jolla testataan, tutkitaan ja arvioidaan säännöllisesti teknisten ja organisatoristen toimenpiteiden tehokkuutta tietojenkäsittelyn turvallisuuden varmistamiseksi; 9) erityiset menettelysäännöt, joilla varmistetaan tietosuoja-asetuksen ja tietosuojalain noudattaminen siirrettäessä henkilötietoja tai käsiteltäessä henkilötietoja muuhun tarkoitukseen; 10) tietosuoja-asetuksen 35 artiklan mukainen tietosuoja koskevan vaikutustenselvityksen laatiminen; 11) muut tekniset, menettelylliset ja organisatoriset toimenpiteet.

2.3.1.3 Rekisteröidyn oikeudet

Rekisteröidyn oikeuksista säädetään yleisen tietosuoja-asetuksen III luvussa. Siihen sisältyvässä 12 artiklassa säädetään rekisteröityjen läpinäkyvästä informoinnista ja viestinnästä. Rekisterinpitäjän on muun muassa toteutettava asianmukaiset toimenpiteet toimittaakseen rekisteröidylle käsittelyä koskevat tiedot tiiviisti esitetyssä, läpinäkyvässä, helposti ymmärrettävässä ja saatavilla olevassa muodossa selkeällä ja yksinkertaisella kielellä varsinkin silloin, kun tiedot on tarkoitettu erityisesti lapselle. Asetuksen johdanto-osan kappaleessa 58 tarkennetaan, että tiedot on lisäksi tarvittaessa havainnollistettava. Tiedot voidaan antaa sähköisessä muodossa esimerkiksi internetsivuston kautta silloin kun ne on tarkoitettu yleisölle. Koska lapset tarvitsevat erityistä suojelua, kaikessa lapsiin kohdistuvaa tietojenkäsittelyä

koskevassa tiedotuksessa ja viestinnässä on käytettävä niin selkeää ja yksinkertaista kieltä, että lapsen on helppo ymmärtää sitä.

Artiklassa 13 säädetään toimitettavista tiedoista, kun henkilötietoja kerätään rekisteröidyltä. Artiklan 2 kohdassa säädetään, että silloin kun henkilötietoja saadaan, rekisteröidylle on annettava tieto muun muassa henkilötietojen säilytysajasta tai jos se ei ole mahdollista, tämän ajan määrittämiskriteereistä. Lisäksi rekisteröidylle on tällöin annettava tieto myös siitä, onko henkilötietojen antaminen lakisääteinen vaatimus sekä onko rekisteröidyn pakko toimittaa henkilötiedot ja tällaisten tietojen antamatta jättämisen mahdolliset seuraukset. Alakohdan f mukaan henkilötietoja saadessa on annettava tieto myös automaattisen päätöksenteon, muun muassa 22 artiklan 1 ja 4 kohdassa tarkoitetun profiloinnin olemassaolosta, sekä ainakin näissä tapauksissa merkitykselliset tiedot käsittelyyn liittyvästä logiikasta samoin kuin kyseisen käsittelyn merkittävyys ja mahdolliset seuraukset rekisteröidylle. Artiklan 3 kohdassa säädetään lisäksi käyttötarkoitukseen liittyvästä informoinnista: Jos rekisterinpitäjä aikoo käsitellä henkilötietoja edelleen muuhun tarkoitukseen kuin siihen, johon henkilötiedot kerättiin, rekisterinpitäjän on ilmoitettava rekisteröidylle ennen kyseistä jatkokäsittelyä tästä muusta tarkoituksesta ja annettava kaikki asiaankuuluvat lisätiedot 2 kohdan mukaisesti.

Lukuun III sisältyvässä 15 artiklassa säädetään rekisteröidyn oikeudesta saada pääsy tietoihin, 16 artiklassa oikeudesta tietojen oikaisemiseen, 17 artiklassa oikeudesta tietojen poistamiseen sekä 18 artiklassa oikeudesta käsittelyn rajoittamiseen. Asetuksen johdantokappaleen 65 mukaan rekisteröidyllä on erityisesti oikeus siihen, että hänen henkilötietonsa poistetaan ja ettei niitä käsitellä sen jälkeen kun henkilötietoja ei enää tarvita niitä tarkoituksia varten, joita varten ne kerättiin tai jota varten niitä muutoin käsiteltiin, tai kun rekisteröity on perunut tietojenkäsittelyä koskevan suostumuksensa tai kun hän on vastustanut henkilötietojensa käsittelyä tai kun hänen henkilötietojensa käsittely ei muutoin ole yleisen tietosuojaa-asetuksen säännösten mukaista. Tämä oikeus tulee kyseeseen erityisesti silloin kun rekisteröity on antanut suostumuksensa lapsena, eikä ole ollut täysin tietoinen tietojenkäsittelyyn liittyvistä riskeistä, ja haluaa myöhemmin poistaa tällaiset tiedot erityisesti internetistä. Rekisteröidyn on voitava käyttää tätä oikeutta siitä huolimatta, että hän ei enää ole lapsi. Henkilötietojen edelleen säilyttäminen on kuitenkin lainmukaista, jos se on tarpeen esimerkiksi yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi, yleisen edun mukaisia arkistointitarkoituksia, tieteellisiä tai historiallisia tutkimustarkoituksia taikka tilastollisia tarkoituksia varten tai oikeusvaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi.

Luvun 4 jakso eli artikkelit 21–22 sisältävät säännökset rekisteröidyn oikeudesta vastustaa henkilötietojen käsittelyä ja automaattisesti tehtäviä yksittäispäätöksiä. Artiklan 21 mukainen vastustamisoikeus tarkoittaa, että rekisteröidyllä on oikeus henkilökohtaiseen erityiseen tilanteeseensa liittyvällä perusteella milloin tahansa vastustaa häntä koskevien henkilötietojen käsittelyä, joka perustuu esimerkiksi 6 artiklan 1 kohdan e alakohtaan, kuten profilointia. Viimeistään silloin, kun rekisteröityyn ollaan yhteydessä ensimmäisen kerran, oikeus on nimenomaisesti saatettava rekisteröidyn tietoon ja esitettävä selkeästi ja muusta tiedotuksesta erillään. Henkilöllä on vastaava oikeus vastustaa tietojensa käsittelyä myös silloin, jos henkilötietoja käsitellään tieteellisiä tai historiallisia tutkimustarkoituksia tai tilastollisia tarkoituksia varten 89 artiklan 1 kohdan mukaisesti, paitsi jos käsittely on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi.

Artiklassa 22 säädetään automatisoiduista yksittäispäätöksistä, profilointi mukaan luettuna. Artiklan 1 kohdan mukaan rekisteröidyllä on oikeus olla joutumatta sellaisen päätöksen kohteeksi, joka perustuu pelkästään automaattiseen käsittelyyn, kuten profilointiin, ja jolla on häntä koskevia oikeusvaikutuksia tai joka vaikuttaa häneen vastaavalla tavalla merkittävästi. Unionin tuomioistuin on asiassa C-634/21 Schufa Holding tarkentanut, että 22 artiklan 1

kohdassa asetetaan periaatteellinen kielto, jonka noudattamatta jättämiseen henkilön ei tarvitse erikseen vedota. Pelkästään automatisoituun käsittelyyn perustuvan päätöksen tekeminen on sallittua vain 22 artiklan 2 kohdassa mainituissa tapauksissa. Asetuksen 22 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaan 1 kohdassa tarkoitettu automaattinen käsittely voidaan sallia jäsenvaltion lainsäädännössä, jossa vahvistetaan myös asianmukaiset toimenpiteet rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien sekä oikeutettujen etujen suojaamiseksi. Asetuksen 22 artiklan 3 kohdassa tarkennetaan, että päätökset eivät saa perustua 9 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin erityisiin henkilötietoryhmiin, paitsi jos sovelletaan esimerkiksi 9 artiklan 2 kohdan g alakohtaa ja asianmukaiset toimenpiteet rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien sekä oikeutettujen etujen suojaamiseksi on toteutettu. Artiklassa tarkoitettuja suojatoimia tarkennetaan asetuksen johdantokappaleessa 71, jonka mukaan asianmukaisiin suojatoimiin kuuluu käsittelystä ilmoittaminen rekisteröidylle ja oikeus vaatia ihmisen osallistumista tietojen käsittelemiseen, rekisteröidyn oikeus esittää kantansa, saada selvitys kyseisen arvioinnin jälkeen tehdystä päätöksestä ja riitauttaa päätös.

Edellä mainitussa tapauksessa C-634/21 Schufa Holding unionin tuomioistuin on katsonut, että yleisen tietosuojasetuksen 22 artiklan 1 kohdan sovellettavuudella on kolme kumulatiivista edellytystä: ensiksi että kyseessä on ”päätös”, toiseksi että kyseinen päätös perustuu pelkästään automaattiseen käsittelyyn, kuten profilointiin, ja kolmanneksi että sillä on rekisteröityä koskevia oikeusvaikutuksia tai se vaikuttaa häneen vastaavalla tavalla merkittävästi. Vaikka päätöksen käsitettä ei ole määritelty yleisessä tietosuojasetuksessa, säännöksen sanamuodosta käy unionin tuomioistuimen mukaan ilmi, että ”päätös” viittaa paitsi toimiin, joilla on henkilöä koskevia oikeusvaikutuksia, myös toimiin, jotka vaikuttavat häneen vastaavalla tavalla merkittävästi. Päätöksen käsitteen laaja ulottuvuus vahvistetaan yleisen tietosuojasetuksen johdanto-osan 71 perustelukappaleessa, jonka sanamuodon mukaan henkilön henkilökohtaisia ominaisuuksia arvioiva päätös, jollaisen kohteeksi tällä olisi oltava oikeus olla joutumatta, ”saattaa sisältää – toimenpiteen”, josta hänelle voi aiheutua ”oikeudellisia vaikutuksia” tai joka voi ”vaikuttaa häneen vastaavalla merkittävällä tavalla”. Tämän perustelukappaleen mukaan päätöksen käsitteeseen kuuluvat esimerkiksi online-luottihakemuksen automatisoitu epääminen tai sähköisen rekrytoinnin perusteella saatu hylkäävä päätös, joihin ei ole liittynyt ihmisen osallistumista. Unionin tuomioistuimen johtopäätöksen mukaan päätöksen käsitteeseen voi näin ollen sisältyä useita toimia, jotka voivat vaikuttaa rekisteröityyn eri tavoilla. Schufa Holding -tapauksessa unionin tuomioistuin tulkitsi asetuksen 22 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua automatisoidun päätöksen kattavan muun muassa luottotietopalveluja tarjoavan yrityksen toteuttaman, henkilön maksukyvyn automatisoidun määrittämisen siinä tapauksessa, että siitä riippuu olennaisesti se, perustaako, täyttääkö tai päättääkö sen tiedoksi saanut kolmas osapuoli sopimussuhteen tämän henkilön kanssa. Lindroos-Hovinheimo (Lindroos-Hovinheimo, Susanna: Automaattisen päätöksenteon määritelmä laajenee – Euroopan unionin ensimmäiset tuomiot tietosuojasetuksen 22 artiklasta; Lakimies 3–4/2024; s. 537–544, s. 541) on katsonut, että unionin ”tuomioistuimen tässä yhteydessä määrittelemä ’päätös’ on varsin laaja ja selvästi laajempi kuin vaikkapa kotimaisessa hallintolainsäädännössä on totuttu ajattelemaan”. Lindroos-Hovinheimon mukaan täsmällisempi suomenkielinen vastine 22 artiklassa tarkoitettulle päätökselle voisi olla ”toimi” tai ”toiminta”.

Myös [Euroopan tietosuojatyöryhmän suuntaviivojen](#) (Suuntaviivat automatisoiduista yksittäispäätöksistä ja profiloinnista asetuksen (EU) 2016/679 täytäntöön panemiseksi. Annettu 3. lokakuuta 2017, viimeksi tarkistettu ja hyväksytty 6. helmikuuta 2018. WP251rev.01, s. 21–23 ja 31) mukaan 22 artiklan 1 kohdassa vahvistetaan pelkästään automaattiseen käsittelyyn perustuvien päätösten yleinen kielto. Tätä kieltä sovelletaan siihen katsomatta, toteuttaako rekisteröity toimenpiteitä henkilötietojensa käsittelyn suhteen. Tämä pääsääntö poikkeuksineen vahvistaa sitä käsitystä, että rekisteröity valvoo omia henkilötietojaan, mikä vastaa yleisen tietosuojasetuksen peruseriaatteita. Pelkästään automaattiseen käsittelyyn perustuvilla

päätöksillä tarkoitetaan suuntaviivojen mukaan sitä, että päätöksentekoprosessiin ei osallistu ihmisiä. Lisäksi suuntaviivoissa todetaan, ettei yleisessä tietosuoja-asetuksessa määritellä ”oikeusvaikutuksia” tai ”vastaavalla tavalla merkittäviä” vaikutuksia, mutta sanamuodosta käy selvästi ilmi, että vain vakavat vaikutukset kuuluvat 22 artiklan soveltamisalaan. Vaikka päätöksentekoprosessi ei vaikuttaisi henkilöiden laillisiin oikeuksiin, se voi silti kuulua 22 artiklan piiriin, jos se vaikuttaa näihin vastaavalla tavalla merkittävästi. Toisin sanoen vaikka rekisteröidyn lailliset oikeudet tai velvollisuudet eivät muutu, häneen saattaa silti kohdistua riittävän merkittävä vaikutus, joka edellyttää kyseisen säännöksen mukaista suojelua. Jotta tietojenkäsittelyn vaikutus henkilöön olisi merkittävä, vaikutusten on oltava riittävän suuria tai huomattavia ollakseen huomionarvoisia. Tällaisista vaikutuksista on suuntaviivojen perusteella kyse silloin, jos päätös mahdollisesti vaikuttaa merkittävästi henkilöiden olosuhteisiin, käyttäytymiseen tai valintoihin, vaikuttaa rekisteröityyn pitkäaikaisesti tai pysyvästi tai ääritapauksessa johtaa henkilöiden syrjäytymiseen tai syrjintään. Tällä tavoin merkittäviä voisivat suuntaviivojen mukaan olla esimerkiksi päätökset, jotka vaikuttavat henkilön taloudellisiin olosuhteisiin, kuten luottokelpoisuuteen. Merkittäviä voisivat olla myös päätökset, joilla henkilöltä evätään työllistymismahdollisuus tai hänet asetetaan vakavasti epäedulliseen asemaan. Lisäksi merkittäviä voisivat suuntaviivojen mukaan olla esimerkiksi päätökset, jotka vaikuttavat henkilön koulutusmahdollisuuksiin, kuten yliopistoon hyväksymiseen. Lisäksi suuntaviivojen mukaan pelkästään automaattiseen käsittelyyn perustuvilla päätöksillä, jotka vaikuttavat lapsen valintoihin ja käyttäytymiseen, saattaa olla oikeusvaikutuksia tai vastaavalla tavalla merkittäviä vaikutuksia lapseen kyseisten valintojen ja käyttäytymisen luonteesta riippuen.

Asetuksen 4 artiklan 4 kohdan määritelmän mukaan profiloinnilla tarkoitetaan mitä tahansa henkilötietojen automaattista käsittelyä, jossa henkilötietoja käyttämällä arvioidaan luonnollisen henkilön tiettyjä henkilökohtaisia ominaisuuksia. Esimerkiksi luonnollisen henkilön kiinnostuksen kohteisiin liittyvien piirteiden analysointi tai ennakointi määritellään asetuksessa profiloinniksi. Edellä mainittujen Euroopan tietosuojatyöryhmän suuntaviivojen (s. 9) mukaan profiloinnin käsitettä voidaan käyttää kolmella tavalla: 1) yleinen profilointi, 2) profilointiin perustuva päätöksenteko ja 3) yleisen tietosuoja-asetuksen 22 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu pelkästään automaattinen päätöksenteko, profilointi mukaan luettuna, jolla on rekisteröityä koskevia oikeusvaikutuksia tai joka vaikuttaa häneen vastaavalla tavalla merkittävästi. Kahden jälkimmäisen kohdan eroa havainnollistetaan suuntaviivoissa seuraavalla esimerkillä, joissa henkilö hakee lainaa verkossa: Profilointiin perustuvassa päätöksenteossa ihminen päättää lainan myöntämisestä pelkästään automaattisesti tuotetun profiilin perusteella, kun taas 22 artiklassa tarkoitettussa tilanteessa algoritmi päättää lainan myöntämisestä ja päätös toimitetaan automaattisesti henkilölle ilman ihmisen ennakolta suorittamaa merkittävää arviointia. Yleisen tietosuoja-asetuksen johdantokappaleen 72 mukaan profilointiin sovelletaan sellaisenaan asetuksen sääntöjä henkilötietojen käsittelystä, kuten käsittelyn oikeudellisia perusteita tai tietosuojaperiaatteita. Yleisen tietosuoja-asetuksen tarkoittamia automaattisia päätöksiä voivat tuottaa sekä oppivat teknologiat että sääntöpohjainen eli laskukonemainen käsittely (Lindroos-Hovinheimo, Susanna: Automaattisen päätöksenteon määritelmä laajenee – Euroopan unionin ensimmäiset tuomiot tietosuoja-asetuksen 22 artiklasta; Lakimies 3–4/2024; s. 537–544, s. 543).

Yleisen tietosuoja-asetuksen johdantokappaleessa 71 todetaan, ettei 22 artiklassa tarkoitettua pelkästään automaattiseen käsittelyyn perustuvaa päätöksentekoa tulisi kohdistaa lapsiin. Euroopan tietosuojatyöryhmän suuntaviivoissa (s. 30) kuitenkin tarkennetaan, että sinänsä 22 artiklassa ei tehdä eroa sen välillä, koskeeko käsittely aikuisia vai lapsia. Koska itse artiklassa ei näy johdanto-osassa mainittu kielto kohdistaa pelkästään automaattiseen käsittelyyn perustuvaa päätöksentekoa lapsiin, tietosuojatyöryhmä katsoo, ettei tämä muodosta tällaisen lapsiin kohdistuvan käsittelyn ehdotonta kieltä. Kyseisen johdanto-osan kappaleen valossa

tietosuojatyöryhmä kuitenkin suosittelee, että rekisterinpitäjien ei yleensä pitäisi käyttää 22 artiklan 2 kohdan mukaisia poikkeuksia tällaisen käsittelyn perusteina. Saattaa kuitenkin olla tilanteita, joissa rekisterinpitäjien on välttämätöntä tehdä lapsiin kohdistuvia pelkästään automaattiseen käsittelyyn perustuvia päätöksiä, profilointi mukaan luettuna, joilla on oikeusvaikutuksia tai vastaavalla tavalla merkittäviä vaikutuksia, esimerkiksi lasten hyvinvoinnin suojelemiseksi. Tällaisessa tapauksessa käsittely voidaan suuntaviivojen mukaan suorittaa soveltuvien osien 22 artiklan 2 kohdan a, b tai c alakohdassa säädettyjen poikkeusten perusteella. Näissä tapauksissa on toteutettava asianmukaiset suojatoimet, kuten 22 artiklan 2 kohdan b alakohdassa ja 3 kohdassa edellytetään, ja niiden on oltava lapsille soveltuvia. Rekisterinpitäjän on varmistettava, että näillä suojatoimilla suojellaan tehokkaasti niiden lasten oikeuksia, vapauksia ja oikeutettuja etuja, joiden tietoja se käsittelee.

Asetuksen johdantokappaleen 71 mukaan rekisteröityä koskevan asianmukaisen ja läpinäkyvän käsittelyn varmistamiseksi, ottaen huomioon henkilötietojen käsittelyn erityiset olosuhteet ja asiayhteys, rekisterinpitäjän olisi käytettävä profiloinnissa asianmukaisia matemaattisia tai tilastollisia menetelmiä, toteutettava teknisiä ja organisatorisia toimenpiteitä, jotka soveltuvat erityisesti sen varmistamiseen, että henkilötietojen virheellisyyteen johtavat tekijät korjataan ja virheriski minimoidaan, sekä turvattava henkilötiedot siten, että rekisteröidyn etuihin ja oikeuksiin kohdistuvat mahdolliset riskit otetaan huomioon ja estetään muun muassa luonnollisten henkilöiden syrjintä rodun tai etnisen alkuperän, poliittisten mielipiteiden, uskonnon tai vakaumuksen, ammattiliittoon kuulumisen, geneettisen tilan, terveydentilan tai seksuaalisen suuntautumisen perusteella taikka vaikutukset, joiden johdosta toteutetaan toimenpiteitä, joilla on tällaisia seurauksia. Henkilötietojen erityisluokitteluun perustuva automaattinen päätöksenteko ja profilointi olisi sallittava vain erityistilanteissa.

Lisäksi yleisen tietosuojasetuksen 23 artikla antaa kansallista liikkumavaraa rajoittaa jäsenvaltion lainsäädännössä muun muassa 22 artiklassa säädettyä rekisteröidyn oikeutta olla joutumatta pelkästään automaattiseen käsittelyyn perustuvan toimen kohteeksi. Kyseisessä rajoituksessa on noudatettava keskeisiltä osin perusoikeuksia ja -vapauksia ja sen on oltava välttämätön ja oikeasuhteinen, jotta voidaan taata esimerkiksi rekisteröidyn suojeleminen tai muille kuuluvat oikeudet ja vapaudet tai jäsenvaltion yleiseen julkiseen etuun liittyvät tärkeät tavoitteet kuten taloudellinen etu, rahaan liittyvät asiat ja sosiaaliturva. Lainsäädännön on sisällettävä tarpeen mukaan erityisiä säännöksiä käsittelyn tarkoituksesta ja käsittelyn ryhmistä, henkilötietoryhmistä, käyttöön otettujen rajoitusten soveltamisalasta, suojatoimista, rekisterinpitäjän määrittämisestä, tietojen säilytysajoista, rekisteröityjen oikeuksiin ja vapauksiin kohdistuvista riskeistä ja rekisteröidyn oikeudesta saada tietoa rajoituksista.

2.3.1.4 Rekisterinpitäjä ja yhteisrekisterinpitäjät

Yleisen tietosuojasetuksen 4 artiklan 7 kohdan mukaan 'rekisterinpitäjällä' tarkoitetaan luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, viranomaista, virastoa tai muuta elintä, joka yksin tai yhdessä toisten kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot. Jos tällaisen käsittelyn tarkoitukset ja keinot määritellään unionin tai jäsenvaltioiden lainsäädännössä, rekisterinpitäjä tai tämän nimittäminen koskevat erityiset kriteerit voidaan vahvistaa unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti.

Jos vähintään kaksi rekisterinpitäjää määrittää yhdessä käsittelyn tarkoitukset ja keinot, ne ovat yleisen tietosuojasetuksen 26 artiklan 1 kohdan mukaan yhteisrekisterinpitäjiä. Ne määrittelevät keskinäisellä järjestelyllä läpinäkyvällä tavalla kunkin vastuualueen tässä asetuksessa vahvistettujen velvoitteiden noudattamiseksi, erityisesti rekisteröityjen oikeuksien käytön ja 13 ja 14 artiklan mukaisten tietojen toimittamista koskevien tehtäviensä osalta, paitsi jos ja siltä osin kuin rekisterinpitäjiin sovellettavassa unionin oikeudessa tai jäsenvaltion

lainsäädännössä määritellään rekisterinpitäjien vastuualueet. Järjestelyn yhteydessä voidaan nimetä rekisteröidyille yhteyspiste. Artiklan 2 kohdan mukaan järjestelystä on käytävä asianmukaisesti ilmi yhteisten rekisterinpitäjien todelliset roolit ja suhteet rekisteröityihin nähden. Järjestelyn keskeisten osien on oltava rekisteröidyn saatavilla. Lisäksi artiklan 3 kohdassa säädetään, että riippumatta järjestelyn ehdoista rekisteröity voi käyttää yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisia oikeuksiaan suhteessa kuhunkin rekisterinpitäjään ja kutakin rekisterinpitäjää vastaan. Yleisen tietosuoja-asetuksen johdanto-osan 79 kohdan mukaan vastuut tulee jakaa selkeästi rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien suojelua sekä valvontaviranomaisten seurantaa ja toimenpiteitä ajatellen.

Rekisterinpitäjästä ja yhteisrekisterinpitäjyydestä on mahdollista säätää kansallisessa lainsäädännössä yleisen tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 1 kohdan 7 alakohdan ja 26 artiklan mahdollistaman liikkumavaran nojalla. Tietosuojavaaltuutetun toimiston lainsäädäntölausuntoja varten antamassa ohjeessa (16.10.2017 v1.0, s. 9) korostetaan, että rekisterinpitäjän vastuun on oltava osa toiminnallista vastuuta. Kun rekisterinpitäjästä säädetään laissa, määrittelyyn tulee suhtautua erityisen tarkkaavaisesti ja varmistua siitä, että vastuu kohdentuu oikealle taholle. Ohjeen mukaan rekisterinpitäjän määrittelyn riskinä on, että rekisterinpitäjä on määritelty vain muodollisesti ja ilman, että toimijan tosiasiallista roolia henkilötietojen käsittelyssä käytännön tasolla on tunnistettu. Ohjeen mukaan rekisterinpitäjäksi tulee osoittaa sellainen taho, joka tosiasiallisesti käyttää rekisterinpitäjälle kuuluvaa määräysvaltaa ja voi toteuttaa rekisterinpitäjälle kuuluvat velvoitteet.

2.3.1.5 Henkilötietojen luovuttaminen

Henkilötietojen luovuttaminen siirtämällä, levittämällä tai asettamalla ne muutoin saataville on yleisen tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu henkilötietojen käsittelyn muoto. Vastaanottajalla tarkoitetaan asetuksen 4 artiklan 9 kohdan mukaan luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, viranomaista, virastoa tai muuta elintä, jolle luovutetaan henkilötietoja, oli kyseessä kolmas osapuoli tai ei. Viranomaisia, jotka mahdollisesti saavat henkilötietoja tietyn tutkimuksen puitteissa unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti ei kuitenkaan pidetä vastaanottajina.

Henkilötietojen luovutusten edellytyksiä on arvioitava edellä käsiteltyä käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatetta vasten. Jos tietojen käyttötarkoitus muuttuisi luovutuksen johdosta, luovutus edellyttää 6 artiklan 4 kohdan mukaan rekisteröidyn suostumusta tai säännöstä esimerkiksi jäsenvaltion lainsäädännössä. Tällaisen lainsäädännön on oltava välttämätön ja oikeasuhteinen, jotta voidaan taata esimerkiksi rekisteröidyn suojele tai muille kuuluvat oikeudet ja vapaudet tai jäsenvaltion yleiseen julkiseen etuun liittyvät tärkeät tavoitteet kuten taloudellinen etu, rahaan liittyvät asiat ja sosiaaliturva. Kansallisen liikkumavaran puitteissa voidaan säätää yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaisesti niistä tahoista ja tarkoituksista, joihin henkilötietoja voidaan luovuttaa.

Tietosuoja-asetus edellyttää läpinäkyvää menettelyä ja informointia rekisteröidylle tietojen luovutuksista (Tietosuojavaaltuutetun toimiston ohje lainsäädäntölausuntoihin 16.10.2017, versio 1.0, s. 10). Informointivelvoitteita esimerkiksi tietojen vastaanottajista sisältyy muun muassa 13 artiklaan, joka koskee rekisteröidyn informointia silloin, kun tiedot kerätään rekisteröidyltä. Asetuksen 19 artiklan mukaan rekisterinpitäjän on lähtökohtaisesti myös ilmoitettava henkilötietojen oikaisuisista, poistoista tai käsittelyn rajoituksista jokaiselle vastaanottajalle, jolle henkilötietoja on luovutettu.

Kansallisessa lainsäädännössä tietojen luovuttamista sääntelee yleislakina laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999), jäljempänä *julkisuuslaki*. Sen 1 §:n 1 momentissa ilmaistun

julkisuusperiaatteen mukaan viranomaisten asiakirjat ovat julkisia, jollei julkisuuslaissa tai muussa laissa erikseen toisin säädetä. Julkisuuslain 3 luvussa eli pykälissä 9–12 säädetään oikeudesta saada tietoja viranomaisella olevista asiakirjoista, mukaan lukien viranomaisen digitaalisessa palvelussa olevat tiedot. Lain 9 §:n 1 momentin nojalla jokaisella on oikeus saada viranomaiselta julkinen tieto. Salassa pidettävän tiedon saa 10 §:n mukaan antaa vain, jos niin erikseen julkisuuslaissa säädetään.

Julkisuuslain 10 §:ssä tarkoitettuja säännöksiä salassa pidettävien tietojen antamisesta sisältyy julkisuuslain 7 lukuun. Lain 26 §:ssä säädetään yleisistä edellytyksistä, joilla viranomainen voi luovuttaa salassa pidettävän tiedon. Lain 27 §:ssä säädetään arkistoon siirrettyjen asiakirjojen antamisesta, 28 §:ssä mahdollisuudesta saada viranomaisen lupa salassa pidettäviin tietoihin, 29 §:ssä salassa pidettävien tietojen antamisesta toiselle viranomaiselle ja 30 §:ssä salassa pidettävien tietojen antamisesta ulkomaan viranomaiselle ja kansainväliselle toimielimelle.

Salassa pidettävät tiedot on määritelty julkisuuslain 24 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan salassa pidettäviä ovat muun muassa tiedot opinnäytetyön tai tieteellisen tutkimuksen suunnitelmasta, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei aiheuta opinnäytetyön tai tutkimuksen suorittamiselle taikka niiden hyödyntämiselle tai sen asianmukaiselle arvioinnille tai tutkijalle taikka tutkimuksen toimeksiantajalle haittaa (21 kohta). Salassa pidettäviä ovat myös esimerkiksi tiedot henkilölle suoritetusta psykologisesta testistä tai soveltuvuuskokeesta tai sen tuloksesta (29 kohta). Lisäksi salassa pidettäviä ovat muun muassa sellaiset oppilaitoksen antamat todistukset ja muut asiakirjat, jotka sisältävät oppilaan henkilökohtaisten ominaisuuksien sanallista arviointia koskevia tietoja (30 kohta). Salassa pidettäväksi on säädetty tietyin poikkeuksin myös tiedot henkilön poliittisesta vakaumuksesta, osallistumisesta yhdistystoimintaan tai vapaa-ajan harrastuksista (32 kohta). Julkisuuslain 31 §:n 2 momentin mukaan salassapitoaika on 25 vuotta, jollei toisin ole säädetty tai lain nojalla määrätty. Yksityiselämän suojaamiseksi 24 §:n 1 momentin 24–32 kohdassa salassa pidettäväksi säädetyn asiakirjan salassapitoaika on 50 vuotta sen henkilön kuolemasta, jota asiakirja koskee tai, jollei tästä ole tietoa, 100 vuotta.

2.3.1.6 Tietojen säilytysajat ja arkistointi

Yleisen tietosuojasetuksen 5 artiklan 1 kohdan e alakohdassa tarkoitetun säilytyksen rajoittamisen periaatteen mukaan henkilötiedot on säilytettävä muodossa, josta rekisteröity on tunnistettavissa ainoastaan niin kauan kuin on tarpeen tietojenkäsittelyn tarkoitusten toteuttamista varten. Henkilötietoja voidaan säilyttää pidempiä aikoja, jos henkilötietoja käsitellään ainoastaan yleisen edun mukaisia arkistointitarkoituksia taikka tieteellisiä tai historiallisia tutkimustarkoituksia tai tilastollisia tarkoituksia varten yleisen tietosuojasetuksen 89 artiklan 1 kohdan mukaisesti edellyttäen, että asetuksessa vaaditut asianmukaiset tekniset ja organisatoriset toimenpiteet on pantu täytäntöön rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.

Kansallinen yleisäännös tietojen säilytysaikojen määrittämisestä sisältyy julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annettuun lakiin (906/2019), jäljempänä *tiedonhallintalaki*. Tietoaaineistojen säilytysajat määritetään sen 21 §:n mukaisesti siinä tapauksessa, jos säilytysajasta ei ole muuten säädetty laissa. Pykälän 1 momentin mukaan säilytysaikoja määritettäessä on otettava huomioon 1) tietoaaineiston alkuperäisen käyttötarkoituksen mukainen tarpeellisuus viranomaisen toiminnassa, 2) luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön etujen, oikeuksien, velvollisuuksien ja oikeusturvan toteuttaminen ja todentaminen, 3) sopimuksen tai muun yksityisoikeudellisen oikeustoimen oikeusvaikutus, 4) vahingonkorvausoikeudelliset vanhentumisajat ja 5) rikosoikeudelliset vanhentumisajat. Lainkohdan perustelujen (HE

284/2018 vp, s. 104) mukaan huomioon tulee ottaa kaikki siinä mainitut näkökulmat ja pisin säilytysajan määräytymisperuste on ratkaiseva säilytysaikaa määriteltäessä.

Tiedonhallintalain 21 §:n 2 momentin mukaan säilytysajan päättymisen jälkeen tietoaaineistot on arkistoitava tai tuhottava viipymättä tietoturvalisella tavalla. Pykälän 3 momentti sisältää myös säännöksen siitä, että säilytysaikojen määrittämisen vastuista, arkistoinnista ja arkistotoimen tehtävistä säädetään erikseen. Arkistointia sääntelee yleislakina arkistolaki (831/1994). Arkistoinnin lähtökohtana on yleensä, että kaikki viranomaisen asiakirjat olisivat arvonnäärityksen kohteena. Kansallisarkisto määrittää asiakirjojen arvon, ellei laissa ole toisin säädetty.

Esitystä valmisteltaessa on arvioitu, että henkilötietojen käsittelystä Osaamispolku-palvelussa sekä niiden luovuttamisesta ja elinkaaresta olisi tarpeen säätää yleislainsäädäntöä täydentäen ja osittain sen syrjäyttäen siten, kuin jäljempänä esityksessä ehdotetaan.

2.4 Henkilötietojen käsittely nykyisissä palveluissa

2.4.1 Valtakunnalliset opinto- ja tutkintorekisterit

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla on nykyisin käytössä valtakunnallinen Opintopolku-palvelu. Sen kautta haetaan koulutuksiin, ja se sisältää tietoa koulutustarjonnasta eri koulutusasteilta. Lisäksi se sisältää tietoa suoritetuista opinnoista ja tutkinnoista.

Opinto- ja tutkintorekisterilaki sisältää säännökset Opintopolkuun kuuluvasta Opetushallituksen ylläpitämästä opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelusta (ns. KOSKI-palvelu) sekä siihen liittyvistä opetustoimen rekistereistä ja tietovarannoista. Lain 6 luvussa säännellyn luovutuspalvelun avulla henkilö voi Oma opintopolku -palvelussa katsoa ja käyttää opetustoimen rekistereihiin ja tietovarantoihin sisältyviä omia tietojaan ja tietoja voidaan myös luovuttaa niiden saamiseen oikeutetuille. Palvelu tukee jatkuvaa oppimista tekemällä näkyväksi opinnoissa hankittua osaamista. Lisäksi palvelu mahdollistaa opintotietojen käyttöä koulutukseen hakeutuessa, koulutuksessa ja työelämässä, esimerkiksi henkilön hakiessa työtä ja arvioitaessa henkilön mahdollisia työtehtäviä.

Opinto- ja tutkintorekisterilaissa säänneltyjä rekistereitä ovat oppijanumerorekisteri, opetuksen ja koulutuksen valtakunnallinen tietovaranto, oppivelvollisuusrekisteri, ylioppilastutkintorekisteri, opiskelijavalintarekisteri, korkeakoulujen valtakunnallinen tietovaranto sekä Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen hankkiman muun kuin säännellyn koulutuksen rekisteri. Laissa on säännöksiä näiden rekisterien ja tietovarantojen käyttötarkoituksista, rekisterinpitäjistä, tietovarantoihin ja rekistereihiin tallennettavista tiedoista, tietojen säilytysajoista ja tietojen luovuttamisesta.

Oppijanumerorekisteriä ja oppijanumeroa käytetään henkilön yksilöintiin tallennettaessa, käsiteltäessä ja luovutettaessa laissa tarkoitettuja tietoja, jotta vältettäisiin henkilötunnuksen tarpeetonta käsittelyä. Oppijanumerorekisterin rekisterinpitäjänä toimii Opetushallitus.

Opetuksen ja koulutuksen valtakunnallinen tietovaranto (ns. KOSKI-tietovaranto) sisältää tietoja yksilöiden suorittamasta tai kesken olevasta perusopetuksesta, lukiokoulutuksesta, ammatillisesta koulutuksesta, tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta, Helsingin eurooppalaisen koulun opetuksesta sekä vapaan sivistystyön oppivelvollisille suunnatusta tai Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen rahoittamasta koulutuksesta. Lisäksi tietovaranto voi sisältää tietoja taiteen perusopetuksesta sekä vapaan sivistystyön vapaatavoitteisesta koulutuksesta. Taiteen perusopetuksen ja vapaan sivistystyön

vapaatavoitteisen koulutuksen tietoja tallennetaan tietovarantoon vain henkilön (tai alaikäisen huoltajan tai muun laillisen edustajan) suostumuksella. Lain valmistelussa (HE 19/2021 vp, s. 13 ja HE 160/2022 vp, s. 18–19) on tarkoitettu, että tietojen tallentamisen lainmukaisuus ei kuitenkaan perustu tietosuojasetuksen 6 artiklan 1 kohdan a alakohtaan (suostumus) eikä siihen sovelleta tietosuojasetuksen 7 artiklaa suostumuksen edellytyksistä. Sen sijaan käsittelyn lainmukaisuuden perusteeksi on tarkoitettu tietosuojasetuksen e-alakohta (yleistä etua koskevan tehtävän suorittaminen tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttäminen). Suostumus on tarkoitettu henkilötietojen käsittelyn suojatoimeksi, ja suostumuksen antamisen ja peruuttamisen tapaa säännellään lain 9 d ja 9 e §:n 2 momenteissa. Tietovarannon yhteisrekisterinpitäjiä ovat muun muassa koulutuksen ja opetuksen järjestäjät, oppilaitosten ylläpitäjät sekä Opetushallitus.

Oppivelvollisuusrekisteri sisältää tiedot henkilön oppivelvollisuudesta sekä siitä, millä opetuksen tai koulutuksen järjestäjällä, oppilaitoksen ylläpitäjällä tai kunnalla on ohjaus- ja valvontavastuu henkilön oppivelvollisuudesta. Rekisterin yhteisrekisterinpitäjiä ovat opetuksen ja koulutuksen järjestäjät, oppilaitosten ylläpitäjät, kunnat sekä Opetushallitus.

Ylioppilastutkintolautakunnan pitämä ylioppilastutkintorekisteri sisältää tietoja ylioppilastutkinnon suorittamisesta, muun muassa tiedot ylioppilastutkinnon edellyttämästä suoritetusta koulutuksesta sekä koesuoritukset, arvosanat ja pistemäärät. Rekisteri sisältää myös ylioppilastutkinnon suorittamisen, tutkinnon jälkeen uusittujen kokeiden sekä tutkinnon täydentämisen ajankohdat.

Opiskelijavalintarekisteri voi sisältää tietoja muun muassa henkilön aikaisemmasta koulutuksesta, suoritetuista tutkinnoista ja koulutukseen hakemisesta. Rekisteri voi sisältää tietoja myös työkokemuksesta ja harrastustoiminnasta, mutta vain jos ne ovat olleet tarpeellisia opiskelijavalinnassa. Lisäksi rekisteriin voidaan tietyissä tilanteissa tallentaa henkilön oman ilmoituksen mukaisena muun muassa ammatinvalintaan vaikuttavat terveystiedot. Opiskelijavalintarekisterin yhteisrekisterinpitäjiä ovat Opetushallitus, yliopistot ja ammattikorkeakoulut, ammatillisen koulutuksen, lukiokoulutuksen ja tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestäjät ja vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitäjät. Opinto- ja tutkintorekisterilain 17 §:n mukaan opiskelijavalintarekisteri jakaantuu osarekistereihin, jotka ovat korkeakoulujen hakurekisteri sekä ammatillisen koulutuksen, lukiokoulutuksen ja muun perusopetuksen jälkeisen koulutuksen hakurekisteri. Korkeakoulujen hakurekisteriä käytetään valittaessa opiskelijoita yliopistolaissa tarkoitettuihin alempiin ja ylempiin korkeakoulututkintoihin johtaviin opintoihin ja ammattikorkeakoululaissa tarkoitettuun ammattikorkeakoulututkintoon ja ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin sekä yliopiston ja ammattikorkeakoulun harkinnan mukaan myös muuhun korkeakoulun tarjoamaan koulutukseen, sekä opiskelupaikan vastaanottamista koskevien rajoitusten valvontaan. Ammatillisen koulutuksen, lukiokoulutuksen ja muun perusopetuksen jälkeisen koulutuksen hakurekisteriä puolestaan käytetään valittaessa opiskelijoita ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa ja lukiolaissa tarkoitettuihin koulutuksiin ja tutkintoihin, tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettuun koulutukseen ja vapaassa sivistystyössä järjestettyyn oppivelvollisille suunnattuun koulutukseen. Opiskelijavalintarekisteriä koskevan nykyisen sääntelyn näkökulmana on henkilötietojen käsittely. Sen sijaan laissa ei ole suoraan säännelty sitä, mitä tietoja koulutustarjonnasta opiskelijavalintarekisterin tulee sisältää, vaan tämä on johdettu epäsuoremmin 17 §:ssä säädetyistä opiskelijavalintarekisterin käyttötarkoituksista.

Korkeakoulujen valtakunnallinen tietovaranto (ns. VIRTAtietovaranto) sisältää tietoja korkeakoulujen opiskeluoikeuksista, ilmoittautumisista, tutkinnoista ja erikoiskoulutuksista

sekä opintosuorituksista. Tietovarannon yhteisrekisterinpitäjiä ovat opetus- ja kulttuuriministeriö sekä yliopistot ja ammattikorkeakoulut.

Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen hankkiman muun kuin säännellyn koulutuksen rekisteri sisältää tietoja erityisesti koulutuksesta, joka on suunnattu työssä sekä työvoiman ulkopuolella oleville ja täydentää muuta julkisesti tuettua koulutustarjontaa. Rekisterin yhteisrekisterinpitäjiä ovat Opetushallitus sekä Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus.

Opetushallituksen ylläpitämästä opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelusta säädetään lain 6 luvussa. Lain 29 §:n mukaan sen lisäksi, että henkilö voi luovutuspalvelun avulla katsoa omia tietojaan, hän voi palvelussa antaa tai peruuttaa suostumuksen tietojensa luovuttamiseen. Suostumuksen perusteella tietoja voivat tarvittaessa saada myös muut tahot kuin sellaiset viranomaiset, joilla on lakisääteinen tiedonsaantioikeus. Lain perustelujen (HE 260/2018 vp, s. 43; HE 19/2021 vp, s. 16 ja HE 160/2022 vp, s. 21) mukaan tietojen luovuttamista koskevan 29 §:n 5 momentin suostumuksen on tarkoitus vastata tietosuoja-asetuksessa suostumuksesta säädettyä. Toisaalta perusteluissa (HE 260/2018 vp, s. 15) on suostumuksesta todettu myös seuraavaa: ”Suostumusta on käytetty valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetussa laissa perusteena antaa tietoja laissa säädettyistä tietovarannoista ja rekistereistä esimerkiksi silloin, kun yksilö haluaa omasta aloitteestaan käyttää tutkintotietoja esimerkiksi hakiessaan töitä. Tämän voidaan katsoa olevan tietosuoja-asetuksen soveltamisalan ulkopuolella, sillä 2 artiklan 2 kohdan c alakohdan mukaan asetusta ei sovelleta henkilötietojen käsittelyyn, jonka luonnollinen henkilö suorittaa yksinomaan henkilökohtaisessa toiminnassa. Tällöin tietojen näyttäminen rinnastuisi siihen, että henkilö näyttäisi paperiset tutkintotodistuksena potentiaaliselle työnantajalle tai lähettäisi ne tälle työhakemuksen liitteenä tai antaisi työnvälityspalvelun hyödyntää opintosuoritustietoja.” Henkilö voi antaa suostumuksensa tietojen luovuttamiseen muodostamalla palvelussa esimerkiksi työnantajalle lähetettävän linkin rekisterissä oleviin tietoihin. Palvelussa voi myös poistaa linkin käytöstä. Palveluun kirjautuminen vaatii vahvaa tunnistautumista. Henkilö voi antaa palvelussa myös suostumuksensa tietojen luovuttamiseen kolmannelle osapuolelle, jonka kanssa Opetushallituksella on tietojenluovutussopimus. Lain 29 §:n 7 momentin mukaan luovutuspalvelun kautta luovutettavia tietoja ei tallenneta Opetushallituksen palveluun.

Opinto- ja tutkintorekisterilain eri luvuissa on lisäksi rekisterikohtaisia säännöksiä tietojen luovuttamisesta ja siihen liittyvistä seikoista. Esimerkiksi 9 §:n 5 momentin mukaan opetuksen ja koulutuksen valtakunnalliseen tietovarantoon tallennetaan tieto suostumuksesta, jos opiskelija on antanut sellaisen henkilökohtaista osaamisen kehittämissuunnitelmaansa koskevien tietojen luovuttamiseen. Lisäksi laissa säädetään, että Opetushallitus voi tuottaa opetuksen ja koulutuksen arvioinnin, tutkimuksen, kehittämisen, tilastoinnin ja muun seurannan sekä ohjauksen ja rahoituksen edellyttämiä tietoaaineistoja opetuksen ja koulutuksen valtakunnallisesta tietovarannosta (10 §:n 2 momentti), oppivelvollisuusrekisteristä (11 d §:n 2 momentti) sekä muun kuin säännellyn koulutuksen rekisteristä (7 d §:n 2 momentti). Korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta voi opetus- ja kulttuuriministeriö tuottaa koulutuksen ja tutkimuksen arvioinnin, kehittämisen, tilastoinnin sekä muun seurannan ja ohjauksen edellyttämiä tietoaaineistoja (26 §:n 3 momentti).

2.4.2 Työmarkkinatorin työnhakuprofiili ja työnhakuprofiilien tietovaranto

Työvoimapalveluiden järjestämislaissa säädetään palvelualustasta (Työmarkkinatori), joka sisältää sähköiset asiointipalvelut asiakkaille ja työvoimaviranomaisille. Työmarkkinatori sisältää muun muassa tietoa ammateista ja osaamistarpeista, työpaikkailmoituksia sekä

suosituksia työpaikoista. Lisäksi Työmarkkinatorilla on avoin palvelu, jossa henkilö voi laatia ja julkaista itsestään työllistymistä tukevan esittelyn eli työnhakuprofiilin.

Työnhakuprofiilien tiedoista säädetään työvoimapalveluiden järjestämislain 14 luvun 128 §:n 2 momentissa, jonka mukaan työnhakuprofiilin laatija päättää, mitä tietoja profiiliin sisällyttää. Työnhakuprofiili voi sisältää tietoja henkilön koulutuksesta, työkokemuksesta, muusta osaamisesta ja työtoiveista. Lisäksi se voi sisältää vapaamuotoisen esittelyn profiilin laatijasta ja linkkejä palvelualustan ulkopuolisiin palveluihin. Profiiliin ei saa sisällyttää tietoja, jotka on laissa säädetty salassa pidettäväksi. Alustan ylläpitäjän on tiedotettava profiilin laatijaa ennen vapaamuotoisen esittelyn ja linkkien lisäämistä niiden sisältämien tietojen rajoituksista sekä vaikutuksesta hänen henkilötietojensa suojaan. Pykälän 3 momentin mukaan henkilö voi milloin tahansa muokata tai poistaa työnhakuprofiilinsa tietoja taikka poistaa laatimansa työnhakuprofiilin.

Lain 14 luvun 130 §:ssä säädetään työnhakuprofiilien tietovarannosta. KEHA-keskus on työnhakuprofiilien tietovarannon rekisterinpitäjä. Mainitun pykälän 1 momentin mukaan työnhakuprofiilien tietoja käytetään työllistymisen ja työmarkkinoiden toimivuuden edistämiseen ja tilastointiin. Lain 128 §:ssä tarkoitettut tiedot eli tiedot, jotka henkilö itse päättää työnhakuprofiiliinsa tallentaa, tallennetaan erilliseen työnhakuprofiilien tietovarantoon. Tiedot poistetaan työnhakuprofiilien tietovarannosta, kun henkilö poistaa laatimansa työnhakuprofiilin palvelualustalta, kuitenkin viimeistään, kun henkilön edellisestä palvelualustalle kirjautumisesta on kulunut vuosi.

Jos työnhakuprofiilin laatinut henkilö rekisteröidään työnhakijaksi, työnhakuprofiilin tiedot voidaan mainitun 130 §:n 3 momentin mukaan kopioida työvoimapalvelujen valtakunnalliseen tietovarantoon, josta säädetään työvoimapalveluiden järjestämislain 13 luvussa. Tiedot voidaan kopioida siltä osin kuin ne ovat 114 §:ssä tarkoitettuja tietoja. Tietojen kopioiminen edellyttää työnhakijan suostumusta.

2.5 Palveluautomaation käyttö

Digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetun lain (306/2019), jäljempänä *digipalvelulaki*, 2 lukuun sisältyy yleissäännökset viranomaisten digitaalisten palvelujen järjestämisestä yleisölle. Digipalvelulain 6 a §:ssä säädetään edellytyksistä, joilla viranomainen voi antaa neuvontaa digitaalisessa palvelussa palveluautomaation avulla. Hallituksen esityksen (HE 145/2022 vp, s. 43 ja 133) mukaan pykälä koskee automatisoituja neuvonta- ja opastuspalveluja kuten niin kutsuttuja keskustelurobotteja eli chatbot-palveluja tai niitä vastaavia palveluja, joissa käyttäjä kommunikoi reaaliaikaisesti luonnollisella kielellä digitaalisen palveluautomaation kanssa. Pykälä koskee hallintolaissa (434/2003) säädettyyn neuvontavollisuuteen sidottuun neuvontaan tai ohjaukseen liittyvää palveluautomaatiota. Pykälän 1 momentin mukaan viranomainen voi tietyin edellytyksin antaa hallinnon asiakkaalle neuvontaa käyttämällä digitaalisessa palvelussa palveluautomaatiota, joka perustuu reaaliaikaiseen viestien vaihtoon palvelun käyttäjän ja viranomaisen palveluautomaation välillä. Edellytyksinä on, että neuvonnassa ei tuoteta viranomaisen ratkaisua; viranomainen on ennalta varmistanut palveluautomaatiossa tuotettavan neuvonnan tietosisällön asianmukaisuuden; viranomainen on ennalta varmistanut, että palveluautomaatio täyttää hyvän kielenkäytön vaatimuksen; käyttäjälle kerrotaan, että hän vaihtaa viestejä palveluautomaation kanssa; käyttäjälle tarjotaan mahdollisuus ottaa yhteys viranomaisessa toimivaan luonnolliseen henkilöön asioinnin jatkamiseksi ja käyttäjälle tarjotaan mahdollisuus tallentaa palveluautomaation kanssa käyty viestien vaihto.

Digipalvelulain 6 a §:n vaatimus, jonka mukaan viranomaisen olisi ennalta varmistettava tietosisällön asianmukaisuus, tarkoittaa pykälän perustelujen (HE 145/2022 vp, s. 133) mukaan käytännössä sitä, että viranomaisen on luotava palveluautomaatioon tietosisällöt itse tai ainakin kontrolloitava ja valvottava sen tietosisältöjä. Siten sääntely ei mahdollista sellaista palveluautomaatiota, joka toimisi ilman luonnollisen henkilön kontrollia ja valvontaa. Perusteluissa mainitaan, että viranomaisissa käytössä oleva palveluautomaatio toimii siten, että sen tietosisältöä kartutetaan ihmisen muodostamilla vastauksilla. Perustelujen mukaan autonomiseen palveluautomaation käyttöön liittyy vielä ratkaisemattomia kysymyksiä muun muassa virkavastuun toteuttamisesta, joten sääntelylle ei kyseistä hallituksen esitystä valmisteltaessa katsottu olevan riittäviä mahdollisuuksia. Pykälän 2 momentin mukaan viranomaisen on myös seurattava palveluautomaatiolla annettavan neuvonnan laatua ja muuta sen asianmukaisuutta. Viranomaisen on nimettävä seurannasta vastaava henkilö, jonka tehtävänä on myös huolehtia laaduntarkkailun toteuttamisesta.

Jos palveluautomaatio tuottaa neuvonnan aikana automaattisesti ratkaisuja, kyse ei ole hallintolaissa tarkoitettusta neuvonnasta eikä siten digipalvelulain 6 a §:ssä säännellystä tilanteesta. Sen sijaan ratkaisuja tuottavan palveluautomaation käyttöä säännellään hallintolain 8 b luvussa ja tiedonhallintalain 6 a luvussa, tietosuoja-sääntelyn lisäksi. (HE 145/2022 vp, s. 133.) Tiedonhallintalain 2 §:n 15 kohdan mukaan automaattisella ratkaisumenettelyllä tarkoitetaan toimintaprosessia, jossa asia ratkaistaan hallintolain 53 e §:ssä tarkoitettulla tavalla automaattisesti. Hallintolain 53 e §:ssä säädetään 1 momentin mukaan edellytyksistä, joiden on täyttyttävä, jotta viranomainen voi tehdä asiankäsittelyn päättävän ratkaisun automaattisella tietojenkäsittelyllä ilman, että ratkaisun tarkastaa ja hyväksyy luonnollinen henkilö. Pykälän perustelujen (HE 145/2022 vp, s. 96–97) mukaan asian ratkaisemisella viitataan hallintolain 7 lukuun (”Asian ratkaiseminen”) ja siinä tarkoitettuun hallintoasian käsittelyn päättävään ratkaisuun, jolla päätetään jonkun edusta, oikeudesta tai velvollisuudesta. Tällaisia ratkaisuja tehdään esimerkiksi asioissa, jotka koskevat etuuden hakemista (esimerkiksi sosiaaliturvaetuudet), velvoitetta (esimerkiksi verotus) tai lupaa (esimerkiksi ajokortti). Pykälän 1 momentissa säädetään 8 b luvun tarkoituksesta ja asian automaattisen ratkaisemisen määritelmästä. Momentissa määritellään, mitä asian automaattisella ratkaisemisella tarkoitetaan. Samalla määritelmä perustelujen mukaan rajaa, millaisiin ratkaisuihin 8 b lukua sovelletaan. Lukua sovelletaan perustelujen mukaan asioihin, joissa viranomainen tekee asiankäsittelyn päättävän ratkaisun automaattisella tietojenkäsittelyllä ilman, että ratkaisun tarkastaa ja hyväksyy luonnollinen henkilö. Sen sijaan perustelujen mukaan 8 b lukua ei siten sovelleta mihin tahansa asiankäsittelyyn, jossa käytetään automaattista tietojenkäsittelyä. Perusteluissa viitataan yleisen tietosuoja-asetuksen 22 artiklassa säädettyyn kieltoon, joka koskee automatisoituja yksittäispäätöksiä ja niihin liittyvää profilointia. Hallintolain 53 e §:n tarkoituksena on käyttää tietosuoja-asetuksen mahdollistamaa liikkumavaraa ja mahdollistaa kansallisella lainsäädännöllä automatisoidut yksittäispäätökset.

Osaamispolussa ei tuoteta viranomaisen ratkaisuja hallintolain 7 luvussa tarkoitettussa merkityksessä. Yleisen tietosuoja-asetuksen 22 artiklan soveltamisala on kuitenkin hallintolaissa tarkoitettuja, asian käsittelyn päättäviä ratkaisuja laajempi. Artiklaa 22 ja sen suhdetta Osaamispolkuun käsitellään erikseen jaksossa 2.3.1.3 Rekisteröidyn oikeudet sekä osaamistietovarantoa koskevan lakiesityksen 5 §:n säännöskohtaisissa perusteluissa.

Osaamispolun chatbotiin tulee sovellettavaksi digipalvelulain 6 a §:n yleissäännös, jota ei esitystä valmisteltaessa ole katsottu tarpeelliseksi täydentää erityislainsäädännöllä. Myös muut digipalvelulaissa säännellyt asiat kuten digitaalisen palvelun käyttäjän sähköinen tunnistaminen ja digitaalisten palveluiden saavutettavuusvaatimukset jäisivät digipalvelulain yleissääntelyn varaan.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on mahdollistaa hankkeessa rakennetun digitaalisen Osaamispolku-palvelun käyttöönotto. Osaamispolku-palvelu koostuisi kolmesta osiosta. Yksilöille suunnatut palvelut tarjoaisivat työkaluja oman osaamisen kartoittamiseen, kiinnostusten tunnistamiseen sekä koulutus- ja urapolkujen suunnitteluun. Niiden tavoitteena on tukea yksilöiden koulutus- ja uravalintoja sekä osaamisen ylläpitoa ja kehittämistä koko työuran ja elämän ajan. Tarkoituksena on, että yksilöt voisivat palvelun avulla hahmottaa ja tunnistaa osaamisensa, taitonsa ja mahdollisuutensa työmarkkinoilla sekä saada relevanttia työmarkkinatietoa valintojensa tueksi. Palvelussa tarjottaisiin yksilöille tietoa muun muassa työmahdollisuuksista, koulutuksista sekä julkisista ohjaus- ja neuvontapalveluista.

Osaamispolku-palvelun toinen osio olisi suunnattu ohjaajille, esimerkiksi opinto-ohjaajille, uraohjaajille sekä muille koulutuksen ja työvoimahallinnon asiantuntijoille. Opinto- ja uraohjaajille palvelu tarjoaisi kootusti työmarkkina- ja koulutustietoa sekä digitaalisia urasuunnittelutyökaluja ohjaustyön tueksi.

Yksilöille ja ohjaajille suunnattujen osioiden lisäksi Osaamispolku-kokonaisuus sisältäisi tietopalvelun, jossa tarjottaisiin ajankohtaista, koottua tietoa osaamisesta, koulutuksesta ja työmarkkinoista. Tarkoituksena on tarjota palvelussa tilastotyyppistä tietoa, jota esimerkiksi työelämän toimijat voisivat hyödyntää tukena organisaation strategisessa suunnittelussa henkilöstön osaamiseen ja osaamisen kehittämiseen liittyvissä asioissa. Myös koulutustoimijoille palvelu mahdollistaisi pääsyn tällaiseen työmarkkinatietoon sekä dataan, joka auttaisi kehittämään ja kohdentamaan palveluja vastaamaan työelämän muuttuvia tarpeita. Lisäksi tavoitteena on, että työ- ja opetushallinnon toimijat saisivat palvelusta ennakointi-, koulutus- ja työmarkkinatietoa, jonka avulla voitaisiin suunnitella kysyntää vastaavia palveluja.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla nykyisin käytössä oleva Opintopolku sekä työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla käytössä oleva Työmarkkinatori ovat molemmat hakemisen palveluita. Opintopolussa haetaan koulutuksiin ja Työmarkkinatorissa vastaavalla tavalla avoimiin työpaikkoihin. Näissä nykyisissä palveluissa on jonkin verran neuvontaa työuran ja koulutuksen suunnittelun tueksi. Osaamispolun tarkoituksena olisi kuitenkin toimia nimenomaan ohjaus- ja neuvontapalveluna. Tavoitteena on, että Osaamispolku tukisi koulutuksen ja työuran suunnittelussa ja pohdinnoissa nykyisiä palveluita laajemmin ja kokonaisvaltaisemmin jo hyvissä ajoin ennen koulutukseen tai työpaikkaan hakeutumista.

Uuden kokonaisuuden ohjaus- ja neuvontapalvelut toimisivat itsenäisesti, mutta hyödyntäisivät olemassa olevia palveluita sekä tietovarantoja. Opintopolusta Osaamispolku hyödyntäisi tietoa opinto- ja tutkintasuorituksista Osaamispolun käyttäjän niin valitessa. Myös Osaamispolun sisältämät tiedot koulutustarjonnasta perustuvat suurimmilta osin Opintopolun nykyiseen opiskelijavalintarekisteriin. Lisäksi Osaamispolku hyödyntäisi Työmarkkinatorin avointen työpaikkailmoitusten sisältämää tietoa työmarkkinoiden osaamistarpeista ja ammateista sekä Työmarkkinatorin muita tietolähteitä. Henkilö voisi tuoda Osaamispolkuun halutessaan myös Työmarkkinatoriin luomansa työnhakuprofiilin tiedot osaamisestaan sekä koulutus- ja työhistoriastaan. Osaamispolun avulla henkilö voisi kokonaisvaltaisesti tarkastella omaa osaamistaan ja suunnitella koulutuspolkujaan.

Tavoitteena on, että palvelun henkilöille räätälöimät ehdotukset koulutus- ja uramahdollisuuksista sujuvoittaisivat siirtymiä työmarkkinoilla ja lisäisivät työvoiman saatavuutta. Tavoitteena on myös, että koulutusresurssit kohdentuisivat osuvammin työelämän ja yhteiskunnan tarpeisiin. Tekoälyä hyödyntämällä pyrittäisiin tarjoamaan personoitua mutta riippumatonta digitaalista palvelua. Sitä kautta tavoitteena olisi myös lisätä

kustannustehokkuutta kohderyhmien palveluihin sekä opetus- ja kulttuuriministeriön että työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Osaamispolku-palvelun käyttöönottoa varten esityksessä ehdotetaan sääntelyä kahdesta tietovarannosta: osaamistietovarannosta ja koulutustarjonnan tietovarannosta. Osaamistietovaranto sisältäisi henkilön itsensä tallentamia tietoja osaamisistaan, koulutus- ja työhistoriastaan sekä osaamiseen, koulutukseen ja työhön liittyvistä tavoitteistaan. Tällaisista tiedoista henkilö voisi muodostaa Osaamispolkuun oman osaamisprofiilinsa. Koulutustarjonnan tietovaranto sisältäisi tietoa tarjolla olevista koulutuksista.

Osaamistietovarannon osalta esitys muodostuu pääosin henkilötietojen käsittelyä koskevasta sääntelystä, jolla täydennettäisiin nykyistä yleislainsäädäntöä Osaamispolku-palvelun tarkoitukset huomioiden. Ehdotettu laki valtakunnallisesta osaamistietovarannosta sisältäisi säännökset henkilötietojen käsittelystä yleistä tietosuojasetusta täydentäen, henkilötietojen luovuttamisesta osittain julkisuuslaista poiketen sekä osaamistietovarannon ylläpitämiseen ja rekisterinpitäjyyteen liittyvistä viranomaistehtävistä.

Osaamispolun tarkoituksena olisi ensisijaisesti tukea yksilöitä koulutukseen ja työelämään hakeutumisessa, niihin liittyvissä siirtymissä, oman osaamisen ylläpitämisessä sekä omien koulutus- ja uratietojen hyödyntämisessä. Tätä tarkoitusta varten osaamistietovaranto mahdollistaisi henkilöiden tallentaa ja ylläpitää tietoa omasta osaamisestaan ja työuraan ja koulutukseen liittyvistä kiinnostuksenkohteistaan ja suunnitelmistaan. Esityksen mukaan Osaamispolku-palvelua käyttävällä henkilöllä olisi mahdollisuus itse päättää, mitä tietojaan antaa palveluun. Lakiesitys sisältäisi kuitenkin rajoituksia tietojen aihepiirin ja luonteen suhteen, ja Opetushallituksen olisi pyrittävä tiedottamalla rajoittamaan tarpeettomien tietojen antamista.

Esityksen mukaan henkilöllä olisi myös laaja mahdollisuus vaikuttaa siihen, mihin tietoja hyödynnetään. Henkilöt voisivat hyödyntää tietojaan omiin henkilökohtaisiin tarkoituksiinsa. Henkilötietojen luovuttaminen muihin tarkoituksiin edellyttäisi yleensä julkisuuslaista poiketen henkilön suostumusta, sillä kyse olisi tyypillisesti henkilökohtaisista tiedoista. Tietojen luovuttamisen rajoittamisella on tarkoitus kannustaa yksilöitä hyödyntämään palvelua mahdollisimman laajasti osaamisensa kehittämiseen. Ilman suostumusta Opetushallitus saisi kuitenkin anonymisoida tiedot hyödynnettäväksi muun muassa palvelukokonaisuuteen kuuluvassa tietopalvelussa tilastomaisena tietomassana.

Esityksessä sallittaisiin myös henkilötietojen pelkästään automaattinen käsittely tietyin edellytyksin, jotta henkilö voisi halutessaan saada esimerkiksi tekoälyn avulla räätälöityjä ehdotuksia koulutus- ja työmahdollisuuksista. Lisäksi esityksessä sallittaisiin henkilötietojen käyttäminen tekoälyä hyödyntävien Osaamispolun toiminnallisuuksien kehittämiseen siten, että tiedot kuitenkin pysyisivät ainoastaan Osaamispolun sisällä. Osaamistietovarannon yhteisrekisterinpitäjiksi ehdotettaisiin Opetushallitusta ja KEHA-keskusta, ja laissa säädettäisiin niiden vastuunjaosta.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että nykyiseen opinto- ja tutkintorekisterilakiin lisättäisiin uusi luku palvelukokonaisuuteen kuuluvasta koulutustarjonnan tietovarannosta. Luvussa esitetty koulutustarjonnan tietovaranto liittyisi palvelun kohtaan toiminnallisuuteen eli palvelun räätälöimiin ehdotuksiin koulutusmahdollisuuksista, joita yksilöt voisivat harkita. Uudessa

luvussa säädettäisiin tietovarantoon tallennettavista, koulutusmahdollisuuksia koskevista tiedoista, joita palvelu voisi näyttää ehdotuksina Euroopan unionin valtiontukisääntelyn reunaehdot huomioiden. Sääntely olisi perusteltua tekoälyn hyödyntämisen tietopohjan varmistamiseksi. Tietovarannon tarkoituksena olisi lisäksi tarjota kattava kuva etenkin julkisesti rahoitetusta koulutuksesta koulutuksen ja työhallinnon kehittämistehtäviä varten. Lisäksi luku sisältäisi säännökset koulutustarjonnan tietovarannon ylläpidosta.

Koulutustarjonnan tietovaranto laajennettaisiin nykyisestä opiskelijavalintarekisteristä, joten uuden tietovarannon sääntely sisällytettäisiin opiskelijavalintarekisterin sääntelyn yhteyteen opinto- ja tutkintorekisterilakiin. Lain soveltamisalan laajentuessa päivitetäisiin lain nimi vastaamaan paremmin uutta soveltamisalaa. Uusi nimike päivitetäisiin myös seitsemään muuhun lakiin.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

Osaamispolku-palvelu on tarkoitus ottaa käyttöön vuoden 2026 alusta hankkeen puitteissa. Sen jälkeen palvelun vuosittaisiksi kustannuksiksi on arvioitu noin 2,5 miljoonaa euroa, joka koostuu teknisestä ylläpidosta, kehittämiskustannuksista sekä palvelun koordinointiin liittyvistä kustannuksista. Tähän sisältyy osaamistietovarannosta ja koulutustarjonnan tietovarannosta aiheutuvien kustannusten lisäksi palvelukokonaisuuden muuhun toteutukseen kuten tietoaalustaan liittyviä kustannuksia. Kustannukset hoidetaan tässä vaiheessa kohdentamalla uudelleen olemassa olevia resursseja.

4.2.2 Vaikutukset ihmisiin

4.2.2.1 Vaikutukset koulutus- ja urasuunnitteluun

Osaamispolku olisi suunnattu kaikenikäisille kouluikäisistä alkaen. Osaamispolku-palvelu auttaisi ihmisiä löytämään heille relevanttia tietoa koulutuksesta ja työmarkkinoista koulutus- ja uravalintojensa sekä osaamisensa kehittämisen tueksi. Tuomen ym. (Tuomi, Ilkka; Hautamäki, Antti; Ketamo, Harri: Työmarkkinatieto digitalisoituvassa Suomessa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:24, s. 164–165 viitteineen) mukaan uravalintojen tekemisessä merkittävä ongelma on potentiaalisesti relevantin informaation määrä, jota voidaan rajoittaa kolmivaiheisella prosessilla. Prosessin ensimmäisessä vaiheessa on kyse potentiaalisten uravaihtoehtojen esiselauksesta, jossa tunnistettaisiin yksilön mieltymysten perusteella pieni ja siten hallittava joukko ”lupaavia” vaihtoehtoja. Prosessin seuraavissa vaiheissa tutkitaan, vertaillaan ja karsitaan vaihtoehtoja sekä valitaan niistä sopivimmat. Tuomen ym. mukaan tämän kolmivaiheisen mallin tulisi toimia osana urasuunnitteluprosessia ja valintojen tekemistä on mahdollista tukea tietojärjestelmillä sekä tekoälypohjaisilla analyysivälineillä esimerkiksi työuran nivelkohdissa.

Osaamispolku-palvelu auttaisi henkilöitä selvityksen mukaisen prosessin ensimmäisessä vaiheessa tarjoamalla heille tietoa koulutuksista ja ammateista. Esimerkiksi omaa alaa valitseva nuori voisi saada palvelusta tietoa siitä, millaisia mahdollisuuksia on olemassa. Osaamispolku-palvelu olisi keskeinen osa myös aikuisille suunnattuja ohjaus- ja neuvontapalveluita, joilla on tärkeä rooli aikuisten osaamisen kehittämisessä. Aikuisille suunnattu koulutustarjonta jakautuu useille koulutussektoreille kattaen muun muassa perusasteen, toisen asteen, korkeakouluasteen ja vapaan sivistystyön. Koulutusmahdollisuudet sisältävät monenlaisia toteutustapoja aikatauluihin sidottuna tai itsenäisenä opiskeluna, esimerkiksi oppisopimuskoulutusta,

lähiopetusta sekä verkko- ja etäopetusta. Myös aikuisille Osaamispolku tarjoaisi tietoa moninaisista osaamisen kehittämismahdollisuuksista.

Osaamispolun tarjoamaa tietoa ura- ja koulutusmahdollisuuksista voisi tutkia monin tavoin. Henkilö voisi esimerkiksi selata tietoa järjestämättä sitä mitenkään ja antamatta palveluun mitään omia tietojaan. Halutessaan henkilö voisi myös antaa ja tallentaa osaamistietovarantoon tietoa. Tällöin henkilö voisi valita Osaamispolun järjestävän ehdotuksia ura- ja koulutusmahdollisuuksista sen perusteella, miten ne sopivat hänen antamiinsa tai tallentamiinsa tietoihin tai palvelussa valitsemiinsa suodattimiin. Tässä Osaamispolku voisi hyödyntää myös tekoälyä henkilön niin valitessa.

Esimerkiksi koulutusmahdollisuuksia hakiessaan henkilö voisi kirjoittaa avoimeen tekstikenttään, että häntä kiinnostavat kasvit ja eläimet. Kenttä muistuttaisi hakukenttää, mutta palvelu analysoisi siihen syötettyä tekstiä ja antaisi sen perusteella ehdotuksia kiinnostuksen kohteista ja koulutusmahdollisuuksista. Osaamispolku asettaisi ehdotuksia koulutusmahdollisuuksista järjestykseen sen perusteella, miten ne vastaavat käyttäjän antamia kiinnostuksia. Osaamispolku ei suodattaisi mitään tietoa, vaan ainoastaan järjestäisi. Ehdotusten kärkeen voisi nousta esimerkiksi sellaisia koulutusmahdollisuuksia kuin eläinten hoidon erikoisammattitutkinto tai eläinten hoito ja hevostalous.

Prosessin myöhemmät vaiheet jäisivät jatkossakin henkilön itsensä tehtäviksi, mutta henkilö voisi tallentaa osaamistietovarantoon tavoitteitaan ja suunnitelmiaan näiden myöhempien vaiheiden tueksi. Relevantin tiedon saaminen prosessin ensimmäisessä vaiheessa todennäköisesti helpottaisi ihmisiä löytämään itselle sopivalta tuntuvia koulutus- ja uramahdollisuuksia eri vaihtoehtojen joukosta. Tieto erilaisista mahdollisuuksista voisi edistää ja lisätä osuvia koulutus- ja uravalintoja erilaisissa nivelvaiheissa. Jos relevantin ja puolueettoman tiedon pohjalta tehdyt koulutus- ja uravalinnat tuntuisivat osuvilta, se voisi myös vähentää ihmisten halua vaihtaa alaa.

Työuran nivelkohtia ovat erityisesti kykyjen, motiivien ja mahdollisuuksien kannalta optimaalisen opiskeluvaihtoehdon valitseminen koulussa, opintojen keskeyttäminen (koulupudokkuus), työpaikan hakeminen ja löytäminen siirryttäessä opinnoista työelämään, heikkojen taitojen parantaminen, päteväytyminen uuteen ammattiin myöhemmin elämässä, paluu työmarkkinoille esimerkiksi koulutus- tai työttömyysjakson jälkeen tai vanhempainvapaalta, ammatillinen kehittyminen ja taitojen päivittäminen. Viimeksi mainittu kattaa jatkuvan oppimisen ja ikääntyneiden täydennyskoulutuksen. (Joint Research Centre: Institute for Prospective Technological Studies, Kirschner, P., Gijsbers, G., Stoyanov, S.; Punie, Y., Redecker, C.; Leis, M.; Leendertse, M.; Hoogveld, B.: The future of learning – Preparing for change. Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2011, <https://data.europa.eu/doi/10.2791/64117>.) Kaikissa näissä nivelkohdissa on ratkaisevassa asemassa oppiminen. Myös esimerkiksi yrittäjyyden lisääntyessä tarvitaan entistä enemmän urasuunnittelutaitoja, joihin kuuluu muun muassa kyky hyödyntää koulutuksia nivelkohdissa esimerkiksi työtä hakiessa tai työpaikkaa vaihtaessa. (Tuomi, Ilkka; Hautamäki, Antti; Ketamo, Harri: Työmarkkinatieto digitalisoituvassa Suomessa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:24, s. 162 ja 174–175.) Edellä mainittujen lisäksi työuran nivelkohta voi olla esimerkiksi paluu työmarkkinoille sairastumisesta tai vammautumisesta johtuneen työkyvyttömyyden jälkeen ja tästä johtuva uuden osaamisen hankkiminen tai aiemman osaamisen muuntaminen uuteen tilanteeseen. Nivelkohtia ovat myös työuran aikaiset siirtymät työstä työhön. Osaamispolku tarjoaisi tukea erityisesti tämäntyyppisiin koulutuksen ja työelämän siirtymiin.

Osaamispolku auttaisi ihmisiä jäsentämään tulevaisuuden toiveitaan, hahmottamaan koulutus- ja uramahdollisuuksiaan sekä lisäämään tietoisuuttaan itselle sopivista jatko-opiskelu- ja työllistymismahdollisuuksista. Lisäksi omien osaamistietojen tallentaminen palveluun auttaisi yksilöitä tunnistamaan omaa osaamistaan sekä tuomaan sitä esille konkreettisella tavalla esimerkiksi koulutuksen ja työelämän nivelvaiheissa. Nämä kaikki kuuluvat urasuunnitteluvalmiuksien ja -taitojen perustaan ja kehittävät työelämä tietoja ja -taitoja. (Laajala, T., Lehtelä, P-L., Mäki-Hakola, H. & Jussila, A. 2021. Urasuunnitteluorientaation kehittäminen tukee oppijaa kokonaisvaltaisesti. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 9. Hakupäivä 5.8.2024. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe202101283084>.) Näin ollen Osaamispolun tarjoamat digitaaliset työkalut kehittäisivät laajemminkin ihmisten urasuunnittelu- ja työelämä taitoja. Esimerkiksi taito tunnistaa ja tuoda omaa osaamista esille konkreettisella tavalla edistäisi todennäköisesti sitä, että ihmiset löytäisivät ja saisivat itselleen sopivia työpaikkoja.

Osaamispolku-palvelua olisi mahdollista käyttää digitaalisilla perustaidoilla, joten se olisi laajasti hyödynnettävissä. Näin palvelu edistäisi yhdenvertaisia mahdollisuuksia urasuunnitteluun ja oman osaamisen ylläpitoon. Osaamispolku-palvelun kautta saatava puolueeton tieto koulutus- ja uramahdollisuuksista voi ehkäistä ja vähentää myös koulutus- ja uravalintojen sukupuolittumista. Palvelu voisi tarjota henkilöille tasa-arvoisen mahdollisuuden löytää tietoa koulutus- ja uravaihtoehtoista sekä tunnistaa mahdollisuuksiaan.

Edellä kuvattujen vaikutusten kautta Osaamispolku-palvelu edistäisi perustuslain 16 §:ssä turvattuja sivistyksellisiä oikeuksia. Pykälän 2 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykijensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Lisäksi Osaamispolku edistäisi perustuslain 18 §:n 1 momentissa turvattua jokaisen oikeutta lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla sekä 2 momentin mukaista julkisen vallan velvollisuutta edistää työllisyyttä.

Osaamispolun käyttö olisi henkilöille vapaaehtoista, joten he voivat itse valita, hyödyntävätkö he sitä osaamisensa kehittämisen sekä ura- ja koulutussuunnittelunsa tukena. Riippumatta siitä, hyödyntääkö henkilö Osaamispolkua, hän voi edelleen hakeutua muiden henkilökohtaisten ohjauspalveluiden kuten uraohjaajien pariin. Tarkoituksena on, että Osaamispolku tarjoaisi tietoa myös ohjausta tarjoavista tahoista, mikä voisi helpottaa henkilöitä löytämään ohjaajia. Osaamispolun käyttö ei myöskään olisi edellytyksenä minkään viranomaisen etuuden hakemiselle tai saamiselle eikä muiden yhteiskunnan tarjoamien palveluiden saamiselle. Näin ollen Osaamispolun käyttäminen tai käyttämättä jättäminen ei vaikuttaisi ihmisten mahdollisuuteen saada muita palveluita.

4.2.2.2 Vaikutukset eräisiin haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin

Seuraavaksi käsitellään tarkemmin hallituksen esityksen vaikutuksia lapsiin ja nuoriin sekä vammaisiin henkilöihin, sillä palvelun vaikutukset erityisesti näihin väestöryhmiin voivat vaihdella ja riippua monista tekijöistä, kuten kyvykkyydestä käsitellä ja hyödyntää palvelun antamaa tietoa. Esimerkiksi vammaiset henkilöt voivat toisinaan hyötyä digitaalisista välineistä, ja toisinaan he voivat kokea niitä paremmaksi vaihtoehdoksi henkilökohtaisen avun ja valmennuksen.

Osaamispolun ja lakiesityksen vaikutukset kohdistuisivat lapsiin ja nuoriin erityisesti siitä alkaen, kun he yläasteella pohtivat peruskoulun jälkeisiä vaihtoehtojaan, sillä palvelussa olisi esityksen mukaan tiedot peruskoulun jälkeisistä koulutusvaihtoehtoista. Vaikutukset sitä

nuorempiin lapsiin riippuvat muun muassa siitä, miten laajasti esimerkiksi taiteen perusopetusta ja vapaan sivistystyön opetusta järjestävät tuovat palveluun tietoja opetustarjonnastaan, jonka tallentaminen palveluun olisi esityksen mukaan oppivelvollisuuskoulutusta lukuun ottamatta vapaaehtoista.

Osaamispolku-palvelu edistäisi muun muassa Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa (SopS 60/1991) turvattuja lapsen oikeuksia. Sopimuksen 28 artiklan 1 kohdan mukaan sopimusvaltio ryhtyy erityisesti tiettyihin toimiin toteuttaakseen lapsen oikeuden saada opetusta: Sopimusvaltio muun muassa tukee erilaisten keskiasteen koulutusmuotojen kehittämistä, mukaan luettuina opinto- ja ammatinvalinnanohjaus, ja saattaa ne jokaisen lapsen ulottuville (b alakohta). Lisäksi sopimusvaltio tuo opetukseen ja ammattikoulutukseen liittyvän tiedon ja ohjauksen kaikkien lasten saataville ja ulottuville (d alakohta). Artiklan mukaan sopimusvaltio myös ryhtyy toimenpiteisiin koulunkäynnin säännöllisyyden edistämiseksi ja koulunkäynnin keskeyttämisen vähentämiseksi (e alakohta). Osaamispolku toteuttaisi näitä kaikkia toimia, sillä se tarjoaisi tietoa opetus- ja koulutusmahdollisuuksista ja tällä tavoin tukisi myös opinto- ja ammatinvalinnanohjausta. Palvelu tukisi lapsen ja nuoren koulupolun jatkuvuutta, voisi vähentää koulupudokkuutta ja auttaa löytämään koulutuksensa keskeyttäneille sopivampia urapolkuja. Palvelu myös edistäisi sitä, että sopimuksen 29 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan lapsen koulutuksen tulee pyrkiä muun muassa lapsen persoonallisuuden ja lahjojen mahdollisimman täyteen kehittämiseen.

Osaamispolun tarjoamat työkalut ja tieto voisivat auttaa lapsia ja nuoria tunnistamaan omia kiinnostuksenkohteitaan ja itselle sopivia ura- ja koulutusvaihtoehtoja. Näin Osaamispolun käyttäminen voisi esimerkiksi nopeuttaa lasten ja nuorten jatko-opintoja koskevien valintojen tekemistä ja hakeutumista jatko-opintoihin. Toisaalta palvelun käyttämisen vaikutus lapsiin ja nuoriin voi olla yksilöllinen ja riippua monesta asiasta lapsen ja nuoren elämässä. Tuomi ym. (Tuomi, Ilkka; Hautamäki, Antti; Ketamo, Harri: Työmarkkinatieto digitalisoituvassa Suomessa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:24, s. 175) toteavat, että tutkimusten mukaan nuorten valintoja ohjaa ennen kaikkea se, mikä miellyttää ja mistä on kiinnostunut. Toisaalta nuoret ovat alttiina vanhempien ja ystävien kautta tulevalle vaikuttamiselle, jolloin valintoja ei tehdäkään sen mukaan mikä todella voisi kiinnostaa ja johon nuorella olisi lahjoja. Selvityksen mukaan tutkimukset osoittavat selvästi, että henkilökohtaiset kontaktit ovat paljon tärkeämpiä opintojen valinnalle kuin esimerkiksi viralliset verkkosivustot. Virallisten, tietoa tarjoavien verkkosivustojen hyötyä nuorille lisää se, jos koulujen ura- ja opinto-ohjaajat saavat koulutusta ja osaavat hyödyntää käytettävissä olevaa tietoa.

Palvelun tarjoaman tiedon tulkinnassa ja hyödyntämisessä korostuu digitaalisen lukutaidon rooli (ks. myös Tuomi, Ilkka; Hautamäki, Antti; Ketamo, Harri: Työmarkkinatieto digitalisoituvassa Suomessa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:24, s. 165 viitteineen). Sen merkitys on erityisen suuri lasten ja nuorten sekä vammaisten henkilöiden kohdalla. Muun muassa nuorempien lasten kohdalla merkitystä on myös sillä, millaista ohjausta ja keskustelutukea lapsi saa palvelua käyttäessään esimerkiksi koulun opinto-ohjaajalta tai vanhemmiltaan. Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 5 artiklan mukaan sopimusvaltio kunnioittaa esimerkiksi vanhempien tai huoltajien vastuuta, oikeuksia ja velvollisuuksia tarjota lapselle hänen kehittyvien valmiuksiensa mukaisesti asianmukaista ohjausta ja neuvoa sopimuksessa tunnustettujen oikeuksien käyttämiseksi. Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien komitean yleiskommentissa nro 25 (2021) lapsen oikeuksista suhteessa digitaaliseen ympäristöön (kohta 21) on esillä, että sopimusvaltioiden tulisi tukea myös esimerkiksi vanhempien digitaalista lukutaitoa, jotta vanhemmat voivat tukea lasten oikeuksien toteutumista digitaalisissa ympäristöissä. Toisaalta yleissopimuksen 12 artiklan 1 kohdan mukaan myös lapsella, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, on oikeus vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä

ja ne on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Sopimuksen 13 artiklan 1 kohdan mukainen lapsen oikeus ilmaista vapaasti mielipiteensä sisältää muun muassa vapauden hakea ja vastaanottaa tietoja. Yksilöllisesti voi vaihdella paljonkin, kuinka paljon ja millaista tukea kukin lapsi ja nuori saa koulutus- ja uravalintoihinsa. Silloinkin kun tukea saa, Osaamispolku voi antaa nuorelle vapaamman mahdollisuuden tarkastella riippumattoman tiedon avulla, mikä kaikki voisi olla hänelle mahdollista uralla.

Esimerkiksi Laajala ym. (Laajala, T., Lehtelä, P-L., Mäki-Hakola, H. & Jussila, A. 2021. Urasuunnitteluorientaation kehittäminen tukee oppijaa kokonaisvaltaisesti. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 9. Hakupäivä 5.8.2024. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe202101283084> viitteinen) toteavat, että ”urasuunnitteluorientaatio on yhteydessä hyvinvointiin ja toimintakykyyn. Se voidaan nähdä myös sosiaalisena pääomana, joka tarjoaa mahdollisuuden vaikuttaa oman elämänsä suuntaamiseen ja irtautua oman elämäntietämyksen ja kontekstin tarjoamista reunaehdoista. On tärkeää, että nuoret oppivat tuntemaan työmarkkinoiden ja työelämän toiminnan periaatteita sekä niiden rakenteellisia ja mahdollisesti syrjiviä tekijöitä ja purkamaan näistä johtuvia esteitä omalla urapolullaan.” Huomioimalla tällaiset syrjintään liittyvät näkökohdat palvelun toteutuksessa voidaan urasuunnittelutaitoja vahvistavalla palvelulla edistää esimerkiksi lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 2 artiklan mukaista syrjinnän kieltoa ja lasten suojelua syrjinnältä.

Osaamispolku on suunnattu tukemaan myös vammaisia henkilöitä osaamisensa ylläpitämisessä ja kehittämisessä sekä urasuunnittelussa. Yhdistyneiden kansakuntien vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 26–27/2016), jäljempänä *vammaisyleissopimus*, 24 artikla velvoittaa sopimusvaltioita toteuttamaan vammaisten henkilöiden oikeuden koulutukseen syrjimättä ja yhdenvertaisten mahdollisuuksien pohjalta siten, että sopimusvaltio varmistaa osallistavan koulutusjärjestelmän kaikilla tasoilla sekä elinikäisen oppimisen. Artiklan mukaan vammaisia henkilöitä ei saa sulkea yleisen koulujärjestelmän ulkopuolelle vammaisuutensa perusteella. Työtä ja työllistymistä koskeva 27 artikla velvoittaa sopimusvaltioita toteuttamaan toimia, joiden tarkoituksena on muun muassa mahdollistaa vammaisille henkilöille yleisten teknisten ja ammatinvalintaan liittyvien neuvontaohjelmien tehokas saatavuus. Lisäksi sopimusvaltioiden tulee toteuttaa toimia, joiden tarkoituksena on edistää vammaisten henkilöiden mahdollisuuksia työllistyä ja edetä urallaan työmarkkinoilla sekä heidän avustamistaan työn löytämisessä, saamisessa ja säilyttämisessä sekä työhön palaamisessa. Osaamispolun hyödyntäminen koulutuksen ja uran suunnittelun tukena edistäisi näiden oikeuksien toteutumista muiden vammaisille henkilöille suunnatun tuen kuten henkilökohtaisen avun ja valmennuksen ohella.

Vammaisten henkilöiden mahdollisuuteen hyödyntää Osaamispolkua tulisi myös vaikuttaa teknisillä ratkaisuilla. Vammaisyleissopimuksen 9 artikla velvoittaa sopimusvaltioita tunnistamaan ja poistamaan saavutettavuuden esteitä muun ohella tietojärjestelmissä ja sähköisissä palveluissa. Artiklan 2 kohta velvoittaa edistämään saavutettavien tieto- ja viestintäteknologioiden ja -järjestelmien suunnittelua, kehittämistä, tuotantoa ja jakelua varhaisessa vaiheessa siten, että näistä teknologioista ja järjestelmistä tulee saavutettavia mahdollisimman alhaisin kustannuksin. Digipalvelulaissa säädetyillä teknistä saavutettavuutta koskevilla velvoitteilla pyritään siihen, että mahdollisimman moni voisi käyttää digitaalisia palveluita itsenäisesti. Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien komitean yleiskommentissa nro 25 (2021) lapsen oikeuksista suhteessa digitaaliseen ympäristöön (kohta 90) kiinnitetään huomiota vammaisten lasten kohtaamiin erilaisiin esteisiin digitaalisiin ympäristöihin pääsyssä. Tällaisia esteitä voi muodostua muun muassa siitä, jos digitaalisten palvelujen sisällöt eivät olisi saavutettavassa muodossa tai jos lapsella ei esimerkiksi kotona tai koulussa olisi saatavilla avustavia teknologioita digitaaliseen palveluun pääsemiseksi. Jotta Osaamispolun vaikutukset ulottuisivat mahdollisimman laajasti myös vammaisiin lapsiin,

palvelua kehitettäessä ja käytettäessä olisi tärkeää kiinnittää huomiota yleiskommentissa mainittuihin seikkoihin: saavutettavien sisältöjen ja avustavien teknologioiden lisäksi syrjivien käytäntöjen välttämiseen sekä riittävän ohjauksen tarjoamiseen vanhemmille ja esimerkiksi opinto-ohjaajille.

4.2.2.3 Vaikutukset tietosuojaan

Esityksen vaikutukset kohdistuisivat myös ihmisten tietosuojaan, sillä Osaamispolkua käyttäessään henkilöt voisivat antaa ja tallentaa osaamistietovarantoon henkilötietojaan. Osaamispolkua voisi hyödyntää joiltakin osin antamatta mitään tietoaan, jolloin palvelusta voisi esimerkiksi etsiä tietoa koulutuksista ja työmarkkinoista selailemalla tai suodattamalla tietoa yksinkertaisilla valinnoilla. Suuremman hyödyn saaminen palvelusta edellyttäisi kuitenkin henkilötietojen käsittelyä. Henkilötietoja käsiteltäisiin palvelussa esimerkiksi, kun henkilö haluaisi säilyttää palvelussa kootusti omia osaamistietojaan tallessa tai hyödyntää niitä omiin tarkoituksiinsa kuten ohjauksessaan tai työnhaussa. Henkilötietoja käsiteltäisiin myös, jos henkilö haluaisi saada palvelusta ehdotuksia nimenomaan hänelle sopivista ura- ja koulutusvaihtoehtoista antamiensa tai tallentamiensa tietojensa perusteella. Käsitteleyperusteena olisi yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan e alakohta eli se, että käsittely olisi tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi. Osaamispolku edistäisi muun muassa väestön osaamisen kehittämistä, osuvia uravalintoja ja koulutusten tarkoituksenmukaista kohdentumista.

Henkilötiedot kerättäisiin henkilöltä itseltään. Henkilö voisi myös halutessaan tuoda osaamistietovarantoon omia opintosuoritustietojaan Opintopolusta tai työnhakuprofiilinsa tietoja Työmarkkinatorista. Tietojen antaminen olisi henkilölle vapaaehtoista ja ne kerättäisiin ensisijaisesti hänen omiin tarkoituksiinsa. Henkilöllä olisi myös laaja mahdollisuus hallinnoida palveluun tallentamia tietoja ja vaikuttaa siihen, mitä palvelun toiminnallisuuksia varten niitä käsitellään. Henkilötietojen käsittely voisi sisältää myös yleisen tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 4 kohdassa tarkoitettua profilointia kiinnostuksen kohteiden analysointina, jos henkilö haluaisi saada palvelusta ehdotuksia hänelle sopivista ura- ja koulutusvaihtoehtoista ja mahdollisuuksista kehittää osaamistaan. Henkilötietojen luovuttaminen osaamistietovarannosta henkilön omiin tarkoituksiin tai tiettyihin muihin tarkoituksiin edellyttäisi pääsääntöisesti henkilön tai hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa suostumusta. Henkilö voisi lähtökohtaisesti poistaa tietonsa osaamistietovarannosta, milloin haluaa.

Lisäksi Opetushallitus anonymisoi osaamistietovarannon tietoja, jotta esimerkiksi osaamisesta ja osaamistarpeista voitaisiin tarjota koottua tilastotyyppistä tietoa palvelukokonaisuuteen kuuluvassa tietopalvelussa. Opetushallitus voisi anonymisoida henkilötietoa myös palvelun toiminnallisuuksien kehittämistä varten. Tarvittaessa Opetushallitus voisi tietyin edellytyksin käyttää tekoälyä hyödyntävien Osaamispolun toiminnallisuuksien kehittämiseen myös tietoa, josta tunnistettavuutta ei ole poistettu. Ilman henkilön suostumusta tiedot olisivat luovutettavissa häneen yhdistettävässä muodossa vain yleisen edun mukaisia arkistointitarkoituksia, tieteellisiä ja historiallisia tutkimustarkoituksia ja tilastollisia tarkoituksia varten. Koska käsitteleyperusteena olisi yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan e alakohta, henkilöllä olisi oikeus vastustaa tietojensa käsittelyä näihin tarkoituksiin asetuksen 21 artiklan mukaisesti. Osaamistietovarantoa koskeva lakiesitys sisältää myös nimenomaisen säännöksen siitä, että henkilö voisi halutessaan kieltää henkilötietojensa käyttämisen tekoälyä hyödyntävien palvelun toiminnallisuuksien kehittämiseen. Vastustamisoikeus ulottuisi myös tietojen käsittelyyn muita tarkoituksia varten. Kuitenkin silloin kun tietojen käsittely edellyttäisi suostumusta, suostumusten antaminen ja peruminen olisi todennäköisesti henkilölle ensisijainen keino hallinnoida tietojen käyttöä.

Osaamiskoulun tarkoituksena on tukea henkilöitä koulutukseen ja työelämään hakeutumisessa, niihin liittyvissä siirtymissä, oman osaamisen ylläpitämisessä sekä omien koulutus- ja uratietojen hyödyntämisessä. Jos henkilö haluaa hyödyntää Osaamiskoulua näihin tarkoituksiin, osaamistietovarannossa olisi tarpeen säilyttää ja käsitellä tietoja henkilön osaamisesta, koulutus- ja työhistoriasta sekä osaamista, koulutusta ja työtä koskevista suunnitelmista ja tavoitteista. Henkilö voisi itse päättää, mitä näihin liittyviä tietoja antaisi ja tallentaisi osaamistietovarantoon hyödyntääkseen palvelua haluamallaan tavalla. Henkilö arvioisi siten itse tietojen antamisen laajuuden ja hyödyllisyyden omassa tilanteessaan.

Lähtökohtaisesti osaamistietovarantoa ei olisi tarkoitettu salassa pidettävien eikä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyyn. Henkilö saisi kuitenkin halutessaan antaa tietovarantoon palvelun hyödyntämisen kannalta joitakin julkisuuslaissa salassa pidettäviksi säädettyjä tietoja, jos ne ovat välttämättömiä palvelun hyödyntämiseksi. Tällaisia tietoja olisivat esityksen mukaan tiedot henkilön opinnäytetyöstä ja tieteellisestä tutkimuksesta, hänelle suoritetusta psykologisesta testistä ja soveltuvuuskokeesta, oppilaitokselta saamista todistuksista, osallistumisesta yhdistystoimintaan, vapaa-ajan harrastuksista ja muista vastaavista asioista. Jos tällaiset tiedot sisältäisivät välillisesti myös erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja, niitä käsiteltäisiin yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan g alakohdan ja tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 2 kohdan perusteella. Osaamistietovarantoon ei saisi antaa tietoa, joka on salassa pidettävää muilla kuin edellä mainituilla perusteilla.

Lisäksi Opetushallitus saisi tallentaa osaamistietovarantoon palvelun toiminnallisuuksia koskevat valinnat ja tiedot henkilön maantieteellisestä alueesta, iästä ja kielestä. Tarkoituksena on, että tiedot maantieteellisestä alueesta ja iästä perustuisivat palvelun kirjautumisen yhteydessä väestötietojärjestelmästä tuleviin tietoihin. Kieli olisi palvelun käyttäjän itse ilmoittama tieto. Nämä tiedot on esitystä valmisteltaessa arvioitu tarpeelliseksi, kun osaamistietovarannon tiedoista muodostetaan tilastotyyppistä tietoa esimerkiksi palvelukokonaisuuteen kuuluvaa tietopalvelua varten.

Henkilötietojen kertyminen osaamistietovarantoon perustuisi ensisijaisesti rekisteröidyn omiin näkökulmiin ja intresseihin sen suhteen, miten hän haluaisi hyödyntää osaamistietovarantoa osaamisensa kehittämiseen, koulutuksensa ja työuransa suunnitteluun sekä osaamisiaan ja koulutus- ja työhistoriaansa koskevien tietojen säilyttämiseen ja käyttämiseen omiin tarkoituksiinsa. Tietojen minimoinnin ja säilytysaikojen rajaamisen periaatteiden näkökulmasta osaamistietovarannon tietojen tulisi tällöin olla rajoitettuja siihen, mikä olisi tarpeellista tällaisiin henkilön omiin tarkoituksiin. Tietojen tarpeellisuuteen ja täsmällisyyteen kohdistuvien riskien kannalta merkitystä on henkilön omalla toiminnalla tietojen antamisessa. Tähän liittyviin tietosuojariskeihin puututtaisiin rekisteröityjen informoinnilla ja ohjeistuksella. Yleisen tietosuoja-asetuksen informointivelvoitteiden lisäksi ehdotettavassa osaamistietovarantoa koskevassa laissa säädettäisiin Opetushallitukselle velvoite tiedottaa henkilölle tämän antamia tietoja koskevista rajoituksista, vaikutuksesta hänen henkilötietojensa suojaan ja hänen mahdollisuudestaan hallinnoida tietojaan palvelussa. Henkilötietojen säilytyksen rajoittamiseksi Opetushallitus poistaisi osaamistietovarannosta sellaisten henkilöiden tiedot, jotka eivät enää ole elossa.

Osaamistietovarannon sisältämien henkilötietojen käyttötarkoituksia määrittävät pitkälti henkilön valinnat ja suostumukset, joita henkilö voi antaa palvelussa. Käyttötarkoitussidonnaisuuden ja läpinäkyvyyden kannalta on siten keskeistä, että henkilö ymmärtää valintojensa ja suostumustensa merkityksen ja laajuuden. Valintojen ja suostumusten yhteydessä annettava informaatio sekä valintojen ja suostumusten selkeä muotoilu olisi keino puuttua tähän liittyviin tietoturvariskeihin. Henkilölle tulisi antaa selkeästi tietoa myös hänen

mahdollisuudestaan vastustaa henkilötietojensa käsittelyä yleisen tietosuoja-asetuksen 21 artiklan mukaisesti erityisesti silloin, kun käsittely olisi ehdotettavan lain mukaan mahdollista ilman suostumusta.

Profilointiin ja tekoälyn toimintaan voi yleisesti liittyä syrjiviä käytäntöjä ja vinoutumia. Jotta tällaisia mahdollisia käytäntöjä ja vinoutumia voitaisiin välttää tai ainakin saada kiinni riittävän varhaisessa vaiheessa, myös järjestelmän jatkuva valvonta ja testaaminen olisi keskeistä. Muun muassa yleisessä tietosuoja-asetuksessa ja tekoälysäädöksessä on säännöksiä toimenpiteistä, joiden tarkoituksena on ehkäistä syrjintää. Esimerkiksi yleisen tietosuoja-asetuksen johdantokappaleessa 71 todetaan, että rekisterinpitäjän olisi käytettävä profiloinnissa asianmukaisia matemaattisia tai tilastollisia menetelmiä, toteutettava teknisiä ja organisatorisia toimenpiteitä, jotka soveltuvat erityisesti sen varmistamiseen, että henkilötietojen virheellisyys johtavat tekijät korjataan ja virheriski minimoidaan, sekä turvattava henkilötiedot siten, että rekisteröidyn etuihin ja oikeuksiin kohdistuvat mahdolliset riskit otetaan huomioon ja estetään muun muassa luonnollisten henkilöiden syrjintä tai siihen johtavat seuraukset.

Ehdotetun koulutustarjonnan tietovarannon käyttötarkoitukset eivät välttämättä edellytä koulutustarjontaan liittyvien henkilötietojen keräämistä tai muuta käsittelyä. Usein esimerkiksi tieto koulutusta järjestävästä oppilaitoksesta ja ohjaaminen oppilaitoksen sivuille voisi olla riittävä tieto. Koulutuksen ominaisuuksista riippuen Osaamispolussa esitettäviin koulutustarjonnan tietoihin voi kuitenkin olla tarpeellista ja hyvän hallinnon periaatteiden mukaista sisällyttää esimerkiksi koulutuksen tai oppilaitoksen yhteyshenkilön nimi ja yhteystiedot. Tällöin kyseiset tiedot kerättäisiin tahoilta, jotka tallentaisivat koulutustietojaan tietovarantoon. Nämä tallentajat vastaisivat myös tietojen päivittämisestä. Tietojen tallentajien informoinnilla ja ohjauksella voidaan vaikuttaa siihen, että koulutustarjonnan tietovarantoon ei tallennettaisi tarpeettomia henkilötietoja ja että tarpeelliset tiedot pidetään ajan tasalla.

Yleisiä digitaalisiin palveluihin liittyviä tietosuojariskejä kuten luvaton pääsy tietoihin tai henkilötietojen luvaton yhdistelyä hallittaisiin ja niihin varauduttaisiin tietosuoja koskevan yleislainsäädännön mukaisilla teknisillä ja organisatorisilla toimenpiteillä sekä sopimusjärjestelyillä siten, että varmistetaan sisäänrakennettu ja oletusarvoinen tietosuoja. Nämä toimenpiteet koskevat sekä osaamistietovarantoa että koulutustarjonnan tietovarantoa.

Osaamispolun tietosuoja-vaikutuksista on vuonna 2023 tehty arviointi. Lisäksi Osaamispolku-palvelun, osaamistietovarannon ja koulutustarjonnan tietovarannon tiedonhallintavaikutuksista on laadittu tiedonhallintalain 5 §:ssä tarkoitettu muutosvaikutuksen arviointi, joka on toimitettu tiedonhallintalain 9 §:n mukaisesti valtiovarainministeriölle lausuntoa varten osana lainvalmistelua. Arvioinneissa on käsitelty muun muassa tietosuoja ja tietoturva. Ennen palvelun käyttöönottoa tullaan tekemään myös tietoturva-auditointi ja muita testauksia. Tiedonhallintavaikutuksia käsitellään seuraavissa jaksoissa.

4.2.3 Vaikutukset palvelua ylläpitäviin viranomaisiin

4.2.3.1 Vaikutukset Opetushallitukseen

Lakiehdotuksen mukaan Opetushallitus vastaisi Osaamispolku-palveluun liittyvien osaamistietovarannon ja koulutustarjonnan tietovarannon teknisestä toteutuksesta, kehittämisestä ja ylläpidosta. Opetushallitukselle tulisi myös edellä mainittuihin tietovarantoihin liittyviä viranomaisen tiedotus- ja neuvontavelvollisuuksia. Tehtävät olisivat Opetushallitukselle uusia viranomaistehtäviä, mutta Opetushallituksella on vastaavanlaisia

tehtäviä muun muassa nykyisessä opinto- ja tutkintorekisterilaissa tarkoitettujen tietovarantojen ja rekistereiden ylläpitäjänä.

Osaamistietovarantoa koskevan lakiesityksen mukaan Opetushallitus ja KEHA-keskus toimisivat osaamistietovarannon yhteisrekisterinpitäjinä lain 2 §:ssä määritellyllä tavalla. Opetushallitus vastaisi pykälän 3–4 momentissa luetelluista velvoitteista yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisena yhteisrekisterinpitäjänä KEHA-keskuksen kanssa. Yhteisrekisterinpitäjät vastaisivat yhdessä henkilötietojen käsittelyn tarkoituksien ja keinojen määrittelystä, yleisten tietosuojaperiaatteiden noudattamisesta ja osoitusvelvollisuudesta, käsittelyn lainmukaisuudesta, rekisteröidyn tunnistamistarpeen arvioimisesta, rekisterinpitäjää ja henkilötietojen käsittelijää koskevista yleisistä velvollisuuksista, tietoturvaloukkauksia koskevista ilmoitusvelvollisuuksista, tietosuojan vaikutustenarvioinnista ja ennakko kuulemisesta sekä tietosuojalain 6 §:n 2 momentin 9–11 kohdissa määritellyistä toimenpiteistä erityisiä henkilötietoryhmiä käsitellessä. Muista henkilötietojen käsittelyyn liittyvistä tehtävistä vastaisi Opetushallitus rekisterinpitäjänä. Näihin muihin tehtäviin lukeutuisivat tietosuoja-asetuksen III luvun 12 artiklan mukainen rekisteröityjen informointi, 13–15 ja 17–19 artikloissa määriteltyjen rekisteröityjen oikeuksien toteuttaminen, tietojen luovuttamiseen liittyvät tehtävät sekä tietojen poistaminen palvelusta laissa säädetyn säilytysajan päätyttyä. Ehdotuksen mukaan koulutustarjonnan tietovarannon rekisterinpitäjänä toimisi Opetushallitus. Siten kaikki henkilötietojen käsittelyyn tässä tietovarannossa kohdistuvat velvoitteet kuuluisivat Opetushallitukselle.

Osaamistietovarannon tietojen käsittelyn tarkoitukset olisi määritelty esitettävässä lainsäädännössä. Opetushallitus ja KEHA-keskus vastaisivat yhdessä siitä, että tietoja käytettäisiin vain laissa säädetyllä tavalla. Tätä ja edellä mainittuja muita yhteisiä velvoitteita on arvioitu lainvalmistelun yhteydessä tehdyssä tietosuoja-asetuksen 35 artiklan mukaisessa vaikutustenarvioinnissa. Vaikutustenarvioinnin ajantasaisuudesta vastaisivat Opetushallitus ja KEHA-keskus yhdessä edellä kerrotun vastuunjaon mukaisesti. Niitä osin kuin rekisterinpitäjän velvoitteet kohdistuisivat vain Opetushallitukseen, Opetushallitus vastaisi tarvittavan vaikutustenarvioinnin laatimisesta tietosuoja-asetuksen edellyttämissä tilanteissa.

Opetushallitus vastaisi myös tiedonhallintayksikkönä tiedonhallinnan velvoitteista, jotka liittyvät Osaamispolku-palvelun osaamistietovarannon ja koulutustarjonnan tietovarannon tekniseen toteutukseen, kehittämiseen ja ylläpitoon. Osaamispolku-palvelun käyttöönotto edellyttäisi tiedonsiirtorajapinnan rakentamista osaamistietovarannon sekä opinto- ja tutkintorekisterilaissa tarkoitettujen tietovarantojen tai tietojen luovutuspalvelun välille, jotta palvelun käyttäjä voisi halutessaan tuoda tietoja kyseisistä rekistereistä ja tietovarannoista osaamistietovarantoon. Lisäksi Opetushallitus ja KEHA-keskus vastaisivat tarvittavien tiedonsiirtorajapintojen rakentamisesta, jotta tietoja olisi mahdollista tuoda ja viedä osaamistietovarannon ja Työmarkkinatorin työnhakuprofilien välillä. Koulutustarjonnan tietovaranto rakennetaan nykyisen Opintopolku-palvelun tietovarannon toiminnallisuutta ja tietosisältöä laajentaen.

Monet Osaamispolku-palvelussa, osaamistietovarannossa ja koulutustarjonnan tietovarannossa käsiteltävät tiedot olisivat luonteeltaan julkisia. Osaamistietovarantoon voisi kuitenkin sisältyä joitakin tietoja, jotka kuuluisivat yleisessä tietosuoja-asetuksessa tarkoitettuihin erityisiin henkilötietoryhmiin tai olisivat julkisuuslain mukaan salassa pidettäviä. Esityksen mukaan tietoja käytettäisiin kuitenkin ensisijaisesti henkilön omiin tarkoituksiin. Tietojen käyttö muihin tarkoituksiin edellyttäisi yleensä, että Opetushallitus anonymisoisi tiedot tai että käyttäjä antaisi suostumuksen tietojensa hyödyntämiseen. Käyttäjän suostumusta edellytettäisiin riippumatta siitä, luokitellaanko tiedot julkisiksi vai salassa pidettäviksi. Siten Opetushallitus voisi käyttää tai luovuttaa osaamistietovarannossa olevia tietoja lakiesityksessä mainittuihin muihin

tarkoituksiin yleensä vain anonymisoimalla tiedot tai palvelun käyttäjän esityksen 9 §:ssä määritellyllä suostumuksella. Poikkeuksena tähän olisi lakiesityksen 7 §, joka mahdollistaisi henkilötietojen käytön tekoälyä hyödyntävien Osaamispolun toiminnallisuuden kehittämiseen tarvittaessa, ellei henkilö kieltäisi sitä. Lisäksi Opetushallitus voisi luovuttaa osaamistietovarannon tietoja ilman henkilön suostumusta yleisen edun mukaisesti arkistointitarkoituksiin, tieteellisiin ja historiallisiin tutkimustarkoituksiin ja tilastollisiin tarkoituksiin.

4.2.3.2 Vaikutukset KEHA-keskukseen

Myös KEHA-keskukselle tulisi tiedonhallintayksikkönä joitakin uusia velvoitteita lakiesityksen myötä. KEHA-keskuksen tietojärjestelmiin ja tietoaineistoihin vaikuttaisi se, että henkilön halutessa hänen osaamistietojaan voitaisiin tuoda ja viedä Osaamispolun ja nykyisen Työmarkkinatorin työnhakuprofiiliin välillä. Säännöksen vaikutukset kohdistuisivat erityisesti tiedonhallintalain 5 luvussa tarkoitettuihin tietoaineistojen muodostumis- ja luovutustapoihin. Nykyisin työnhakuprofiili muodostuu henkilön laatiessa itsestään työnhakuprofiilin Työmarkkinatorille ja työnhakuprofiilit tallennetaan työnhakuprofiilien tietovarantoon. Muutoksen myötä työnhakuprofiiliin pitäisi voida viedä tietoa uudesta osaamistietovarannosta, ja työnhakuprofiilista pitäisi voida tuoda tietoa myös toiseen suuntaan osaamistietovarantoon. Työmarkkinatoriin on joka tapauksessa jo kehitteillä geneerinen rajapinta, joka mahdollistaisi muiden palveluiden kytkemisen osaksi työnhakuprofiilien tietovarantoa. Kyseisen rajapinnan kautta olisi mahdollista tuoda ja viedä tietoa myös työnhakuprofiilien ja uuden osaamistietovarannon välillä, mutta tämä vaatisi rajapinnan jatkokehittämistä toimittajilta tilattavalla työllä. Rajapintamuutoksista tulisi myös tehdä tietoturva-auditointi osana tiedonhallintalain 4 luvun tietoturvallisuusvaatimuksia ja -toimenpiteitä. Osaamistietovarannosta työnhakuprofiiliin vietyvät tiedot tallennettaisiin samaan tietovarantoon kuin työnhakuprofiilit nykyisin. Tietovarantojen yhteentoimivuuden ja hyödynnettävyyden varmistamiseksi osaamistietovarannon tietosisällön ja käytettävien koodistojen olisi KEHA-keskuksen näkökulmasta hyvä vastata mahdollisimman suurelta osin jo olemassa olevaa työnhakuprofiilin tietorakennetta.

Esityksen valmisteluvaiheessa KEHA-keskus ei ole tunnistanut asiakirjojen julkisuuteen, salassapitoon ja tiedonsaantioikeuksiin liittyviä muutostarpeita Työmarkkinatoriin. Työmarkkinatorilla julkaistuja työnhakuprofiileja voivat hakea ja tarkastella vain palvelualustalle kirjautuneet työnantajat. Kirjautuminen palvelualustalle edellyttää käyttäjän vahvaa tunnistautumista ja alustan käyttöehtojen hyväksymistä. Työnhakuprofiileja koskee julkisuuslain yleissääntely tietojen luovuttamisesta ja tietojensaantioikeuksista. Näin olisi edelleen siitä huolimatta, että henkilötietoja voitaisiin esityksen mukaan viedä osaamistietovarannosta työnhakuprofiiliin henkilön niin halutessa. Tietojen viemisessä osaamistietovarannosta työnhakuprofiiliin on huomioitava lisäksi, että tiedot saattavat sisältää myös osaamistietovarantoa koskevan lakiesityksen 3 §:n 2 momentin mukaisia tietoja, jotka on julkisuuslaissa säädetty salassa pidettäväksi.

Esitys ei toisi muutoksia KEHA-keskuksen rooliin työnhakuprofiilien tietovarannon rekisterinpitäjänä eikä siihen liittyviin tiedonhallinnan vastuisiin. KEHA-keskus arvioi, ettei esitys vaikuttaisi myöskään tiedonhallintalain 6 luvussa tarkoitettuihin asianhallinnan ja palvelujen tiedonhallinnan menettelyihin.

KEHA-keskukselle tulisi uusia tietosuojaan liittyviä vastuita uuden osaamistietovarannon yhteisrekisterinpitäjänä. Siinä roolissa KEHA-keskus yhdessä Opetushallituksen kanssa muun muassa määrittäisi henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot siltä osin kuin niitä ei ole täsmennetty ehdotettavassa laissa sekä tarpeen mukaan arvioisi tietosuojavaikutuksia ja tekisi

yhteistyötä valvontaviranomaisen eli tietosuojavaltuutetun kanssa. Määritellään henkilötietojen käsittelyn tarkoituksia ja keinoja sekä arvioidessaan tietosuojavaikutuksia yhteisrekisterinpitäjien olisi kiinnitettävä huomiota muun muassa tietosuojalainsäädännössä tarkoitettuihin vaatimuksiin henkilötietojen käsittelyn tarpeellisuudesta ja oikeasuhtaisuudesta. Arviointi tehtäisiin myös edellä tarkoitetun rajapinnan toteutuksen tietoturvasta ja tietosuojasta. Osaamistietovarannon teknisemmät ylläpitotehtävät osoitettaisiin esityksessä Opetushallitukselle.

Ohjaajan osion kehittämis- ja ylläpitotehtävä on uusi ja liittyy KEHA-keskuksen asiakas- ja neuvontapalveluiden perustehtävään. Osaamispolkuun liittyvissä tehtävissä KEHA-keskus käsittelee ja koostaa vain julkista, kaikille avointa tietosisältöä, joka on ohjaajan työn kannalta tunnistettu relevantiksi. Prosessissa ei synny uusia tietosisältöjä, vaan siinä tuodaan yhteen muissa lähteissä olevaa tietoa. Tieto ei sisällä henkilötietoa tai salassa pidettävää tietoa. Tietojen julkaisua ja hallintaa varten KEHA-keskus ottaa käyttöön uuden järjestelmän, jolla ei ole kustannusvaikutuksia, sillä se on ilmainen.

4.2.4 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset

Osana Jatkuvan oppimisen digitaalisen palvelukokonaisuuden hanketta on alkuvuodesta 2023 teetetty vaikutusarviointi siitä, millaisia kilpailuvaikutuksia Osaamispolun koulutustarjonta-alustalla voi olla vastaavien yksityisten alustojen tarjoajiin, erityisesti jos Osaamispolku sisältäisi tietoja markkinaehtoisesti järjestetystä koulutuksesta. Arvioinnin lopputulosten mukaan mahdolliset suorat kilpailuvaikutukset kohdistuisivat lähinnä muutamaan toimijaan, jotka edistävät oppimis- ja koulutuskokonaisuuksien löydettävyyttä keräämällä koulutustarjontaa yhdelle sivustolle. Vaikutukset olisivat kuitenkin rajallisia, sillä ne kohdistuisivat vain pieneen osuuteen toimijoiden liikevaihdosta. Vaikutusarvioinnin mukaan digitaalisten oppimis- ja koulutuspalveluiden markkinat ovat kasvamassa, ja keskinäisen kilpailun sijaan toimijat pyrkivät aktiivisesti kasvattamaan markkinan kokoa. Osaamispolku saattaisi vaikuttaa kävijämääriin eri alustoilla, mutta kokonaismarkkinan kasvusta johtuen nettokilpailuvaikutus ei välttämättä olisi negatiivinen. Koulutusten tarjoajille alustat toimivat markkinapaikkana ja tarjoavat näkyvyyttä asiakkaiden suuntaan. Mahdollisuus koota koulutustarjontaa Osaamispolkuun saattaisi vähentää koulutusten tarjoajien kysyntää kaupallisia alustoja kohtaan etenkin, jos näkyvyys Osaamispolussa olisi maksutonta vaihtoehtona maksullisille alustoille.

Esityksen mukaan koulutustarjonnan tietovaranto muodostuisi suurelta osin tiedoista, joita on jo tallennettu nykyiseen Opetushallituksen ylläpitämään Opintopolkuun ja KEHA-keskuksen ylläpitämään työvoimapalvelujen valtakunnalliseen tietovarantoon. Työvoimapalvelujen valtakunnallisesta tietovarannosta tiedot siirtäisi KEHA-keskus. Tältä osin opetuksen ja koulutuksen järjestäjien ei tarvitsisi tallentaa tietoja erikseen koulutustarjonnan tietovarantoon. Esitys sisältää kuitenkin velvoitteita tallentaa koulutustarjonnan tietovarantoon sellaisia tietoja, joita ei ole kattavasti tallennettuna nykyiseen Opintopolkuun, vaikka siihen olisi mahdollisuus. Esitystä valmisteltaessa tällaiseksi koulutustarjonnaksi on tunnistettu ainakin aikuisten perusopetus sekä ammatillisen koulutuksen, ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen tutkinnon osat. Tällaisen koulutustarjonnan tallentamisesta aiheutuisi hallinnollista lisätyötä. Hallinnollista lisätyötä voisi aiheutua myös sellaisille opetuksen ja koulutuksen järjestäjille, jotka vapaaehtoisesti tallentaisivat koulutustarjontaansa Osaamispolkuun, mutta heidän osaltaan kyse ei olisi velvoittavasta lisätyöstä. Tietojen tallentamisen uudet vaikutukset on kuitenkin esitystä valmisteltaessa arvioitu vähäisiksi. Vaikutukset vaihtelevat riippuen opetuksen ja koulutuksen järjestäjän koulutustarjonnan laajuudesta sekä siitä, missä määrin opetuksen ja koulutuksen järjestäjät jo nykyisin tallentavat tietoa koulutustarjonnastaan Opintopolkuun. Nykyisin osa korkeakouluista tuo koulutustarjontaansa Opintopolkuun

järjestelmistään, ja muut opetuksen ja koulutuksen järjestäjät tallentavat tietoja manuaalisesti. Tietojen tallentaminen toimisi jatkossakin vastaavalla tavalla, eikä ehdotettu tallentamisvelvoite jatkossakaan edellyttäisi Opetushallituksen mukaan muutoksia opetuksen ja koulutuksen järjestäjien tietojärjestelmiin. Osaamispolun käyttäjille esitettävät koulutukset puolestaan saisivat lisää näkyvyyttä nykyiseen verrattuna ja sitä kautta mahdollisia uusia hakijoita niiden järjestäjien opiskelijoiksi.

Ehdotettujen muutosten ja Osaamispolku-palvelun välittömin vaikutus kohdistuu yksilöiden osaamisen kehittämiseen ja osaamisen tunnistamiseen, muun muassa lisäämällä yksilöiden tietoisuutta koulutus- ja työmahdollisuuksista edellä kuvatulla tavalla. Se voi mahdollisesti vaikuttaa myös työmarkkinoihin esimerkiksi tukemalla työssä pysymistä ja kyvykkyyttä. Voidaan arvioida, että yksilöt usein kehittävät osaamistaan laajentaakseen tehtävänsä tai työmahdollisuuksiaan. Lisäksi osaamisen kehittämisen kautta Osaamispolku-palvelu voi välillisesti tukea työmarkkinoita kohdentamalla julkisesti rahoitettua koulutusta työllisyyttä edistävällä tavalla ja edistämällä työmarkkinoiden kohtaantoa.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Tällä hetkellä yksilöiden käytössä ei ole julkisia kansallisia digitaalisia palveluita, joissa olisi kattavasti työkaluja sekä tietoa koulutus- ja työmahdollisuuksista koulutus- ja uravalintojen sekä osaamisen kehittämisen tarpeisiin. Yksilöillä on siten hyvinkin vaihtelevat mahdollisuudet löytää tarvitsemansa tieto ja tuki koulutus- ja työuramahdollisuuksien kartoittamiseksi ja päätösten tekemiseksi. Jos palvelua ja esitettyjä rekistereitä ei toteutettaisi, jäisivät siis vaikutusarviointia käsittelevässä jaksossa 4.2 kuvatut yksilölliset ja yhteiskunnalliset hyödyt saavuttamatta. Lisäksi esityksessä ehdotettavat osaamistietovaranto ja koulutustarjonnan tietovaranto ovat keskeisiä osia Euroopan unionin elpymis- ja palautumistukivälineen (RRF) rahoituksella toteutettavassa palvelukokonaisuudessa, joten niiden toteuttamatta jättäminen vaarantaisi palvelukokonaisuuden toteutuksen ja Suomen RRF-rahoituksen saannon Euroopan unionilta.

Esitystä valmisteltaessa on arvioitu vaihtoehtoa, voisiko Osaamispolku olla tekoälyssäädöksessä tarkoitettu suuririskinen tekoälyjärjestelmä. Lausuntokierroksen versiossa tuotiin esille, että Osaamispolkuun voi liittyä vastaavanlaisia vaikutuksia ja riskejä kuin tekoälyjärjestelmiin, jotka on tekoälyssäädöksen liitteen III kohdassa 3 määritelty suuririskisiksi. Tekoälyn toimintaa Osaamispolussa on kuitenkin arvioitu yksityiskohtaisemmin lausuntokierroksen jälkeen. Arvioinnissa on otettu huomioon myös oikeuskanslerinviraston lausunnossa esitetyt huomiot siitä, voidaanko järjestelmää pitää tekoälyssäädöksen merkityksessä suuririskisenä pelkästään vastaavanlaisten vaikutusten ja riskien perusteella, ellei järjestelmä tarkalleen sovi tekoälyssäädöksen määritelmän mukaan suuririskisten kategoriaan. Oikeuskanslerinviraston lausunnossa kiinnitettiin lisäksi huomiota siihen, että tekoälyssäädös tähtää täysharmonisointiin, eli lähtökohtaisesti siinä säädetty suuririskisiä järjestelmiä koskevat velvoitteet koskevat vain ja ainoastaan niitä järjestelmiä, joita asetuksessa määritellään suuririskisiksi. Esityksen jatkovalmistelussa on arvioitu jaksossa 2.2 kuvatulla tavalla, ettei Osaamispolku olisi tekoälyssäädöksessä tarkoitettu suuririskinen tekoälyjärjestelmä. Arviointia on tarvittaessa päivitettävä sitä mukaa kun tekoälyssäädöksen tulkinta mahdollisesti tarkentuu tulevaisuudessa esimerkiksi komission ohjeissa ja oikeuskäytännössä. Arvioinnin lopputuloksella ei ole vaikutusta ehdotettavien lakien sisältöön vaan ainoastaan siihen, mitä tekoälyssäädöksen velvoitteita palveluun sovelletaan.

Lausuntokierroksella esitysluonnoksessa ehdotettiin, että henkilötietojen käsittely perustuisi yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan e alakohdan eli yleistä etua koskevan tehtävän lisäksi alakohtaan c. Alakohdan c mukaan henkilötietojen käsittely on lainmukaista siltä osin, kuin se on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi. Alakohtaa c ehdotettiin käsittelyperusteeksi siltä osin, kuin laissa ehdotetut yhteisrekisterinpitäjät käsittelevät palvelua käyttävien henkilöiden henkilötietoja tarjotakseen heille palvelun laissa ehdotettavalla tavalla. Myös palvelun tarjoamisesta oli lausuntokierroksella ehdotetussa laissa nimenomaisempi säännös kuin tässä esityksessä. Saadun lausuntopalautteen perusteella arvioitiin kuitenkin uudelleen käsittelyperustetta ja päädyttiin siihen, että selkeintä olisi soveltaa kokonaisuudessaan vain yhtä käsittelyperustetta, joksi soveltuisi Osaamispolun kohdalla parhaiten alakohta e eli yleistä etua koskeva tehtävä.

Hankkeen aikana esillä on ollut myös vaihtoehto, että henkilötietojen käsittelyä Osaamispolku-palvelussa ei perustettaisi yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c ja e alakohtiin eli rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseen tai yleisen edun mukaisen tehtävän suorittamiseen. Hankkeessa tarkoituksena on ollut rakentaa palvelu, jonka käyttäminen olisi henkilöille vapaaehtoista ja johon annettuja henkilön tietoja hyödynnettäisiin eri tarkoituksiin vain henkilön antaessa siihen suostumuksensa. Tämän vuoksi pohdittavana on ollut, voitaisiinko henkilötietojen käsittely perustaa yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan a alakohtaan eli siihen, että rekisteröity olisi antanut suostumuksensa henkilötietojensa käsittelyyn yhtä tai useampaa erityistä tarkoitusta varten. Esimerkiksi tietosuojalakia valmisteltaessa (HE 9/2018 vp, s. 34) on katsottu, että julkisen sektorin henkilötietojen käsittelyn tulisi lähtökohtaisesti perustua c tai e alakohtaan. Muilta osin henkilötietojen käsittelyn oikeusperusteesta ei voida antaa tarkempaa tai muutakaan kansallista sääntelyä, vaan käsiteltäessä henkilötietoja esimerkiksi a alakohdassa tarkoitettua suostumuksen perusteella seuraa henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste suoraan yleisestä tietosuoja-asetuksesta. Valmistelussa on katsottu selkeimmäksi esittää henkilötietojen käsittelystä Osaamispolku-palvelussa lainsäädäntöä, jossa voitaisiin tämentää ja mukauttaa käsittelyn oikeusperustetta yleisen tietosuoja-asetuksen mahdollistaman kansallisen liikkumavaran puitteissa Osaamispolku-palvelun luonteeseen soveltuvalla tavalla. Lisäksi koska kyse olisi viranomaisten ylläpitämästä palvelusta, palveluun annetut tiedot tulisivat lähtökohtaisesti viranomaisia koskevan yleislainsäädännön kuten julkisuuslain piiriin. Kun käsittely perustuisi alakohtaan e, henkilötietojen suojaa olisi mahdollista tarkentaa kokonaisuutena säätämällä muun muassa tietojen käyttötarkoituksista ja yleislainsäädännöstä poikkeamisesta tietyiltä osin.

Valmistelussa on ollut esillä myös vaihtoehto, että henkilön palveluun antamien henkilötietojen hyödyntäminen muihin kuin henkilön omiin tarkoituksiin ei edellyttäisi henkilön suostumusta. Tällöin tietoja voisi olla laajemmin ja kattavammin käytettävissä opetuksen, koulutuksen ja osaamisen arviointiin, kehittämiseen, muuhun seurantaan, ohjaukseen ja suunnitteluun. Koska henkilötietojen käsittely näihin tarkoituksiin perustuisi esityksen mukaan yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan e alakohdassa tarkoitettuun yleisen edun mukaiseen tehtävään, henkilö voisi vastustaa tietojensa käsittelyä näihin tarkoituksiin käyttämällä 21 artiklassa tarkoitettua vastustamisoikeuttaan. Vastustamisoikeuden käyttäminen edellyttäisi kuitenkin henkilöltä aktiivisuutta ja tietoja voitaisiin käsitellä ennen vastustamisoikeuden käyttämistä, kun taas lakiesityksen mukaan tietoja ei voitaisi käsitellä näihin tarkoituksiin ennen kuin henkilö olisi antanut siihen nimenomaisen suostumuksensa. Suostumukseen suojatoimena on esitystä valmisteltaessa päädytty, jotta ehdotettu ratkaisu kannustaisi yksilöitä hyödyntämään palvelua mahdollisimman laajasti urasuunnitteluaan varten. Yksilöt saattaisivat hyötyä palvelusta vähemmän, jos palvelun käyttämistä rajoittaisi pelko siitä, mihin palveluun annettuja tietoja voitaisiin automaattisesti käyttää. Palvelun sisältämiä tietoja voitaisiin kuitenkin joka tapauksessa esityksen mukaan anonymisoida tiettyihin yleisen edun mukaisiin tarkoituksiin ilman ennalta annettua suostumusta. Esityksen mukaisella vaihtoehdolla on pyritty sovittamaan

yhteen palvelua käyttävien yksilöiden sekä tietojen jatkohyödyntämisen tarpeet, sillä anonymisoitu tietoaaineisto olisi jo hyödynnettävissä moniin tarpeisiin. Lausuntokierroksella useampi lausunnonantaja piti yksilöiden laajaa oikeutta hallinnoida tietojaan kannatettavana ja julkisuuden rajoituksia perusteltuina.

Esitystä valmisteltaessa on ollut esillä vaihtoehto, että myös tietojen luovuttaminen yleisen edun mukaisia arkistointitarkoituksia, tieteellisiä ja historiallisia tutkimustarkoituksia ja tilastollisia tarkoituksia varten olisi mahdollista vain yksilön suostumuksella. Esityksen mukaan nämä käyttötarkoitukset eivät kuitenkaan edellyttäisi suostumusta, sillä yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaan ne eivät ole yhteensopimattomia alkuperäisten tarkoitusten kanssa, joihin tiedot kerätään. On myös epävarmaa, missä määrin yleinen tietosuoja-asetus antaa kansallista liikkumavaraa rajoittaa näitä käyttötarkoituksia. Lisäksi lausuntopalautteessa oli esillä, että anonymisoidun tiedon hyödyntäminen vain suostumuksella voi aiheuttaa haasteita tilastokäytölle, tutkimukselle ja arkistoinnille. Esimerkiksi arkistoinnin näkökulmasta tutkimustarpeita ja kulttuuriperintöarvoja arvioidaan suhteessa yksityisyyden suojaan aikavälillä, joka on huomattavasti pidempi kuin rekisteröityjen oikeuksien kesto.

Esitystä valmisteltaessa on ollut esillä vaihtoehto, että Osaamispolkuun liittyviä tietovarantoja eli osaamistietovarantoa sekä koulutustarjonnan tietovarantoa säänneltäisiin molempia samassa laissa, joka olisi kokonaan uusi. Tässä vaihtoehdossa koettiin erityisesti opetuksen ja koulutuksen järjestäjien näkökulmasta epäselväksi se, olisiko heidän ilmoitettava samoja koulutustarjonnan tietoja kahteen eri paikkaan eli nykyiseen Opintopolkuun sekä uuteen Osaamispolkuun. Koska Osaamispolku laajennettaisiin nykyisestä Opintopolusta, selkeyden vuoksi koulutustarjonnan tietovarantoa säänneltäisiin esityksen mukaan opinto- ja tutkintorekisterilaissa, joka sisältää nykyisin Opintopolkua koskevan sääntelyn. Lähtökohtana on, että Opetushallituksen ja KEHA-keskuksen ylläpitämiä nykyisiä tietovarantoja hyödynnettäisiin mahdollisimman paljon koulutustarjonnan tietovarannon koostamisessa. Uusia tallentamisvelvoitteita pyritään luomaan mahdollisimman vähän.

Valmistelussa on ollut esillä myös vaihtoehto, että muiden hallinnonalojen oppilaitoksille säädettäisiin velvoite tallentaa koulutustarjontansa tietoja Osaamispolkuun. Tallentamisvelvoitteet voitaisiin tässä vaihtoehdossa ulottaa esimerkiksi puolustusministeriön hallinnonalan Maanpuolustuskorkeakouluun sekä sisäministeriön hallinnonalan Poliisiammattikorkeakouluun, Pelastusopistoon ja Raja- ja merivartiokouluun. Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla järjestetään erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutusta ja maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla erikoiseläinlääkärikoulutusta. Valmistelussa on kuultu näitä ministeriöitä. Saadun palautteen perusteella ministeriöt ja oppilaitokset pitävät perusteltuna sitä, että näiden koulutuksen järjestäjien olisi mahdollista mutta ei velvoittavaa tallentaa koulutustarjontaansa palveluun. Tallentamista puoltaisi se, että palvelun kautta oppilaitokset voisivat saada enemmän näkyvyyttä ja hakijoita yhteiskunnan toiminnan kannalta keskeisille aloille. Tallentamista voisi puoltaa myös koulutuksen linkittyminen yleiseen tutkintojen viitekehykseen. Ministeriöt ja oppilaitokset eivät kuitenkaan pitäneet tallentamisvelvoitetta toivottavana siitä aiheutuvan hallinnollisen työn vuoksi.

Esitystä valmisteltaessa on lisäksi ollut esillä vaihtoehto, jossa koulutustarjonnan tietovarannon rekisterinpitäjyyttä ei osoitettaisi yksin Opetushallitukselle. Opinto- ja tutkintorekisterilaki sisältää nykyisellään säännöksiä, joissa on säädetty nykyisiin tietovarantoihin tai rekistereihin yhteisrekisterinpitäjyys Opetushallitukselle sekä tietoja tallentaville opetuksen ja koulutuksen järjestäjille. Esitykseen sisältyvän koulutustarjonnan tietovarannon osalta on selvitetty vastaavanlaista yhteisrekisterinpitäjyyttä. Koulutustarjonnan tietovarantoon voisi esityksen

mukaan tallentaa tietoja hyvin laaja joukko opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä. Esimerkiksi perustuslakivaliokunta (PeVL 7/2019 vp) on pitänyt yhteisrekisterinpitäjyyttä selkeämpänä ratkaisuna sitä, että sääntely perustettaisiin tietojen saamiseen ja luovuttamiseen. Tästä syystä esityksen mukaan tietojen tallentajien rooli olisi luovuttaa koulutustarjonnan tietoja uuteen tietovarantoon eikä heille esitettäisi yhteisrekisterinpitäjän roolia.

5.2 Ulkomaiden vastaavia palveluita

Esimerkiksi muissa Pohjoismaissa ja Baltian maissa on käytössä julkisen sektorin ylläpitämiä digitaalisia palveluita ura- ja koulutusvalintojen tukemiseen. Niiden painopisteet vaihtelevat maittain. Toisissa maissa kuten Tanskassa painopiste on loppukäyttäjän valintojen tukemisessa ja ohjaamisessa. Ruotsissa julkisten ohjauspalvelujen rinnalla on puolestaan painotettu erityisesti avoimiin työpaikkoihin liittyvän datan ja sen käsittelyyn tarvittavien avoimen lähdekoodin ohjelmistojen saatavuutta. (Tuomi, Ilkka; Hautamäki, Antti; Ketamo, Harri: Työmarkkinatieto digitalisoituvassa Suomessa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:24, s. 19.) Lisäksi esitystä valmisteltaessa saatujen tietojen perusteella ainakin osassa palveluista hyödynnetään koneoppimista ja kielimalleja, esimerkiksi kouluttaen niitä anonymisoiduilla tiedoilla. Toinen palvelu sisältää ainakin toistaiseksi tietoa ainoastaan julkisesti rahoitetuista koulutuksista, jos muille koulutuksille ei ole laadunvarmistusta; toisessa palvelussa taas saattaa olla tietoa myös yksityisen sektorin tarjoamista koulutuksista, esimerkiksi jos ne on hyväksynyt opetushallinnon alainen laadunvarmistusorganisaatio.

5.2.1 Ruotsi

Ruotsissa Skolverket ylläpitää [Utbildningguiden-verkkosivustoa](#), joka on suunnattua tueksi koulujen, koulutusten tai ammattien valinnassa. Sivusto kattaa tietoa esikoulusta alkaen aikuiskoulutukseen asti. Lisäksi sivustolla on tietoa ammateista sekä neuvoja ja työkaluja valintojen tueksi. Sivustolla tarjotaan lisäksi tilastotietoa kouluista ja koulutuksista. Sivustolla kerrotun tiedon mukaan tietoa haetaan sitä varten erilaisista Skolverketin tai muiden kansallisten toimijoiden ylläpitämistä lähteistä.

Lisäksi Skolverket kerää ja jakaa tietoa julkisesti rahoitetuista koulutusmahdollisuuksista Susa-navet-tietokannassa, jota on kuvattu [Skolverketin sivustolla](#). Sivustolla kerrottujen tietojen mukaan tietokannan nimi Susa viittaa koulutustietoja koskevaan yhteistyöprojektiin, jota Ruotsin Skolverket ja Arbetsförmedlingen ovat tehneet vuodesta 2002 alkaen (Samverkan Utbildningsinformation Skolverket – Arbetsförmedlingen). Tietokannan keskeisenä tarkoituksena on auttaa koulua tai koulutusta valitsevia henkilöitä löytämään vaihtoehtoja, mutta myös koulutusten järjestäjiä täyttämään opiskelupaikkansa. Koulutustiedot on lisäksi tarkoitettu sekä julkisten että yksityisten toimijoiden tueksi koulutusten suunnittelussa ja mitoittamisessa. Tietoja hyödynnetään myös koulutus- ja uraohjauspalveluissa. Tietokanta kattaa tietoja muun muassa peruskouluista, lukioista, korkeakouluista, kansanopistoista, kunnallisesta aikuiskoulutuksesta, taiteen ja kulttuurin koulutuksista sekä työmarkkinakoulutuksista ja muista Arbetsförmedlingenin koulutuksista.

Edellä mainitulla sivustolla kerrottujen tietojen mukaan koulujen ylläpitäjien on huolehdittava siitä, että tiedot koulutuksista tallennetaan Susa-navet-tietokantaan. Sivustolla korostetaan, että kaikki tieto tulee koulutusten järjestäjiltä, jotka myös vastaavat oppilaitoksiaan koskevien tietojen oikeellisuudesta ja ajantasaisuudesta. Tietojen keräämistä oppilaitoksilta ohjaa koulutustietoa koskeva [EMIL-standardi](#) (Education Information Markup Language), jonka osalta keskeisenä toimijana on myös Svenska institutet för standarder. Sivustolta löytyy koulutuksen järjestäjille suunnattua tietoa tiedonhallinnallisista ratkaisuista, joita tietojen toimittamisessa voidaan hyödyntää. Skolverket vastaa tietokannan teknisestä ylläpidosta,

koulutustietojen keruusta ja säilyttämisestä sekä siitä, että tiedot ovat saatavilla tietokannan kautta.

[Studera.nu-sivustolla](#) puolestaan tarjotaan tietoa korkeakouluopinnoista perustasolta tutkijatasolle. Sivusto on tarkoitettu neutraaliksi, ei-kaupalliseksi palveluksi, jota ylläpitää Universitets- och högskolerådet (UHR). Palvelussa voi etsiä ja vertailla Ruotsin korkeakoulujen kursseja ja koulutusohjelmia. Sivuston kautta voi myös etsiä opinto-ohjaajaa. Sivuston kautta ei haeta korkeakouluihin, vaan hakemista varten on Ruotsissa oma sivustonsa.

Lisäksi Ruotsissa Arbetsförmedlingen ylläpitää [Arbetsförmedlingen-portaalia](#), jonka sisältöä on tarkasteltu vuonna 2021 julkaistussa Tuomen ym. selvityksessä (Tuomi, Ilkka; Hautamäki, Antti; Ketamo, Harri: Työmarkkinatieto digitalisoituvassa Suomessa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:24, s. 108–111). Selvityksessä kuvataan senhetkisestä sivustosta, että ”portaalissa on runsaasti eri käyttäjäryhmille suunniteltuja sovelluksia ja katsauksia työelämään ja tulevaisuuden taitoihin. Portaalissa on myös työkaluja, joilla käyttäjät voivat omatoimisesti arvioida osaamistaan. Palveluun kirjautuneet voivat myös saada portaalin kautta aiemmin hankitun ammatillisen osaamisensa arvioitua ja kvalifioitua. Portaaliiin on integroitu avointen työpaikkojen ilmoitusalue Platsbanken ja työttömien työnhakijoiden palvelut. Työnhakijat voivat laatia palveluun oman profiilinsa, ja työnantajat voivat näiden perusteella etsiä sopivia työntekijöitä ja ottaa heihin suoraan yhteyttä. Portaalissa on lisäksi ulkomailta tuleville työnhakijoille ohjeita ja tietoa mm. palkoista, eläkkeistä, työluvista ja esimerkiksi oman yrityksen perustamisesta.” Selvityksen mukaan portaalia voi luonnehtia täyden palvelun portaaliksi ja se tarjoaa ohjeita työhakemusten laadintaan, ulkomailta työskentelyyn, yrityksen perustamiseen ja kesätyöpaikan etsimiseen.

Edellä mainitussa Tuomen ym. selvityksessä (s. 109 viitteineen) nostetaan esiin, että portaalin ura- ja koulutusvalintoja tukevassa osuudessa on työkaluja työn tai koulutuksen harkitsijan kiinnostusten ja osaamisen kartoittamiseen, mahdollisiin ammatteihin tutustumiseen ja urasuunnitelmien laatimiseen. Selvityksessä on tarkasteltu teknisestä näkökulmasta [ammatinvalintapalvelua](#), joka etsii käyttäjälle sopivia ammatteja. Selvityksen mukaan käyttäjältä kysytään viisi kysymystä, joista muodostetaan käyttäjäprofiili. Tätä verrataan muista käyttäjistä kerättyyn historiatietoon, ja käyttäjälle tarjotaan työmarkkinatietoa ja urasuosituksia aiemmin toteutuneiden tilastollisesti mallinnettujen urapolkujen perusteella. Suosituksissa hyödynnetään vahvasti Ruotsin työmarkkinoista tehtyä mallinnusta eri ammattien automatisoinnin todennäköisyydestä. Selvityksessä todetaan, että automatisoinnin ennakoitujen vaikutusten perusteella tapahtuvaa ohjausta voi järjestelmässä pitää jopa ongelmana, sillä ennakkoinnissa käytettyä metodologiaa voidaan perustellusti kritisoida. Selvityksen mukaan työkalun tuottamat urasuositukset ovat kuitenkin varsin yleisluontoisia ja lähestymistavan tekee mielenkiintoiseksi se, että se käyttää toteutunutta historiatietoa todennäköisten urapolkujen mallintamiseen. Selvityksen mukaan Ruotsissa käytetään järjestelmässä olevien rekisteritietojen sijaan ainoastaan käyttäjän itse antamia yleisluontoisia tietoja.

Lisäksi edellä mainitussa Tuomen ym. selvityksessä (s. 111–112) nostetaan esille [jobtechdev.se-portaali](#), jonka on kehittänyt Arbetsförmedlingenin teknologian kehitysyksikkö JobTech Development. Selvityksen mukaan tämä portaali tarjoaa avointa dataa ja sovellusrajapintoja sovelluskehittäjille. JobTech tarjoaa myös sovellusten rakentamiseen tarvittavaa ohjelmakoodia avoimena koodina. Selvityksen mukaan JobTech oli muun muassa kehittänyt luonnollisen kielen prosessoinnin työkaluja, joilla työpaikkailmoitusten tekstiä voidaan luokitella ja joilla niitä voidaan rikastaa esimerkiksi osaamiseen liittyvällä datalla. JobTechin toiminta on erityisesti keskittynyt avoimeen työmarkkinainformaatioon, avoimen lähdekoodin luonnollisen kielen prosessoinnin työkaluihin ja omadataa käyttäviin sovelluksiin.

5.2.2 Norja

Norjassa Kunnskapsdepartementet ja Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir) ylläpitävät [Utdanning.no-sivustoa](https://www.undann.no). Sivusto on Norjan virallinen koulutus- ja uraportaali, joka sisältää tietoa koulutuksista Norjassa sekä uratietoa. Koulutustarjonnasta on tietoa toiselta asteelta alkaen. Sivustolla olevien tietojen mukaan koulutustarjonnan tietoa saadaan sivustolle esimerkiksi oppilaitosten opintohallintajärjestelmistä tai yhteistyösivustojen kautta. Tietoa sivustolle voivat antaa hyväksytyt koulutusinstituutiot, joille palvelun käyttäminen on maksutonta. Utdanning.no-sivustolla näytetään lisäksi muiden toimijoiden palveluista haettua tilastotietoa. Sivustolla on koulutus- ja uravalintojen tueksi erilaisia työkaluja: henkilöt voivat esimerkiksi tutkia mahdollisuuksiaan kiinnostuksenkohteidensa, ominaisuuksiensa ja pätevyysiensä perusteella. Lisäksi HK-dir ylläpitää [Karriereveiledning.no-sivustoa](https://www.karriereveiledning.no), joka sisältää neuvoja ja työkaluja koulutus- ja uravalintojen tueksi.

5.2.3 Tanska

Tanskassa ura- ja koulutusvalintojen tukemiseen on kansallinen ohjausportaali [UddannelsesGuiden](https://www.uddannelsesguiden.net). Sivustoa ylläpitää lapsi- ja opetusministeriön alainen IT- ja oppimisvirasto. Sivustolla kuvataan sen tarkoituksiksi tarkan ja päivitetyn tiedon tuottaminen jokaiselle, joka Tanskassa etsii työtä, koulutusta, yritystoimintaa tai työmarkkinatietoa. Sivustolla on tietoa koulutusohjelmista, aikuiskoulutuksesta ja jatkuvasta oppimisesta sekä työpaikoista ja työmarkkinoista Tanskassa. Kohderyhmät ulottuvat lapsista aikuisiin sekä esimerkiksi ohjaajiin.

Sivustoa on tarkasteltu vuonna 2021 julkaistussa Tuomen ym. selvityksessä (Tuomi, Ilkka; Hautamäki, Antti; Ketamo, Harri: Työmarkkinatieto digitalisoituvassa Suomessa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:24, s. 93–95). Portaali on selvityksen tekemisen hetkellä ollut kattavasti ja ajantasaisesti tietoja nuorten koulutusohjelmista, korkeakoulujen ohjelmista, ammateista, työmarkkinoista sekä englanninkielisistä opinto-ohjelmista Tanskan korkeakouluissa ja yliopistoissa. Portaalin käyttöliittymä on organisoitu kohderyhmittäin. Ensisijaisia kohderyhmiä ovat yleissivistävää ja ammatillista lukiokoulutusta hakevat lapset ja nuoret, korkeakoulumahdollisuuksia etsivät nuoret ja aikuiset, täydennyskoulutukseen hakeutuvat aikuiset sekä uravalintoihin tutustuvat ihmiset. Sivustolla on myös ohjauksen ammattilaisille tarkoitettu ”osaamiskeskus”, joka koostaa ohjaajille tarkoitettua tietoa ja uutisia. Perusopintojaan päättävälle ammatilliseen tai ylempään toisen asteen koulutukseen siirtyville portaali tarjoaa tietoa pääsyvaatimuksista, koulutusvalinnoista ja tulevaisuuden mahdollisuuksista. Portaali on myös räätälöityjä palveluja 8.- ja 9.-luokkalaisille ja heidän vanhemmilleen. Käyttäjä voi suodattaa luetellut koulutuspolut koulutustyyppin, alueen, pätevyystason ja valintavaatimusten perusteella.

UddannelsesGuiden-sivustolla on osio, jossa on käytettävissä erilaisia digitaalisia työkaluja koulutuksen ja työelämän siirtymiin (<https://www.ug.dk/inspiration/vejledningsvaerktoejer-0>, viitattu 30.7.2024). Esimerkiksi 8.- ja 9.-luokkalaisille suunnatulla Mit UG -työkalulla voi muun muassa kartoittaa omia vahvuuksiaan. Sivustolla ohjeistetaan, ettei sitä tehdessä kirjoita sivustolle herkkiä tai luottamuksellisia tietoja esimerkiksi uskonnosta, politiikasta, sairauksista, rikoksista, perheongelmista tai muista yksityisistä asioista. Mit UG -työkalu sisältää myös osan, jossa käyttäjä voi saada ehdotuksia itselle sopivista ammateista toiveidensa ja kiinnostustensa perusteella. Portaali sisältää lisäksi useita ylemmille koulutusasteille sekä aikuisille suunnattuja työkaluja koulutus- ja uravalintojen tueksi. Portaali on myös Min Kompetencemappe -työkalu, johon voi dokumentoida omaa osaamista käytettäväksi esimerkiksi koulutuksiin ja työhön hakeutuessaan. Työkaluun voi tallentaa tärkeitä dokumentteja kuten todistuksia opinnoista ja töistä sekä listata muuta kokemusta kuten vapaaehtoistoita ja luottamustoimia.

Sivustolla olevan tiedon mukaan käyttäjän ei tarvitse ladata työkaluun kaikkia kurssi- ja tutkintotodistuksia, sillä osa niistä on saatavilla suoraan työkalusta.

5.2.4 Viro

Virossa [Skillskompass-sivusto](#) on suunnattu henkilöille oman osaamisen analysoinnin tai urasiirtymien tueksi. Henkilöt voivat luoda sivustolle osaamisprofiilin ja hyödyntää sitä eri yhteyksissä. Lisäksi sivusto sisältää tietoa ammateista ja ammattialoista, ja palvelun käyttäjä voi saada ammateista ehdotuksia palveluun antamiensa tietojen perusteella. Sivusto on suunnattu myös uraohjaajille. Virossa tietoa ja tukea koulutus- ja uravalintojen tueksi sekä urasuunnittelutaitojen kehittämiseksi tarjotaan myös [Minukarjäär-sivustolla](#).

6 Lausuntopalaute

6.1 Lausuntokierroksen palaute

Lausuntokierroksella 20.11.2024–8.1.2025 palvelukokonaisuuden kehittämistä pidettiin yleisesti ottaen tarpeellisenä, ja palvelun hyötyjä nostivat esille eri tahot. Palvelun koettiin muun muassa edistävän osaamisen näkyväksi tekemistä, urakehitystä ja työllistymistä, helpottavan urasuunnittelua ja kohtaantohaasteisiin vastaamista sekä parantavan pääsyä ajankohtaiseen tietoon.

Erityisesti oikeuskanslerinvirasto, oikeusministeriö ja tietosuojavaltuutettu nostivat lausunnoissaan esille tietosuojan ja tekoälyyn liittyviä näkökohtia tarkennettavaksi jatkovalmistelussa. Näissä ja muissa lausunnoissa esitettyjen huomioiden perusteella esitykseen on selkeytetty ja tarkennettu henkilötietojen käsittelyperusteita, tarkoituksia ja suojatoimia. Lisäksi on arvioitu tarkemmin Osaamispolun toiminnallisuuksien suhdetta yleisessä tietosuojasetuksessa tarkoitettuun automaattiseen päätöksentekoon, mukaan lukien profilointi, ja lisätty tästä säännös ehdotettavaan osaamistietovarantoa koskevaan lakiin. Samalla nykytilan kuvaukseen on tarkennettu arviota Osaamispolun suhteesta hallintolaissa ja tiedonhallintalaissa tarkoitettuihin automaattisiin päätöksiin. Nykytilan kuvaukseen on lisäksi täydennetty arviota Osaamispolun suhteesta tekoälysäädöksen. Arvioinnissa on tarkasteltu etenkin Osaamispolun suhdetta tekoälysäädöksessä tarkoitettuihin suuririskisiin tekoälyjärjestelmiin sekä yleiskäyttöisiin tekoälymalleihin.

Esitykseen on pyritty selkeyttämään myös muita lausuntopalautteessa kysymyksiä herättäneitä asioita. Esimerkiksi ohjaajan tietojen käsittelyä ei säännellä erillään muiden palvelua käyttävien henkilöiden tietojen käsittelystä. Esitykseen on tarkennettu myös rekisterinpitäjien velvoitteita, mahdollisuutta käyttää henkilötietoja tekoälyn kouluttamiseen, lakiesityksissä mainittujen tietovarantojen suhdetta toisiinsa sekä osaamistietojen luovuttamista koskevan sääntelyn suhdetta yleislainsäädäntöön. Jatkovalmistelussa on otettu huomioon myös lausuntopalautteessa esille nostettuja huomioita salassa pidettävistä tiedoista osaamistietovarannossa, esimerkiksi tarkentamalla salassa pidettävien tietojen sisältöä. Lausuntopalautteessa kiinnitettiin huomiota siihen, että palvelua käyttäviltä henkilöiltä ei voida edellyttää kykyä arvioida tietojen arkaluonteisuutta. Esityksessä on pyritty jatkovalmistelussa edelleen painottamaan tiedottamisen tärkeyttä tässä asiassa palvelun käytön yhteydessä, mutta haaste on sama muissakin digitaalisissa palveluissa, jotka Osaamispolun tavoin sisältävät esimerkiksi avoimia tekstikenttiä henkilöiden täytettäväksi.

Osaamistietovarantoa koskevan lain ja koulutustarjonnan tietovarantoa koskevan luvun nimestä on poistettu lausuntokierroksella mukana ollut viittaus jatkuvaan oppimiseen, joka koettiin muutamassa lausunnossa epäselväksi. Lisäksi esitykseen on jatkovalmistelussa tarkennettu

koulutustarjonnan tietovarannon käyttötarkoituksia. Koulutustarjonnan tietovarantoon tallennettavia koulutuksia on tarkennettu toisen asteen ja korkeakoulujen osalta, ja koulutustarjonnan tietojen tallentamiseen on lisätty siirtymäaika.

Henkilön laaja mahdollisuus hallinnoida itse palveluun antamia tietoja ja niiden käyttötarkoituksia sai lausuntokierroksella enimmäkseen kannatusta. Lausunnoissa pidettiin tärkeänä, että Opetushallituksen anonymisoimia osaamistietoja voitaisiin käyttää koulutuksen ja työn kehittämistehtävissä. Joissakin lausunnoissa katsottiin, että tietojen hyödyntämistä muutoin kuin anonymisoituina ei välttämättä tarvitsisi lainkaan mahdollistaa; toisaalta joissakin lausunnoissa katsottiin arkistoinnille, tutkimukselle ja tilastoinnille aiheutuvan haasteita siitä, jos tietojen hyödyntäminen anonymisoimattomina olisi mahdollista vain henkilön tai hänen laillisen edustajansa suostumuksella. Tietojen hyödyntämisen osalta ehdotettua sääntelyä on arvioitu jatkovalmistelussa tarkemmin lausuntopalautteen perusteella. Ehdotettu ratkaisu on päädytty säilyttämään pääpiirteittäin lausuntokierroksella esitetyn mukaisena. Ehdotettua sääntelyä on kuitenkin muutettu siten, että tietojen hyödyntäminen yleisen edun mukaisia arkistointitarkoituksia, tieteellisiä ja historiallisia tutkimustarkoituksia ja tilastollisia tarkoituksia varten ei edellyttäisi henkilön suostumusta. Sen sijaan henkilö voisi normaalisti vedota yleisen tietosuoja-asetuksen mukaiseen vastustamisoikeuteensa. Lisäksi ilman suostumusta henkilötietoja voitaisiin tietyin edellytyksin käyttää tekoälyä hyödyntävien Osaamispolun toiminnallisuuksien kehittämiseen, ellei henkilö kieltäisi sitä.

Lausuntopalautteen perusteella on arvioitu tarkemmin myös osaamistietovarannon tietojen säilytysaikoja, mutta ehdotettu sääntelyratkaisu on jatkovalmistelussa jätetty ennalleen, jotta se mahdollistaisi tietojen säilyttämisen henkilöiden vaihteleviin tarkoituksiin heidän tarpeidensa mukaisesti. Lausuntopalautteessa nostettiin esille myös muita tiedonsaantitarpeita, joita on tarkasteltu jatkovalmistelussa mutta joita voidaan tarvittaessa tarkastella tarkemmin myöhemmin, kun käytössä on enemmän tietoa muun muassa palvelun toiminnasta ja tiedonkäyttötarpeista. Osa lausuntopalautteessa esitetyistä huomioista ei näy esitykseen sisältyvissä lakiesityksissä, vaikka ne on otettu arvioitavaksi osana Osaamispolun kehittämistä. Tällaisia lausuntopalautteessa esille nousseita asioita ovat muun muassa osaamista koskevien tietojen painottaminen palvelun toiminnallisuuksissa esimerkiksi arkaluonteisia tietoja enemmän, tekoälyn läpinäkyvyys sekä palvelun kohderyhmien ja kielivalintojen huomioiminen.

Lausuntopalautteessa nousi esille myös tarve tarkastella uudelleen opinto- ja tutkintorekisterilain nykyistä soveltamisalaa erityisesti Maanpuolustuskorkeakoulun osalta. Asia huomioidaan toisen hallituksen esityksen valmistelun yhteydessä.

Lausuntoyhteenvedo ja lausunnot ovat luettavissa lainsäädäntöä koskevan esityksen hankesivuilla osoitteessa <https://okm.fi/hanke?tunnus=OKM003:00/2024>.

6.2 Lasten kuuleminen

Hallituksen esityksen lapsivaikutusten arvioinnin sekä palvelumuotoilun tueksi järjestettiin lasten ja nuorten kuulemisia keväällä 2025. Kuuleminen toteutettiin kyselytutkimuksella, johon vastasi yhteensä 554 oppilasta noin 20 eri oppilaitoksesta ympäri Suomea. Vastaajista 73 oli peruskoulun 7.–8.-luokkalaisia, 158 peruskoulun 9.-luokkalaisia, 285 lukiolaisia ja 37 ammattikoululaisia. Kyselyn lisäksi vierailtiin neljän koulun oppilaanohjauksen tunnilla etäyhteyden välityksellä eri puolilla Suomea. Vierailujen aikana kuultiin peruskoulun 9. luokkaa (17 oppilasta ja oppilaanohjaaja), lukion ensimmäistä luokkaa (15 oppilasta ja oppilaanohjaaja) sekä kahta ammattioppilaitosta (16 oppilasta ja 4 oppilaanohjaajaa; 9 oppilasta ja 3 oppilaanohjaajaa).

Kuulemisten perusteella lasten ja nuorten haasteita opiskeluun tai työhön liittyvien tulevaisuudenpäätösten suhteen ovat tiedon puute ja epävarmuus siitä, mihin eri koulutukset johtavat ja millaisia työtehtäviä eri ammateissa on. Haasteena on myös päätöksenteon vaikeus, erityisesti kun vaihtoehtoja on paljon tai kun ne eivät tunnu riittävän houkuttelevilta tai selkeiltä. Kuulemisissa haasteena nousi esille myös stressi ja ahdistus päätöksenteon paineen ja tulevaisuuden epävarmuuden suhteen. Osaamispolusta kerrottaessa lapset ja nuoret nostivat esille huolia ja kysymyksiä muun muassa tekoälyn käytöstä. Esille nostetut näkökohdat liittyivät esimerkiksi tekoälyn eettisyyteen, luotettavuuteen ja ympäristövaikutuksiin. Osa lapsista ja nuorista oli skeptisiä tekoälyn tarpeellisuudesta ylipäänsä. Lisäksi lapset ja nuoret nostivat esille tietosuojaan liittyviä kysymyksiä kuten sen, tullaanko käyttäjän tietoja myymään eteenpäin tai saako sivustolta ei-toivottua "roskapostia". Omat arvot, jaksaminen ja hyvinvointi olivat myös kuulemisissa esille nousseita teemoja. Lapset ja nuoret kokevat tärkeäksi, ettei tulevaisuutta koskevien päätösten suhteen tule painostettu olo, ja tuntuu, että tulee nähdä. Kuulemisissa todettiin, että Osaamispolkua voitaisiin käyttää koulussa erityisesti 9. luokan ja lukion loppupuolen oppilaanohjauksen tunneilla, jo kirjautuneenakin, jolloin käyttöä voisi jatkaa itsenäisesti myöhemmin. Halukkuuteen hyödyntää palvelua voivat kuitenkin vaikuttaa arjen realiteetit sekä henkilöiden ennakkokäsitys vaihtoehtojen rajallisuudesta esimerkiksi pienillä paikkakunnilla.

Osaamispolun tarkoituksena on vastata moniin lasten ja nuorten kuulemisissa esille nousseisiin haasteisiin. Lasten ja nuorten esille nostamia näkökohtia on huomioitu esityksen jatkovalmistelussa esimerkiksi sitomalla koulutus- ja uravalintoja koskevien esitysten antaminen tekoälyn avulla henkilön omaan valintaan. Kuulemisissa esille nousseita asioita huomioidaan myös konkreettisemmalla tasolla palvelun kehityksessä ja toteutuksessa.

6.3 Lainsäädännön arviointineuvoston lausunto

Lainsäädännön arviointineuvosto on antanut esityksestä lausunnon ja julkaissut sen 19.6.2025 osoitteessa <https://valtioneuvosto.fi/arviointineuvosto/lausunnot>.

Arviointineuvoston mukaan esitysluonnoksesta kävi pääosin ilmi lakiehdotuksen tavoitteet ja keskeiset esitykset. Ulkomaisia malleja digitaalisista koulutus- ja osaamispalveluista on arviointineuvoston mukaan käsitelty esitysluonnoksessa riittävästi. Arviointineuvosto totesi lausunnossaan, että esitysluonnoksessa on käsitelty lausuntokierroksella saatua palautetta ja muokattu esitystä sen perusteella. Arviointineuvosto piti myönteisenä sitä, että esityksen valmistelun aikana on kuultu lapsia ja nuoria. Lisäksi arviointineuvosto piti myönteisenä, että esitysluonnoksessa on käsitelty digitaalisen palvelun käyttöön liittyviä riskejä ja sitä, miten niitä on tarkoitettu valvomaan.

Arviointineuvosto koki, että lausuttavana ollut esitysluonnos oli vaikeaselkoinen ja siitä oli hankalaa saada käsitystä esityksen hyödyistä, merkittävydestä ja olennaisista vaikutuksista. Arviointineuvosto katsoi, että esityksessä oli käsitelty monia vaikutuksia ja relevantteja seikkoja, mutta esityksestä eivät käyneet riittävästi ilmi esimerkiksi lapsiin ja nuoriin kohdistuvat vaikutukset ja hyödyt, erityisesti se, helpottaako osaamistietovarannon käyttöönotto lasten ja nuorten hakeutumista jatko-opintoihin. Arviointineuvosto katsoi, että esityksessä tulisi avata keskeisiä termejä kuten osaamistietovarantoa sekä kuvata osaamistietovarannon sisältöä tarkemmin. Arviointineuvoston mukaan esitystä havainnollistaisi kuvitteellinen esimerkki tietovarannon sisällöstä ja sen tuottamista ehdotuksista peruskoulun päättävän nuoren näkökulmasta. Arviointineuvosto katsoi, että esitykseen voisi tarkentaa myös palvelun merkitystä muille kuin nuorille käyttäjille. Arviointineuvosto katsoi myös, että esitysluonnokseen tulisi tarkentaa tietosuoja-vaikutuksia sekä koulutuksen tarjoajille ehdotetuista tallennusvelvoitteista aiheutuvaa hallinnollista taakkaa ja kustannuksia. Lisäksi

esityksessä tulisi arviointineuvoston mukaan selvittää osaamisen kehittämisen ja digitaalisten palvelujen kokonaisuutta sekä sitä, miten ehdotettu osaamistietovaranto nivoutuu nykyisiin palveluihin.

Arviointineuvoston lausunnon perusteella esitykseen on selkeytetty palvelukokonaisuuden osia ja palvelun suhdetta nykyisiin palveluihin Tavoitteet-jaksoon. Keskeisten ehdotusten alkuun on kuvattu ehdotettavaan lainsäädäntöön sisältyvää kahta tietovarantoa ja niiden sisältöä. Esityksen pääasiallisia vaikutuksia kuvaavaa jaksoa on selkeytetty, jotta siitä saisi selemmän kuvan esityksen hyödyistä ja olennaisista vaikutuksista. Jaksoon on muun muassa lisätty esimerkki palvelun käytöstä ja tarkennettu palvelun roolia koulutuksen ja työuran nivelkohdissa kuten jatko-opintoihin hakeuduttaessa. Jakson tekstiä on otsikoitu ja ryhmitelty uudelleen sen selventämiseksi, että palvelu on suunnattu yhtä lailla kaikenikäisille ihmisille. Lisäksi esitykseen on täydennetty tietosuojavaikutuksia ja koulutustarjonnan tallentamisen vaikutuksia koulutuksen järjestäjiin.

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Laki valtakunnallisesta osaamistietovarannosta

1 §. *Osaamistietovarannon tarkoitus.* Pykälä sisältäisi säännöksen valtakunnallisen osaamistietovarannon tarkoituksesta. Yleisen tietosuojasetuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaan käsittelyn tarkoitus on määriteltävä käsittelyn perusteesta säädettyä, tai 1 kohdan e alakohdassa tarkoitettua käsittelyssä sen on oltava tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi.

Tietovaranto on määritelty tiedonhallintalain 2 §:n 6 kohdassa viranomaisen tehtävien hoidossa tai muussa toiminnassa käytettäväksi tietoaaineistoja sisältäväksi kokonaisuudeksi, jota käsitellään tietojärjestelmien avulla tai manuaalisesti. Tiedonhallintalain perustelujen (HE 284/2018 vp, s. 65) mukaan tietovaranto on viranomaisten tehtävien hoidon tuloksena syntyvistä tietoaaineistoista muodostuva looginen kokonaisuus. Tietovarannon käsite liittyy paitsi tiedonhallinnan, myös yhteentoimivuuden toteuttamiseen. Lisäksi perustelujen mukaan tarkoituksena on, että myöhemmin tiedonhallintalaissa omaksuttu käsitteistö yhdenmukaistetaan erityislainsäädäntöön niiltä osin kuin se on tarpeen. Ehdotetussa uudessa laissa käytettäisiin pääosin tietovarannon käsitettä. Ehdotettu osaamistietovaranto kuitenkin muodostaisi myös tietosuojalainsäädännön tarkoittaman rekisterin.

Pykälän 1 momentin mukaan valtakunnallisen osaamistietovarannon tarkoituksena olisi mahdollistaa henkilöiden tallentaa ja ylläpitää tietoa omasta osaamisestaan ja työuraan ja koulutukseen liittyvistä kiinnostuksenkohteistaan ja suunnitelmistaan. Henkilöllä tarkoitettaisiin momentissa luonnollista henkilöä, sillä Osaamispolun tarkoituksena olisi tukea yksilöitä koulutus- ja urasuunnittelussa ja osaamisensa kehittämisessä. Osaamistietovarannon tiedot kerättäisiin alun perin tähän tarkoitukseen.

Ehdotetun 1 momentin mukaan Osaamistietovaranto olisi osa digitaalista palvelua, jonka tarkoitus olisi tukea henkilöitä koulutukseen ja työelämään hakeutumisessa, niihin liittyvissä siirtymissä, oman osaamisen ylläpitämisessä sekä omien koulutus- ja uratietojen hyödyntämisessä. Jäljempänä ehdotettavassa laissa palvelulla tarkoitettaisiin kyseistä palvelua eli Osaamispolkua. Henkilö voisi halutessaan hyödyntää palveluun tallentamia tietoa esimerkiksi työhaussa tai ohjaus- ja neuvontatilanteissa.

Pykälän 2 momentissa säädetäisiin, että tietovarannon tarkoituksena olisi lisäksi tarjota tietopohjaa opetuksen, koulutuksen, ohjauksen ja osaamisen tilannekuvan ylläpitämiseksi ja

niiden kehittämisen ja ennakkoinnin tueksi. Kyse olisi henkilötietojen käsittelyn myöhemmistä tarkoituksista eli muista kuin niistä tarkoituksista, jonka vuoksi tiedot olisi alun perin kerätty osaamistietovarantoon. Momentissa säädettäisiin näistä muista osaamistietovarannon tarkoituksista käyttäen yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 4 kohdan mahdollistamaa kansallista liikkumavaraa. Artiklan mukaan myöhempiä käsittelyä koskevan jäsenvaltion lainsäädännön on oltava välttämätön ja oikeasuhteinen esimerkiksi muille kuin rekisteröidylle kuuluvien oikeuksien tai jäsenvaltion yleiseen julkiseen etuun liittyvien tärkeiden tavoitteiden kuten taloudellisen edun, rahaan liittyvien asioiden ja sosiaaliturvan kannalta. Myöhemmän käsittelyn tarkoituksena olisi edistää muun muassa osaamisen ja koulutusten tarpeen ennakkointia ja niiden kehittämistä tarkoituksenmukaisella tavalla. Tämä edistäisi muun muassa julkisesti rahoitettujen koulutusresurssien tarkoituksenmukaista kohdentumista ja osaamistarpeiden ennakkointia yhteiskunnassa. Toisaalta 6 artiklan 4 kohdassa mainitaan vaihtoehtoisena käsittelyperusteena myöhemmälle käsittelylle myös rekisteröidyn suostumus. Vaikka yleisen tietosuoja-asetuksen mukaista suostumusta ei käytettäisi käsittelyperusteena osaamistietovarannon kohdalla, henkilötietojen käsittely myöhempiin tarkoituksiin edellyttäisi yleensä rekisteröidyn suostumusta suojaajana siten kuin jäljempänä laissa säädettäisiin.

2 §. Yhteisrekisterinpitäjät ja vastuunjako. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi tietovarannon yhteisrekisterinpitäjistä ja niiden vastuunjaosta yleisen tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 7 kohdan ja 26 artiklan mahdollistaman liikkumavaran nojalla. Jos käsittelyn tarkoitukset ja keinot määritellään jäsenvaltion lainsäädännössä, rekisterinpitäjä voidaan 4 artiklan 7 kohdan mukaan vahvistaa unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti. Euroopan tietosuojaneuvoston suuntaviivojen (Euroopan tietosuojaneuvosto: Suuntaviivat 07/2020 rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän käsitteistä yleisessä tietosuoja-asetuksessa, versio 2.0, annettu 7. heinäkuuta 2021) mukaan tarkoitusten ja keinojen määrittämisessä on kyse siitä, miksi ja miten tietoja käsitellään. Rekisterinpitäjän vastuulle kuuluvat erityisesti olennaiset keinot, jotka liittyvät läheisesti käsittelyn tarkoitukseen ja laajuuteen, kuten käsiteltävien henkilötietojen tyyppiin (mitä tietoja käsitellään), käsittelyn keston (kuinka pitkän aikaa niitä käsitellään), vastaanottajaryhmiin (keillä on pääsy tietoihin) ja rekisteröityjen ryhmiin (kenen henkilötietoja käsitellään). Käsittelyn tarkoituksen ohella keskeiset keinot liittyvät läheisesti myös siihen, onko käsittely laillista, tarpeellista ja oikeasuhteista. Yhteisrekisterinpitäjyyden yleinen kriteeri on kahden tai useamman yksikön yhteinen osallistuminen käsittelyn tarkoitusten ja keinojen määrittämiseen.

Ehdotettavan lain muut pykälät sisältäisivät säännöksiä osaamistietovarannon henkilötietojen käsittelyn tarkoituksista ja keinoista. Osaa tehtävistä ehdotetaan muissa pykälissä Opetushallitukselle ja joitakin myös Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskukselle, minkä vuoksi pykälän 1 momentissa ehdotetaan vahvistettavan tietovarannon yhteisrekisterinpitäjiksi Opetushallitus ja Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskus. Opetushallituksen ja Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskuksen yhteisrekisterinpitäjyyttä ehdotetaan erityisesti siksi, että osaamistietovarannon käyttötarkoitukset liittyisivät sekä opetus- ja kulttuuriministeriön että työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonaloihin. Sen vuoksi tietojen käsittelyn tarkoituksia ja keinoja määriteltäessä olisi tärkeää huomioida molempien hallinnonalojen näkökulmat. Käsittelyn tarkoituksia ja keinoja ei olisi mahdollista määritellä täysin tyhjentävästi laissa, vaan yhteisrekisterinpitäjien olisi tarkennettava niitä lakia soveltaessaan. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan näkökulma tulisi Opetushallitukselta; työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan näkökulma puolestaan Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskukselta. Pykälässä mainittu Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskus on nimi, joksi KEHA-keskuksen nimi muuttuu vuoden 2026 alussa. Nimenmuutosta on käsitelty tarkemmin nykytilan kuvauksessa kohdassa 2.1.2 ”ELY-keskusten kehittämis- ja hallintokeskus (KEHA-keskus)”.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 26 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltion lainsäädännössä voidaan määritellä myös rekisterinpitäjien vastualueet. Vastuualueista olisi lisäksi säädettävä sen vuoksi, että perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin eli viranomaisten tehtävistä on säädettävä lailla. Yleisen tietosuoja-asetuksen 26 artiklan 2 kohdan mukaan vastuunjako koskevasta järjestelystä on käytävä ilmi yhteisten rekisterinpitäjien todelliset roolit ja suhteet rekisteröityihin nähden, ja järjestelyn keskeisten osien on oltava rekisteröidyn saatavilla. Asetuksen 26 artiklassa mainitaan rekisterinpitäjän keskeiseksi tehtäväksi erityisesti rekisteröityjen oikeuksien käyttö ja muun muassa 13 artiklan mukaisten tietojen toimittamista koskevat tehtävät. Lisäksi artiklassa painotetaan yhteisten rekisterinpitäjien todellisten roolien ja suhteiden ilmenemistä rekisteröityihin nähden sekä sitä, että järjestelyn keskeisten osien on oltava rekisteröidyn saatavilla. Jotta erityisesti rekisteröityjen oikeuksista huolehtiminen tulisi ehdotettavasta pykälästä selkeästi ilmi, ehdotetaan nimenomaista mainintaa siitä 2 momenttiin. Momentin mukaan Opetushallitus vastaisi yleisen tietosuoja-asetuksen III luvussa tarkoitetuista rekisteröityjen oikeuksien toteuttamisesta ja muista asetuksessa ja tietosuojalain säädettyistä rekisterinpitäjän vastuista, jollei niitä olisi ehdotettavassa pykälässä säädetty yhteisrekisterinpitäjien yhdessä vastattaviksi. Kuitenkin rekisteröity voisi tästä huolimatta käyttää yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisia oikeuksiaan suhteessa kuhunkin rekisterinpitäjään ja kutakin rekisterinpitäjää vastaan siten kuin yleisen tietosuoja-asetuksen 26 artiklan 3 kohdassa säädetään. Tämän vuoksi myös Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskuksen olisi esimerkiksi reagoitava rekisteröityjen yhteydenottoihin ja tarvittaessa siirrettävä ne Opetushallituksen käsiteltäväksi ehdotetun vastuunjaon mukaisesti.

Ehdotetun 3 momentin mukaan yhteisrekisterinpitäjät määrittäisivät yhdessä henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot yleisen tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 7 kohdassa ja 26 artiklassa tarkoitetulla tavalla. Euroopan tietosuojaneuvoston suuntaviivojen mukaan yhteinen osallistuminen tarkoitusten ja keinojen määrittämiseen voi olla esimerkiksi kahden tai useamman tahon tekemä yhteinen päätös tai tulos kahden tai useamman yksikön yhtenevistä päätöksistä, jotka koskevat tarkoituksia ja olennaisia keinoja. Hallituksen esitystä valmisteltaessa on arvioitu tarkoituksenmukaisimmaksi lähtökohdaksi, että Opetushallitus sekä Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskus tekisivät ensisijaisesti yhteisiä päätöksiä.

Ehdotetun 3 momentin mukaan yhteisrekisterinpitäjät vastaisivat lisäksi yhdessä yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 2 kohdassa säädetyistä osoitusvelvollisuudesta, 6 artiklassa tarkoitetusta käsittelyn lainmukaisuudesta, rekisteröidyn tunnistamistarpeen arvioinnista 11 artiklan ja muun lainsäädännön mukaisesti, IV luvun 1 jaksossa säädetyistä rekisterinpitäjää ja henkilötietojen käsittelijää koskevista yleisistä velvollisuuksista, 33 ja 34 artiklassa säädetyistä tietoturvaloukkauksia koskevista ilmoitusvelvollisuuksista sekä IV luvun 3 jaksossa tarkoitetuista tietosuojan vaikutustenarvioinnista ja ennakko kuulemisesta. Ehdotetun 4 momentin mukaan yhteisrekisterinpitäjät vastaisivat yhdessä myös tietosuojalain 6 §:n 2 momentin 9 kohdassa tarkoitettujen erityisten menettelysääntöjen toteuttamisesta, 10 kohdassa tarkoitetusta tietosuojan vaikutustenarvioinnin laatimisesta ja 11 kohdassa tarkoitetuista muista menettelyllisistä ja organisatorisista toimenpiteistä. Tietosuojalain momentin 11 kohdassa mainitut tekniset toimenpiteet olisi ehdotetusta 4 momentista jätetty pois, sillä tekniset toimenpiteet olisivat Opetushallituksen vastuulla. Tietosuojalain velvoitteet ovat pääosin vastaavia velvoitteita kuin edellä mainitut yleisen tietosuoja-asetuksen mukaiset velvoitteet.

Ehdotetun vastuunjaon perusteella teknisemmät rekisterinpitäjän tehtävät kuuluisivat Opetushallitukselle. Esitystä valmisteltaessa on arvioitu, että ehdotettujen rekisterinpitäjien tehtävien hoitamiseksi yhteisrekisterinpitäjistä vain Opetushallitus tarvitsisi pääsyn henkilötietoihin. Euroopan tietosuojaneuvoston suuntaviivojen mukaan rekisterinpitäjällä ei tarvitse olla tosiasiallisesti pääsyä käsiteltäviin tietoihin, jotta häntä voitaisiin pitää rekisterinpitäjänä. Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskus voisi siten olla

yhteisrekisterinpitäjä ja vastata yleisemmistä velvoitteista myös ilman pääsyä käsiteltäviin henkilötietoihin. Näin ollen ehdotettavaan lakiin ei myöskään esitetä säännöstä, joka mahdollistaisi yhteisrekisterinpitäjien saada toisiltaan esimerkiksi salassapitosäännösten estämättä tietovarannon tietoja rekisterinpitäjien tehtävien hoitamista varten.

Vastuunjakoa koskevassa luettelussa ei erikseen säädettäisi yleisen tietosuoja-asetuksen IV luvun 4 jaksossa tarkoitettusta tietosuojavastaavasta eikä tietosuojalain 6 §:n 2 momentin 3 kohdassa tarkoitettusta tietosuojavastaavan nimittämisestä. Tietosuojavastaavan nimittämistä koskevat velvoitteet ovat rekisterinpitäjäkohtaisia eivätkä tietojenkäsittelytoimi tai -kokonaisuuskohtaisia, joten niiden sisällyttäminen vastuiden jakoa koskevaan sääntelyyn ei olisi tarpeen vaan kummankin yhteisrekisterinpitäjän tulisi omissa organisaatioissaan huolehtia tietosuojavastaavaan liittyvistä velvoitteistaan.

Jäljempänä esitetään, että Osaamispolkua käyttävä henkilö voisi pyytää tuomaan osaamistietovarantoon tietojaan valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetussa laissa tarkoitetuista rekistereistä ja tietovarannoista sekä Työmarkkinatorin työnhakuprofilistaan. Näissä ja muissa mahdollisissa tiedonluovutuksissa tietoja osaamistietovarantoon luovuttava rekisterinpitäjä olisi suoraan yleisen tietosuoja-asetuksen nojalla vastuussa 5 artiklan 1 kohdan d alakohdan mukaisesta täsmällisyyden periaatteesta niiden käsittelytoimien osalta, jotka se on suorittanut tietojen luovuttamiseen asti. Lisäksi alkuperäinen rekisterinpitäjä vastaisi 16 artiklan mukaisesta rekisteröidyn oikeudesta tietojen oikaisemiseen siinä rekisterissä, josta tietoja luovutettaisiin.

3 §. Osaamistietovarantoon tallennettavat tiedot. Pykälässä säädettäisiin osaamistietovarannon tiedoista käyttäen yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 2 ja 3 kohtien liikkumavaraa, jonka perusteella on mahdollista mukauttaa muun muassa käsiteltävien tietojen tyyppiä sillä edellytyksellä, että lainsäädäntö täyttää yleisen edun mukaisen tavoitteen ja on oikeasuhteinen sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden.

Pykälän 1 momentin mukaan henkilö saisi tallentaa itsestään osaamistietovarantoon tiedot, jotka henkilö itse sitä varten vapaaehtoisesti päättäisi. Osaamistietovarannon ja Osaamispolun käyttäminen olisi vapaaehtoista, eikä ketään voitaisi velvoittaa siihen. Osaamispolun käyttö ei myöskään olisi edellytyksenä minkään julkisen vallan vastuulla olevan palvelun, etuuden tai muun suorituksen saamiselle.

Ehdotetussa 1 momentissa tarkennettaisiin, että tietojen tulisi liittyä henkilön koulutus- ja työhistoriaan, osaamisiin ja koulutusta, työuraa ja osaamista koskeviin suunnitelmiin ja tavoitteisiin. Tällä olisi tarkoitus rajata sitä, että palveluun annettavat tiedot olisivat momentissa mainittujen asioiden kannalta olennaisia eikä palveluun annettaisi tietoa, joka ei millään tavalla liittyisi näihin asioihin. Osaamisella (kompetenssilla) tarkoitetaan Jatkuvan oppimisen sanaston ([Opetus- ja kulttuuriministeriö, Työ- ja elinkeinoministeriö sekä Sanastokeskus ry: Jatkuvan oppimisen sanasto, Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2025:12](#)) mukaan erityisesti kansainvälisissä yhteyksissä kokonaisuutta, joka muodostuu yksilöllä olevista tiedoista ja taidoista sekä valmiuksista käyttää niitä tiettyyn tarkoitukseen kuten työtehtävään tai ammatilliseen tai henkilökohtaiseen kehittymiseen. Osaamista karttuu muun muassa koulutuksen, työkokemuksen, vapaaehtois- ja harrastustoiminnan sekä arkioppimisen kautta. Osaamista voidaan sanaston mukaan tarkastella myös osaamisen lajina, jolloin voidaan puhua tilanteen mukaan eri tavoin ja eri tarkkuuksilla rajautuvista osaamisista. Tällaisia voivat olla esimerkiksi työmarkkinoilla tarvittava käytännön osaaminen kuten vuorovaikutustaidot. Yleisesti voidaan puhua myös esimerkiksi musiikkiosaamisesta tai terveydenhuollon osaamisesta. Sanaston mukaan yksilön valmiudet tietojen ja taitojen käyttämiseen muodostuvat muun muassa hänen asenteidensa, arvojensa ja käyttäytymisensä pohjalta.

Osaamistietovarantoon ei kuitenkaan olisi tarkoitus kerätä yleisesti tietoa esimerkiksi yksilöiden arvoista, vaan kyse olisi ennemminkin sen tyyppisistä tekijöistä, miten tietoja ja taitoja pystyy hyödyntämään käytännössä. Osaamisen kehittämiseen voisi kuulua myös esimerkiksi tavoitteiden ja kiinnostuksen kohteiden tunnistamista. Minkään osaamiseen ja sen kehittämiseen liittyvän tiedon antaminen palveluun ei olisi pakollista, vaan henkilö voisi itse valita, mitä tietoja palveluun antaisi.

Ehdotetussa 2 momentissa lähtökohtaisesti kielletäisiin antamasta tietovarantoon salassa pidettäviä ja erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja. Momentin mukaan henkilö saisi kuitenkin halutessaan antaa tietovarantoon tietoa opinnäytetyöstään ja tieteellisestä tutkimuksestaan, hänelle suoritetusta psykologisesta testistä ja soveltuvuuskokeesta, oppilaitokselta saamistaan todistuksista, osallistumisestaan yhdistystoimintaan, vapaa-ajan harrastuksista ja muista vastaavista tiedoista, jos tällaiset tiedot ovat välttämättömiä hänen koulutus- ja työhistoriansa, osaamistensa ja koulutukseen, työuraan ja osaamiseen liittyvien suunnitelmien ja tavoitteidensa kannalta. Momentissa luetellut tiedot on säädetty salassa pidettäviksi julkisuuslain 24 §:n 1 momentin kohdissa 21, 29, 30 ja 32. Kohdan 21 piiriin kuuluvat tiedot, jotka koskevat opinnäytetyön tai tieteellisen tutkimuksen suunnitelmaa tai kehittämistyötä tai niiden arviointia. Kohdassa 29 on säädetty salassa pidettäviksi tiedot henkilölle suoritetusta psykologisesta testistä tai soveltuvuuskokeesta tai sen tuloksesta. Kohta 30 kattaa muun muassa oppilaitoksen antamat todistukset ja muut asiakirjat, jotka sisältävät oppilaan henkilökohtaisten ominaisuuksien sanallista arviointia koskevia tietoja. Kohdan 32 piiriin puolestaan kuuluvat muun muassa tiedot osallistumisesta yhdistystoimintaan tai vapaa-ajan harrastuksista. Tarkoituksena on, että henkilö voisi halutessaan antaa Osaamispolkuun tällaisia itseään koskevia tietoja niissä tapauksissa, joissa salassapitoperusteet olisi säädetty hänen omaksi suojakseen. Tämän tyyppiset tiedot voivat olla olennaisia henkilön osaamisen ja niihin liittyvien työuraa ja koulutusta koskevien suunnitelmien ja tavoitteiden kannalta. Sen sijaan tietovarantoon ei ole tarkoitettu tallennettavaksi tietoa, joka on salassa pidettävää muilla perusteilla. Opetushallituksen tulisi tiedottaa palvelua käyttäville henkilöille siitä, etteivät he antaisi osaamistietovarantoon sellaista tietoa, jonka salassapito liittyy muihin syihin.

Esimerkiksi yhdistystoimintaan ja vapaa-ajan harrastuksiin voi toisinaan liittyä tietoja, jotka kuuluvat yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa tarkoitettuihin erityisiin henkilötietoryhmiin. Tältä osin pykälässä tarkennettaisiin lisäksi asetuksen 9 artiklan 2 kohdan g alakohdassa ja sitä täydentävässä tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädettyä mahdollisuutta käsitellä myös erityisiä henkilötietoryhmiä. Yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan g alakohdassa mahdollistetaan erityisten henkilötietoryhmien käsittely tärkeää yleistä etua koskevasta syystä jäsenvaltion lainsäädännön nojalla, edellyttäen että se on oikeasuhteinen tavoitteeseen nähden, siinä noudatetaan keskeisiltä osin oikeutta henkilötietojen suojaan ja siinä säädetään asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä rekisteröidyn perusoikeuksien ja etujen suojaamiseksi. Tämän nojalla säädetyn tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan erityisiä henkilötietoryhmiä voidaan käsitellä, jos siitä säädetään laissa tai se johtuu välittömästi rekisterinpitäjälle laissa säädetystä tehtävästä. Osaamispolun tapauksessa mahdollisten erityisten henkilötietoryhmien käsittely johtuisi välittömästi siitä, että Opetushallitus käsitelisi pykälässä tarkoitettuja tietoja, jotka henkilö antaa tai tallentaa hyödyntääkseen Osaamispolkua. Tietosuojalain 6 §:n 2 momentissa säädetään suojatoimista, jotka on toteutettava käsiteltäessä henkilötietoja tietosuojalain 6 §:n 1 momentissa tarkoitettussa tilanteessa. Kyseinen momentti suojatoimista tulisi sovellettavaksi myös erityisten henkilötietoryhmien käsittelyyn valtakunnallisessa osaamistietovarannossa.

Ehdotetun 3 momentin mukaan Opetushallitus saisi lisäksi tallentaa osaamistietovarantoon palvelun toiminnallisuuden koskevat valinnat. Niillä tarkoitettaisiin esimerkiksi ohjaajan osiossa tehtyjä valintoja ja tietoa siitä, jos henkilö hyödyntäisi palvelua ohjaajan roolissa.

Tällaiset tiedot olisivat käytännössä tietoa toiminnasta ja mielenkiinnon kohteista ohjaajana. Kyse olisi tiedoista, joita henkilö vapaaehtoisesti tuottaisi palveluun esimerkiksi saadakseen suosituksia materiaaleista ohjaustyön ja ammatillisen osaamisen kehittymisen tueksi. Momentissa tarkoitettuja tietoja antaisivat palveluun tyypillisesti opinto- ja uraohjaajat, sillä materiaalit olisi tarkoitettu erityisesti heille ohjaustyön ja ammatillisen kehittymisen tueksi. Momentissa ei kuitenkaan rajattaisi, kuka voisi käyttää näitä ohjaajalle suunnattuja toiminnallisuuksia, vaan momentissa tarkoitettua tietoa voisi palveluun antaa kuka tahansa ohjaajaksi itsensä identifioiva saadakseen suosituksia ohjaajille tarkoitetuista materiaaleista.

Ehdotetun 3 momentin mukaan Opetushallitus saisi lisäksi tallentaa tietovarantoon tiedot henkilön maantieteellisestä alueesta, iästä ja kielestä. Tällaiset tiedot olisivat tarpeellisia erityisesti tilastotyyppisen tiedon tuottamiseen koulutuksen ja työhallinnon kehittämistehtäviä varten palvelukokonaisuuteen kuuluvassa tietopalvelussa. Myös taustatietojen tallentamisen tulisi kuitenkin olla henkilöille vapaaehtoista, sillä tietojen pakollisuus voisi vaikuttaa henkilöiden halukkuuteen hyödyntää palvelua osaamisensa kehittämisen tukena.

Tarkoituksena on, että palvelua voisi käyttää myös tunnistautumatta palveluun, vaikka profiiliin palaaminen uudelleen edellyttäisi käytännössä profiilin tallentamista ja jonkinlaista tunnistautumista. Tunnistamisen tarvetta ja tunnistustapaa olisi arvioitava digipalvelulain 6 §:n yleissäännöksen mukaisesti huomioiden myös yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan c alakohdassa säädetty tietojen minimointivaatimus, johon digipalvelulain perusteluissa (HE 60/2018 vp, s. 70) viitataan. Perustelujen mukaan viranomainen ei voisi vaatia tunnistusta esimerkiksi tyhjiille lomakkeille pääsyyn taikka yleisesti tarjolla olevaan digitaalisissa palveluissa olevaan informaatioon. Jos ohjaajat haluaisivat hyödyntää palvelua esimerkiksi koulujen opiskelijanohjauksen tunneilla, opiskelijoiden tulisi voida myös anonyymisti käyttää palvelua, esimerkiksi pelkästään valintoja tekemällä saada ehdotuksia koulutus- ja uravaihtoehtoista.

Ennen tietojen antamista Opetushallituksen olisi ehdotetun 4 momentin mukaan tiedotettava henkilölle tämän antamia tietoja koskevista rajoituksista, vaikutuksesta hänen henkilötietojensa suojaan ja hänen mahdollisuudestaan hallinnoida tietojaan palvelussa. Henkilön antamia tietoja koskevilla rajoituksilla tarkoitetaan erityisesti ehdotetun pykälän 1 ja 2 momentissa säädettyjä rajoituksia, joita on kuvattu edellä. Alustan ylläpitäjän tiedottamisvelvollisuudesta on säädetty vastaavasti Työmarkkinatorin työnhakuprofiilin kohdalla työvoimapalveluiden järjestämislain 128 §:n 2 momentissa. Ehdotettu säännös olisi tarkoitettu rajoittamaan erityisesti salassa pidettävien ja erityisten henkilötietoryhmien antamista palveluun. Se täydentäisi yleisessä tietosuoja-asetuksessa ja tietosuojalain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettuja suojatoimia. Lisäksi tiedottamisen tarkoituksena olisi yleisemminkin rajata palveluun annettavia tietoja niin, että tiedot olisivat olennaisia henkilön koulutus- ja työhistorian, osaamisen ja koulutusta, työuraa ja osaamista koskevien suunnitelmien ja tavoitteiden kannalta. Annettavia tietoja olisi tarpeen pyrkiä rajaamaan tällä tavoin erityisesti palvelun sisältämien vapaiden tekstikenttien yhteydessä, ottaen huomioon yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitettu tietojen minimoinnin periaate. Periaatteen mukaan käsiteltävien henkilötietojen on oltava asianmukaisia ja olennaisia ja rajoitettuja siihen, mikä on tarpeellista suhteessa niihin tarkoituksiin, joita varten niitä käsitellään. Momentissa tarkoitettu henkilön mahdollisuus hallinnoida tietojaan palvelussa tarkoittaisi esimerkiksi tietoa siitä, miten henkilö voisi hallinnoida tietojensa säilymistä palvelussa siten kuin jäljempänä 4 §:ssä ehdotetaan. Keskeinen osa tietojen hallinnointia olisi myös se, miten henkilö voisi vaikuttaa tietojensa hyödyntämiseen lakiesityksessä tarkoitetuilla suostumuksillaan, valinnoillaan ja kielloillaan.

Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien komitean yleiskommentissa nro 25 (2021) lapsen oikeuksista suhteessa digitaaliseen ympäristöön todetaan kohdassa 72, että

sopimusvaltioiden tulee tarjota lapsille ja heidän huoltajilleen erilaisista tietosuojaan liittyvistä asioista tietoa lapsille soveltuvalla kielellä ja saavutettavassa muodossa. Myös ehdotetussa 4 momentissa mainituista asioista olisi tiedotettava palvelun käyttäjiä tavalla, joka sopii esimerkiksi lapsille sekä muille saavutettavaa kieltä ja teknistä toteutusta tarvitseville. Pykälän 4 momentissa tarkoitetut tiedot tulisi ilmaista tavalla, joka on käyttäjille selkeää ja saavutettavaa, ja tietojen tulisi olla palvelussa sellaisessa paikassa, josta käyttäjä huomaa ne helposti. Momentissa ehdotetun tiedottamisvelvollisuuden tarkoituksena olisi, että käyttäjä saisi keskeisimmät tiedot lyhyesti esimerkiksi samalla verkkosivulla, jolla antaa tietojaan, vaikka tarkemmat tiedot olisivat tutustuttavissa erillisestä tietosuojaselosteesta tietosuojan yleissääntelyn mukaisesti.

4 §. Tietojen säilytysaika. Pykälässä säädettäisiin osaamistietovarantoon tallennettujen tietojen säilytysajasta käyttäen yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 2 ja 3 kohtien liikkumavaraa, jonka perusteella on mahdollista mukauttaa käsiteltävien tietojen säilytysaikoja sillä edellytyksellä, että lainsäädäntö täyttää yleisen edun mukaisen tavoitteen ja on oikeasuhteinen sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden. Ehdotetun 1 momentin mukaan henkilöstä tallennetut tiedot säilytettäisiin lähtökohtaisesti niin kauan, kunnes tämä itse poistaisi ne. Henkilö voisi poistaa tietonsa kokonaan tai vain osan tiedoista. Yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan e alakohdassa tarkoitetun säilytyksen rajoittamisen periaatteen mukaan henkilötiedot on säilytettävä muodossa, josta rekisteröity on tunnistettavissa ainoastaan niin kauan kuin on tarpeen tietojenkäsittelyn tarkoitusten toteuttamista varten. Tietovaranto olisi olemassa ensisijaisesti henkilöiden omaa urasuunnittelua varten. Olisi kuitenkin haastavaa säätää objektiivisesti yhtä säilytysaikaa, joka olisi sopiva kaikkien palvelua käyttävien yksilöiden tarpeisiin: Siinä missä toiset tarvitsisivat palveluun tallentamiaan tietoja esimerkiksi vain vuoden ajan uransa yhdessä siirtymävaiheessa, toisilla olisi tarve palata osaamistietoihinsa uudelleen myöhemmin parin vuoden päästä. Esimerkiksi nuorten tekemät suunnitelmat koulutuspoluistaan voisivat ulottua ajallisesti jopa kymmenenkin vuoden päähän, ja niitä voisivat sen jälkeenkin jatkaa suunnitelmat työllistymisestä. Jos tiedot häviäisivät palvelusta automaattisesti eikä henkilö pystyisi hyödyntämään palvelua silloin kun hänellä olisi siihen tarvetta, se saattaisi vähentää palvelun käyttöä ja sen henkilöille tuottamaa hyötyä. Vaikka tiedot olisivat palvelussa käyttämättä, henkilö pystyisi jäljempänä ehdotettavalla tavalla hallinnoimaan tietojaan niin, että osaamistietovarantoon tallennettu henkilötieto olisi tallessa lähinnä henkilöiden omia tarkoituksia varten.

Ehdotetun 1 momentin mukaan Opetushallituksen olisi kuitenkin poistettava osaamistietovarannosta sellaisten henkilöiden tiedot, jotka eivät enää ole elossa. Perustuslakivaliokunta (PeVL 31/2017 vp, s. 5–6 ja siinä viitatus lausunnot) on kiinnittänyt huomiota tietojen säilyttämiseen rekisteröidyn kuoleman jälkeen. Vaikka vainaja ei lähtökohtaisesti ole Suomen perusoikeusjärjestelmässä perusoikeuksien subjekti, valiokunnan mukaan perustuslain 1 §:n 2 momentin säännös ihmisarvon loukkaamattomuudesta ulottaa kuitenkin vaikutuksensa laajemmalle kuin elossa olevien ihmisyksilöiden kohteluun ja säilytysaikoja tulisi arvioida sitä vasten. Valiokunnan mukaan tietojen pysyvä säilyttäminen ei ole henkilötietojen suojan mukaista, ellei siihen ole tietojärjestelmän luonteeseen tai tarkoitukseen liittyviä perusteita. Valiokunta on painottanut erityisesti arkaluonteisten tietojen säilytysajan rajaamista siihen, mikä on välttämätöntä sen tavoitteen saavuttamiseksi, jonka vuoksi tiedot on järjestelmään tallennettu. Osaamistietovarantoon henkilö olisi tallentanut tietonsa, jotta hän voisi tallentaa ja ylläpitää tietoa omasta osaamisestaan ja työuraan ja koulutukseen liittyvistä kiinnostuksenkohteistaan ja suunnitelmistaan saadakseen Osaamispolusta tukea koulutukseen ja työelämään hakeutumisessa, niihin liittyvissä siirtymissä, oman osaamisen ylläpitämisessä sekä omien koulutus- ja uratietojen hyödyntämisessä. Tiedon säilytystarve näitä tarkoituksia varten lakkaa viimeistään henkilön kuollessa. Näin ollen Opetushallituksen tulisi huolehtia siitä, että henkilöiden tietoja ei jäisi

palveluun pysyvästi ainoastaan sen vuoksi, ettei profiilin laatinut henkilö olisi poistanut tietoja ennen kuolemaansa. Yleistä tietosuoja-asetusta ei johdanto-osan kohdan 27 mukaan sovelleta kuolleita henkilöitä koskeviin tietoihin, vaan jäsenvaltiot voivat säätää kuolleita henkilöitä koskevista säännöistä.

Vaikka tietojen poistamisen lähtökohta olisi ehdotetun 1 momentin mukaan sidottu siihen, milloin henkilö itse poistaa tietonsa palvelusta, 2 momentissa säädettäisiin, että Opetushallitus ja Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskus voisivat tarvittaessa määrittää tiedoille muita säilytysaikoja tiedonhallintalain 21 §:n 1 momentissa tarkoitetuilla perusteilla. Tällaisia perusteita ovat 1) tietoaineiston alkuperäisen käyttötarkoituksen mukainen tarpeellisuus viranomaisen toiminnassa; 2) luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön etujen, oikeuksien, velvollisuuksien ja oikeusturvan toteuttaminen ja todentaminen; 3) sopimuksen tai muun yksityisoikeudellisen oikeustoimen oikeusvaikutus; 4) vahingonkorvausoikeudelliset vanhentumisajat; ja 5) rikosoikeudelliset vanhentumisajat. Tietoaineiston alkuperäinen käyttötarkoitus ei liity ensisijaisesti viranomaisen vaan yksilön toimintaan, mutta viranomaisen tarvitsee säilyttää tietoa tarjotakseen palvelun yksilölle ehdotetussa laissa säädetyllä tavalla. Tietyin edellytyksin tietoja voitaisiin hyödyntää myös lain muissa pykälissä mainittuihin tarkoituksiin. Tällaisia tarkoituksia olisivat muun muassa palvelun yhteyteen kuuluvan avoimen tietopalvelun tuottaminen sekä muu yleisen edun mukainen opetuksen, koulutuksen ja osaamisen arviointi, tutkimus, kehittäminen, tilastointi, muu seuranta, ohjaus ja suunnittelu ja tietojen arkistointi. Myös yleisessä tietosuoja-asetuksessa tarkoitettun säilytyksen rajoittamisen periaatteen mukaan henkilötietoja voidaan säilyttää pidempiä aikoja kuin mitä tietojenkäsittelyn tarkoitus edellyttää, jos henkilötietoja käsitellään ainoastaan yleisen edun mukaisia arkistointitarkoituksia taikka tieteellisiä tai historiallisia tutkimustarkoituksia tai tilastollisia tarkoituksia varten yleisen tietosuoja-asetuksen 89 artiklan 1 kohdan mukaisesti. Samalla on yleisen tietosuoja-asetuksen mukaan toteutettava tekniset ja organisatoriset toimenpiteet rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi, esimerkiksi anonymisoitava tiedot.

Määritettäessä säilytysaikoja tiedonhallintalain 21 §:n 1 momentin mukaisesti olennaista olisi, että Osaamispolku-palvelu ei tee henkilöitä koskevia päätöksiä, joihin voisi vaatia oikaisua tai hakea muutosta. Palvelun tarkoituksena ei myöskään olisi säilyttää tietoja tällaisten päätösten tekemistä varten. Sen sijaan palvelun rekisterinpitäjän ja ylläpitäjän näkökulmasta olisi tarpeen mahdollistaa se, että ne voisivat määrittää riittävän pitkän säilytysajan, jotta ne kykenisivät tarvittaessa osoittamaan palvelun toteutuksen asianmukaisuuden. Tiedonhallintalain 21 §:n 1 momentin 4 ja 5 kohdissa tarkoitettujen vahingonkorvaus- ja rikosoikeudellisten vanhentumisaikojen lisäksi säilytysaikoihin voisi vaikuttaa se, millaisia tietoja ylläpitäjän olisi tarpeen säilyttää osoittaakseen noudattaneensa esimerkiksi yleisen tietosuoja-asetuksen ja tekoälysäädöksen velvoitteita. Tarkoituksena on, että rekisterinpitäjät voisivat määrittää eri tietoaineistoille kuten lokitiedoille tarpeen mukaan erilaisia säilytysaikoja ottaen kuitenkin huomioon yleisen tietosuoja-asetuksen periaatteet, jotka rajoittavat henkilötietojen säilyttämistä. Koska vielä ei ole ehtinyt muodostua oikeuskäytäntöä esimerkiksi tekoälysäädöksen velvoitteiden noudattamisesta, tarkoituksenmukaista olisi, että rekisterinpitäjillä olisi mahdollisuus joustavasti määrittää tietoaineistojen säilytysaikoja tiedonohjaussuunnitelmissaan tiedonhallintalain 21 §:n yleissäännöksen nojalla.

Edellä 2 §:n perusteluissa kuvatulla tavalla henkilötietojen käsittelyn keston määrittämisessä on kyse henkilötietojen käsittelyn olennaisen keinon määrittämisestä. Sen vuoksi säilytysaikojen määrittäminen 4 §:n 2 momentin mukaisesti olisi edellä 2 §:ssä ehdotetun vastuunjaon perusteella yhteisrekisterinpitäjien yhteinen tehtävä.

5 §. Tietojen automaattinen käsittely. Kuten edellä jaksossa 2.3.1.3 on kuvattu, yleisen tietosuoja-asetuksen 22 artiklan 1 kohdassa lähtökohtaisesti kielletään henkilötietojen käsittely,

joka perustuu pelkästään automaattiseen käsittelyyn ja jonka tuloksena on henkilöön merkittävästi vaikuttava päätös. Vaikka artiklassa puhutaan päätöksestä, Euroopan unionin tuomioistuimien on tulkinnut artiklan piiriin kuuluvia toimia laajasti. Tuomioistuimen käytännön mukaan artiklan piiriin eivät kuulu ainoastaan varsinaiset päätökset, vaan artiklassa tarkoitettu päätös voi olla myös muunlainen toimi, joka vaikuttaa rekisteröityyn merkittävästi. Artiklan piiriin voi tuomioistuimen mukaan kuulua esimerkiksi tietojen automatisoitu määrittäminen myöhemmää päätöksentekoa varten. Lisäksi Euroopan tietosuojatyöryhmän suuntaviivojen (Suuntaviivat automatisoiduista yksittäispäätöksistä ja profiloinnista asetuksen (EU) 2016/679 täytäntöön panemiseksi. Annettu 3. lokakuuta 2017, viimeksi tarkistettu ja hyväksytty 6. helmikuuta 2018. WP251rev.01) mukaan artiklan piiriin kuuluvat esimerkiksi päätökset, jotka vaikuttavat henkilöiden käyttäytymiseen tai valintoihin, olosuhteisiin, koulutusmahdollisuuksiin, työllistymiseen tai taloudellisiin olosuhteisiin. Suuntaviivoissa mainitaan myös päätökset, jotka vaikuttavat rekisteröityyn pitkäaikaisesti tai pysyvästi tai ääritapauksessa voisivat johtaa esimerkiksi henkilöiden syrjäytymiseen tai syrjintään. Lisäksi suuntaviivojen mukaan pelkästään automaattiseen käsittelyyn perustuvilla päätöksillä, jotka vaikuttavat lapsen valintoihin ja käyttäytymiseen, saattaa olla oikeusvaikutuksia tai vastaavalla tavalla merkittäviä vaikutuksia lapseen kyseisten valintojen ja käyttäytymisen luonteesta riippuen.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 22 artiklan 2 kohdan b alakohta sisältää kansallisen liikkumavaran sallia artiklassa tarkoitettu automaattinen käsittely. Ehdotettavassa 5 §:ssä säädettäisiin tätä liikkumavaraa käyttäen poikkeuksesta artiklan 1 kohdan mukaiseen rekisteröidyn oikeuteen.

Osaamispolun tarkoituksena on tekoälyn ja muun automaattisen käsittelyn avulla tarjota henkilöille tukea osaamisen kehittämiseen sekä työuran ja koulutuksen suunnitteluun. Pelkästään automaattiseen käsittelyyn perustuisivat esimerkiksi henkilön osaamisen ja kiinnostusten kartoittaminen sekä koulutus- ja uravaihtoehtojen esittäminen palvelussa. Automaattinen käsittely pohjautuisi tietoihin, jotka henkilö itse antaisi palveluun osaamisistaan, suunnitelmistaan ja tavoitteistaan sekä kiinnostuksen kohteistaan. Esimerkiksi vertaamalla henkilön antamia tietoja työ- ja koulutusmahdollisuuksiin Osaamispolku laskisi henkilölle sopivia työ- tai koulutusmahdollisuuksia. Henkilötietojen automaattiseen käsittelyyn Osaamispolussa liittyy osittain samoja piirteitä kuin toimiin, joiden on edellä kuvatulla tavalla katsottu kuuluvan yleisen tietosuoja-asetuksen 22 artiklassa tarkoitettun automaattisen käsittelyn piiriin. Esimerkiksi ehdotuksilla koulutus- ja uravaihtoehtoista voisi olla myös merkittäviä vaikutuksia rekisteröityihin. Vaikka Osaamispolku ei tekisi henkilöitä koskevia päätöksiä, joilla olisi oikeusvaikutuksia, Osaamispolun ehdotukset annettaisiin henkilöille ura- ja koulutusvalintoja koskevan päätöksenteon tueksi ja henkilö voisi niiden pohjalta tehdä koulutukseensa, uraansa ja sitä kautta taloudelliseen tilanteeseensa pitkäaikaisesti vaikuttavia päätöksiä. Esitystä valmisteltaessa on tunnistettu, ettei ole yksiselitteistä, sisältyvätkö tämäntyyppiset ehdotukset yleisen tietosuoja-asetuksen 22 artiklassa tarkoitettun automaattisen käsittelyn piiriin, sillä artiklan ulottuvuus ei ole selvä. Esitystä valmisteltaessa on kuitenkin katsottu tässä tapauksessa tarkoituksenmukaisimmaksi ja selkeimmäksi vaihtoehdoksi, että ehdotettava laki sisältäisi säännöksen, joka sallisi automaattisen käsittelyn. Ehdotettava pykälä mahdollistaisi myös 22 artiklan piiriin kuuluvan käsittelyn, vaikka kaikki henkilötietojen käsittely Osaamispolussa ei kuuluisikaan sen piiriin vaan asiaa olisi arvioitava kunkin toiminnallisuuden osalta tapauskohtaisesti.

Ehdotetussa pykälässä säädettäisiin, että henkilön antamia ja tallentamia tietoja ja hänen valitsemiaan rajoituksia saataisiin käsitellä yleisen tietosuoja-asetuksen 22 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla pelkästään automaattisesti koulutus- ja työmahdollisuuksien kartoittamiseksi ja esittämiseksi. Säännös mahdollistaisi käsitellä tähän tarkoitukseen myös lasten henkilötietoja. Edellä mainittujen tietosuojatyöryhmän suuntaviivojen (s. 30) mukaan 22

artiklassa ei sinänsä tehdä eroa sen välillä, onko kyse aikuisten vai lasten tietojen käsittelystä. Asetuksen johdantokappaleessa 71 todetaan, ettei artiklassa tarkoitettua käsittelyä tulisi kohdistaa lapsiin. Koska tämä ei kuitenkaan näy itse artiklassa, tietosuojatyöryhmän mukaan kyse ei ole ehdottomasta kiellosta. Tietosuojatyöryhmän suuntaviivojen perusteella lasten henkilötietojen käsittelyyn artiklassa tarkoitettulla tavalla automaattisesti tulisi suhtautua pidättyvästi, mutta saattaa kuitenkin olla tilanteita, joissa se on välttämätöntä esimerkiksi lasten hyvinvoinnin suojelemiseksi. Tällaisessa tapauksessa käsittely voidaan suuntaviivojen mukaan suorittaa soveltuvin osin 22 artiklan 2 kohdan alakohtien mukaisten poikkeusten perusteella. Osaamispolku on tarkoitettu suodattamaan informaatiota ura- ja koulutusvalintoja koskevien päätösten tueksi, mikä todennäköisesti helpottaisi erityisesti lapsia löytämään itselleen olennaista tietoa suuresta tietomäärästä. Tästä syystä ei olisi perusteltua eikä yhdenvertaista rajoittaa lasten mahdollisuutta saada Osaamispolusta ehdotuksia valintojensa tueksi, jos he sitä haluaisivat vapaaehtoisesti hyödyntää uransa ja koulutuksensa suunnittelussa.

Kun erityisten henkilötietoryhmien käsittelyperusteena on yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan g alakohta kuten Osaamispolussa, kansallisessa laissa sallittu automaattinen käsittely voi pohjautua myös erityisiin henkilötietoryhmiin. Esitystä valmisteltaessa on arvioitu, että Osaamispolussa automaattiseen käsittelyyn perustuvien toiminnallisuuksien ei kuitenkaan olisi tarvetta hyödyntää erityisiä henkilötietoryhmiä. Edellä esitetyn 3 §:n nojalla Osaamispolkuun ei myöskään lähtökohtaisesti tulisi antaa erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvaa tietoa, mutta niitä voisi toisinaan liittyä esimerkiksi henkilön antamiin tietoihin vapaa-ajan harrastuksista tai yhdistystoiminnasta. Tällöin myös erityisiä henkilötietoryhmiä olisi sinänsä automaattisen käsittelyn hyödynnettävissä ja esimerkiksi tekoäly saattaisi oppia hyödyntämään niitä itsekseen. Palvelun teknisillä ratkaisuilla tulisi kuitenkin pyrkiä siihen, ettei automaattinen käsittely ottaisi perustakseen erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja, ellei niiden käsittely ole tarpeen.

Asetuksen 22 artiklassa edellytetään, että sallittaessa pelkästään automaattiseen käsittelyyn perustuvat päätökset vahvistetaan ja toteutetaan myös asianmukaiset toimenpiteet rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien sekä oikeutettujen etujen suojaamiseksi. Asetuksen johdantokappaleen 71 mukaan asianmukaisiin suojatoimiin kuuluvat käsittelystä ilmoittaminen rekisteröidylle ja oikeus vaatia ihmisen osallistumista tietojen käsittelemiseen, rekisteröidyn oikeus esittää kantansa, saada selvitys kyseisen arvioinnin jälkeen tehdystä päätöksestä ja riitauttaa päätös.

Ehdotetussa 5 §:ssä säädettäisiin myös suojatoimista Osaamispolkuun soveltuvin osin. Pykälässä tarkoitettu automaattinen käsittely edellyttäisi, että henkilö valitsisi palvelussa automaattisen käsittelyn hyödyntämisen pykälässä mainittuun tarkoitukseen. Osaamispolun hyödyntäminen olisi henkilölle vapaaehtoista, ja hän voisi valita, haluaako hän esimerkiksi etsiä palvelusta hänelle sopivia ura- ja koulutusmahdollisuuksia. Pykälässä kuitenkin edellytettäisiin, että henkilö nimenomaisesti valitsisi käyttää palvelussa tiettyä toiminnallisuutta, joka esimerkiksi ehdottaa hänen antamiensa tietojen perusteella hänelle sopivia ura- ja koulutusmahdollisuuksia. Henkilö voisi aina olla käyttämättä toiminnallisuutta, jossa palvelu tuottaa automaattisesti ehdotuksia. Sen sijaan henkilö voisi halutessaan esimerkiksi hakea Osaamispolusta tietoa ohjausta tarjoavista tahoista tai selailla listaa koulutus- ja uramahdollisuuksista järjestämättä ehdotuksia tietojensa perusteella.

Ennen valinnan tekemistä Opetushallituksen olisi pykälän mukaan selkeästi ilmoitettava automaattisesta käsittelystä henkilölle palvelussa. Lisäksi henkilölle esitettävän mahdollisuuden yhteydessä hänelle olisi palvelussa annettava tietoa siitä, miten siinä on huomioitu hänen tietojaan ja valitsemiaan rajoituksia. Esimerkiksi tietyn mahdollisuuden tietoja painamalla henkilölle voisi avautua näkymä, jossa hän voisi tarkastella, mitä hänen osaamisiaan

kyseiseen mahdollisuuteen liitty. Edellä mainittujen Euroopan tietosuojatyöryhmän suuntaviivojen (s. 26–27) mukaan rekisterinpitäjän olisi löydettävä yksinkertaisia tapoja kertoa rekisteröidylle päätöksen taustalla olevista syistä tai sen tekemisessä käytetyistä perusteista. Yleisessä tietosuoja-asetuksessa edellytetään rekisterinpitäjän toimittavan merkityksellisiä tietoja käsittelyyn liittyvästä logiikasta, mutta monimutkaista selitystä siinä käytettävistä algoritmeista tai koko algoritmin paljastamista ei välttämättä edellytetä. Toimitettujen tietojen olisi kuitenkin oltava riittävän kattavat, jotta rekisteröity ymmärtää päätöksen perusteet. Tietosuojatyöryhmän suuntaviivojen mukaan on myös hyvän käytännön mukaista toimittaa asianmukaiset tiedot silloinkin, vaikka automatisoidut päätökset ja profilointi eivät täyttäisi 22 artiklan 1 kohdassa annettua määritelmää. Näin ollen ehdotetun pykälän mukaisia informointivaroitteita olisi hyvä noudattaa myös rajatapauksissa, joissa ei ole varmaa, onko kyse 22 artiklassa tarkoitettusta automaattisesta käsittelystä, joka voi vaikuttaa henkilöön merkittävästi.

Osaamispolun ehdotusten tarkoitus on tarjota ihmisille vaihtoehtoja, eivätkä ehdotukset velvoittaisi palvelun käyttäjää mihinkään. Henkilö tekisi aina itse ura- ja koulutusvalintansa, ja hän voisi hyödyntää tai olla hyödyntämättä Osaamispolussa saamiaan tietoja.

6 §. Tietojen anonymisointi. Yleisen tietosuoja-asetuksen piiriin eivät kuulu täysin anonymisoidut eli sellaiset henkilötiedot, joista rekisteröityä ei voi enää tunnistaa suorasti eikä epäsuorasti. Henkilötietojen anonymisointi on kuitenkin asetuksessa tarkoitettu käsittelytoimi. Yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltion lainsäädännössä säädettävä käsittelyperuste voi sisältää mukautuksia muun muassa käyttötarkoitussidonnaisuuteen sekä käsittelytoimiin. Asetuksen liikkumavaraa käyttäen ehdotetussa pykälässä säädettäisiin, että Opetushallitus saisi muuttaa osaamistietovarannon tietoja sellaiseen muotoon, ettei henkilöä voitaisi enää tunnistaa. Opetushallitus saisi anonymisoida tietoja palvelun yhteyteen kuuluvan avoimen tietopalvelun tuottamiseksi sekä muuta yleisen edun mukaista opetuksen, koulutuksen ja osaamisen arviointia, tutkimusta, kehittämistä, tilastointia, muuta seuranta- ja ohjausta ja suunnittelua ja tietojen arkistointia varten (1 kohta). Lisäksi Opetushallitus saisi anonymisoida tietoja palvelun toiminnallisuuden kehittämistä varten (2 kohta). Ehdotettu 2 kohta kattaisi myös tietojen anonymisoinnin tekoälyä hyödyntävien palvelun toiminnallisuuden kehittämistä varten. Anonymisoinnissa tunnistettavuus olisi poistettava siten, että tiedot eivät olisi yhdistettävissä henkilöön suoraan eikä epäsuorasti.

Pykälässä säädettäisiin anonymisointitoimien käsittelyperusteesta eikä tiedonsaantioikeuksista; anonymisoitujen tietojen tiedonsaantioikeudet jäisivät sen sijaan yleislainsäädännön varaan. Myöskään pykälässä mainittua avointa tietopalvelua ei säänneltäisi ehdotetussa laissa tarkemmin, vaan sen toteuttaminen pohjautuisi yleislainsäädäntöön kuten nykyistenkin tietopalveluiden, esimerkiksi opetushallinnon tilastopalvelu Vipusen ja KEHA-keskuksen tietopalvelusta Myllyn.

Ehdotetussa pykälässä tietojen anonymisointi säädettäisiin Opetushallituksen tehtäväksi, sillä yhteisrekisterinpitäjistä Opetushallitus hoitaisi 2 §:ssä ehdotetun vastuunjaon mukaan tekniset käsittelytoimet. KEHA-keskus voisi saada tietoja käytettäväksi yleisen edun mukaisesti tarkoituksiin tietojen luovutuksen kautta. Euroopan tietosuojaneuvoston suuntaviivojen mukaan esimerkiksi samojen tietojen tai tietokokonaisuuksien vaihtoa kahden yksikön välillä ilman yhteisesti määriteltyjä tarkoituksia tai yhteisesti määriteltyjä käsittelytapoja olisi pidettävä tietojen siirtämisenä erillisten rekisterinpitäjien välillä eikä kyse siis ole yhteisrekisterinpidosta. Kunkin yhteisrekisterinpitäjän velvollisuutena on varmistaa, että sillä on käsittelylle oikeusperusta ja että tietoja ei käsitellä myöhemmin tavalla, joka on ristiriidassa niiden tarkoitusten kanssa, joita varten tiedot jakava rekisterinpitäjä alun perin keräsi ne.

Tietojen anonymisointi mahdollistaisi sen, että osaamistiedoista olisi käytettävissä anonymisoitu tietoaineisto palvelun kehittämiseen ja moniin yleisen edun mukaisiin tarkoituksiin. Anonymisoiduista tiedoista voitaisiin esimerkiksi seurata algoritmin toimintaa ja tuottaa tilastoja. Anonymisoidun aineiston käytettävyys esimerkiksi tieteelliseen tutkimukseen riippuu siitä, millaisiin tutkimuskysymyksiin anonymisoidun aineiston avulla voidaan vastata.

7 §. *Tietojen käsittely tekoälytoiminnallisuuksien kehittämiseen.* Ehdotetussa pykälässä käytettäisiin vastaavaa kansallista liikkumavaraa kuin 6 §:ssä. Pykälässä säädettäisiin mahdollisuudesta käyttää osaamistietovarannon sisältämiä henkilötietoja tekoälyä hyödyntävien Osaamispolun toiminnallisuuksien kehittämiseen siinä tapauksessa, ellei näitä toiminnallisuuksia voida riittävästi kehittää 6 §:ssä tarkoitetuilla anonymisoiduilla tiedoilla. Esitystä valmisteltaessa on arvioitu, että ainakin aluksi tekoälyä hyödyntäviä Osaamispolun toiminnallisuuksia olisi mahdollista kehittää lähinnä anonyymeilla tiedoilla. Säännöksellä on kuitenkin myös tarkoitus varautua mahdollisiin tuleviin kehittämistarpeisiin siten, että myös alkuvaiheessa osaamistietovarantoon tallennettavat henkilötiedot olisivat tarvittaessa käytettävissä tekoälyä hyödyntävien Osaamispolun toiminnallisuuksien kehittämiseen.

Tekoälyllä viitattaisiin ehdotetussa pykälässä ominaisuuksiin, joita tekoälyllä on tekoälysäädöksen ja Euroopan neuvoston tekoälyä koskevan puiteyleissopimuksen sisältämissä tekoälyjärjestelmän määritelmässä. Tekoälysäädöksen 3 artiklan 1 kohdassa määritellään, että tekoälyjärjestelmä on suunniteltu toimimaan käyttöönoton jälkeen vaihtelevilla autonomian tasoilla, siinä voi ilmetä mukautuvuutta käyttöönoton jälkeen ja se päätelee vastaanottamastaan syötteestä eksplisiittisiä tai implisiittisiä tavoitteita varten, miten tuottaa tuotoksia, kuten ennusteita, sisältöä, suosituksia tai päätöksiä, jotka voivat vaikuttaa fyysisiin tai virtuaalisiin ympäristöihin. Myös puiteyleissopimuksessa tarkoitettu tekoälyjärjestelmä eksplisiittisten tai implisiittisten tavoitteiden saavuttamiseksi päätelee vastaanottamastaan syöttötiedoista, kuinka tuottaa tuotoksia, kuten ennusteita, sisältöä, suosituksia tai päätöksiä, jotka voivat vaikuttaa todellisiin tai virtuaalisiin ympäristöihin. Eri tekoälyjärjestelmillä on puiteyleissopimuksen mukaan eriasteinen kyky toimia itsenäisesti ja mukautua käyttöönoton jälkeen.

Ehdotetussa 1 momentissa säädettäisiin, että kehittämisen tulisi tapahtua luovuttamatta kuitenkaan henkilötietoja kolmansille osapuolille. Tällä tarkoitetaan, että myös tekoälyä hyödyntäviä toiminnallisuuksia kehitettäessä henkilötiedot olisi pidettävä Osaamispolun piirissä, eikä niitä saisi luovuttaa esimerkiksi hyödynnettävien tekoälymallien alkuperäisille tarjoajille.

Ehdotetun 2 momentin mukaan henkilöllä olisi oikeus kieltää tietojensa käyttäminen tekoälyä hyödyntävien palvelun toiminnallisuuksien kehittämiseen. Koska käsittelyperusteena olisi Osaamispolussa yleisen tietosuojasetuksen 6 artiklan 1 kohdan e alakohdassa tarkoitettu yleinen etu, henkilöllä olisi toisaalta myös asetuksen 21 artiklassa tarkoitettu oikeus vastustaa häntä koskevien henkilötietojen käsittelyä.

8 §. *Oikeus saada ja viedä omia tietoja rekisterien välillä.* Pykälässä säädettäisiin henkilön oikeudesta saada omia tietojaan tuoduksi tai viedyksi pykälässä mainitusta rekisteristä, tietovarannosta tai palvelusta toiseen, myös salassapitosäännösten estämättä. Ehdotetun 1 momentin mukaan henkilöllä olisi oikeus saada tietojaan tuoduksi opinto- ja tutkintorekisterilaissa tarkoitetuista rekistereistä ja tietovarannoista osaamistietovarantoon. Momentissa opinto- ja tutkintorekisterilakiin viitattaisiin nimellä, joksi se ehdotetaan muutettavaksi jäljempänä tässä esityksessä. Pykälän toisen momentin mukaan henkilöllä olisi oikeus saada tietojaan tuoduksi työnhakuprofiilista osaamistietovarantoon. Lisäksi henkilöllä olisi oikeus saada tietojaan viedyksi osaamistietovarannosta työnhakuprofiiliin. Pykälän perusteella Opetushallituksella olisi velvollisuus luovuttaa tiedot pykälässä mainittujen

tietovarantojen välillä, jos henkilö esimerkiksi Osaamispolussa ilmaisisi haluavansa sitä. Pykälässä käytettäisiin yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdan mahdollistamaa kansallista liikkumavaraa ja säädettäisiin sen perusteella tarkoituksista, joihin henkilötietoja voidaan luovuttaa.

9 §. Tietojen luovuttaminen. Pykälässä säädettäisiin yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdan mahdollistamaa kansallista liikkumavaraa käyttäen tietojen käsittelyn edellytyksistä ja tarkoituksista, joihin henkilötietoja voidaan luovuttaa. Pykälän 1 momentti sisältäisi säännöksen, jolla rajoitettaisiin tietojen luovuttamista suoraan julkisuuslain tai muun lain nojalla. Momentissa säädettäisiin, että poiketen siitä, mitä julkisuuslaissa ja muualla laissa säädetään tietojen luovuttamisesta, Opetushallitus ei saisi luovuttaa osaamistietovarannon sisältämiä henkilötietoja, jollei henkilö tai hänen huoltajansa tai muu laillinen edustajansa ole antanut suostumusta siihen ennen tietojen luovuttamista.

Perustuslakivaliokunta (PeVL 14/2022 vp, s. 3) on katsonut Työmarkkinatorin työnhakuprofiilien tietojen olevan julkisuuslaissa tarkoitettuja viranomaisen asiakirjoja, sillä palvelualusta on viranomaisen ylläpitämä. Julkisuuslaissa viranomaisen asiakirjalla tarkoitetaan esimerkiksi sellaista viranomaisen hallussa olevaa asiakirjaa, joka on toimitettu viranomaiselle asian käsittelyä varten tai muuten sen toimialaan tai tehtäviin kuuluvassa asiassa. Sama koskee osaamistietovarannon tietoja. Yleislakeihin kuten julkisuuslakiin nähden ehdotetussa 3 momentissa olisi kyse erityissäännöksestä, jota sovellettaisiin sen sijaan, mitä esimerkiksi julkisuuslaissa säädetään oikeudesta saada tietoja viranomaisen asiakirjasta. Tarkoituksena on, että osaamistietovarannon tiedot olisivat hyödynnettävissä muihin kuin henkilön omiin tarkoituksiin yleensä vain henkilön suostumuksella tai anonymisoituina. Tätä on esitystä valmisteltaessa pidetty oikeasuhtaisena siihen nähden, että palvelun tarkoituksena on ensisijaisesti tukea henkilöitä urasuunnittelussa sekä osaamisensa ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Jotta henkilöt voisivat saada palvelusta sillä tavoitellun hyödyn, heillä olisi esityksen mukaan laaja oikeus hallinnoida palveluun antamia tietoja. Jos tietoja voitaisiin julkisuuslaissa säädetyillä perusteilla luovuttaa edelleen ilman suostumusta anonymisoimattomina, se vaikuttaisi todennäköisesti siihen, haluaisivatko henkilöt käyttää vapaaehtoista palvelua.

Ehdotetussa 2 ja 3 momentissa säädettäisiin, mihin tarkoituksiin tietoja voisi suostumuksen perusteella luovuttaa. Ehdotettu 2 momentti liittyisi tarkoituksiin, joita varten henkilö alun perin antaisi tietojaan osaamistietovarantoon, eli jotta henkilö voisi hyödyntää osaamista koskevia tietojaan haluamiinsa tarkoituksiin tietovarannon kautta. Momentin mukaan suostumuksen voisi antaa tiedon luovuttamiseen viranomaiselle tai muulle taholle henkilön omia tarkoituksia varten, myös salassapitosäännösten estämättä. Henkilö voisi halutessaan käyttää tietojaan omia tarkoituksiaan kuten työnhakua varten muodostamalla palvelussa esimerkiksi työnantajalle lähetettävän linkin Osaamispolkuun. Lisäksi henkilö voisi halutessaan luovuttaa tietojaan esimerkiksi omaa ohjaustaan ja neuvontaansa varten. Henkilö voisi myös halutessaan jakaa dataansa muihin digitaalisiin palveluihin yleislainsäädännön ja teknisten edellytysten asettamissa puitteissa. Jos palvelua käyttävä henkilö ei haluaisi luovuttaa tietojaan minnekään, tiedot olisivat häneen yhdistettävässä muodossa lähtökohtaisesti vain hänen itsensä ja yhteisrekisterinpitäjistä tietovarantoa ylläpitävän Opetushallituksen saatavilla. Tarkoituksena on, että tiedon liikkuminen osaamistietovarannon ja muiden tietovarantojen välillä olisi aina henkilölle vapaaehtoista, sillä hän hallinnoisi osaamistietovarannossa olevia tietojaan.

Lisäksi 3 momentissa säädettäisiin, että suostumuksen voisi antaa tietojen luovuttamiseen opetuksen, koulutuksen ja osaamisen arviointia, kehittämistä, muuta seurantaa, ohjausta ja suunnittelua varten. Salassapidettävistä tiedoista Opetushallitus saisi tällöin luovuttaa vain välttämättömät tiedot. Tietojen luovuttaminen momentissa mainittuihin tarkoituksiin olisi

myöhempää käyttöä muihin kuin niihin tarkoituksiin, joita varten henkilö alun perin antaisi tietojaan osaamistietovarantoon. Yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 4 kohta antaa kansallista liikkumavaraa säättää myöhemmästä käytöstä, kunhan sääntely on välttämätöntä esimerkiksi muille kuin rekisteröidylle kuuluvien oikeuksien tai jäsenvaltion yleiseen julkiseen etuun liittyvien tärkeiden tavoitteiden kuten taloudellisen edun turvaamiseksi. Ehdotetussa momentissa myöhemmät käyttötarkoitukset rajattaisiin sellaisiin, jotka edistäisivät muun muassa julkisesti rahoitettujen koulutusresurssien tarkoituksenmukaista kohdentumista ja osaamistarpeiden ennakointia yhteiskunnassa. Toisaalta osaamistietovarannon sisältämien henkilötietojen hyödyntäminen näihin tarkoituksiin muussa muodossa kuin täysin anonymisoituina edellyttäisi ehdotetun pykälän mukaisesti aina henkilön tai hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa suostumusta.

Pykälässä tarkoitettu suostumus olisi tarkoitettu suojatoimeksi. Myös 9 §:n kohdalla yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisena käsittelyperusteena olisi yleinen etu, joten suostumuksella ei tarkoitettaisi yleisen tietosuoja-asetuksen mukaista, käsittelyperusteena toimivaa suostumusta. Sen vuoksi 4 momentissa säädettäisiin suostumuksen edellytyksistä sekä sen antamisen ja perumisen tavasta. Perustuslakivaliokunta (ks. esim. PeVL 20/2020 vp, s. 8) on katsonut, että silloin kun kyse ei yleisen tietosuoja-asetuksen mukaan ole suostumukseen perustuvasta käsittelystä eikä 7 artikla tule sovellettavaksi, on suostumuksesta säädettävä täsmällisesti. Sääntelyyn on sisällyttävä säännökset suostumuksen antamisen ja sen peruuttamisen tavasta sekä suostumuksen aitouden ja vapaaseen tahtoon perustuvuuden varmistamisesta. Sääntelyssä on myös varmistettava suostumuksen perustuminen riittävään tietoon eri käyttötarkoitusten ja esimerkiksi tietojen luovutusten suhteen. Myös Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien komitean yleiskommentissa nro 25 (2021) lapsen oikeuksista suhteessa digitaaliseen ympäristöön todetaan kohdassa 71, että pyydettyä suostumusta lapsen tietojen käsittelyyn sopimusvaltioiden tulisi varmistaa, että suostumus on informoitu ja vapaasti annettu. Suostumus tulee saada ennen tietojen käsittelyä. Kun huoltajan suostumus on tarpeen, tulee todentaa, että suostumus on paitsi informoitu, myös merkityksellinen ja lapsen huoltajan antama.

Ehdotetussa 4 momentissa säädettäisiin, että pykälässä tarkoitettun suostumuksen voisi antaa ja sen voisi milloin tahansa perua palvelun kautta. Suostumuksen tulisi olla annettu vapaaehtoisesti ja nimenomaisesti sekä tietoisena siitä, mihin tarkoituksiin osaamistietoja voitaisiin käyttää ja luovuttaa. Perustuslakivaliokunta (PeVL 20/2020 vp, s. 8 ja PeVL 1/2018 vp, s. 10–11) on pitänyt esimerkiksi terveydenhuollon asiakaspalvelutilannetta sillä tavoin epätasapainoisena, ettei asiakkaan siinä antama suostumus välttämättä ole aidosti vapaaehtoinen eikä asiakkaalla ole välttämättä tosiasiallisia mahdollisuuksia harkita suostumuksen merkitystä. Sellaisessa tilanteessa annettava suostumus ei valiokunnan mukaan voi olla perusteena luovuttaa esimerkiksi terveystietoja kehittämis- ja innovaatiotoimintaan. Sen sijaan esimerkiksi etsivää nuorisotyötä leimaa perustuslakivaliokunnan (PeVL 42/2016 vp, s. 4 ja PeVL 20/2020 vp, s. 5) mukaan sellainen palvelun järjestäjän ja tuen tarpeessa olevan nuoren välinen vapaaehtoisuuteen perustuva yhteistyösuhde, että kyseisessä sääntelykontekstissa voidaan valiokunnan mukaan tukeutua suostumukseen perustuvaan henkilötietojen käsittelyyn, vaikka kyseessä olikin viranomaistoiminta. Henkilön osaamistietovarantoon tallentamaa tietoa olisi tarkoitus voida hyödyntää esimerkiksi ohjaustilanteessa henkilön ohjausta varten. Tällöin suostumusta tietojen hyödyntämiseen tyypillisesti pyydetttäisiin ohjaustilanteessa. Ohjaajan tulisi kuitenkin pyytää suostumusta sillä tavoin, että henkilö ymmärtäisi suostumuksen antamisen olevan vapaaehtoista ja ohjaaja varmistuisi siitä, että suostumus annetaan aidosti vapaaehtoisesti.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin myös suostumuksen säilytysajasta. Suostumus ja ilmoitus sen perumisesta olisi pykälän mukaan säilytettävä yhtä pitkään kuin henkilöön yhdistettävissä olevat tiedot.

Mitä 1 momentissa säädettäisiin julkisuuslaista ja muusta laista poikkeamisesta, ei ehdotetun 5 momentin mukaan kuitenkaan koskisi tietojen luovuttamista yleisen edun mukaisia arkistointitarkoituksia, tieteellisiä ja historiallisia tutkimustarkoituksia eikä tilastollisia tarkoituksia varten. Yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteen mukaan myöhempää käsittelyä yleisen edun mukaisia arkistointitarkoituksia taikka tieteellisiä tai historiallisia tutkimustarkoituksia tai tilastollisia tarkoituksia varten ei katsota 89 artiklan 1 kohdan mukaisesti yhteensopimattomaksi alkuperäisten tarkoitusten kanssa. Asetuksen 89 artikla antaa kansallista liikkumavaraa rajoittaa rekisteröityjen oikeuksia, mutta ei sen sijaan ainakaan nimenomaista mahdollisuutta säätää päinvastoin laajemmista rekisteröidyn oikeuksista artiklassa mainittujen tarkoitusten suhteen. Artiklan perusteella tällaisessa käsittelyssä on kuitenkin taattava etenkin tietojen minimoinnin periaatteen noudattaminen. Artiklan mukaan tietoja voidaan minimoida esimerkiksi pseudonymisoidulla tai anonymisoidulla tiedot, jos käsittelyn tarkoitukset voidaan toteuttaa sillä tavoin. Näin ollen tietoja tulisi myös 5 momentissa mainittuihin tarkoituksiin luovuttaa ensisijaisesti anonymisoituina, jos se riittäisi momentissa mainittuihin tarkoituksiin. Koska tietojen käsittelyperusteena olisi yleinen etu, henkilöllä olisi myös 21 artiklassa tarkoitettu oikeus vastustaa tietojensa käsittelyä kyseisiin tarkoituksiin.

Ehdotettavalla 5 momentilla ei luotaisi uusia tiedonsaantioikeuksia tai muullakaan tavoin muutettaisi nykyistä sääntelyä tietojen luovuttamisesta momentissa mainittuihin tarkoituksiin. Esimerkiksi tilastolain (280/2004) 15 §:n 1 momentissa säädetään Tilastokeskuksen oikeudesta saada valtion viranomaisilta tilastojen laatimisen kannalta välttämättömät henkilötiedot salassapitosäännösten estämättä. Tällaisia tietoja ovat 5 kohdan mukaan muun muassa henkilötiedot, jotka kuvaavat koulutusta sekä työllistymistä ja työoloja. Henkilön opintoja koskevien tietojen luovuttamista esimerkiksi tilastointiin käsiteltiin hallituksen esityksessä, jossa ehdotettiin vapaan sivistystyön vapaatavoitteisen koulutuksen suoritustietojen tallentamista valtakunnalliseen opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain mukaiseen tietovarantoon (HE 19/2021 vp). Tuolloin arvioitiin, että vapaaehtoisesti tallennettavista tiedoista ei muodostuisi kattavaa tietokantaa, jota olisi tarkoituksenmukaista hyödyntää tilastoinnissa. Toisaalta kyseisessä hallituksen esityksessä oli kyse tiedoista, jotka olivat kattavammin saatavilla vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitäjiltä kuten siihenkin saakka. Vaikka kyseisen esityksen mukaan tietoja ei voisi luovuttaa muutoin kuin opiskelijan itsensä palvelussa antaman suostumuksen perusteella, esimerkiksi Tilastokeskuksella kuitenkin tunnistettiin olevan oman lainsäädäntönsä nojalla mahdollisuus pyytää tietovarannosta samoja tietoja, mitkä niillä oli oikeus saada oppilaitoksen ylläpitäjältä. Sivistysvaliokunta totesi kyseistä hallituksen esitystä koskevassa mietinnössään (SiVM 2/2021 vp) tietojen tallentamisen vapaaehtoisuuden merkitsevän sitä, etteivät tiedot ole kattavia, mikä vaikeuttaa niiden käyttämistä tutkimuksellisiin, tilastollisiin ja yhteiskunnallisen päätöksenteon tarpeisiin. Koska tiedot olivat esityksen mukaan pääsääntöisesti vain henkilön itsensä, tiedot tallentaneen oppilaitoksen ylläpitäjän ja Opetushallituksen saatavilla, tällaiset tiedot ovat sivistysvaliokunnan mukaan rinnastettavissa omadataan. Osaamistietovarantoa koskisivat samantyyppiset huomiot tietojen kattavuudesta ja hyödyntämismahdollisuuksista, sillä tietojen tallentaminen osaamistietovarantoon olisi henkilöille täysin vapaaehtoista.

10 §. Voimaantulo. Pykälä sisältäisi säännöksen lain voimaantulosta. Esityksen mukaan laki olisi tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026.

7.2 Laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain muuttamisesta

Lain nimike. Nykyisin opinto- ja tutkintorekisterilaki sisältää säännöksiä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan opinnoista, koulutuksista, tutkinnoista ja osaamismerkeistä. Koska esityksen mukaan lain soveltamisala laajenisi muidenkin hallinnonalojen koulutuksiin

jäljempänä kuvatulla tavalla, lain nimeen ehdotetaan lisättäväksi *koulutus*-sana. Lain uusi nimike olisi *laki valtakunnallisista opinto-, koulutus- ja tutkintorekistereistä*. *Koulutus*-sana tarkoittaisi myös lain nykyistä soveltamisalaa, sillä alkuperäisen lain voimaantulon jälkeen sitä on laajennettu esimerkiksi vapaan sivistystyön koulutuksiin sekä Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksesta annetussa laissa tarkoitettuihin koulutuksiin.

2 §. Soveltamisala. Opinto- ja tutkintorekisterilain 2 §:n 1 momentti on luonteeltaan informatiivinen säännös siitä, missä laeissa tarkoitetut koulutukset ja tutkinnot ovat lain soveltamisalan piirissä (HE 72/2017 vp, s. 36). Sen mukaan lakia sovelletaan koulutukseen, tutkintoihin ja osaamismerkkeihin, joista säädetään perusopetuslaissa (628/1998), lukiolaissa (714/2018), ylioppilastutkinnosta annetussa laissa (502/2019), ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017), ammattikorkeakoululaissa (932/2014), yliopistolaissa (558/2009), vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa (632/1998), tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa (1215/2020), Helsingin eurooppalaisesta koulusta annetussa laissa (1463/2007), taiteen perusopetuksesta annetussa laissa (633/1998) sekä Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksesta annetussa laissa (682/2021). Jäljempänä laissa tarkennetaan, mitä tietoja näiden lakien mukaisista koulutuksista tallennetaan laissa tarkoitettuihin nykyisiin opinto- ja tutkintorekistereihin. Vastaavasti jäljempänä ehdotettavassa uudessa 4 a luvussa säädettäisiin, miltä osin näiden lakien mukaista koulutusta tallennettaisiin 4 a luvussa tarkoitettuun tietovarantoon.

Lisäksi 2 §:ään lisättäisiin uusi 2 momentti, jonka mukaan 4 a lukua sovellettaisiin 1 momentissa tarkoitettujen koulutusten, tutkintojen ja osaamismerkkien lisäksi työvoimapalveluiden järjestämislaissa säädettyihin koulutuksiin ja valmennuksiin. Laki ehdotetaan säädettäväksi opinto- ja tutkintorekisterilain piiriin erillisessä momentissa selvyiden vuoksi, sillä siihen sovellettaisiin opinto- ja tutkintorekisterilaista ainoastaan 4 a lukua.

Lisäksi uudessa 2 momentissa olisi informatiivinen maininta siitä, että 4 a lukua sovellettaisiin myös muuhun koulutukseen siten kuin mainitussa luvussa säädetään. Tämän perusteella ehdotettua 4 a lukua sovellettaisiin muun muassa muiden hallinnonalojen kuin opetus- ja työhallinnon alan julkisesti rahoitettuihin koulutuksiin. Tällaisia koulutuksia on esimerkiksi puolustusministeriön hallinnonalan Maanpuolustuskorkeakoululla sekä sisäministeriön hallinnonalan Poliisiammattikorkeakoululla ja Pelastusopistolla.

Pykälän nykyinen 2 momentti siirtyisi esityksen mukaan 3 momentiksi. Momentissa luetellaan laissa säänneltyjä tietovarantoja, joten siihen lisättäisiin maininta, että laissa säädettäisiin jatkossa myös koulutustarjonnan tietovarannosta. Viimeisen virkkeen alkuun lisättäisiin suomenkieliseen versioon samalla teknisenä korjauksena *tässä*-sana niin, että virkkeen alussa viitattaisiin *tähän lakiin* kuten momentin ensimmäisessä virkkeessä.

4 a luku. Koulutustarjonnan tietovaranto. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 a luku, jossa olisi säännökset koulutustarjonnan tietovarannosta. Uusi koulutustarjonnan tietovaranto eroaa nykyisistä opinto- ja tutkintorekisterilain mukaisista tietovarannoista siinä, että nykyisiin tietovarantoihin tallennettavat tiedot koskevat lähtökohtaisesti yksittäisiä henkilöitä kuten heidän opintosuorituksiaan, oppivelvollisuuden suorittamistaan tai opiskelupaikkojen hakua. Sen sijaan uudessa tietovarannossa ei olisi kyse yksilöiden aikaisemmin suorittamista opinnoista, vaan tarjolla olevista tulevista koulutusmahdollisuuksista. Tieto voisi linkittyä osaamistietovarannossa oleviin yksilöiden tietoihin, mutta linkitys olisi tarkoitus toteuttaa valtakunnallisesta osaamistietovarannosta ehdotetussa laissa tarkoitetun osaamistietovarannon puolella. Koulutustarjonnan tietovarannon tiedot eivät pääasiassa olisi henkilötietoja, vaikka mukana voisi tarvittaessa olla esimerkiksi koulutusten yhteyshenkilöiden nimiä ja yhteystietoja tai opettajien nimiä ja taustatietoja.

22 a §. *Koulutustarjonnan tietovarannon käyttötarkoitus.* Pykälässä säädettäisiin koulutustarjonnan tietovarannon käyttötarkoituksesta. Ehdotetun 1 momentin mukaan koulutustarjonnan tietovaranto olisi tietopohjana koulutusmahdollisuuksien esittämistä varten osana valtakunnallisesta osaamistietovarannosta annetun lain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettua palvelua. Tietovarantoon tallennettavat koulutusmahdollisuudet voisivat nousta esille ehdotuksina henkilölle sopivista koulutuksista sen perusteella, millaisia tietoja ja valintoja henkilö antaisi itsestään palveluun. Kaikki tietovarannon sisältämä koulutustarjonta ei kuitenkaan toimisi pohjana palvelussa esitettävälle tiedolle yksilön osaamisen kehittämismahdollisuuksista. Esimerkiksi tietylle kohderyhmälle tai yritykselle kohdennettuja työvoimakoulutuksia ei esitettäisi palvelussa.

Esitystä valmisteltaessa on arvioitu, että koulutustarjonnan saama näkyvyys palvelussa täyttäisi Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 artiklassa tarkoitettua valtiontuen määritelmän, jos tuki kanavoituisi artiklassa tarkoitettuun taloudelliseen toimintaan. Artiklan mukaisesti näkyvyytenä annettava tuki artiklassa tarkoitettuun taloudelliseen toimintaan olisi lähtökohtaisesti kiellettyä, ellei sille olisi Euroopan unionin valtioneuvoston päätöksen mukaisia hyväksyttäviä perusteita. Valtioneuvoston päätöksen reunaehdot tulisi aina huomioida siinä, mitä koulutusmahdollisuuksia palvelun kautta nostetaan esille.

Artiklan 107 mukaan jäsenvaltion myöntämä taikka valtion varoista muodossa tai toisessa myönnetty tuki, joka vääristää tai uhkaa vääristää kilpailua suosimalla jotakin yritystä tai tuotannonalaa, ei lähtökohtaisesti soveltu sisämarkkinoille, siltä osin kuin se vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Komission tiedonannossa Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua valtiontuen käsitteestä (julkaistu 19.7.2016 Euroopan unionin virallisessa lehdessä 2016/C 262/01) tarkennetaan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöön viitaten, että artiklassa tarkoitettu ”yritys” kattaa taloudellista toimintaa harjoittavat yksiköt, riippumatta niiden oikeudellisesta muodosta ja rahoitustavasta. Näin ollen käsitteen piiriin kuuluvat esimerkiksi taloudellista toimintaa harjoittavat yhdistykset ja yksiköt, jotka ovat muodollisesti osa julkista hallintoa. Valtioneuvoston päätösten soveltaminen ei myöskään riipu siitä, onko toiminnan tavoitteena tuottaa voittoa. Yksikkö, joka harjoittaa sekä taloudellista että muuta kuin taloudellista toimintaa, katsotaan yritykseksi ainoastaan taloudellisen toimintansa osalta. Taloudellista toimintaa on kaikki toiminta, jossa esimerkiksi palveluja tarjotaan markkinoilla. Tiedonannon mukaan viranomaisen päätös olla sallimatta sitä, että kolmannet osapuolet tuottaisivat tiettyä palvelua, ei tarkoita, etteikö kyse voisi olla taloudellisesta toiminnasta. Tällaisesta markkinoiden sulkemisesta huolimatta kyse voi olla taloudellisesta toiminnasta, kun muut toiminnanharjoittajat olisivat halukkaita ja pystyisivät tuottamaan palvelun kyseessä olevilla markkinoilla.

Edellä mainitussa komission tiedonannossa arvioidaan koulutuksen suhdetta valtioneuvoston päätösten seuraavasti: ”Julkista koulutusta, joka järjestetään valtion rahoittaman ja valvoman kansallisen koulutusjärjestelmän puitteissa, voidaan pitää muuna kuin taloudellisena toimintana. Unionin tuomioistuin on katsonut, että ”perustaessaan ja pysyttäessään tällaisen julkisen koulutusjärjestelmän, joka saa yleensä rahoituksensa julkisista varoista eikä oppilailta tai heidän vanhemmiltaan, valtio ei pyri harjoittamaan voittoa tuottavaa toimintaa, vaan se suorittaa yhteiskunnallisia, kulttuurisia ja koulutuksellisia tehtäviään väestöään kohtaan”. Julkisen koulutuksen ei-taloudelliseen luonteeseen ei periaatteessa vaikuta se, että oppilaat tai heidän vanhempansa joutuvat toisinaan maksamaan opetus- tai ilmoittautumismaksuja, joilla katetaan osa järjestelmän toimintakuluista. Koska tällaiset maksut kattavat usein vain murto-osan palvelun todellisista kustannuksista, niitä ei voida pitää korvauksena tarjotusta palvelusta. Tämän vuoksi ne eivät muuta pääasiassa julkisin varoin rahoitetun yleisen koulutuspalvelun ei-taloudellista luonnetta. Näitä periaatteita voidaan julkisiin koulutuspalveluihin, kuten ammattikoulutukseen, yksityiskouluihin ja julkisiin kouluihin, lastentarhoihin, sivutoimiseen

opetustoimintaan yliopistoissa sekä yliopisto-opetukseen. Tällaiset julkiset koulutuspalvelut on erotettava palveluista, jotka rahoitetaan pääasiassa oppilaiden tai heidän vanhempiensa maksuilla tai kaupallisilla tuloilla. Esimerkiksi opiskelijoiden kokonaan rahoittamat ylemmän asteen koulutuspalvelut kuuluvat selvästi jälkimmäiseen luokkaan. Joissakin jäsenvaltioissa myös julkisyhteisöt voivat tarjota koulutuspalveluja, joita on niiden luonteen, rahoitusrakenteen ja kilpailevien yksityisten laitosten olemassaolon vuoksi pidettävä taloudellisina palveluina.” Jäljempänä komission tiedonannossa todetaan, että myös esimerkiksi pääasiassa opintomaksuin rahoitettavat taidekoulut olisi katsottava luonteeltaan taloudelliseksi.

Koulutustarjonnan tietovarannon sisältämistä koulutuksista olisi tarkoitus alkuvaiheessa esittää Osaamispolussa sellaista koulutusta, joka on komission tiedonannossa tarkoitettulla tavalla julkista ja järjestetään valtion rahoittaman ja valvoman kansallisen koulutusjärjestelmän puitteissa. Tarkoituksena olisi kuitenkin, että Osaamispolussa esitettävää koulutustarjontaa voitaisiin myöhemmin laajentaa sitä mukaa, kun selvitetään tuen soveltuvuus ja kuhunkin koulutukseen soveltuvat unionin valtiontukisääntelyn menettelyt. Euroopan unionin oikeudessa on säädetty merkittävistä poikkeuksista, joilla taloudellistakin toimintaa voidaan tukea tietyin edellytyksin ja menettelyin. Tällaisia säännöksiä on esimerkiksi komission asetuksessa (EU) N:o 651/2014 tiettyjen tukimuotojen toteamisesta sisämarkkinoille soveltuviksi perussopimuksen 107 ja 108 artiklan mukaisesti (yleinen ryhmäpoikkeusasetus). Lisäksi komission asetuksessa (EU) 2023/2831 Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 ja 108 artiklan soveltamisesta vähämerkityksiseen tukeen (de minimis -asetus) säädetään euromääräisestä rajasta tuelle, joka katsotaan merkitykseltään vain vähäiseksi. Raja on yrityskohtainen ja siinä on huomioitava kaikkien viranomaisten yritykselle myöntämät tuet. Osaamispolussa esitettävien koulutusten osalta kyse ei olisi konkreettisena rahasummana myönnettävästä tuesta, vaan näkyvyyden antamasta laskennallisesta tuesta. Laskennallisen tuen määrää olisi mahdollista arvioida tarkemmin Osaamispolun käyttöönoton jälkeen, kun palvelun toiminnasta ja vaikuttavuudesta syntyisi tarkempaa tietoa. Lisäksi komission kilpailuosasto on julkaissut [RRF-hankkeisiin liittyen valtiontuesta ohjeistusta](#). Ennen kuin tietovarantoon tallennettuja, taloudellisenä toimintana tarjottavia koulutusmahdollisuuksia esittäisiin osaamisen kehittämismahdollisuuksina, olisi selvitetävä tuen hyväksyttävyyden suhteessa unionin valtiontukisääntöihin, tarvittaessa ilmoitettava tuesta komissiolle ja pyydettyä lausunto työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä toimivalta yritystukineuvottelukunnalta. Ongelmallista valtiontukinäkökulmasta voisi mahdollisesti olla, jos osa esimerkiksi korkeakoulujen liiketaloudellisin perustein järjestetystä koulutustarjonnasta saisi näkyvyyttä Osaamispolussa, mutta muiden toimijoiden järjestämää koulutusta ei hyväksyttäisi tietovarantoon. Muiden toimijoiden koulutuksen esittäminen palvelussa olisi kuitenkin haasteellista, koska palvelun käyttäjä voisi kokea koulutusten esille tuomisen osoituksena koulutuksen laadusta ja luotettavuudesta, vaikka viranomaiset eivät voisi valvoa koulutuksen laatua. Ensin olisi oltava prosessi, jolla muiden koulutuksen järjestäjien koulutuksia hyväksyttäisiin tietovarantoon.

Ehdotetun 22 a §:n 2 momentin mukaan tietovarannon tarkoituksena olisi lisäksi tukea opetuksen ja koulutuksen arviointia, tutkimusta, kehittämistä, tilastointia ja muuta seurantaa sekä ohjausta ja suunnittelua. Kokonaisuutena koulutustarjonnan tietoja hyödynnettäisiin erilaisten kokoomatietojen kuten tilastojen tuottamiseen. Tarkoituksena on myös tallentaa julkisrahoitteisen koulutuksen tiedot yhteen tietovarantoon, jolloin saadaan kansallisesti tietopohjaa julkisrahoitteisen koulutuksen arviointiin.

Ehdotettu 3 momentti sisältäisi säännöksen siitä, että Opetushallitus saisi käyttää koulutustarjonnan tietovarannon tietoja myös 17 §:ssä tarkoitettuihin opiskelijavalintarekisterin käyttötarkoituksiin. Opiskelijavalintarekisteri sisältää jo nykyisin koulutustarjonnan tietoja, jotka tallennetaan rekisteriin 17 §:n 3 momentissa säädettyjen osarekisterien käyttötarkoitusten

perusteella. Lain 17 §:n 3 momentin 1 kohdan mukaan opiskelijavalintarekisterin osarekistereistä korkeakoulujen hakurekisteriä käytetään valittaessa opiskelijoita yliopistolaissa tarkoitettuihin alempiin ja ylempiin korkeakoulututkintoihin johtaviin opintoihin ja ammattikorkeakoululaissa tarkoitettuun ammattikorkeakoulututkintoon ja ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin sekä yliopiston ja ammattikorkeakoulun harkinnan mukaan myös muuhun korkeakoulun tarjoamaan koulutukseen, sekä opiskelupaikan vastaanottamista koskevien rajoitusten valvontaan. Korkeakoulujen hakurekisteriin on tällä hetkellä käytännössä tallennettava korkeakoulujen tutkintokoulutus, koska yhden paikan säännön valvontaa varten tarvitaan tieto vastaanotetuista tutkintopaikoista. Lainkohdassa tarkoitettuna muuna korkeakoulujen tarjoamana koulutuksena on rekisteriin tällä hetkellä mahdollista tallentaa esimerkiksi tutkinnon osia, joita onkin tallennettuna tähän opiskelijavalintarekisterin osarekisteriin.

Opiskelijavalintarekisterin toista osarekisteriä eli ammatillisen koulutuksen, lukiokoulutuksen ja muun perusopetuksen jälkeisen koulutuksen hakurekisteriä käytetään 2 kohdan mukaan valittaessa opiskelijoita ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa ja lukiolaissa tarkoitettuihin koulutuksiin ja tutkintoihin, tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettuun koulutukseen ja vapaassa sivistystyössä järjestettyyn oppivelvollisille suunnattuun koulutukseen. Tähän rekisteriin on käytännössä tallennettava perusopetuksen jälkeisen koulutuksen valtakunnallisesta hakumenettelystä annetussa valtioneuvoston asetuksessa (834/2021, *yhteishakuasetus*) tarkoitetut yhteishaussa mukana olevat koulutukset. Lisäksi oppilaitoksilla on nykyisin mahdollisuus tallentaa rekisteriin koulutusta, joka ei ole mukana yhteishaussa.

Tarkoituksena on, että opetuksen ja koulutuksen järjestäjien ei tarvitsisi tallentaa tietoa koulutustarjonnastaan kahteen kertaan sekä ehdotettavaa koulutustarjonnan tietovarantoa että opiskelijavalintarekisteriä varten. Sen sijaan kertaalleen tallennettuja koulutustarjonnan tietoja tulisi hyödyntää niiden kummankin tarkoituksiin, molempien osalta huomioiden Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 artiklan reunaehdot. Koska opiskelijavalintarekisterin yhteydessä ei kuitenkaan suoraan säädetä tallennettavasta koulutustarjonnasta, siitä ehdotetaan säädettäväksi nykyistä selkeämmin koulutustarjonnan tietovarantoa koskevassa luvussa.

Jokin koulutus voisi olla pakollista tai mahdollista tallentaa tietovarantoon useamman ehdotetun lainkohdan perusteella. Tällaisessa tilanteessa tietovarantoa ylläpitävän Opetushallituksen ja tietoja siirtävän KEHA-keskuksen olisi tärkeää huolehtia siitä, että samaa koulutustarjontaa ei esiinny tietovarannossa ainakaan niin laajasti, että se esimerkiksi vääristäisi algoritmin toimintaa tai tilastoja.

22 b §. *Tietovarantoon tallennettava koulutustarjonta.* Pykälässä säädettäisiin, mitä koulutustarjontaa tietovarantoon olisi sisällytettävä kattavasti. Ehdotettu 1 momentti sisältäisi luettelon koulutustarjonnasta, jonka tiedot opetuksen ja koulutuksen järjestäjien olisi tallennettava tietovarantoon. Suuri osa ehdotetussa 1 momentissa tarkoitetun koulutustarjonnan tiedoista sisältyy käytännössä nykyiseen opiskelijavalintarekisteriin.

Koska Osaamispolun olisi tarkoitus tukea henkilöiden urasuunnittelua erityisesti toiselle asteelle hakeutumisesta alkaen, palveluun ei ehdoteta sisällytettäväksi tietoja varhaiskasvatuksen eikä lasten esi- ja perusopetuksen tarjonnasta. Ehdotetun 1 momentin mukaan tietovarantoon olisi kuitenkin tallennettava tiedot perusopetuslaissa tarkoitetun aikuisten perusopetuksen tarjonnasta (1 kohta). Esitystä valmisteltaessa on tunnistettu, että aikuisten perusopetus ei ole kokonaisuudessaan tallennettuna nykyiseen

opiskelijavalintarekisteriin, joten siltä osin aikuisten perusopetusta järjestäville tulisi uusi velvoite koulutustarjonnan tietojen tallentamiseen.

Ehdotetun 1 momentin mukaan tietovarantoon tallennettaisiin myös tiedot lukiolaissa tarkoitetun koulutuksen ja ylioppilastutkinnosta annetussa laissa tarkoitetun ylioppilastutkinnon tarjonnasta (2 kohta). Sen sijaan tallentamisvelvoitteen ulkopuolelle jäisi esimerkiksi mahdollisuus suorittaa lukiolain 36 §:n 2 momentissa tarkoitettu erityinen tutkinto, sillä siinä on kyse itsenäisestä opiskelusta, josta opiskelija sopii koulutuksen järjestäjän kanssa tapauskohtaisesti. Ylioppilastutkinnosta annetun lain 25 §:ssä tarkoitettut eräät ylioppilastutkintoa tasoltaan vastaavat tutkinnot puolestaan kuuluisivat jäljempänä ehdotetun 22 c §:n piiriin, eli niiden tallentaminen tietovarantoon olisi koulutuksen järjestäjille vapaaehtoista.

Lisäksi tietovarantoon olisi tallennettava tiedot ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettujen tutkintojen, tutkintojen osien, osaamisalojen ja muun koulutuksen tarjonnasta (3 kohta). Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 13 §:n mukaan ammatilliset tutkinnot muodostuvat ammatillisista tutkinnon osista ja yhteisistä tutkinnon osista. Olisi perusteltua, että palvelu voisi ehdottaa käyttäjilleen osaamisen kehittämiseksi myös tutkintojen osia. Tutkintojen osien tarjonnasta räätälöidyt ehdotukset voisivat tukea opintojen suunnittelussa esimerkiksi ilman opiskelupaikkaa jääneitä henkilöitä. Lisäksi niistä räätälöidyt ehdotukset voisivat olla avuksi henkilöille, jotka haluaisivat kehittää osaamistaan mutta olisivat jo aiemmin suorittaneet tutkinnon. Päällekkäistä tutkintokoulutusta voisi vähentää, että henkilöt saisivat tietoa myös mahdollisuuksista täydentää osaamistaan pelkillä tutkinnon osilla. Ammatillisissa tutkinnoissa on eri osaamisaloja, joilla tutkinnon voi suorittaa, mutta kaikki ne muodostuvat tutkinnon osista. Osaamisalat mainittaisiin kuitenkin ehdotetussa kohdassa erikseen, sillä koulutusvaihtoehtoja harkitsevalle tieto osaamisaloista on olennainen. Ammatillisen koulutuksen osalta pakollisena tallennettava koulutustarjonta mukailisi ehdotetussa pykälässä tutkintorakennetta. Ammatillisiin tutkintoihin kuuluva henkilökohtaistaminen mahdollistaa sitä monipuolisemmat sisällöt, esimerkiksi tutkinnon osaa pienemmät kokonaisuudet eri tutkinnoista poimien. Henkilökohtaistamisessa koulutuksen järjestäjä käy yhdessä opiskelijan kanssa läpi hänellä jo olevaa osaamista ja sopii hankittavasta osaamisesta. Vaikka henkilökohtaistamisen mahdollisuuksia osaamisen hankkimiseksi on haastavaa sisällyttää koulutustarjonnan tietovarantoon, henkilökohtaistamisen mahdollisuudesta voitaisiin antaa palvelussa tietoa tutkintorakenteen mukaisten tietojen yhteydessä. Kohdassa tarkoitettuun koulutukseen kuuluu myös esimerkiksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 8 §:ssä tarkoitettu ammatilliseen tehtävään valmistava koulutus ja tutkinnon osaa pienemmät kokonaisuudet. Tutkinnon osia pienempiä kokonaisuuksia järjestetään valtionosuusrahoitteisina, Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen rahoittamina sekä yksityisesti rahoitettuin, joten niiden esittämisessä osaamisen kehittämismahdollisuuksina olisi tarvittaessa huomioitava unionin valtioneuvoston päätöksen reunaehdot.

Lisäksi koulutustarjonnan tietovarantoon olisi ehdotetun 1 momentin mukaan tallennettava tiedot ammattikorkeakoululaissa tarkoitetun tutkintokoulutuksen, avoimena ammattikorkeakouluopetuksena järjestettävän koulutuksen, ammatillisen opettajankoulutuksen, ensihoitaja-, terveydenhoitaja- ja kättilökoulutuksen ja korkeakouluopintoihin valmentavan koulutuksen tarjonnasta (4 kohta). Tutkinnon osien osalta ehdotettava kohta olisi rajattu avoimena ammattikorkeakouluopetuksena järjestettävään koulutukseen, koska ei olisi tarkoituksena, että korkeakoulujen täytyisi tallentaa tietovarantoon tiedot kaikista tarjoamistaan kursseista. Avoimena ammattikorkeakouluopetuksena järjestettäviä tutkinnon osia rahoitetaan osittain julkisesti, vaikka siitä maksetaan myös oppilasmaksuja. Ensihoitaja-, terveydenhoitaja- ja kättilökoulutuksesta ollaan valmistelemassa lakiesitystä, jonka myötä näitä koulutuksia voisi alkaa vuodesta 2027 tai 2028 alkaen. Nämä

koulutukset olisi tallennettava tietovarantoon sitten, kun niitä tullaan suunnittelemaan ja järjestämään. Lakiesitys on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyllä 2025, ja hankkeen tarkemmat tiedot ovat kohdassa 11 Esityksen riippuvuus muista esityksistä. Ammatillisen opettajakoulutuksen järjestämiseen voidaan ammattikorkeakoululain 8 §:n 2 momentin mukaan antaa oikeus ammattikorkeakoulun toimiluvassa. Ehdotetun 4 kohdan perusteella ammattikorkeakoulujen olisi tallennettava tietovarantoon tietoa myös tarjoamastaan ammattikorkeakoululain 10 §:n 3 momentissa tarkoitettuun maahanmuuttajien valmentavasta koulutuksesta, jonka tarkoituksena on antaa valmiuksia ammattikorkeakouluopintoja varten. Tietovarantoon tallennettaisiin myös tiedot yliopistolaissa tarkoitettuna tutkintokoulutuksen, avoimena yliopisto-opetuksena järjestettävän koulutuksen ja erillisinä opintoina suoritettavan opettajakoulutuksen tarjonnasta (5 kohta).

Osaamispolkuun tallennettaisiin lisäksi tiedot vapaasta sivistystyöstä annetun lain 7 a luvussa tarkoitettuna oppivelvollisille suunnatun koulutuksen tarjonnasta (6 kohta) sekä tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettuna koulutuksen tarjonnasta (7 kohta), sillä näistä räätälöidyt ehdotukset voisivat tukea perusopetuksen päättävien tai päättäneiden pysymistä opintojen piirissä ja hakeutumista toiselle asteelle. Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus on perusopetuksen jälkeiseen tutkintotavoitteiseen koulutukseen ohjaavaa ja valmistavaa koulutusta, joka antaa opiskelijalle valmiuksia hakeutua lukiokoulutukseen tai ammatilliseen tutkintokoulutukseen, ohjaa jatko-opinto- ja työelämäsuunnitelman laadintaan sekä vahvistaa opiskelijan edellytyksiä suorittaa lukiokoulutuksen oppimäärä ja sen päätteeksi suoritettava ylioppilastutkinto tai ammatillinen tutkinto.

Ehdotetun 2 momentin mukaan Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskuksen olisi siirrettävä tietovarantoon työvoimapalveluiden järjestämislain 121 §:ssä tarkoitettuna työvoimapalvelujen valtakunnallisesta tietovarannosta tiedot mainitussa laissa tarkoitettujen koulutusten ja valmennusten tarjonnasta. Laissa tarkoitettuja koulutuksia ovat työvoimakoulutus ja muutosturvakoulutus. Kuten 1. lakiesityksessä, myös 2. lakiesityksessä käytettäisiin nimeä Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskus, joksi KEHA-keskuksen nimi muuttuu vuoden 2026 alussa. Nimenmuutosta on käsitelty tarkemmin nykytilan kuvauksessa kohdassa 2.1.2 ”ELY-keskusten kehittämis- ja hallintokeskus (KEHA-keskus)”.

Ehdotetussa 2 momentissa tarkoitettuna työvoimakoulutukset sisältäisivät myös työvoimapalveluiden järjestämislain 62 §:n 1 momentissa tarkoitettuna yhteishankintakoulutukset. Kyseisen momentin mukaan työvoimaviranomainen voi järjestää työvoimakoulutuksen yhdessä työnantajan, yrittäjäksi aikovan henkilön toimeksiantajan tai yrittäjyysoikeudet luovuttavan yrityksen kanssa siten, että tämä osallistuu koulutuksen rahoittamiseen. Yhteishankintakoulutus voidaan järjestää 1) koulutuksen rahoitukseen osallistuvan työnantajan palvelukseen tuleville tai palveluksessa oleville työntekijöille tai vuokratyöntekijöille tai 2) sellaiselle yrittäjäksi aikovalle, jolla olisi harvalukuisia toimeksiantajia tai joka on hankkimassa yrittäjyysoikeudet toiselta yritykseltä.

Ehdotetun 2 momentin perusteella tietovarantoon siirrettäisiin tiedot myös sellaisista kotoutumisen edistämisestä annetussa laissa (681/2023) tarkoitettuista kotoutumiskoulutuksista, jotka järjestetään työvoimakoulutuksena. Lain 27 §:n 2 momentin mukaan työnhakijaksi rekisteröityneen kotoutuja-asiakkaan kotoutumiskoulutus toteutetaan pääsääntöisesti työvoimakoulutuksena, josta säädetään työvoimapalveluiden järjestämislaissa. Momentin mukaan kotoutumiskoulutus voidaan toteuttaa myös omaehtoisena opiskeluna, mutta omaehtoisena opiskeluna toteutettavat kotoutumiskoulutukset eivät sisältyisi ehdotetussa 3 momentissa tarkoitettuihin koulutuksiin, joiden tiedot KEHA-keskus siirtäisi koulutustarjonnan tietovarantoon. Omaehtoista kotoutumiskoulutusta voidaan kuitenkin järjestää sellaisena

koulutuksena, jonka tarjontaa tallennettaisiin koulutustarjonnan tietovarantoon muiden ehdotettujen säännösten perusteella. Kotoutumisen edistämisestä annetun lain 26 §:n 5 momentin mukaan kotoutumiskoulutuksena voidaan toteuttaa luku- ja kirjoitustaitokoulutusta, jota annetaan Opetushallituksen vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuosituksen mukaisesti. Luku- ja kirjoitustaitokoulutusta toteuttavat vapaan sivistystyön oppilaitokset. Kotoutumiskoulutuksena voidaan järjestää myös aikuisten perusopetusta, jota annetaan Opetushallituksen aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Näitä kahta kotoutumiskoulutusta toteutetaan nykyisin yksinomaan omaehtoisena koulutuksena. Perusopetuslaissa tarkoitetun aikuisten perusopetuksen tarjonta olisi tallennettava koulutustarjonnan tietovarantoon ehdotettavan 22 b §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla. Vapaan sivistystyön koulutusten tallentamisesta puolestaan säädetään ehdotettavan 22 b §:n 1 momentin 6 kohdassa ja 22 c §:n 1 momentin 2 kohdassa.

Lisäksi tietovarantoon siirrettäisiin ehdotetun 2 momentin mukaan tiedot myös työvoimapalveluiden järjestämislaissa tarkoitetuista valmennuksista. Työvoimapalvelujen valtakunnallisessa tietovarannossa on tietoa erilaisista valmennuksista, joissa on myös Osaamispolun kohderyhmille olennaista koulutustarjontaa. Lisäksi koulutukset ja valmennukset ovat sisällöllisesti lähellä toisiaan.

Tietojen tallentamisesta työvoimapalvelujen valtakunnalliseen tietovarantoon on säännös työvoimapalveluiden järjestämislain 121 §:ssä. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan työvoimaviranomaisella ja KEHA-keskuksella on velvollisuus tallentaa valtakunnalliseen tietovarantoon muun muassa tiedot, jotka ovat tarpeen työvoimapalvelujen järjestämiseksi ja tuottamiseksi. Pykälän 2 momentissa tarkennetaan, että 1 momentissa tarkoitettuja tietoja ovat ainakin 114 §:ssä tarkoitetut tiedot ja valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtakunnalliseen tietovarantoon tallennettavista muista tiedoista kuin henkilötiedoista. Lain 114 §:ssä säädetään, mitä tietoja voidaan käsitellä henkilöasiakkaasta, työvoimapalveluja hakevasta tai saavasta työnantajasta sekä työvoimapalvelujen tuottajasta. Työvoimapalvelujen valtakunnallisesta tietovarannosta säädettyä on ollut tarkoitus mahdollistaa se, että myös yksityiset toimijat pystyisivät kirjaamaan tietovarantoon palveluitaan.

Osan koulutuksista tai valmennuksista on työvoimapalveluiden järjestämislaissa katsottu kuuluvan Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 artiklassa tarkoitetun valtiontuen piiriin. Esimerkiksi 53 §:n 2 momentissa säädetään, että työvoimaviranomainen voi järjestää yrityksille valmennusta työntekijän palkkaamisessa ja työnantajavalmiuksien kehittämisessä, ja momentin mukaan palvelun hinta katsotaan yrityksen de minimis -tueksi. Opinto- ja tutkintorekisterilakiin ehdotettavan 22 b §:n 2 momentin mukaan KEHA-keskus siirtäisi koulutustarjonnan tietovarantoon myös 107 artiklan piiriin kuuluvaa koulutusta edellä 22 a §:n 2 momentissa ehdotettujen tarkoitusten vuoksi. Koulutustarjonnan tietojen hyödyntämisessä, erityisesti 22 a §:n 1 momentissa tarkoitetussa koulutusmahdollisuuksien esittämisessä, olisi kuitenkin huomioitava 107 artiklan reunaehdot sisämarkkinoille soveltumattomasta tuesta.

22 c §. *Vapaaehtoisesti tallennettava koulutustarjonta.* Ehdotetussa pykälässä säädetäisiin, mitä koulutustarjontaa tietovarantoon olisi mahdollista tallentaa 22 b §:ssä tarkoitettujen tietojen lisäksi. Ehdotetussa 22 c §:ssä olisi kyse koulutustarjonnasta, jota opetuksen ja koulutuksen järjestäjät sekä Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus saisivat halutessaan tallentaa tietovarantoon. Pykälässä tarkoitetun koulutustarjonnan tallentamiseen ei kuitenkaan olisi velvoitetta.

Pykälän 1 momentin mukaan opetuksen ja koulutuksen järjestäjät saisivat halutessaan tallentaa tietovarantoon tietoa ammattikorkeakoululaissa ja yliopistolaissa tarkoitetun erikoistumiskoulutuksen, täydennyskoulutuksena tai muutoin erillisinä opintoina järjestettävän tutkintojen osia sisältävän koulutuksen sekä muun täydennyskoulutuksen tarjonnasta (1 kohta). Tutkinnon osa voisi olla esimerkiksi yksittäinen kurssi tai usean kurssin muodostama laajempi kokonaisuus. Esimerkiksi ammattikorkeakoulu- ja yliopistolaissa tarkoitettuja tutkintojen osia voi järjestää avoimena (maksuasetuksen mukaisena) tai täydennyskoulutuksena. Täydennyskoulutus voi kuitenkin olla muitakin kuin tutkintojen osia. Osa täydennyskoulutuksesta on räätälöityä markkinaehtoista eli kustannukset kattavaa koulutusta, eikä kaikkea täydennyskoulutusta ole opintopisteytetty. Lisäksi ammattikorkeakoulu- tai yliopistolaissa tarkoitetut korkeakoulujen omistamat osakeyhtiöt järjestävät täydennyskoulutusta liiketaloudellisin perustein. Kohta kattaisi sekä korkeakoulun että sen omistaman osakeyhtiön koulutustarjonnan. Olisi perusteltua, että tietovarantoon voisi palvelun käytettäväksi tallentaa tietoa myös korkeakoulujen omistamien osakeyhtiöiden täydennyskoulutuksesta, sillä tällainen koulutus on rinnastettavissa 1 kohdassa tarkoitettuun korkeakoulujen järjestämään täydennyskoulutukseen. Niiden esittämässä osaamisen kehittämismahdollisuuksina olisi kuitenkin huomioitava unionin valtioneuvoston sääntelyn reunaehdot.

Lisäksi tietovarantoon saisi tallentaa tietoa muun kuin 22 b §:n 1 momentin 6 kohdassa tarkoitetun, vapaasta sivistystyöstä annetun lain mukaisen koulutuksen ja osaamismerkkien tarjonnasta (2 kohta). Vapaa sivistystyö on luonteeltaan vapaata ja voi käsittää monenlaista koulutusta lyhytkursseista lukuvuoden mittaisiin koulutuksiin. Kaiken vapaan sivistystyön koulutuksen tietoja ei viedä nykyiseen Opintopolkuun, vaan siellä on lähinnä pitkien linjojen opintotarjontaa. Oppilaitosten intressissä voisi olla viedä koulutustarjontaa Osaamispolkuun, mutta niitä ei olisi perusteltua velvoittaa siihen ilman lisärahoitusta, sillä oppilaitoksilla olisi hyvin vaihtelevasti resursseja velvoitteen toteuttamiseen. Vapaan sivistystyön koulutuksen sisältöjä ei yleensä ohjata valtakunnallisilla opetussuunnitelman perusteilla tai vastaavilla opetushallinnon määräyksillä, minkä takia kaiken vapaan sivistystyön koulutustarjonnan tietojen tallentaminen järjestelmään olisi todennäköisesti työlästä. Lisäksi koska vapaan sivistystyön osalta olisi haastavaa valvoa tiedon tallentamisvelvoitteen noudattamista, vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitäjille ei ehdoteta säädettäväksi velvoitetta vaan ainoastaan mahdollisuus tallentaa tietoja niiden järjestämistä koulutusmahdollisuuksista. Tämä koskisi muuta kuin oppivelvollisille suunnattua, kansanopistojen järjestämää koulutusta, jonka tarjonta velvoitettaisiin ehdotetussa 22 b §:n 1 momentissa tallentamaan koulutustarjonnan tietovarantoon. Vapaan sivistystyön oppilaitoksen ylläpitäjällä olisi mahdollisuus tallentaa tietoa koulutusmahdollisuuksista koulutustarjonnan tietovarantoon myös siinä tapauksessa, vaikka ylläpitäjä ei käyttäisi nykyisen opinto- ja tutkintorekisterilain antamaa mahdollisuutta tallentaa nykyisiin tietovarantoihin opintosuoritusten tietoja.

Lisäksi tietovarantoon saisi tallentaa tietoja taiteen perusopetuksesta annetussa laissa tarkoitetun koulutuksen tarjonnasta (3 kohta). Taiteen perusopetusta on tarjolla yli 85 prosentissa Suomen kuntia yhteensä noin 400 oppilaitoksessa, ja toimijakenttä on moninainen: Taiteen perusopetusta järjestetään sekä kunnallisissa että yksityisissä oppilaitoksissa, yhdeksällä eri taiteenaloilla ja kahden eri oppimäärän laajuuisena. Vuonna 2024 opetusta annettiin 138 taiteen perusopetusoppilaitoksissa taiteen perusopetuksen opetustuntikohtaisen valtionosuuden piirissä. Lisäksi taiteen perusopetuksesta annetun lain mukaista opetusta annetaan vapaan sivistystyön oppilaitoksissa vapaan sivistystyön valtionosuuden piirissä. Noin 120 kansalaisopistossa opetetaan taiteen perusopetusta vapaan sivistystyön alla, mikä tarkoittaa tuntimääräisesti noin kymmenesosaa taiteen perusopetusoppilaitoksissa toteutettavasta opetustuntimäärästä. Edellä mainittujen lisäksi taiteen perusopetusta annetaan myös oppilaitoksissa, jotka eivät ole opetustuntikohtaisen valtionosuuden piirissä. Näissä tapauksissa

koulutuksen järjestäjä on taiteen perusopetuksesta annetun lain mukaisesti kunta. Taiteen perusopetuksesta olisi perusteltua säätää ehdotettavassa 4 a luvussa vastaavasti kuin vapaasta sivistystyöstä, jotta esimerkiksi kunnallisissa vapaan sivistystyön oppilaitoksissa voitaisiin toimia samalla tavalla riippumatta siitä, onko kyse taiteen perusopetuksesta tai vapaasta sivistystyöstä. Tieto mahdollisuudesta suorittaa taiteen perusopetusta voisi Osaamispolkupalvelussa tarjota aidosti arvokasta tietoa oppilaille, jotka ovat kiinnostuneita taiteen eri alojen jatko-opinnoista. Esimerkiksi taiteen perusopetuksessa kuvataidetta opiskelleelle nuorelle palvelu voisi tuoda esille vaihtoehdon hakea kuvataidelukioon tai taideyliopistoon. Palvelun kautta oppilas voisi saada neutraalia tietoa opiskelu- ja uramahdollisuuksistaan riippumatta siitä, miten hänen ympäristönsä suhtautuu eri uravaihtoehtoihin.

Ehdotetun 1 momentin mukaan tietovarantoon saisi tallentaa tietoja myös Helsingin eurooppalaisesta koulusta annetussa laissa tarkoitetun lukio-opetuksen ja eurooppalaisen ylioppilastutkinnon tarjonnasta (4 kohta). Helsingin eurooppalaisesta koulusta annetun lain 5 §:n 1 momentissa säädetään, että koulussa annettava opetus jakaantuu kaksivuotiseen esikouluun, viisivuotiseen alakouluun sekä seitsemänvuotiseen yläkoululukioon siten kuin opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksessä tarkemmin määrätään. Koska tietovarantoon tallennettaisiin 22 b §:n mukaan tiedot lukiolaissa tarkoitetusta opetuksesta, olisi perusteltua, että opinto- ja tutkintorekisterilain piiriin kuuluva Helsingin eurooppalainen koulu voisi halutessaan tallentaa tietovarantoon tiedot myös sen lukio-opetuksesta.

Tietovarantoon saisi tallentaa tietoja myös muihin ylioppilastutkinnosta annetun lain 25 §:ssä tarkoitettuihin tutkintoihin johtavan koulutuksen ja kyseisten tutkintojen tarjonnasta (5 kohta). Eurooppa-koulujen eurooppalaisen ylioppilastutkinnon lisäksi pykälässä viitataan lukiolaissa tarkoitetun koulutuksen päätteeksi suoritettaviin International Baccalaureate-, Reifeprüfung- tai Deutsche Internationale Abitur -tutkintoihin.

Koulutustarjonnan tietovarantoon saisi tallentaa tietoa myös Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetussa laissa (252/2010) tarkoitetun saamen kielen ja kulttuurin opetuksen tarjonnasta (6 kohta). Saamelaisalueen koulutuskeskus järjestää myös ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaista ammatillista koulutusta ja tutkintoja, jotka tallennettaisiin palveluun sen perusteella, mitä edellä 22 b §:ssä säädettäisiin kyseisessä laissa tarkoitettujen tutkintojen, tutkintojen osien, osaamisalojen ja muun koulutuksen tarjonnan tallentamisesta.

Ehdotetun 2 momentin mukaan Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksesta annetussa laissa tarkoitettu palvelukeskus saisi tallentaa tietovarantoon tietoa mainitun lain 2 luvussa tarkoitetun, palvelukeskuksen rahoittaman tai hankkiman koulutuksen ja muiden osaamispalvelujen tarjonnasta. Tietoa näiden koulutusten ja osaamispalvelujen tarjonnasta saisivat tallentaa myös kyseisen koulutuksen tai osaamispalvelujen järjestäjät. Lain 8 §:n mukaan palvelukeskus voi myöntää valtionavustusta 1) ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 5 §:ssä tarkoitettujen tutkintojen ja tutkinnon osien järjestämiseen; 2) vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa tarkoitetun oppilaitoksen ylläpitäjän järjestämään koulutukseen; 3) yliopistolain 7 §:ssä tarkoitettujen tutkintojen, erikoistumiskoulutuksen ja tutkintojen osia sisältävän koulutuksen järjestämiseen; 4) ammattikorkeakoululain 10 §:ssä tarkoitettujen tutkintojen, ammatillisen opettajankoulutuksen, erikoistumiskoulutuksen ja tutkinnon osia sisältävän koulutuksen sekä maahanmuuttajille tarkoitetun koulutuksen järjestämiseen; 5) Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetussa laissa tarkoitetun saamen kielen ja kulttuurin opetuksen järjestämiseen; 6) koulutukseen hakeutumista ja osallistumista tukevaan toimintaan sekä 7) toimialaan kuuluvan toiminnan kehittämiseen ja kokeiluihin. Näin ollen suuri osa momentissa tarkoitetusta koulutuksesta tulisi tai voisi tulla tallennetuksi koulutustarjonnan tietovarantoon edellä esitettyjen muidenkin lakiviittausten perusteella. Lain piiriin kuuluu julkisesti säänneltyä ja rahoitettua koulutusta sekä koulutusta, jota järjestetään Euroopan

unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 artiklassa tarkoitettuna taloudellisena toimintana (ks. HE 76/2021 vp, s. 46–48). Näin ollen unionin valtiontukisääntelyn reunaehdot olisi huomioitava siinä, mitä koulutuksia palvelussa esitetään osaamisen kehittämismahdollisuuksina.

Ehdotetun 3 momentin mukaan 22 b ja c §:ssä mainittujen lisäksi muuta julkisesti rahoitettua koulutusta järjestävät saisivat tallentaa tietovarantoon tietoja julkisesti rahoitetun koulutuksensa tarjonnasta lukuun ottamatta varhaiskasvatusta, esiopetusta ja perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa tarkoitettua vuosiluokkien 1–9 opetusta. Momentin perusteella esimerkiksi puolustusministeriön hallinnonalalla toimiva Maanpuolustuskorkeakoulu voisi tallentaa tietovarantoon tietoa julkisesti rahoitetun koulutuksensa tarjonnasta. Maanpuolustuskorkeakoulussa järjestetään muun muassa Maanpuolustuskorkeakoulusta annetun lain (1121/2008) 6 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuja sotatieteen kandidaatin ja 2 kohdassa tarkoitettuja sotatieteen maisterin tutkintoja. Tietoja julkisesti rahoitetun koulutuksensa tarjonnasta voisivat tallentaa palvelun hyödynnettäväksi myös esimerkiksi sisäministeriön alalla toimivat Poliisiammattikorkeakoulu, Pelastusopisto sekä Raja- ja merivartiokoulu. Poliisiammattikorkeakoulusta annetun lain (1164/2013) 13 §:n mukaan Poliisiammattikorkeakoulussa annetaan sisäisen turvallisuuden alalla korkeakoulututkintoon johtavaa opetusta sekä järjestetään ammatillisia erikoistumisopintoja ja muuta koulutusta. Lain 14 §:n mukaan Poliisiammattikorkeakoulussa voidaan suorittaa sisäisen turvallisuuden alalla ammattikorkeakoulututkintoja ja ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja. Pelastusopistosta annetun lain (607/2006) 2 §:n mukaan Pelastusopisto antaa pelastustoimen ja hätäkeskustoiminnan ammatillista peruskoulutusta, pelastustoimen päällystön ammattikorkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta sekä normaaliolojen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varautumiseen valmentavaa koulutusta. Rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain (577/2005) 25 §:n mukaan Raja- ja merivartiokoulussa voidaan antaa rajavartiolaitoksen virkaan kelpoisuusvaatimukseksi säädettyä koulutusta sekä täydennys- ja erikoiskoulutusta rajavartiolaitoksen henkilökunnalle ja muille henkilöille. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla järjestetään erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutusta, maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla puolestaan erikoiseläinlääkärikoulutusta.

22 d §. Vastuu tietojen täsmällisyydestä. Pykälässä säädettäisiin 22 b §:n 1 momentissa ja 22 c §:ssä tarkoitettujen tietojen tallentajille velvollisuus huolehtia tietojen täsmällisyydestä ennen niiden tallentamista tietovarantoon siltä osin kuin tiedot eivät kuulu yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisalaan. Suurin osa koulutustarjonnan tietovarannon sisältämistä tiedoista olisi tällaista muuta kuin henkilötietoa. Olisi perusteltua, että tietojen täsmällisyydestä ja esimerkiksi virheellisten tietojen oikaisemisesta vastaisivat tietojen tallentajat, sillä heillä olisi paremmat edellytykset selvittää oikeat tiedot järjestämistään koulutuksista kuin tietovarannon ylläpitäjäksi ehdotetulla Opetushallituksella. Jos yhteydenotto virheellisistä tiedoista tulisi Opetushallitukselle, se voisi olla yhteydessä tiedon tallentaneeseen tahoon. Henkilötietojen täsmällisyys puolestaan on yksi yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklassa säädettyistä henkilötietojen käsittelyn periaatteista, josta huolehtiminen kuuluu jokaiselle rekisterinpitäjälle sen ylläpitämän rekisterin osalta.

Pykälä sisältäisi lisäksi informatiivisen viittauksen siitä, että vastuusta 22 b §:n 2 momentissa tarkoitettujen, työvoimapalvelujen valtakunnallisesta tietovarannosta siirrettävien tietojen täsmällisyydestä säädetään työvoimapalveluiden järjestämislain 123 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan työvoimapalvelujen valtakunnallisen tietovarannon yhteisrekisterinpitäjiä ovat KEHA-keskus ja työvoimaviranomaiset. Vastuu tietojen täsmällisyydestä sisältyy 2 momentissa tarkoitettuihin muihin rekisterinpitäjän velvollisuuksiin, joista vastaavat työvoimaviranomaiset.

22 e §. *Ylläpitäjän ja rekisterinpitäjän tehtävät.* Pykälässä säädettäisiin, että koulutustarjonnan tietovarantoa ylläpitäisi ja sen rekisterinpitäjänä toimisi Opetushallitus. Opetushallituksen tehtävien sisältö muun muassa rekisterinpitäjänä ja tiedonhallintayksikkönä määräytyisi yleislainsäädännön kuten yleisen tietosuojasetuksen, tietosuojalain ja tiedonhallintalain perusteella.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että Opetushallitus antaisi tarkempia määräyksiä 22 b ja 22 c §:ssä tarkoitettujen tietojen tietorakenteista ja siitä, miten tiedon tallentajien olisi pidettävä tallennettavat tiedot ajantasaisina. Opinto- ja tutkintorekisterilaki sisältää myös nykyisin vastaavia säännöksiä.

Ehdotuksen mukaan uusi 4 a luku ei sisältäisi säännöstä koulutustarjonnan tietovarannon tietojen säilytysajasta, vaan se jäisi ylläpitäjänä ja rekisterinpitäjänä toimivan Opetushallituksen määritettäväksi tiedonhallintalain 21 §:n yleissäännöksen perusteella. Esimerkiksi opinto- ja tutkintorekisterilain 22 §:ssä säädetään tietojen säilytysajasta nykyisessä opiskelijavalintarekisterissä. Kyseisen pykälän mukaan opiskelijavalintarekisterin tiedot säilytetään viisi vuotta opiskelijavalintapäätöksen tekemisestä lukien mutta korkeakoulujen hakurekisteriin sisältyvät opiskelupaikan vastaanottamista koskevat tiedot pysyvästi. Lainkohdan perustelujen (HE 72/2017 vp, s. 49) mukaan syynä pysyväälle säilytysajalle on se, että osa yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opiskelupaikoista on yhteishaussa varattava niille, jotka eivät ole aikaisemmin suorittaneet Suomen koulutusjärjestelmän mukaista korkeakoulututkintoa eivätkä vastaanottaneet korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaa tai ovat ottaneet opiskelupaikan vastaan kevätlukukaudella 2014 tai sitä ennen alkaneesta koulutuksesta, mutta eivät ole suorittaneet korkeakoulututkintoa. Työvoimapalveluiden järjestämislain 122 §:n mukaan KEHA-keskuksen puolestaan on poistettava valtakunnallisesta tietovarannosta kaikki asiakasta tai palveluntuottajaa koskevat tiedot, kun asiakkuuden tai sopimussuhteen päättymisestä on kulunut neljä vuotta. Tietoa ei kuitenkaan tarvitse poistaa, jos se on tarpeen säännöksiin perustuvan tehtävän hoitamiseksi tai vireillä olevan asian johdosta.

Koska Osaamispolun kautta ei esimerkiksi haeta opintoihin eikä tehdä opiskelijavalintoja, koulutustarjonnan tietovarannon tietoja tarvittaisiin tiedonhallintalain 21 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun alkuperäiseen käyttötarkoitukseensa lähinnä niin kauan, kuin kyseistä koulutusta olisi tarjolla. Tämä aika voisi vaihdella koulutuksesta riippuen, sillä osa koulutuksista järjestetään mahdollisesti vain joitakin kertoja, kun taas esimerkiksi jotkin tutkimukset ovat suoritettavissa kymmeniä vuosia. Tästä syystä olisi tarkoituksenmukaista, että Opetushallitus voisi määrittää säilytysajat kunkin koulutustarjontatiedon tarpeiden ja ominaispiirteiden mukaan tiedonhallintalain 21 §:n yleissäännöksen nojalla.

Esimerkiksi tutkimuksen näkökulmasta koulutustarjonnan tietovarannon tiedot saattaisivat olla arvokas tietoaaineisto vuosienkin päästä. Arkistolaitos voi arkistolain (831/1994) 8 §:n 3 momentin nojalla määrätä tietojen pysyvästä säilyttämisestä tämänkaltaisia tarkoituksia varten.

Voimaantulosäännös. Lainkohta sisältäisi voimaantulosäännöksen ja siirtymäsäännöksen. Esityksen mukaan laki olisi tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026. Siirtymäsäännöksen mukaan 22 b §:ssä tarkoitettu koulutustarjonta olisi tallennettava koulutustarjonnan tietovarantoon viimeistään seitsemän kuukauden kuluessa lain voimaantulosta. Esityksen mukaan kyseisen siirtymäajan olisi tarkoitus päättyä 31.7.2026.

7.3 Laki oppivelvollisuuslain 11 §:n muuttamisesta

11 §. *Hakeutumisvelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuu.* Pykälän 3 momentista muutettaisiin opinto- ja tutkintorekisterilain nimike vastaamaan ehdotettua uutta nimikettä, eli siihen lisättäisiin *koulutus*-sana. Kyse on teknisestä muutoksesta.

7.4 Laki varhaiskasvatuslain muuttamisesta

68 §. *Tietojen tallentaminen tietovarantoon.* Pykälän 4 momentista muutettaisiin opinto- ja tutkintorekisterilain nimike vastaamaan ehdotettua uutta nimikettä, eli siihen lisättäisiin *koulutus*-sana. Ruotsinkielisestä pykälästä korjattaisiin myös nimikkeeseen loppuosan kirjoitusvirhe *examensregistret* vastaamaan opinto- ja tutkintorekisterilain nimessä käytettyä muotoa *examensregister*. Kyse on teknisistä ja kielellisistä muutoksista.

71 §. *Tietojen tarkistaminen muista tietolähteistä.* Pykälästä muutettaisiin opinto- ja tutkintorekisterilain nimike vastaamaan ehdotettua uutta nimikettä, eli siihen lisättäisiin *koulutus*-sana. Ruotsinkielisestä pykälästä korjattaisiin myös nimikkeeseen sisältyvä kirjoitusvirhe *studerande*- vastaamaan opinto- ja tutkintorekisterilain nimessä käytettyä sanaa *studie*-. Kyse on teknisistä ja kielellisistä muutoksista.

72 §. *Tietovarannon tietojen säilytysaika.* Pykälän 5 momentista muutettaisiin opinto- ja tutkintorekisterilain nimike vastaamaan ehdotettua uutta nimikettä, eli siihen lisättäisiin *koulutus*-sana. Kyse on teknisestä muutoksesta.

7.5 Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 109 a §:n muuttamisesta

109 a §. *Tietojensaantioikeus opiskelijan henkilökohtaisesta osaamisen kehittämissuunnitelmasta.* Pykälän 1 momentista muutettaisiin opinto- ja tutkintorekisterilain nimike vastaamaan ehdotettua uutta nimikettä, eli siihen lisättäisiin *koulutus*-sana. Kyse on teknisestä muutoksesta.

7.6 Laki ammattikorkeakoululain 28 a §:n ja 28 c §:n muuttamisesta

28 a §. *Yhteishaku ja erillisvalinnat.* Pykälän 1 momentista muutettaisiin opinto- ja tutkintorekisterilain nimike vastaamaan ehdotettua uutta nimikettä, eli siihen lisättäisiin *koulutus*-sana. Kyse on teknisestä muutoksesta.

28 c §. *Opiskelupaikan vastaanottaminen.* Nykyisen pykälän 2 momentin mukaan ammattikorkeakoulun on viipymättä merkittävä tieto opiskelupaikan vastaanottamisesta opiskelijavalintarekisteristä, korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain 1 §:ssä tarkoitettuun korkeakoulujen hakurekisteriin. Momentissa viitattu laki on kumottu nykyisellä opinto- ja tutkintorekisterilailla, ja korkeakoulujen hakurekisteri on 17 §:n mukaan opiskelijavalintarekisterin osarekisteri. Viittaus päivitetäisiin siten, että ammattikorkeakoulun olisi viipymättä merkittävä tieto opiskelupaikan vastaanottamisesta valtakunnallisista opinto-, koulutus- ja tutkintorekistereistä annetun lain 17 §:ssä tarkoitettuun korkeakoulujen hakurekisteriin. Kyse olisi ainoastaan teknisestä päivityksestä.

7.7 Laki yliopistolain 36 a §:n ja 38 §:n muuttamisesta

36 a §. *Yhteishaku ja erillisvalinnat.* Pykälän 1 momentista muutettaisiin opinto- ja tutkintorekisterilain nimike vastaamaan ehdotettua uutta nimikettä, eli siihen lisättäisiin *koulutus*-sana. Kyse on teknisestä muutoksesta.

38 §. *Opiskelupaikan vastaanottaminen.* Nykyisen pykälän 2 momentin mukaan yliopiston on viipymättä merkittävä tieto opiskelupaikan vastaanottamisesta opiskelijavalintarekisteristä, korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain 1 §:ssä tarkoitettuun korkeakoulujen hakurekisteriin. Momentissa viitattu laki on kumottu nykyisellä opinto- ja tutkintorekisterilailla, ja korkeakoulujen hakurekisteri on 17 §:n mukaan opiskelijavalintarekisterin osarekisteri. Viittaus päivitettäisiin siten, että yliopiston olisi viipymättä merkittävä tieto opiskelupaikan vastaanottamisesta valtakunnallisista opinto-, koulutus- ja tutkintorekistereistä annetun lain 17 §:ssä tarkoitettuun korkeakoulujen hakurekisteriin. Kyse olisi ainoastaan teknisestä päivityksestä.

7.8 Laki vapaasta sivistystyöstä annetun lain 6 b ja 6 c §:n muuttamisesta

6 b §. *Opetuksen ja koulutuksen valtakunnalliseen tietovarantoon tallennettavan koulutuksen laajuus ja arviointi.* Pykälästä muutettaisiin opinto- ja tutkintorekisterilain nimike vastaamaan ehdotettua uutta nimikettä, eli siihen lisättäisiin *koulutus*-sana. Kyse on teknisestä muutoksesta.

6 c §. *Vapaan sivistystyön osaamismerkki.* Pykälän 4 momentista muutettaisiin opinto- ja tutkintorekisterilain nimike vastaamaan ehdotettua uutta nimikettä, eli siihen lisättäisiin *koulutus*-sana. Kyse on teknisestä muutoksesta.

7.9 Laki taiteen perusopetuksesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta

7 a §. *Opetuksen ja koulutuksen valtakunnalliseen tietovarantoon tallennettavan koulutuksen laajuus.* Pykälästä muutettaisiin opinto- ja tutkintorekisterilain nimike vastaamaan ehdotettua uutta nimikettä, eli siihen lisättäisiin *koulutus*-sana. Kyse on teknisestä muutoksesta.

Voimaantulosäännökset. Kohdissa 7.3–7.9 tarkoitetut liitelait sisältäisivät voimaantulosäännöksen. Esityksen mukaan liitelakien tekniset ja kielelliset muutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan samanaikaisesti opinto- ja tutkintorekisterilain nimikkeeseen muutoksen kanssa eli 1.1.2026.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Opinto- ja tutkintorekisterilakiin ehdotettu uusi 4 a luvun 22 e §:n 2 momentti sisältäisi säännöksen, jonka mukaan Opetushallitus antaisi tarkempia määräyksiä koulutustarjonnan tietovarantoon tallennettavien tietojen tietorakenteista ja siitä, miten tietojen tallentajien olisi pidettävä tiedot ajantasaisina. Kyse olisi teknisluonteisista määräyksistä esimerkiksi tietojen yhteentoimivuuden varmistamiseksi. Opinto- ja tutkintorekisterilaki sisältää nykyisin vastaavia määräyksenantovaltuuksia muiden kyseisessä laissa säänneltyjen rekisterien ja tietovarantojen osalta.

Työvoimapalveluiden järjestämislain 121 §:n 2 momentti sisältää nykyisin valtuuden antaa valtioneuvoston asetuksella tarkempia säännöksiä työvoimapalvelujen valtakunnalliseen tietovarantoon tallennettavista muista tiedoista kuin henkilötiedoista. Asetuksella voidaan tarvittaessa tarkentaa kyseiseen tietovarantoon tallennettavia koulutustarjonnan tietoja, jotka KEHA-keskus siirtäisi koulutustarjonnan tietovarantoon.

9 Voimaantulo

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026, yhtenevästi palvelun käyttöönoton kanssa.

Koulutustarjonnan tietovarantoa koskeva opinto- ja tutkintorekisterilain muutos sisältäisi lisäksi siirtymäsäännöksen. Sen mukaan 22 b §:ssä tarkoitettu koulutustarjonta olisi tallennettava koulutustarjonnan tietovarantoon viimeistään seitsemän kuukauden kuluessa lain voimaantulosta.

Koulutustarjonnan tietovarantoon tallennettua koulutustarjontatietoa käytetään koulutusmahdollisuuksien esittämiseen Osaamispolku-palvelussa. Tämän vuoksi koulutustarjonnan tietovarantoa koskeva siirtymäaika mahdollisesti vaikuttaa siihen, kuinka kattavasti koulutusmahdollisuuksia on esitettävissä ennen siirtymäajan päättymistä. Koulutusmahdollisuuksia esittäessä olisi sen vuoksi tärkeää tiedottaa palvelun käyttäjiä siirtymäajan mahdollisesta vaikutuksesta palvelun antamien ehdotusten kattavuuteen.

10 Toimeenpano ja seuranta

Valtakunnallista osaamistietovarantoa koskevan lakiesityksen toimeenpanosta huolehtisivat Opetushallitus ja KEHA-keskus siten kuin kyseisessä lakiesityksessä ehdotetaan. Opinto- ja tutkintorekisterilakiin ehdotetun uuden 4 a luvun toimeenpanosta huolehtisi pääosin Opetushallitus, joka esityksen mukaan toimisi koulutustarjonnan tietovarannon ylläpitäjänä ja rekisterinpitäjänä. KEHA-keskus osallistuisi uuden 4 a luvun toimeenpanoon siltä osin kuin sillä olisi esityksen mukaan velvollisuus huolehtia tietojen siirtämisestä uuteen koulutustarjonnan tietovarantoon.

Ehdotettujen lakien toimeenpanon kannalta olisi voimaantulon jälkeen keskeistä seurata tietojen tallentamista osaamistietovarantoon ja koulutustarjonnan tietovarantoon. Osaamistietovarannon osalta olisi tärkeää seurata, riittääkö Osaamispolun käyttäjien informointi rajoittamaan tarpeettomien henkilötietojen antamista esimerkiksi palvelun vapaisiin tekstikenttiin. Koulutustarjonnan tietovarannon osalta olisi keskeistä seurata, miten laajasti tietojen tallentamisvelvoite ja vapaaehtoinen tallentaminen alkaa kerryttää tietovarantoon tietoa koulutusten tarjonnasta. Palveluun tallennettavaa koulutustarjontaa koskevaa sääntelyä on mahdollista muuttaa myöhemmin havaittujen tarpeiden perusteella ja esimerkiksi selvittää, millä kriteereillä voitaisiin mahdollistaa laajemmin myös muiden kuin julkisesti rahoitettujen koulutusten tallentaminen palveluun tasapuolisesti.

11 Esityksen riippuvuus muista esityksistä

11.1 Esitys työnhakijan palveluprosessin ja työnvälityspalveluiden kehittämistä koskevaksi lainsäädännöksi

Työ- ja elinkeinoministeriössä on valmisteilla [hallituksen esitys työnhakijan palveluprosessin ja työnvälityspalveluiden kehittämistä koskevaksi lainsäädännöksi \(TEM025:00/2024\)](#). Esityksessä ehdotettaisiin, että pääsääntöisesti kaikkien työnhakijaksi rekisteröityneiden henkilöiden tulisi laatia ja julkaista työnhakuprofiili palvelualustalla, ellei jokin poikkeus laatimatta ja julkaisematta jättämisestä soveltuisi. Jos työnhakija ei itse laatisi ja julkaisisi työnhakuprofiiliaan määräajassa, työvoimaviranomainen laatisi ja julkaisi työnhakijan työnhakuprofiilin palvelualustalla. Työnhakuprofiili voisi sisältää työnhakijan työhaun ja työllistymisen kannalta olennaisia tietoja koulutuksesta, työkokemuksesta, muusta osaamisesta ja työtoiveista. Lisäksi profiili voisi sisältää työnhakijan vapaamuotoisen esittelyn ja linkkejä

palvelualustan ulkopuolisiin palveluihin. Työnhakija voisi siis halutessaan lisätä työnhakuprofiiliinsa yhteydenottoa varten esimerkiksi puhelinnumeron tai sähköpostiosoitteen – tämä olisi kuitenkin vapaaehtoista. Työnhakuprofiilit olisivat lähtökohtaisesti nimettömiä, mutta nimettömyyttä ei kuitenkaan voitaisi taata. Profiiliin ei saisi sisällyttää tietoja, jotka on laissa säädetty salassa pidettäviksi. Työnhakuprofiiliin voisi julkaista työnhakijoiden lisäksi kuka tahansa muu henkilö, vaikka hän ei olisi rekisteröitynyt työnhakijaksi. Palvelualustaa ja työnhakuprofiileja koskevien muutoksien ehdotetaan tulevan voimaan 1.9.2026. Esitys on tarkoitus antaa vuoden 2025 syksyllä valtion talousarvioesitykseen liittyvänä lakina.

Ehdotettu työnhakuprofiilien julkaisuun liittyvä velvollisuus voisi vaikuttaa merkittävästi tietojen liikkumiseen työnhakuprofiilien ja tämän esityksen mukaisen osaamistietovarannon välillä. Työhallinnon URA-asiakastietojärjestelmästä saatavien tietojen perusteella noin 9 prosenttia työnhakijoista julkaisi työnhakuprofiilin aikavälillä 1.4.2023–31.3.2024. Yhteensä tuona ajankohtana työnhakuprofiileja julkaistiin noin 33 300 kappaletta. Ikäryhmittäin tarkasteltuna nuoremmat työnhakijat julkaisivat työnhakuprofiileja enemmän kuin vanhemmat työnhakijat. Työnvälitystilaston mukaan helmikuussa 2024 työnhakijana oli 508 654 henkilöä. Työnhakijoissa olisi siis arviolta yli 450 000 henkilöä, jotka voisivat julkaista työnhakuprofiilin, jos tähän olisi kaikilla työnhakijoilla mahdollisuus tai velvollisuus. Jos työnhakuprofiileja julkaistaisiin näin paljon enemmän, se lisäisi todennäköisesti sekä Työmarkkinatorin että Osaamispolku-palvelun tunnettuutta. Työnhakuprofiilien tietovarannossa tulisi myös olemaan nykyistä enemmän tietoa, joka olisi henkilöiden niin halutessa tuotavissa osaamistietovarantoon. Osaamisprofiilin näkökulmasta ei olisi ratkaisevaa, olisiko työnhakuprofiili julkaistu Työmarkkinatorissa vaan olisiko ylipäänsä tallennettuna Työmarkkinatoriin tietoa, joka voisi siirtyä työnhakuprofiilin kautta osaamisprofiiliin.

11.2 Ensihoitaja- kättilö- ja terveydenhoitajakoulutusta koskeva esitys

Opetus- ja kulttuuriministeriössä on valmisteltavana [lainsäädäntöhanke OKM011:00/2025](#) ensihoitaja-, kättilö- ja terveydenhoitajakoulutuksen uudistamiseksi. Lakiesitys on tarkoitus antaa syksyllä 2025. Kyseisen esityksen myötä voisi alkaa 22 b §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettuja ensihoitaja-, kättilö- ja terveydenhoitajakoulutuksia, jotka on tässä esityksessä huomioitu ennakolta kyseisessä 22 b §:n 1 momentin 4 kohdassa.

11.3 Taiteen perusopetusta koskevan lainsäädännön uudistaminen

Taiteen perusopetusta koskeva lainsäädäntö on parhaillaan uudistettavana opetus- ja kulttuuriministeriön hankkeessa [OKM034:00/2025](#). Koska opinto- ja tutkintorekisterilakiin ehdotettavan uuden 4 a luvun 22 c §:n 1 momentin 3 kohdassa viitattaisiin taiteen perusopetuksesta annettuun lakiin, uudistus voi vaikuttaa kyseiseen viittaukseen.

12 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

12.1 Lakisidonnaisuus viranomaisten ylläpitämässä palvelussa

Osaamispolku-palvelu on yksilöille vapaaehtoinen käyttää, vaikka kyse on viranomaisten ylläpitämästä palvelusta. Tästä syystä valmistelussa on ollut esillä vaihtoehto, ettei palvelun tarjoamisesta säädetäisi laissa vaan henkilötietojen käsittely perustuisi yleisen tietosuojasetuksen mukaiseen suostumukseen. Jos käsittelyperusteena olisi yleisen tietosuojasetuksen mukainen suostumus, siitä ei olisi kansallista liikkumavaraa tai velvoitetta säätää laissa, toisin kuin yleistä etua koskevasta tehtävästä, joka on tässä esityksessä katsottu henkilötietojen käsittelyperusteeksi tarjottaessa palvelua yksilöille.

Perustuslakivaliokunta (PeVL 20/2020 vp, s. 7–8) on katsonut, että yleisen tietosuoja-asetuksen tarkoittamaa suostumusta voidaan joissakin poikkeuksellisissa tilanteissa pitää riittävänä perusteena henkilötietojen käsittelylle myös valtiosääntöisestä näkökulmasta. Tällainen on ollut esimerkiksi Koronavilkku-tietojärjestelmä, jonka käyttäminen on ollut yksilöille vapaaehtoista. Valiokunta on pitänyt suostumusta riittävänä käsittelyperusteena sen vuoksi, että Koronavilkun tapauksessa rekisteröidyn ja rekisterinpitäjän välillä ei ole ollut sellaista epäsuhtaista tilannetta, etteikö suostumusta voitaisi pitää vapaaehtoisesti annettuna kaikissa olosuhteissa. Valiokunta on tässä yhteydessä viitannut yleisen tietosuoja-asetuksen johdantokappaleeseen 43, jonka mukaan suostumuksen ei pitäisi olla pätevä oikeudellinen peruste henkilötietojen käsittelylle sellaisessa erityistilanteessa, jossa rekisteröidyn ja rekisterinpitäjän välillä on selkeä epäsuhta. Lisäksi valiokunta on viitannut siihen, että johdantokappaleen 42 mukaan suostumusta ei voida pitää vapaaehtoisesti annettuna, jos rekisteröidyllä ei ole todellista vapaan valinnan mahdollisuutta ja jos hän ei voi myöhemmin kieltäytyä suostumuksen antamisesta tai peruuttaa sitä ilman, että siitä aiheutuu hänelle haittaa.

Perustuslakivaliokunta (PeVL 1/2018 vp ja PeVL 20/2020 vp, s. 8) on katsonut, että suostumus ei välttämättä ole aidosti vapaaehtoinen esimerkiksi silloin, jos se annetaan hallinnollisessa menettelyssä tai asiakaspalvelutilanteessa. Tällaisessa tilanteessa asiakkaalla ei ole välttämättä tosiasiallisia mahdollisuuksia harkita suostumuksen merkitystä. Tästä syystä esimerkiksi terveystietojen luovuttaminen kehittämis- ja innovaatiotoimintaan ei valiokunnan mukaan voi perustua epätasapainoisessa tilanteessa annettuun suostumukseen. Sen sijaan esimerkiksi etsivää nuorisotyötä leimaa sellainen palvelun järjestäjän ja tuen tarpeessa olevan nuoren välinen vapaaehtoisuuteen perustuva yhteistyösuhde, että kyseisessä sääntelykontekstissa voidaan valiokunnan mukaan tukeutua suostumukseen perustuvaan henkilötietojen käsittelyyn, vaikka kyseessä olikin viranomaistoiminta (PeVL 42/2016 vp, s. 4 ja PeVL 20/2020 vp, s. 5).

Tarkoituksena on tarjota yksilöille mahdollisuus hyödyntää Osaamispolku-palvelua, mutta palvelun käyttö olisi vapaaehtoista. Ehdotettavan lain mukaan henkilö saisi tallentaa itsestään osaamistietovarantoon tiedot, jotka hän itse sitä varten vapaaehtoisesti päättäisi. Lähtökohtaisesti henkilö myös päättäisi itse, mihin tarkoituksiin hänen antamiaan tietoja voidaan käyttää sellaisessa muodossa, josta hänet voidaan tunnistaa. Osaamispolku-palvelua olisi kuitenkin mahdollista hyödyntää monenlaisissa tilanteissa. Esimerkiksi oppilaanohjauksen tunneilla kouluissa oppilaita voitaisiin ohjata hyödyntämään palvelua. Tällaisissa tilanteissa oppilailta tai heidän huoltajiltaan ei välttämättä saataisi palvelun käyttöön aidosti vapaaehtoista suostumusta.

Perustuslakivaliokunta on korostanut suurta pidättyväisyyttä suostumuksen käyttämisessä perusoikeuksiin puuttumisen oikeutusperusteena, sillä se ei ole helposti sovitettavissa yhteen sen perustuslain 2 §:n 3 momentissa vahvistettuun oikeusvaltioperiaatteeseen sisältyvän vaatimuksen kanssa, jonka mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin (PeVL 20/2020 vp, s. 6–7). Osaamispolku olisi Opetushallituksen ja KEHA-keskuksen ylläpitämä palvelu, eivätkä palvelun ylläpitäjän ja rekisterinpitäjän tehtävät sisälly Opetushallitusta ja KEHA-keskusta koskevaan nykyiseen lainsäädäntöön. Nykyisin erityislaeissa on säädetty vastaavasti näiden viranomaisten ylläpitämistä digitaalisista palveluista kuten opinto- ja tutkintorekisterilain mukaisista rekistereistä ja tietovarannoista sekä Työmarkkinatorin työnhakuprofiilista. Perustuslakivaliokunta (PeVL 14/2022 vp, s. 3) on kiinnittänyt lakisidonnaisuuteen huomiota käsitellessään muun muassa työnhakuprofiileja koskevaa lakiesitystä. Valiokunnan mukaan kehitettäessä hallinnon toimintaa ja esimerkiksi palvelualustan toiminnallisuuksia on huolehdittava siitä, että julkisen vallan käyttö perustuu lakiin ja että yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista säädetään lailla.

Perustuslakivaliokunnan mukaan toimivaltasääntely on yleensä merkityksellistä myös perustuslaissa turvattujen perusoikeuksien kuten henkilötietojen suojan näkökulmasta (PeVL 14/2018 vp, s. 6 ja PeVL 51/2006 vp, s. 2/I). Erityisesti lakisidonnaisuuden vuoksi Osaamispolusta olisi esityksen mukaan perusteltua säätää laissa, ja käsittelyperusteeksi ehdotetaan suostumuksen sijaan yleistä etua koskevaa tehtävää. Anonymisoimattomien henkilötietojen hyödyntäminen yleisen edun mukaisiin tarkoituksiin edellyttäisi kuitenkin yleensä lisäksi suostumusta valtiosääntöoikeudellisena suojatoimena. Suostumuksen edellytyksistä säädettäisiin ehdotettavassa osaamistietovarantoa koskevassa laissa huomioiden perustuslakivaliokunnan käytäntö, jota käsitellään tietojen luovuttamisen yhteydessä jaksossa 12.3.

12.2 Arkaluonteisten henkilötietojen käsittely

Perustuslakivaliokunnan mukaan muun muassa terveydentilatiedot ovat valtiosääntöisesti arkaluonteisiksi arvioitavia henkilötietoja (PeVL 20/2020 vp, s. 3 ja siinä viitatus lausunnot). Perustuslakivaliokunta on arvioinut erityisesti arkaluonteisten tietojen käsittelyn sallimisen koskevan yksityiselämään kuuluvan henkilötietojen suojan ydintä. Sen vuoksi tällaisia tietoja sisältävien rekisterien perustamista on valiokunnan mukaan arvioitava perusoikeuksien rajoitusedellytysten, erityisesti rajoitusten hyväksyttävyyden ja oikeasuhtaisuuden, kannalta. Lisäksi perustuslakivaliokunta kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että arkaluonteisten tietojen käsittely on syytä rajata täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään, jotta voitaisiin välttää arkaluonteisten tietojen käsittelyn aiheuttamia uhkia ja riskejä perusoikeuksille ja -vapauksille. Tällaista rajausta on valiokunnan uudemmassa käytännössä pidetty säätämisyjärjestyskysymyksenä. (PeVL 7/2019 vp, s. 3–4 ja siinä viitatus lausunnot.) Lakiehdotuksen käsittelemiseksi tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä perustuslakivaliokunta on edellyttänyt kattavaa sääntelyä terveydentilatietojen ja muiden arkaluonteisten henkilötietojen käsittelystä tietovarannossa. Vaihtoehtoisesti laki voi olla sellainen, että sen perusteella tietovarannossa ei käsiteltäisi terveydentilatietoja tai muita arkaluonteisia tietoja. (PeVL 17/2018 vp, s. 7.)

Perustuslakivaliokunnan mukaan ei ole aivan ongelmatonta, jos lakiehdotusta ole laadittu arkaluonteisten tietojen käsittelyn välttämättömyysvaatimusta silmälläpitäen eikä sääntelyä pidetä välttämättömänä sen tarkoituksen kannalta. Digitaalisen palvelun käytön ehdotettu vapaaehtoisuus korostaa valiokunnan mukaan sitä, että henkilötietojen käsittely ei olisi välttämätöntä. Toisaalta merkityksellistä on myös se, jos henkilötietojen käsittely tietojärjestelmässä perustuu aitoon vapaaehtoisuuteen. Merkityksellistä on lisäksi käsittelyn tarkoitus yksilöön kohdistuvan julkisen vallan käytön mahdollistajana. Valiokunta on kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, että digitaalisen palvelun käyttöä ei ole edes välillisesti säädetty minkään julkisen vallan vastuulla olevan palvelun, etuuden tai muun suorituksen saamisen edellytykseksi. Toiseksi valiokunta on painottanut, voiko jokainen olla halutessaan käyttämättä sovellusta ilman, että siitä aiheutuu hänelle haittaa. Koronavilkun yhteydessä merkityksellistä on ollut valiokunnan mukaan myös se, että terveydenhuollossa tietojen käsittelyyn sovelletaan tavanomaiseen tapaan potilaslakia. Tällaisessa tilanteessa valiokunta on pitänyt esimerkiksi Koronavilkua koskevaa lakiehdotusta perusratkaisultaan perustuslain mukaisena, vaikka kyseessä on ollut vapaaehtoisesti käytettävä palvelu. Valiokunnan mukaan henkilötietojen suojan kannalta keskeisenä on pidettävä myös tiedollista itsemääräämisoikeutta. Sen kannalta merkityksellistä on muun muassa sääntely lakiin perustuvasta oikeudesta arkaluonteisten henkilötietojen käsittelyyn suostumuksen peruuttamisen jälkeen. Perustuslakivaliokunnan käytännössä itsemääräämisoikeuden on katsottu kiinnittyvän useisiin perusoikeuksiin, erityisesti perustuslain 7 §:n säännöksiin henkilökohtaisesta vapaudesta ja koskemattomuudesta sekä perustuslain 10 §:n säännöksiin yksityiselämän suojasta. (PeVL 20 /2020 vp, s. 5–6 ja siinä viitatus lausunnot.)

Lakiesityksen lähtökohtana olisi kielto antaa osaamistietovarantoon salassapidettäviä tietoja ja erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja. Osaamispolun tarkoituksena on toisaalta ensisijaisesti tukea henkilön osaamisen kehittämistä sekä koulutuksen ja työuran suunnittelua tämän omasta näkökulmasta käsin. Jotta henkilö voi hyödyntää Osaamispolkua, näiden henkilön omien tarkoitusten näkökulmasta voi olla tarpeen käsitellä joitakin salassa pidettäviä tietoja. Sen vuoksi osaamistietovarantoa koskevan lakiesityksen mukaan henkilö saisi halutessaan antaa tietovarantoon tietoa opinnäytetyöstään ja tieteellisestä tutkimuksestaan, hänelle suoritetusta psykologisesta testistä ja soveltuvuuskokeesta, oppilaitokselta saamistaan todistuksista, osallistumisestaan yhdistystoimintaan, vapaa-ajan harrastuksista ja muista vastaavista tiedoista, jos tällaiset tiedot ovat välttämättömiä hänen koulutus- ja työhistoriansa, osaamistensa ja koulutukseen, työhönsä ja osaamiseen liittyvien suunnitelmien ja tavoitteidensa kannalta. Tällaiset tiedot voivat sisältää julkisuuslaissa tarkoitettuja salassa pidettäviä tietoja, ja joissain tapauksissa niistä voi ilmetä välillisesti myös erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja. Tietojen antaminen olisi sidottu välttämättömyyteen, mutta kyse olisi henkilön omasta arviosta sen suhteen, ovatko tiedot välttämättömiä hänen hyödyntäessään Osaamispolkua. Palvelu olisi yksilöille vapaaehtoinen käyttää, eikä minkään tiedon käsitteleminen olisi sinänsä välttämätöntä. Henkilöllä olisi laaja itsensä arvio-oikeus sen suhteen, mitä tietoja hän antaisi palveluun ja mihin tietoja käytettäisiin. Osaamispolun käyttäminen ei ole edes välillisesti edellytyksenä minkään julkisen vallan vastuulla olevan palvelun, etuuden tai muun suorituksen saamiselle. Henkilölle ei aiheudu haittaa siitä, vaikka hän ei käyttäisi Osaamispolkua. Ongelmallista voisi kuitenkin olla, jos henkilöt antaisivat palvelun vapaisiin tekstikenttiin sellaista arkaluonteista tietoa, joka ei olisi välttämätöntä palvelun hyödyntämiseksi. Tätä on pyritty estämään ylläpitäjän tiedottamisvelvollisuudella, mutta riskiä ei voida kokonaan sulkea pois. Riski epäolennaisien arkaluonteisten tietojen antamiseen ei ole suurempi kuin muissakaan viranomaisten digitaalisissa palveluissa, joissa palvelun käyttäjä voi täyttää avoimia tekstikenttiä.

Arvioidessaan vammaisten henkilöiden asemaa koulutusjärjestelmässä perustuslakivaliokunta (PeVL 60/2010 vp, s. 3/I ja PeVL 17/2018 vp, s. 3) on korostanut perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuussäännöstä. Lisäksi valiokunta on painottanut perustuslain 16 §:n 2 momenttia, jonka perusteella julkisen vallan on turvattava jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykijensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta. Viittauksella erityisten tarpeiden mukaisuuteen tarkoitetaan valiokunnan mukaan muun muassa sitä, että julkisen vallan on pyrittävä vähentämään ja poistamaan terveydentilan tai vammaisuuden opiskelulle aiheuttamia mahdollisia esteitä. Valiokunta on tässä yhteydessä kiinnittänyt huomiota myös Yhdistyneiden kansakuntien vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevaan yleissopimukseen. Sopimuksen 24 artiklassa korostetaan muun muassa sitä, ettei vammaisia henkilöitä saa sulkea koulutusjärjestelmän ulkopuolelle. Esitystä valmisteltaessa on lausuntopalaute huomioon ottaen arvioitu, että näiden tavoitteiden edistämiseksi Osaamispolun kannalta keskeisiä tietoja olisivat ensisijaisesti henkilön omat toiveet, kiinnostuksenkohteet ja osaamiset. Sen sijaan esimerkiksi sairaus tai vamma eivät saisi ohjata tai rajoittaa palvelun logiikkaa. Esitystä valmisteltaessa on katsottu, ettei palveluun sen vuoksi olisi välttämätöntä antaa tai tallentaa henkilöiden terveystietoja, vaan mahdolliset rajoitteet ja reunaehdot voitaisiin huomioida muulla tavoin. Esimerkiksi palvelun antamat ehdotukset koulutusmahdollisuuksista voisivat sisältää yleisen tiedon, jos niihin liittyy terveydentilaa koskevia vaatimuksia tai erityispiirteitä.

12.3 Henkilötietojen suojan suhde julkisuusperiaatteeseen

Perustuslakivaliokunta (PeVL 14/2018 vp, s. 7–8 ja siinä viitatu lausunnot) on korostanut, että yleisen tietosuojasetuksen mukainen henkilötietojen suoja on kansallista liikkumavaraa käytettäessä sovittava yhteen eräiden muiden oikeuksien ja intressien kuten

julkisuusperiaatteen kanssa. Valtiosääntöisessä arvioinnissa ovat merkityksellisiä esimerkiksi paitsi yksityiselämän ja henkilötietojen suojan asettamat sisällölliset vaatimukset, myös muiden informaatioon liittyvien perusoikeuksien suojan suhde yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan. Perustuslakivaliokunta painottaa, että yksityiselämän ja henkilötietojen suoja tulee suhteuttaa toisiin perus- ja ihmisoikeuksiin sekä muihin painaviin yhteiskunnallisiin intresseihin. Lainsäätäjän tulee turvata yksityiselämän ja henkilötietojen suoja tavalla, jota voidaan pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudessa.

Perustuslain 12 §:n 2 momentissa säädetyn julkisuusperiaatteen mukaan viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta. Viranomaisen henkilörekisteriin talletettavat tiedot ovat perustuslain 12 §:n 2 momentissa tarkoitettuja viranomaisen hallussa olevia tallenteita (PeVL 3/2009 vp, s. 2/I ja PeVL 7/2019 vp, s. 6). Perustuslakivaliokunnan mukaan esimerkiksi viranomaisen ylläpitämän Työmarkkinatorin työnhakuprofiilien tiedot kuuluvat viranomaisen asiakirjoina julkisuusperiaatteen soveltamisalaan (PeVL 14/2022 vp, s. 3).

Perustuslain 12 §:n 2 momentissa tarkoitettut, lailla erikseen säädettävät rajoitukset voivat merkitä asiakirjojen ja muiden tallenteiden salaisuutta tai luvanvaraista julkisuutta (PeVM 25/1994 vp, s. 9 ja PeVL 43/1998 vp, s. 2/II). Lainsäätäjän toimivaltaan kuuluu pelkästään sellaisten julkisuuden rajoitusten asettaminen, joita voidaan pitää perustuslaissa tarkoitettulla tavalla välttämättöminä (PeVL 43/1998 vp, s. 3/I). Välttämättömyysvaatimus ei rajoitu yksin salassapitosäännöksiin, vaan julkisuusperiaatteen rajoitusta voi merkitä myös esimerkiksi henkilötietojen luovuttamisen laaja sitominen käyttötarkoitukseen. Välttämätön syy rajoittaa lailla viranomaisen hallussa olevien asiakirjojen julkisuutta voi valiokunnan mukaan olla se, että rajoituksella edistetään toista perusoikeutta kuten 10 §:n 1 momentissa turvattua yksityiselämän suojaa. Julkisuusperiaatteen rajoitukselle voi siten olla osoitettavissa esimerkiksi perustuslain 10 §:ään nojautuvat hyväksyttävät perusteet. Yksityiselämän ja henkilötietojen suojalla ei kuitenkaan ole etusijaa muihin perusoikeuksiin nähden, vaan arvioinnissa on kyse kahden tai useamman perusoikeussäännöksen yhteensovittamisesta ja punninnasta. Valiokunta on korostanut erityisesti asiakirjajulkisuuden ja henkilötietojen suojan välistä tasapainoa. (PeVL 14/2018 vp, s. 8 ja 15–16 ja niissä viitattut lausunnot.)

Perustuslakivaliokunnan mukaan esimerkiksi keskitettyä ja tietosisällöltään laajaa väestötietojärjestelmää koskevan sääntelyn yhteydessä yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan liittyvät näkökohdat ovat olleet siinä määrin painavia, että muiden kuin tavanomaisten nimi-, osoite- ja muiden yhteystietojen luovuttamisen sitominen tietojen käyttötarkoitukseen ei ole ollut perustuslain 12 §:n 2 momentin kannalta ongelmallista (PeVL 3/2009 vp, s. 2/II). Perustuslakivaliokunta on katsonut myös julkisuuslakiehdotuksen 24 §:n mukaiset, salassapitosäännösten avulla suojattaviksi tarkoitetut edut sellaisiksi "välttämättömiksi syiksi", joiden perusteella asiakirjojen ja muiden tallenteiden julkisuutta voidaan rajoittaa (PeVL 43/1998 vp, s. 4/II).

Esityksessä rajoitettaisiin osaamistietovarannon tietojen julkisuutta sitomalla muiden kuin anonymisoitujen tietojen luovuttaminen yleensä henkilön suostumukseen ja lakiesityksessä täsmennettyihin käyttötarkoituksiin. Tämä tarkoittaisi, että muita kuin anonymisoituja osaamistietoja ei yleensä saisi luovuttaa julkisuuslain nojalla ilman henkilön tai hänen laillisen edustajansa suostumusta. Ehdotetuilla rajoituksilla on tarkoitus edistää paitsi perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvattua yksityiselämän suojaa, myös perustuslain 16 §:n 2 momentissa jokaiselle turvattua oikeutta kehittää itseään. Osaamispolku-palvelun ensisijaisena tarkoituksena olisi tukea yksilöitä osaamisen kehittämisessä, ja palvelun käyttö olisi yksilöille vapaaehtoista. Valmistelussa on arvioitu, että henkilöt hyödyntäisivät palvelua sitä laajemmin,

mitä laajemmin heillä olisi itse oikeus säädellä tietojensa käyttöä ja luovuttamista palvelun kautta. Henkilötietojen ja yksityisyyden suoja on esityksessä pyritty sovittamaan yhteen julkisuusperiaatteen kanssa siten, että Opetushallitus saisi kuitenkin anonymisoida osaamistietovarannon sisältämiä tietoja lakiesityksessä täsmennettyjä yleisen edun mukaisia tarkoituksia varten. Anonymisoidut tiedot muodostaisivat todennäköisesti sellaisen aineiston, joka riittäisi moniin yleisen edun mukaisiin tarkoituksiin. Esitystä valmisteltaessa on arvioitu, että suostumuksenvaraisia tietoja todennäköisesti saadaan lähinnä osalta aikuisia palvelun käyttäjiä. Toisaalta jos tietojen luovuttamiseen ei edellytettäisi suostumusta ja se vähentäisi palvelua käyttävien henkilöiden määrää, käytettävissä oleva tietopohja kapenisi myös tällöin eikä yhtä laajaa tietopohjaa olisi myöskään anonymisoituna.

Julkisuuslain 26 §:ssä suostumus on säädetty yhdeksi perusteeksi antaa salassa pidettävästä viranomaisen asiakirjasta tietoa. Perustuslakivaliokunnan (PeVL 20/2020 vp, s. 7–8 ja siinä viitatus lausunnot) mukaan tällainen asiakirja voi sisältää myös arkaluonteisia henkilötietoja. Valiokunnan mukaan perusoikeussuoja ei kuitenkaan voi oikeudellisenä kysymyksenä menettää aina merkitystään pelkästään siksi, että laissa säädetään jonkin toimenpiteen vaativan kohdehenkilön suostumusta. Perusoikeussuojaa ei voida millaisessa asiassa tahansa jättää riippumaan asianomaisen suostumuksesta. Valiokunta on pitänyt tässä suhteessa oleellisenä sitä, mitä voidaan pitää oikeudellisesti relevanttina suostumuksena tietyssä tilanteessa. Silloin kun henkilötietojen käsittelyssä ei yleisen tietosuoja-asetuksen mukaan ole kyse suostumukseen perustuvasta käsittelystä eikä 7 artikla tule sovellettavaksi, perustuslakivaliokunta on edellyttänyt lakiehdotukseen suostumusta koskevaa täsmällistä sääntelyä tietosuoja-asetuksen suojatoimien sääntelylle sallimissa puitteissa. Jotta lakiesitys on tällaisessa tilanteessa voitu käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä, valiokunta on edellyttänyt lakiehdotukselta seuraavia asioita: Sääntelyyn tulee sisältyä säännökset suostumuksen antamisen ja sen peruuttamisen tavasta sekä suostumuksen aitouden ja vapaaseen tahtoon perustuvuuden varmistamisesta. Sääntelyssä on myös varmistettava suostumuksen perustuminen riittävään tietoon myös eri käyttötarkoitusten ja esimerkiksi tietojen luovutusten suhteen. Esimerkiksi Koronavilkun kohdalla valiokunta edellytti suostumuksesta ilmenevän, ettei sitä ole annettu sosiaali- ja terveydenhuollon asiakaspalvelutilanteessa tai muussakaan viranomaisenmenettelyssä. Lisäksi valiokunta on edellyttänyt suostumuksenvaraisesti perusoikeussuojaan puuttuvalta lailta muun muassa tarkkuutta ja täsmällisyyttä sekä sääntelyn välttämättömyyttä.

Arvioidessaan viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta perustuslakivaliokunta (PeVL 31/2017 vp, s. 2 ja PeVL 15/2018 vp, s. 39 sekä niissä viitatus lausunnot) on kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen. Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitetut tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta. Valiokunta (PeVL 14/2018 vp, s. 5, PeVL 15/2018 vp, s. 39 ja PeVL 7/2019 vp, s. 7) on antanut merkitystä luovutettavien tietojen luonteelle arkaluonteisina tietoina arvioidessaan sääntelyn täsmällisyyttä ja sisältöä. Erottelussa tietojen saamisen tai luovuttamisen tarpeellisuuden ja välttämättömyyden välillä on perustuslakivaliokunnan mukaan (PeVL 15/2018 vp, s. 39, PeVL 7/2019 vp, s. 7 ja niissä viitatus lausunnot) kyse tietosisältöjen laajuuden ohella myös siitä, että salassapitosäännösten edelle menevässä tietojensaantioikeudessa on viime kädessä kysymys siitä, että tietoihin oikeutetun tarpeet syrjäyttävät intressit, joita salassapidon avulla suojataan. Mitä yleisluonteisempi tietojensaantiin oikeuttava sääntely on, sitä suurempi on vaara, että tällaiset intressit voivat syrjäytyä hyvin automaattisesti. Mitä täydellisemmin tietojensaantioikeus kytketään säännöksissä asiallisiin

edellytyksiin, sitä todennäköisemmin yksittäistä tietojensaantipyyntöä joudutaan käytännössä perustelevaan. Myös tietojen luovuttajan on tällöin mahdollista arvioida pyyntöä luovuttamisen laillisten edellytysten kannalta. Tietojen luovuttaja voi lisäksi kieltäytymällä tosiasiallisesti tietojen antamisesta saada aikaan tilanteen, jossa tietojen luovuttamisvelvollisuus eli säännösten tulkinta saattaa tulla ulkopuolisen viranomaisen tutkittavaksi. Tämä mahdollisuus on tärkeä tiedonsaannin ja salassapitointressin yhteensovittamiseksi. Valiokunnan (PeVL 7/2019 vp, s. 7 ja siinä viitatuksi lausunnot) mielestä erottelua puoltavat seikat saavat erityisen painoarvon säädettäessä viranomaisen oikeudesta saada tai luovuttaa tietoja salassapitosäännösten estämättä sähköisessä toimintaympäristössä. Esimerkiksi jos sääntelyllä perustetaan tiedonsaantioikeus salassa pidettäviin ja arkaluonteisiin terveydentilätietoihin, sääntelyn tulee perustuslakivaliokunnan (PeVL 17/2018 vp, s. 7 ja PeVL 15/2018 vp, s. 39–41) mukaan noudattaa käytäntöä, joka koskee viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä. Valiokunta (PeVL 15/2018 vp, s. 39–41) on pitänyt myös tätä edellytyksenä sille, että lakiesitys voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisympäristössä. Valiokunnan mukaan säännös ei sanamuotonsa puolesta mahdollista salassa pidettävien tietojen antamista, ellei sanamuotoon sisälly velvollisuutta tai oikeutta antaa siinä mainitut tiedot salassapitosäännösten estämättä.

Osaamistietovarantoa koskevan lakiesityksen 8 ja 9 §:ssä säädetään tietojen luovuttamisesta, myös salassapitosäännösten estämättä, ja sitä koskevan suostumuksen edellytyksistä. Myös salassa pidettävien tietojen luovuttaminen edellyttäisi pykälän mukaan suostumusta kuten muidenkin tietovarannon tietojen luovuttaminen. Esityksen 8 §:ssä ja 9 §:n 2 momentissa olisi kyse tietojen luovuttamisesta henkilön omiin tarkoituksiin, jolloin tietojen tarpeellisuuden määrittäisi käytännössä henkilö itse. Sen sijaan tiedot luovuttavan Opetushallituksen voisi olla vaikea arvioida tietojen tarpeellisuutta tai välttämättömyyttä silloin, kun henkilö haluaa tietoja luovutettavan hänen omiin tarkoituksiinsa kuten ohjausta tai työnhakua varten. Esityksen 9 §:n 3 momentti koskisi tietojen luovuttamista henkilön suostumuksella muihin tarkoituksiin, jolloin salassa pidettävistä tiedoista voitaisiin luovuttaa vain välttämättömät tiedot pykälässä määriteltäviin käyttötarkoituksiin. Suostumuksen edellytyksistä säädettäisiin 9 §:n 4 momentissa perustuslakivaliokunnan edellä selostetun käytännön pohjalta. Osaamistiedoissa on kuitenkin kyse erityyppisistä tiedoista kuin Koronavilkussa, ja tarkoituksena on mahdollistaa se, että henkilö voisi hyödyntää osaamistietojaan esimerkiksi ohjaustilanteessaan, joka on asiakaspalvelutilanne. Tästä syystä lakiesityksessä ei ehdoteta ehdotonta kieltä antaa suostumusta asiakaspalvelutilanteessa tai vastaavassa tilanteessa.

12.4 Yhdenvertaisuus

Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Tämä yleinen yhdenvertaisuuslauseke sisältää mielivallan kiellon ja vaatimuksen samanlaisesta kohtelusta samanlaisissa tapauksissa. Pykälän 2 momentissa säädetyn syrjintäkiellon mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Pykälän 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Pykälän 3 momentilla on yhteys siihen, ettei esimerkiksi ura- ja koulutusvalintoja koskevien ehdotusten saamista ole esityksessä rajattu ainoastaan aikuisiin.

Ura- ja koulutusvalintoja koskevien ehdotusten osalta esityksessä ehdotetaan mahdollisuutta käsitellä henkilötietoja yleisen tietosuoja-asetuksen 22 artiklassa tarkoitetulla tavalla automaattisesti. Jaksossa 2.3.1.3 ”Rekisteröidyn oikeudet” kuvatulla tavalla tulisi suhtautua pidättyvästi siihen, että artiklassa tarkoitettua automaattista henkilötietojen käsittelyä kohdistetaan lapsiin. Kuitenkin joissain tapauksissa myös lasten henkilötietojen käsittely

artiklassa tarkoitetulla tavalla on perusteltua, esimerkiksi lasten hyvinvoinnin edistämiseksi. Osaamispolun käyttäminen voisi edistää esimerkiksi perustuslain 16 §:ssä turvattua oikeutta saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään. Tästä syystä esityksessä ehdotetaan, että artiklassa tarkoitettu käsittely mahdollistettaisiin Osaamispolussa myös lasten osalta, sillä Osaamispolku todennäköisesti helpottaisi erityisesti lapsia löytämään itselleen olennaista tietoa suuresta tietomäärästä koulutus- ja uravalintojensa tueksi. Osaamispolku voisi edistää myös Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa (SopS 60/1991) turvattuja lapsen oikeuksia. Osaamispolun suhdetta näihin kansainvälisiin ihmisoikeusvelvoitteisiin on kuvattu esityksen vaikutusten yhteydessä jaksossa 4.2.2.2.

Perustuslain 17 § 3 momentissa säädetään, että muun muassa saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Momentin mukaan saamelaisten oikeudesta käyttää saamen kieltä viranomaisessa säädetään lailla. Säännöksen perustelujen (HE 309/1993 vp, s. 65/II–66/I) mukaan saamelaisten asema maan ainoana alkuperäiskansana siihen liittyvine kansainvälisistä sopimuksista ilmenevine oikeuksineen on todettu momentissa erikseen. Säännös velvoittaisi osaltaan julkista valtaa sallimaan ja tukemaan siinä tarkoitettujen ryhmien oman kielen ja kulttuurin kehittämistä. Perustelujen mukaan momenttiin sisältyisi myös viittaussäännös saamelaisten oikeudesta käyttää omaa kieltään viranomaisessa. Säännös edellyttää, että lailla on turvattu saamelaisille yksilöllinen oikeus asioida viranomaisessa äidinkiellään, saamalla, laissa tarkemmin säädetystä laajuudesta. Saamen kielen käytöstä viranomaisissa säädetään Saamen kielilaissa (1086/2003).

Osaamispolkua valmisteltaessa on ollut esillä oikeuskanslerin ratkaisu (OKV/1161/1/2018), joka koskee Kansaneläkelaitoksen saamenkielisiä verkkoasiointipalveluita. Ratkaisun mukaan hallinnon digitalisaatiota kehitettäessä olisi ollut yhdenvertaisuuden kannalta keskeistä, että Kansaneläkelaitoksen verkkoasiointipalvelu olisi ollut myös saamenkielisten ulottuvilla. Osaamispolkua valmisteltaessa lähtökohtana on ollut, että Osaamispolkua rakentavat viranomaiset eivät ole saamen kielilain piiriin kuuluvia viranomaisia Osaamispolun osalta. Saamen kielilaki koskee tiettyjä, lain 2 §:ssä mainittuja viranomaisia, mukaan lukien näiden viranomaisten digitaaliset palvelut. Lain 2 §:n mukaan kielilain piirissä on muun muassa Kansaneläkelaitos, jota edellä mainittu oikeuskanslerinviraston ratkaisu koskee.

Viranomaisilla on yhdenvertaisuuslain 5 §:ssä tarkoitettu velvollisuus edistää perustuslaissa turvattua yhdenvertaisuutta. Yhdenvertaisuuslain hallituksen esityksen (HE 19/2014 vp, s. 61) mukaan yhdenvertaisuuden edistämässä on usein kyse toimenpiteistä, joilla julkiset palvelut pyritään järjestämään syrjinnän vaarassa olevien ryhmien tarpeet paremmin huomioon ottavalla tavalla. Esimerkkinä mainitaan, että sähköisiä palveluita suunniteltaessa ja käyttöön otettaessa tulisi varmistaa palveluiden soveltuvuus vanhuksille. Yhdenvertaisuuslain 5 §:n mukaan edistämistoimenpiteiden on oltava viranomaisen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia. Hallituksen esityksen mukaan edistämistoimenpiteet tulee siten mitoittaa toiminnan kehittämistarpeisiin sekä viranomaisen henkilö- ja muihin resursseihin nähden riittäviksi ja sopiviksi. Toistaiseksi Osaamispolkua on rakennettu molemmilla perustuslain 17 §:n 1 momentin mukaisilla kansalliskielillä, suomeksi ja ruotsiksi. Esitystä valmisteltaessa on arvioitu, että nykyisin saatavilla olevilla, tekoälyyn ja kielimalleihin liittyvillä teknologisilla ratkaisuilla Osaamispolun tarjoaminen esimerkiksi saameksi olisi vielä toistaiseksi haastavaa. Tulevaisuudessa Osaamispolku-palvelun kielivalikoimaa voi olla mahdollista ja tarpeellista laajentaa esimerkiksi saamen kielten tai muiden kielten osalta.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Hallitus pitää suotavana perustuslakivaliokunnan lausuntoa asiassa,

jossa ensi kertaa säädetään sektorikohtaisesti tekoälyn käytöstä, ja kun siihen liittyy tällaiselle asialle tyypillisesti tulkintakysymyksiä suostumuksesta, arkaluonteisten tietojen käsittelystä ja julkisuusperiaatteesta sekä yhdenvertaisuudesta.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäviksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

valtakunnallisesta osaamistietovarannosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Osaamistietovarannon tarkoitus

Valtakunnallisen osaamistietovarannon tarkoituksena on mahdollistaa henkilöiden tallentaa ja ylläpitää tietoa omasta osaamisestaan ja työuraan ja koulutukseen liittyvistä kiinnostuksenkohteistaan ja suunnitelmistaan. Osaamistietovaranto on osa digitaalista palvelua, jäljempänä *palvelu*, jonka tarkoitus on tukea henkilöitä koulutukseen ja työelämään hakeutumisessa, niihin liittyvissä siirtymissä, oman osaamisen ylläpitämisessä sekä omien koulutus- ja uratietojen hyödyntämisessä.

Lisäksi tietovarannon tarkoituksena on tarjota tietopohjaa opetuksen, koulutuksen, ohjauksen ja osaamisen tilannekuvan ylläpitämiseksi ja niiden kehittämisen ja ennakkoinnin tueksi.

2 §

Yhteisrekisterinpitäjät ja vastuunjako

Tietovarannon yhteisrekisterinpitäjiä ovat Opetushallitus ja Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskus.

Opetushallitus vastaa luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin asetuksen (EU) 2016/679 (yleinen tietosuoja-asetus) III luvussa tarkoitetuista rekisteröityjen oikeuksien toteuttamisesta ja muista asetuksessa ja tietosuojalaissa (1050/2018) säädettyistä rekisterinpitäjän vastuista, jollei niitä ole tässä pykälässä säädetty yhteisrekisterinpitäjien yhdessä vastattaviksi.

Yhteisrekisterinpitäjät määrittelevät yhdessä henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot yleisen tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 7 kohdassa ja 26 artiklassa tarkoitetulla tavalla. Lisäksi yhteisrekisterinpitäjät vastaavat yhdessä yleisen tietosuoja-asetuksen:

- 1) 5 artiklan 2 kohdassa säädetystä osoitusvelvollisuudesta;
- 2) 6 artiklassa tarkoitetusta käsittelyn lainmukaisuudesta;
- 3) rekisteröidyn tunnistamistarpeen arvioinnista 11 artiklan ja muun lainsäädännön mukaisesti;
- 4) IV luvun 1 jaksossa säädettyistä rekisterinpitäjää ja henkilötietojen käsittelijää koskevista yleisistä velvollisuuksista;
- 5) 33 ja 34 artiklassa säädettyistä tietoturvaloukkauksia koskevista ilmoitusvelvollisuuksista; sekä
- 6) IV luvun 3 jaksossa tarkoitetuista tietosuojan vaikutustenarvioinnista ja ennakkoarvioinnista.

Lisäksi yhteisrekisterinpitäjät vastaavat yhdessä tietosuojalain 6 §:n 2 momentin 9–11 kohdassa tarkoitettujen erityisten menettelysääntöjen toteuttamisesta, tietosuojan vaikutustenarvioinnin laatimisesta ja muista menettelyllisistä ja organisatorisista toimenpiteistä.

3 §

Osaamistietovarantoon tallennettavat tiedot

Henkilö saa tallentaa itsestään osaamistietovarantoon tiedot, jotka henkilö itse sitä varten vapaaehtoisesti päättää. Tietojen tulee liittyä hänen koulutus- ja työhistoriaansa, osaamisiinsa ja koulutusta, työuraa ja osaamista koskeviin suunnitelmiinsa ja tavoitteisiinsa.

Tietovarantoon ei saa antaa salassa pidettäviä tai erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja. Henkilö saa kuitenkin halutessaan antaa tietovarantoon tietoa opinnäytetyöstään ja tieteellisestä tutkimuksestaan, hänelle suoritetusta psykologisesta testistä ja soveltuvuuskokeesta, oppilaitokselta saamistaan todistuksista, osallistumisestaan yhdistystoimintaan, vapaa-ajan harrastuksista ja muista vastaavista tiedoista, jos tällaiset tiedot ovat välttämättömiä hänen koulutus- ja työhistoriansa, osaamistensa ja koulutukseen, työuraan ja osaamiseen liittyvien suunnitelmiensa ja tavoitteidensa kannalta.

Opetushallitus saa lisäksi tallentaa tietovarantoon palvelun toiminnallisuuksia koskevat valinnat ja tiedot henkilön maantieteellisestä alueesta, iästä ja kielestä.

Ennen tietojen antamista Opetushallituksen on tiedotettava henkilölle tämän antamia tietoja koskevista rajoituksista, vaikutuksesta hänen henkilötietojensa suojaan ja hänen mahdollisuudestaan hallinnoida tietojaan palvelussa.

4 §

Tietojen säilytysaika

Osaamistietovarantoon henkilöstä tallennetut tiedot säilytetään, kunnes tämä itse ne poistaa. Opetushallituksen on kuitenkin poistettava osaamistietovarannosta sellaisten henkilöiden tiedot, jotka eivät enää ole elossa.

Opetushallitus ja Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskus voivat tarvittaessa määrittää tiedoille muita säilytysaikoja julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (906/2019) 21 §:n 1 momentissa tarkoitetuilla perusteilla.

5 §

Tietojen automaattinen käsittely

Henkilön antamia ja tallentamia tietoja ja hänen valitsemiaan rajoituksia saadaan käsitellä yleisen tietosuojasetuksen 22 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla pelkästään automaattisesti koulutus- ja työmahdollisuuksien kartoittamiseksi ja esittämiseksi. Tällainen käsittely edellyttää, että henkilö valitsee palvelussa automaattisen käsittelyn hyödyntämisen tähän tarkoitukseen. Ennen valinnan tekemistä Opetushallituksen on selkeästi ilmoitettava automaattisesta käsittelystä henkilölle palvelussa. Henkilölle esitettävän mahdollisuuden yhteydessä hänelle on palvelussa annettava tietoa siitä, miten siinä on huomioitu hänen tietojaan ja valitsemiaan rajoituksia.

6 §

Tietojen anonymisointi

Opetushallitus saa muuttaa osaamistietovarannon tietoja sellaiseen muotoon, ettei henkilöä voida enää tunnistaa:

1) palvelun yhteyteen kuuluvan avoimen tietopalvelun tuottamiseksi sekä muuta yleisen edun mukaista opetuksen, koulutuksen ja osaamisen arviointia, tutkimusta, kehittämistä, tilastointia, muuta seurantaa, ohjausta ja suunnittelua ja tietojen arkistointia varten;

2) palvelun toiminnallisuuksien kehittämistä varten.

7 §

Tietojen käsittely tekoälytoiminnallisuuksien kehittämiseen

Ellei tekoälyä hyödyntäviä palvelun toiminnallisuuksia voida riittävästi kehittää 6 §:ssä tarkoitetuilla tiedoilla, kehittämiseen saadaan käyttää osaamistietovarannon sisältämiä henkilötietoja luovuttamatta niitä kuitenkaan kolmansille osapuolille.

Henkilöllä on oikeus kieltää tietojensa käyttäminen tekoälyä hyödyntävien palvelun toiminnallisuuksien kehittämiseen.

8 §

Oikeus saada ja viedä omia tietoja rekisterien välillä

Salassapitosäännösten estämättä henkilöllä on oikeus saada tietojaan tuoduksi valtakunnallisista opinto-, koulutus- ja tutkintorekistereistä annetussa laissa (884/2017) tarkoitetuista rekistereistä ja tietovarannoista osaamistietovarantoon.

Salassapitosäännösten estämättä henkilöllä on oikeus saada tietojaan tuoduksi työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain (380/2023) 14 luvussa tarkoitettua työnhakuprofiilista osaamistietovarantoon. Lisäksi henkilöllä on oikeus saada tietojaan viedyksi osaamistietovarannosta työnhakuprofiiliin.

9 §

Tietojen luovuttaminen

Poiketen siitä, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) ja muualla laissa säädetään tietojen luovuttamisesta, Opetushallitus ei saa luovuttaa osaamistietovarannon sisältämiä henkilötietoja, jollei henkilö tai hänen huoltajansa tai muu laillinen edustajansa ole antanut suostumusta siihen ennen tietojen luovuttamista.

Suostumuksen voi antaa osaamistietovarannossa olevien tietojen luovuttamiseen viranomaiselle tai muulle taholle henkilön omia tarkoituksia varten, myös salassapitosäännösten estämättä.

Lisäksi suostumuksen voi antaa tietojen luovuttamiseen opetuksen, koulutuksen ja osaamisen arviointia, kehittämistä, muuta seurantaa, ohjausta ja suunnittelua varten. Tällöin salassapitosäännösten estämättä saadaan luovuttaa vain välttämättömät tiedot.

Tässä pykälässä tarkoitetun suostumuksen voi antaa ja sen voi milloin tahansa perua palvelun kautta. Suostumuksen tulee olla annettu vapaaehtoisesti ja nimenomaisesti sekä tietoisena siitä, mihin tarkoituksiin tietoja voidaan käyttää ja luovuttaa. Suostumus ja ilmoitus sen perumisesta on säilytettävä yhtä pitkään kuin henkilöön yhdistettävissä olevat tiedot.

Mitä 1 momentissa säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetusta laista ja muusta laista poikkeamisesta, ei kuitenkaan koske tietojen luovuttamista yleisen edun mukaisia arkistointitarkoituksia, tieteellisiä ja historiallisia tutkimustarkoituksia eikä tilastollisia tarkoituksia varten.

10 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain (884/2017) nimike ja 2 §, sellaisena kuin niistä on 2 § laeissa 944/2022 ja 1213/2023, sekä
lisätään lakiin uusi 4 a luku seuraavasti:

Laki valtakunnallisista opinto-, koulutus- ja tutkintorekistereistä

2 §

Sovelletamisala

Tätä lakia sovelletaan koulutukseen, tutkintoihin ja osaamismerkkeihin, joista säädetään:

- 1) perusopetuslaissa (628/1998);
- 2) lukiolaissa (714/2018);
- 3) ylioppilastutkinnosta annetussa laissa (502/2019);
- 4) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017);
- 5) ammattikorkeakoululaissa (932/2014);
- 6) yliopistolaissa (558/2009);
- 7) vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa (632/1998);
- 8) tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa (1215/2020)
- 9) Helsingin eurooppalaisesta koulusta annetussa laissa (1463/2007);
- 10) taiteen perusopetuksesta annetussa laissa (633/1998);
- 11) Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksesta annetussa laissa (682/2021).

Tämän lain 4 a lukua sovelletaan 1 momentissa tarkoitettujen koulutusten, tutkintojen ja osaamismerkkien lisäksi koulutuksiin ja valmennuksiin, joista säädetään työvoimapalveluiden järjestämisestä annetussa laissa (380/2023). Lisäksi 4 a lukua sovelletaan muuhun koulutukseen siten kuin mainitussa luvussa säädetään.

Tässä laissa säädetään oppijanumerosta ja oppijanumerorekisteristä, opetuksen ja koulutuksen valtakunnallisesta tietovarannosta, oppivelvollisuusrekisteristä, ylioppilastutkintorekisteristä, opiskelijavalintarekisteristä, koulutustarjonnan tietovarannosta, korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta sekä Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen (*palvelukeskus*) hankkiman muun kuin säännellyn koulutuksen rekisteristä. Tässä laissa säädetään myös Opetushallituksen ylläpitämästä opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelusta.

4 a luku

Koulutustarjonnan tietovaranto

22 a §

Koulutustarjonnan tietovarannon käyttötarkoitus

Koulutustarjonnan tietovaranto on tietopohjana koulutusmahdollisuuksien esittämistä varten osana valtakunnallisesta osaamistietovarannosta annetun lain (xxx/20xx) 1 §:n 1 momentissa tarkoitettua palvelua.

Tietovarannon tarkoituksena on lisäksi tukea opetuksen ja koulutuksen arviointia, tutkimusta, kehittämistä, tilastointia ja muuta seurantaa sekä ohjausta ja suunnittelua.

Opetushallitus saa käyttää koulutustarjonnan tietovarannon tietoja 17 §:ssä tarkoitettuihin opiskelijavalintarekisterin käyttötarkoituksiin.

22 b §

Tietovarantoon tallennettava koulutustarjonta

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjien on tallennettava koulutustarjonnan tietovarantoon tiedot:

- 1) perusopetuslaissa tarkoitetun aikuisten perusopetuksen tarjonnasta;
- 2) lukiolaissa tarkoitetun koulutuksen ja ylioppilastutkinnosta annetussa laissa tarkoitetun ylioppilastutkinnon tarjonnasta;
- 3) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettujen tutkintojen, tutkintojen osien, osaamisalojen ja muun koulutuksen tarjonnasta;
- 4) ammattikorkeakoululaissa tarkoitetun tutkintokoulutuksen, avoimena ammattikorkeakouluopetuksena järjestettävän koulutuksen, ammatillisen opettajakoulutuksen, ensihoitaja-, terveydenhoitaja- ja kättilökoulutuksen ja korkeakouluopintoihin valmentavan koulutuksen tarjonnasta;
- 5) yliopistolaissa tarkoitetun tutkintokoulutuksen, avoimena yliopisto-opetuksena järjestettävän koulutuksen ja erillisinä opintoina suoritettavan opettajakoulutuksen tarjonnasta;
- 6) vapaasta sivistystyöstä annetun lain 7 a luvussa tarkoitetun oppivelvollisille suunnatun koulutuksen tarjonnasta;
- 7) tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetun koulutuksen tarjonnasta.

Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskuksen on siirrettävä tietovarantoon työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 121 §:ssä tarkoitettua työvoimapalvelujen valtakunnallisesta tietovarannosta tiedot mainitussa laissa tarkoitettujen koulutusten ja valmennusten tarjonnasta.

22 c §

Vapaaehtoisesti tallennettava koulutustarjonta

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjät saavat tallentaa koulutustarjonnan tietovarantoon tietoa myös:

- 1) ammattikorkeakoululaissa ja yliopistolaissa tarkoitetun erikoistumiskoulutuksen, täydennyskoulutuksena tai muutoin erillisinä opintoina järjestettävän tutkintojen osia sisältävän koulutuksen sekä muun täydennyskoulutuksen tarjonnasta;
- 2) muun kuin 22 b §:n 1 momentin 6 kohdassa tarkoitetun, vapaasta sivistystyöstä annetun lain mukaisen koulutuksen ja osaamismerkkien tarjonnasta;
- 3) taiteen perusopetuksesta annetussa laissa tarkoitetun koulutuksen tarjonnasta;
- 4) Helsingin eurooppalaisesta koulusta annetussa laissa tarkoitetun lukio-opetuksen ja eurooppalaisen ylioppilastutkinnon tarjonnasta;
- 5) ylioppilastutkinnosta annetun lain 25 §:ssä tarkoitettuihin tutkintoihin johtavan koulutuksen ja kyseisten tutkintojen tarjonnasta;
- 6) Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetussa laissa (252/2010) tarkoitetun saamen kielen ja kulttuurin opetuksen tarjonnasta.

Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksesta annetussa laissa tarkoitettu palvelukeskus saa tallentaa tietovarantoon tietoa mainitun lain 2 luvussa tarkoitettun palvelukeskuksen rahoittaman tai hankkiman koulutuksen ja muiden osaamispalvelujen

tarjonnasta. Tietoa näiden koulutusten ja osaamispalvelujen tarjonnasta saavat tallentaa myös kyseisen koulutuksen tai osaamispalvelujen järjestäjät.

Edellä 22 b ja c §:ssä mainittujen lisäksi muuta julkisesti rahoitettua koulutusta järjestävät saavat tallentaa tietovarantoon tietoja julkisesti rahoitetun koulutuksensa tarjonnasta lukuun ottamatta varhaiskasvatusta, esiopetusta ja perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa tarkoitettua vuosiluokkien 1–9 opetusta.

22 d §

Vastuu tietojen täsmällisyydestä

Siltä osin kuin 22 b §:n 1 momentissa ja 22 c §:ssä tarkoitetut tiedot eivät kuulu yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisalaan, tallentajien on huolehdittava tietojen täsmällisyydestä ennen niiden tallentamista koulutustarjonnan tietovarantoon. Vastuusta 22 b §:n 2 momentissa tarkoitettujen, työvoimapalvelujen valtakunnallisesta tietovarannosta siirrettävien tietojen täsmällisyydestä säädetään työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 123 §:ssä.

22 e §

Ylläpitäjän ja rekisterinpitäjän tehtävät

Koulutustarjonnan tietovarantoa ylläpitää ja sen rekisterinpitäjänä toimii Opetushallitus. Opetushallitus antaa tarkempia määräyksiä 22 b ja 22 c §:ssä tarkoitettujen tietojen tietorakenteista ja siitä, miten tiedon tallentajien on pidettävä tallennettavat tiedot ajantasaisina.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Edellä 22 b §:ssä tarkoitettu koulutustarjonta on tallennettava koulutustarjonnan tietovarantoon viimeistään seitsemän kuukauden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

3.

Laki

oppivelvollisuuslain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oppivelvollisuuslain (1214/2020) 11 §:n 3 momentti seuraavasti:

11 §

Hakeutumisvelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuu

Koulutuksen järjestäjä selvittää oppivelvollisen hakeutumista ja opintojen aloittamista koskevat tiedot valtakunnallisista opinto-, koulutus- ja tutkintorekistereistä annetussa laissa (884/2017) tarkoitettuihin rekistereihin tallennettujen tietojen perusteella. Oppivelvollisen tulee koulutuksen järjestäjän pyynnöstä toimittaa selvitys hakeutumisesta ja opintojen aloittamisesta, jos tiedot eivät käy ilmi edellä tarkoitetuista rekistereistä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

varhaiskasvatuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan varhaiskasvatuslain (540/2018) 68 §:n 4 momentti, 71 § ja 72 §:n 5 momentti seuraavasti:

68 §

Tietojen tallentaminen tietovarantoon

Tallennettaessa henkilöstä ensimmäistä kertaa tässä laissa tarkoitettuja tietoja tiedon tallentajan tulee saada Opetushallitukselta tieto henkilön oppijanumerosta. Jos henkilöllä ei ole oppijanumeroa, tulee Opetushallituksen luoda oppijanumero valtakunnallisista opinto-, koulutus- ja tutkintorekistereistä annetun lain (884/2017) 3 §:n mukaisesti.

71 §

Tietojen tarkistaminen muista tietolähteistä

Kunnan, kuntayhtymän tai yksityisen palvelujentuottajan tallentamien 70 §:ssä tarkoitettujen yksilöinti- ja yhteystietojen sekä lapsen huoltajan oikeuksien tarkistamiseksi tietovarantoon tulee luovuttaa tarvittavat tiedot valtakunnallisista opinto-, koulutus- ja tutkintorekistereistä annetun lain mukaisesta oppijanumerorekisteristä.

72 §

Tietovarannon tietojen säilytysaika

Oppijanumero sekä ne yksilöivät tunnistetiedot, joiden perusteella oppijanumero on annettu, säilytetään oppijanumerorekisterissä siten kuin valtakunnallisista opinto-, koulutus- ja tutkintorekistereistä annetussa laissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

5.

Laki

ammattillisesta koulutuksesta annetun lain 109 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 109 a §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 569/2019, seuraavasti:

109 a §

Tietojensaantioikeus opiskelijan henkilökohtaisesta osaamisen kehittämissuunnitelmasta

Koulutuksen järjestäjällä on oikeus saada teknisen rajapinnan avulla tai muussa sähköisessä muodossa tiedot opiskelijansa henkilökohtaisista osaamisen kehittämissuunnitelmista. Tiedoilla tarkoitetaan valtakunnallisista opinto-, koulutus- ja tutkintorekistereistä annetun lain (884/2017) 9 §:n nojalla tietovarantoon tallennettuja henkilökohtaisiin osaamisen kehittämissuunnitelmiin sisältyviä tietoja.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

6.

Laki

ammattikorkeakoululain 28 a ja 28 c §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ammattikorkeakoululain (932/2014) 28 a §:n 1 momentti ja 28 c §:n 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 28 a §:n 1 momentti laissa 1368/2018 ja 28 c §:n 2 momentti laissa 257/2015, seuraavasti:

28 a §

Yhteishaku ja erillisvalinnat

Opiskelijoiden valinta ammattikorkeakoulututkintoon ja ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin järjestetään korkeakoulujen yhteishaussa. Yhteishaussa käytetään valtakunnallisista opinto-, koulutus- ja tutkintorekistereistä annetussa laissa (884/2017) tarkoitettua opiskelijavalintarekisteriä. Yhteishaun toimittamisesta ja siihen liittyvistä menettelyistä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

28 c §

Opiskelupaikan vastaanottaminen

Opiskelijaksi hyväksytyn on ammattikorkeakoulun hyväksymisilmoituksessa mainittavan määräajan kuluessa ilmoitettava ammattikorkeakoululle opiskelupaikan vastaanottamisesta tai hän menettää opiskelupaikkansa. Ammattikorkeakoulun on viipymättä merkittävä tieto opiskelupaikan vastaanottamisesta valtakunnallisista opinto-, koulutus- ja tutkintorekistereistä annetun lain 17 §:ssä tarkoitettuun korkeakoulujen hakurekisteriin.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

7.

Laki

yliopistolain 36 a §:n ja 38 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yliopistolain (558/2009) 36 a §:n 1 momentti ja 38 §:n 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 36 a §:n 1 momentti laissa 1367/2018 ja 38 §:n 2 momentti laissa 256/2015, seuraavasti:

36 a §

Yhteishaku ja erillisvalinnat

Tutkintoon johtavan koulutuksen opiskelijavalinta järjestetään korkeakoulujen yhteishakuna lukuun ottamatta valintaa jatkotutkintoon johtavaan koulutukseen. Yhteishaussa käytetään valtakunnallisista opinto-, koulutus- ja tutkintorekistereistä annetussa laissa (884/2017) tarkoitettua opiskelijavalintarekisteriä. Yhteishaun toimittamisesta ja siihen liittyvistä menettelyistä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

38 §

Opiskelupaikan vastaanottaminen

Opiskelijaksi hyväksytyn on yliopiston hyväksymisilmoituksessa mainittavan määräajan kuluessa ilmoitettava yliopistolle opiskelupaikan vastaanottamisesta. Jollei opiskelijaksi hyväksytty tee ilmoitusta määräajassa, hän menettää opiskelupaikkansa. Yliopiston on viipymättä merkittävä tieto opiskelupaikan vastaanottamisesta valtakunnallisista opinto-, koulutus- ja tutkintorekistereistä annetun lain 17 §:ssä tarkoitettuun korkeakoulujen hakurekisteriin.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

8.

Laki

vapaasta sivistystyöstä annetun lain 6 b ja 6 c §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) 6 b § ja 6 c §:n 4 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 6 b § laissa 479/2021 ja 6 c §:n 4 momentti laissa 1212/2023, seuraavasti:

6 b §

Opetuksen ja koulutuksen valtakunnalliseen tietovarantoon tallennettavan koulutuksen laajuus ja arviointi

Tallennettaessa vapaan sivistystyön muita kuin tämän lain 7 a luvussa taikka oppivelvollisuuslain (1214/2020) 5 §:n 2 momentissa tarkoitetun koulutuksen tietoja valtakunnallisista opinto-, koulutus- ja tutkintorekistereistä annetun lain (884/2017) 2 luvun mukaiseen tietovarantoon koulutuksen laajuus on määriteltävä opintopisteinä ja se on kuvattava ja arvioitava osaamisperusteisesti. Koulutuksen laajuus määritellään opintopisteinä siten, että opiskelijan keskimäärin 27 tunnin työpanos vastaa yhtä opintopistettä. Opiskelijan osaaminen arvioidaan soveltaen, mitä tämän lain 25 g §:n 4 momentissa ja 25 k §:ssä säädetään. Osaaminen arvioidaan ar-vosanalla hyväksytty tai hylätty taikka asteikkoarvioinnilla.

6 c §

Vapaan sivistystyön osaamismerkkit

Tiedot osaamismerkkien suorituksista voidaan tallentaa valtakunnallisista opinto-, koulutus- ja tutkintorekistereistä annetun lain 2 luvun mukaiseen tietovarantoon.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

9.

Laki

taiteen perusopetuksesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan taiteen perusopetuksesta annetun lain (633/1998) 7 a §, sellaisena kuin se on laissa 945/2022, seuraavasti:

7 a §

Opetuksen ja koulutuksen valtakunnalliseen tietovarantoon tallennettavan koulutuksen laajuus

Tallennettaessa taiteen perusopetuksen tietoja valtakunnallisista opinto-, koulutus- ja tutkintorekistereistä annetun lain (884/2017) 2 luvun mukaiseen tietovarantoon koulutuksen laajuus on määriteltävä opintopisteinä. Koulutuksen laajuus määritellään opintopisteinä siten, että oppilaan keskimäärin 27 tunnin työpanos vastaa yhtä opintopistettä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 2.10.2025

Pääministeri

Petteri Orpo

Opetusministeri Anders Adlercreutz

2.

Laki

valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain (884/2017) nimike
ja 2 §, sellaisena kuin niistä on 2 § laeissa 944/2022 ja 1213/2023, sekä
lisätään lakiin uusi 4 a luku seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

**Laki valtakunnallisista opinto- ja
tutkintorekistereistä**

**Laki valtakunnallisista opinto-,
koulutus- ja tutkintorekistereistä**

2 §

2 §

Soveltamisala

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan koulutukseen, tutkintoihin ja osaamismerkkeihin, joista säädetään:

- 1) perusopetuslaissa (628/1998);
- 2) lukiolaissa (714/2018);
- 3) ylioppilastutkinnosta annetussa laissa (502/2019);
- 4) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017);
- 5) ammattikorkeakoululaissa (932/2014);
- 6) yliopistolaissa (558/2009);
- 7) vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa (632/1998);
- 8) tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa (1215/2020)
- 9) Helsingin eurooppalaisesta koulusta annetussa laissa (1463/2007);
- 10) taiteen perusopetuksesta annetussa laissa (633/1998);
- 11) Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksesta annetussa laissa (682/2021).

Tätä lakia sovelletaan koulutukseen, tutkintoihin ja osaamismerkkeihin, joista säädetään:

- 1) perusopetuslaissa (628/1998);
- 2) lukiolaissa (714/2018);
- 3) ylioppilastutkinnosta annetussa laissa (502/2019);
- 4) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017);
- 5) ammattikorkeakoululaissa (932/2014);
- 6) yliopistolaissa (558/2009);
- 7) vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa (632/1998);
- 8) tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa (1215/2020)
- 9) Helsingin eurooppalaisesta koulusta annetussa laissa (1463/2007);
- 10) taiteen perusopetuksesta annetussa laissa (633/1998);
- 11) Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksesta annetussa laissa (682/2021).

Tämän lain 4 a lukua sovelletaan 1 momentissa tarkoitettujen koulutusten, tutkintojen ja osaamismerkkien lisäksi koulutuksiin ja valmennuksiin, joista

Tässä laissa säädetään oppijanumerosta ja oppijanumerorekisteristä, opetuksen ja koulutuksen valtakunnallisesta tietovarannosta, oppivelvollisuusrekisteristä, ylioppilastutkintorekisteristä, opiskelijavalintarekisteristä, korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta sekä Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen (*palvelukeskus*) hankkiman muun kuin säännellyn koulutuksen rekisteristä. Laissa säädetään myös Opetushallituksen ylläpitämästä opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelusta.

säädetään työvoimapalveluiden järjestämisestä annetussa laissa (380/2023). Lisäksi 4 a lukua sovelletaan muuhun koulutukseen siten kuin mainitussa luvussa säädetään.

Tässä laissa säädetään oppijanumerosta ja oppijanumerorekisteristä, opetuksen ja koulutuksen valtakunnallisesta tietovarannosta, oppivelvollisuusrekisteristä, ylioppilastutkintorekisteristä, opiskelijavalintarekisteristä, koulutustarjonnan tietovarannosta, korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta sekä Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen (*palvelukeskus*) hankkiman muun kuin säännellyn koulutuksen rekisteristä. Tässä laissa säädetään myös Opetushallituksen ylläpitämästä opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelusta.

(uusi)

4 a luku

Koulutustarjonnan tietovaranto

22 a §

*Koulutustarjonnan tietovarannon
käyttötarkoitus*

Koulutustarjonnan tietovaranto on tietopohjana koulutusmahdollisuuksien esittämistä varten osana valtakunnallisesta osaamistietovarannosta annetun lain (xxx/20xx) 1 §:n 1 momentissa tarkoitettua palvelua.

Tietovarannon tarkoituksena on lisäksi tukea opetuksen ja koulutuksen arviointia, tutkimusta, kehittämistä, tilastointia ja muuta seurantaa sekä ohjausta ja suunnittelua.

Opetushallitus saa käyttää koulutustarjonnan tietovarannon tietoja 17 §:ssä tarkoitettuihin opiskelijavalintarekisterin käyttötarkoituksiin.

22 b §

*Tietovarantoon tallennettava
koulutustarjonta*

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjien on tallennettava koulutustarjonnan tietovarantoon tiedot:

1) perusopetuslaissa tarkoitetun aikuisten perusopetuksen tarjonnasta;

2) lukiolaissa tarkoitetun koulutuksen ja ylioppilastutkinnosta annetussa laissa tarkoitetun ylioppilastutkinnon tarjonnasta;

3) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettujen tutkintojen, tutkintojen osien, osaamisalojen ja muun koulutuksen tarjonnasta;

4) ammattikorkeakoululaissa tarkoitetun tutkintokoulutuksen, avoimena ammattikorkeakouluopetuksena järjestettävän koulutuksen, ammatillisen opettajakoulutuksen, ensihoitaja-, terveydenhoitaja- ja kättilökoulutuksen ja korkeakouluopintoihin valmentavan koulutuksen tarjonnasta;

5) yliopistolaissa tarkoitetun tutkintokoulutuksen, avoimena yliopisto-opetuksena järjestettävän koulutuksen ja erillisinä opintoina suoritettavan opettajakoulutuksen tarjonnasta;

6) vapaasta sivistystyöstä annetun lain 7 a luvussa tarkoitetun oppivelvollisille suunnatun koulutuksen tarjonnasta;

7) tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetun koulutuksen tarjonnasta.

Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskuksen on siirrettävä tietovarantoon työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 121 §:ssä tarkoitetusta työvoimapalvelujen valtakunnallisesta tietovarannosta tiedot mainitussa laissa tarkoitettujen koulutusten ja valmennusten tarjonnasta.

22 c §

*Vapaaehtoisesti tallennettava
koulutustarjonta*

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjät saavat tallentaa koulutustarjonnan tietovarantoon tietoa myös:

1) ammattikorkeakoululaissa ja yliopistolaissa tarkoitetun erikoistumiskoulutuksen, täydennyskoulutuksena tai muutoin erillisinä opintoina järjestettävän tutkintojen osia sisältävän koulutuksen sekä muun täydennyskoulutuksen tarjonnasta;

2) muun kuin 22 b §:n 1 momentin 6 kohdassa tarkoitetun, vapaasta sivistystyöstä annetun lain mukaisen koulutuksen ja osaamismerkkien tarjonnasta;

3) taiteen perusopetuksesta annetussa laissa tarkoitetun koulutuksen tarjonnasta;

4) Helsingin eurooppalaisesta koulusta annetussa laissa tarkoitetun lukio-opetuksen ja eurooppalaisen ylioppilastutkinnon tarjonnasta;

5) ylioppilastutkinnosta annetun lain 25 §:ssä tarkoitettuihin tutkintoihin johtavan koulutuksen ja kyseisten tutkintojen tarjonnasta;

6) Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetussa laissa (252/2010) tarkoitetun saamen kielen ja kulttuurin opetuksen tarjonnasta.

Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksesta annetussa laissa tarkoitettu palvelukeskus saa tallentaa tietovarantoon tietoa mainitun lain 2 luvussa tarkoitetun, palvelukeskuksen rahoittaman tai hankkiman koulutuksen ja muiden osaamispalvelujen tarjonnasta. Tietoa näiden koulutusten ja osaamispalvelujen tarjonnasta saavat tallentaa myös kyseisen koulutuksen tai osaamispalvelujen järjestäjät.

Edellä 22 b ja c §:ssä mainittujen lisäksi muuta julkisesti rahoitettua koulutusta järjestävät saavat tallentaa tietovarantoon tietoja julkisesti rahoitetun koulutuksensa tarjonnasta lukuun ottamatta varhaiskasvatusta, esiopetusta ja

perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa tarkoitettua vuosiluokkien 1–9 opetusta.

22 d §

Vastuu tietojen täsmällisyydestä

Siltä osin kuin 22 b §:n 1 momentissa ja 22 c §:ssä tarkoitetut tiedot eivät kuulu yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisalaan, tallentajien on huolehdittava tietojen täsmällisyydestä ennen niiden tallentamista koulutustarjonnan tietovarantoon. Vastuusta 22 b §:n 2 momentissa tarkoitettujen, työvoimapalvelujen valtakunnallisesta tietovarannosta siirrettävien tietojen täsmällisyydestä säädetään työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 123 §:ssä.

22 e §

Ylläpitäjän ja rekisterinpitäjän tehtävät

Koulutustarjonnan tietovarantoa ylläpitää ja sen rekisterinpitäjänä toimii Opetushallitus.

Opetushallitus antaa tarkempia määräyksiä 22 b ja 22 c §:ssä tarkoitettujen tietojen tietorakenteista ja siitä, miten tiedon tallentajien on pidettävä tallennettavat tiedot ajantasaisina.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
Edellä 22 b §:ssä tarkoitettu koulutustarjonta on tallennettava koulutustarjonnan tietovarantoon viimeistään seitsemän kuukauden kuluessa tämän lain voimaantulosta.*

3.

Laki

oppivelvollisuuslain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oppivelvollisuuslain (1214/2020) 11 §:n 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

11 §

*Hakeutumisvelvollisuuden ohjaus- ja
valvontavastuu*

Koulutuksen järjestäjä selvittää oppivelvollisen hakeutumista ja opintojen aloittamista koskevat tiedot valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetussa laissa (884/2017) tarkoitettuihin rekistereihin tallennettujen tietojen perusteella. Oppivelvollisen tulee koulutuksen järjestäjän pyynnöstä toimittaa selvitys hakeutumisesta ja opintojen aloittamisesta, jos tiedot eivät käy ilmi edellä tarkoitetuista rekistereistä.

11 §

*Hakeutumisvelvollisuuden ohjaus- ja
valvontavastuu*

Koulutuksen järjestäjä selvittää oppivelvollisen hakeutumista ja opintojen aloittamista koskevat tiedot valtakunnallisista opinto-, *koulutus*- ja tutkintorekistereistä annetussa laissa (884/2017) tarkoitettuihin rekistereihin tallennettujen tietojen perusteella. Oppivelvollisen tulee koulutuksen järjestäjän pyynnöstä toimittaa selvitys hakeutumisesta ja opintojen aloittamisesta, jos tiedot eivät käy ilmi edellä tarkoitetuista rekistereistä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

..

4.

Laki

varhaiskasvatuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan varhaiskasvatuslain (540/2018) 68 §:n 4 momentti, 71 § ja 72 §:n 5 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

68 §

68 §

Tietojen tallentaminen tietovarantoon

Tietojen tallentaminen tietovarantoon

Tallennettaessa henkilöstä ensimmäistä kertaa tässä laissa tarkoitettuja tietoja tiedon tallentajan tulee saada Opetushallitukselta tieto henkilön oppijanumerosta. Jos henkilöllä ei ole oppijanumeroa, tulee Opetushallituksen luoda oppijanumero valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain (884/2017) 3 §:n mukaisesti.

Tallennettaessa henkilöstä ensimmäistä kertaa tässä laissa tarkoitettuja tietoja tiedon tallentajan tulee saada Opetushallitukselta tieto henkilön oppijanumerosta. Jos henkilöllä ei ole oppijanumeroa, tulee Opetushallituksen luoda oppijanumero valtakunnallisista opinto-, *koulutus*- ja tutkintorekistereistä annetun lain (884/2017) 3 §:n mukaisesti.

71 §

71 §

Tietojen tarkistaminen muista tietolähteistä

Tietojen tarkistaminen muista tietolähteistä

Kunnan, kuntayhtymän tai yksityisen palvelujentuottajan tallentamien 70 §:ssä tarkoitettujen yksilöinti- ja yhteystietojen sekä lapsen huoltajan oikeuksien tarkistamiseksi tietovarantoon tulee luovuttaa tarvittavat tiedot valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain mukaisesta oppijanumerorekisteristä.

Kunnan, kuntayhtymän tai yksityisen palvelujentuottajan tallentamien 70 §:ssä tarkoitettujen yksilöinti- ja yhteystietojen sekä lapsen huoltajan oikeuksien tarkistamiseksi tietovarantoon tulee luovuttaa tarvittavat tiedot valtakunnallisista opinto-, *koulutus*- ja tutkintorekistereistä annetun lain mukaisesta oppijanumerorekisteristä.

72 §

72 §

Tietovarannon tietojen säilytysaika

Tietovarannon tietojen säilytysaika

Oppijanumero sekä ne yksilöivät tunnistetiedot, joiden perusteella oppijanumero on annettu, säilytetään oppijanumerorekisterissä siten kuin valtakunnallisista opinto- ja

Oppijanumero sekä ne yksilöivät tunnistetiedot, joiden perusteella oppijanumero on annettu, säilytetään oppijanumerorekisterissä siten kuin valtakunnallisista opinto-, *koulutus*- ja

Voimassa oleva laki

Ehdotus

tutkintorekistereistä annetussa laissa
säädetään.

tutkintorekistereistä annetussa laissa
säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20
..

5.

Laki

ammattillisesta koulutuksesta annetun lain 109 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 109 a §:n 1 momentti,
sellaisena kuin se on laissa 569/2019, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

109 a §

109 a §

*Tietojensaantioikeus opiskelijan
henkilökohtaisesta osaamisen
kehittämissuunnitelmasta*

*Tietojensaantioikeus opiskelijan
henkilökohtaisesta osaamisen
kehittämissuunnitelmasta*

Koulutuksen järjestäjällä on oikeus saada teknisen rajapinnan avulla tai muussa sähköisessä muodossa tiedot opiskelijansa henkilökohtaisista osaamisen kehittämissuunnitelmista. Tiedoilla tarkoitetaan valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain (884/2017) 9 §:n nojalla tietovarantoon tallennettuja henkilökohtaisiin osaamisen kehittämissuunnitelmiin sisältyviä tietoja.

Koulutuksen järjestäjällä on oikeus saada teknisen rajapinnan avulla tai muussa sähköisessä muodossa tiedot opiskelijansa henkilökohtaisista osaamisen kehittämissuunnitelmista. Tiedoilla tarkoitetaan valtakunnallisista opinto-, *koulutus-* ja tutkintorekistereistä annetun lain (884/2017) 9 §:n nojalla tietovarantoon tallennettuja henkilökohtaisiin osaamisen kehittämissuunnitelmiin sisältyviä tietoja.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

6.

Laki

ammattikorkeakoululain 28 a ja 28 c §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ammattikorkeakoululain (932/2014) 28 a §:n 1 momentti ja 28 c §:n 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 28 a §:n 1 momentti laissa 1368/2018 ja 28 c §:n 2 momentti laissa 257/2015, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

28 a §

28 a §

Yhteishaku ja erillisvalinnat

Yhteishaku ja erillisvalinnat

Opiskelijoiden valinta ammattikorkeakoulututkintoon ja ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin järjestetään korkeakoulujen yhteishaussa. Yhteishaussa käytetään valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetussa laissa (884/2017) tarkoitettua opiskelijavalintarekisteriä. Yhteishaun toimittamisesta ja siihen liittyvistä menettelyistä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Opiskelijoiden valinta ammattikorkeakoulututkintoon ja ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin järjestetään korkeakoulujen yhteishaussa. Yhteishaussa käytetään valtakunnallisista opinto-, *koulutus-* ja tutkintorekistereistä annetussa laissa (884/2017) tarkoitettua opiskelijavalintarekisteriä. Yhteishaun toimittamisesta ja siihen liittyvistä menettelyistä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

28 c §

28 c §

Opiskelupaikan vastaanottaminen

Opiskelupaikan vastaanottaminen

Opiskelijaksi hyväksytyn on ammattikorkeakoulun hyväksymisilmoituksessa mainittavan määräajan kuluessa ilmoitettava ammattikorkeakoululle opiskelupaikan vastaanottamisesta tai hän menettää opiskelupaikkansa. Ammattikorkeakoulun on viipymättä merkittävä tieto opiskelupaikan vastaanottamisesta opiskelijavalintarekisteristä, korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain 1 §:ssä tarkoitettuun korkeakoulujen hakurekisteriin.

Opiskelijaksi hyväksytyn on ammattikorkeakoulun hyväksymisilmoituksessa mainittavan määräajan kuluessa ilmoitettava ammattikorkeakoululle opiskelupaikan vastaanottamisesta tai hän menettää opiskelupaikkansa. Ammattikorkeakoulun on viipymättä merkittävä tieto opiskelupaikan vastaanottamisesta *valtakunnallisista opinto-, koulutus- ja tutkintorekistereistä annetun lain 17 §:ssä* tarkoitettuun korkeakoulujen hakurekisteriin.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 ____.

7.

Laki

yliopistolain 36 a ja 38 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yliopistolain (558/2009) 36 a §:n 1 momentti ja 38 §:n 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 36 a §:n 1 momentti laissa 1367/2018 ja 38 §:n 2 momentti laissa 256/2015, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

36 a §

36 a §

Yhteishaku ja erillisvalinnat

Yhteishaku ja erillisvalinnat

Tutkintoon johtavan koulutuksen opiskelijavalinta järjestetään korkeakoulujen yhteishakuna lukuun ottamatta valintaa jatkotutkintoon johtavaan koulutukseen. Yhteishaussa käytetään valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetussa laissa (884/2017) tarkoitettua opiskelijavalintarekisteriä. Yhteishaun toimittamisesta ja siihen liittyvistä menettelyistä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Tutkintoon johtavan koulutuksen opiskelijavalinta järjestetään korkeakoulujen yhteishakuna lukuun ottamatta valintaa jatkotutkintoon johtavaan koulutukseen. Yhteishaussa käytetään valtakunnallisista opinto-, *koulutus-* ja tutkintorekistereistä annetussa laissa (884/2017) tarkoitettua opiskelijavalintarekisteriä. Yhteishaun toimittamisesta ja siihen liittyvistä menettelyistä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

38 §

38 §

Opiskelupaikan vastaanottaminen

Opiskelupaikan vastaanottaminen

Opiskelijaksi hyväksytyn on yliopiston hyväksymisilmoituksessa mainittavan määräajan kuluessa ilmoitettava yliopistolle opiskelupaikan vastaanottamisesta. Jollei opiskelijaksi hyväksytty tee ilmoitusta määräajassa, hän menettää opiskelupaikkansa. Yliopiston on viipymättä merkittävä tieto opiskelupaikan vastaanottamisesta opiskelijavalintarekisteristä, korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain 1 §:ssä tarkoitettuun korkeakoulujen hakurekisteriin.

Opiskelijaksi hyväksytyn on yliopiston hyväksymisilmoituksessa mainittavan määräajan kuluessa ilmoitettava yliopistolle opiskelupaikan vastaanottamisesta. Jollei opiskelijaksi hyväksytty tee ilmoitusta määräajassa, hän menettää opiskelupaikkansa. Yliopiston on viipymättä merkittävä tieto opiskelupaikan vastaanottamisesta *valtakunnallisista opinto-, koulutus- ja tutkintorekistereistä annetun lain 17 §:ssä* tarkoitettuun korkeakoulujen hakurekisteriin.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

8.

Laki

vapaasta sivistystyöstä annetun lain 6 b ja 6 c §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) 6 b § ja 6 c §:n 4 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 6 b § laissa 479/2021 ja 6 c §:n 4 momentti laissa 1212/2023, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 b §

Opetuksen ja koulutuksen valtakunnalliseen tietovarantoon tallennettavan koulutuksen laajuus ja arviointi

Tallennettaessa vapaan sivistystyön muita kuin tämän lain 7 a luvussa taikka oppivelvollisuuslain (1214/2020) 5 §:n 2 momentissa tarkoitettun koulutuksen tietoja valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain (884/2017) 2 luvun mukaiseen tietovarantoon koulutuksen laajuus on määriteltävä opintopisteinä ja se on kuvattava ja arvioitava osaamisperusteisesti. Koulutuksen laajuus määritellään opintopisteinä siten, että opiskelijan keskimäärin 27 tunnin työpanos vastaa yhtä opintopistettä. Opiskelijan osaaminen arvioidaan soveltaen, mitä tämän lain 25 g §:n 4 momentissa ja 25 k §:ssä säädetään. Osaaminen arvioidaan arvosanalla hyväksytty tai hylätty taikka asteikkoarvioinnilla.

6 c §

Vapaan sivistystyön osaamismerkki

Tiedot osaamismerkkien suorituksista voidaan tallentaa valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain 2 luvun mukaiseen tietovarantoon.

6 b §

Opetuksen ja koulutuksen valtakunnalliseen tietovarantoon tallennettavan koulutuksen laajuus ja arviointi

Tallennettaessa vapaan sivistystyön muita kuin tämän lain 7 a luvussa taikka oppivelvollisuuslain (1214/2020) 5 §:n 2 momentissa tarkoitettun koulutuksen tietoja valtakunnallisista opinto-, *koulutus-* ja tutkintorekistereistä annetun lain (884/2017) 2 luvun mukaiseen tietovarantoon koulutuksen laajuus on määriteltävä opintopisteinä ja se on kuvattava ja arvioitava osaamisperusteisesti. Koulutuksen laajuus määritellään opintopisteinä siten, että opiskelijan keskimäärin 27 tunnin työpanos vastaa yhtä opintopistettä. Opiskelijan osaaminen arvioidaan soveltaen, mitä tämän lain 25 g §:n 4 momentissa ja 25 k §:ssä säädetään. Osaaminen arvioidaan arvosanalla hyväksytty tai hylätty taikka asteikkoarvioinnilla.

6 c §

Vapaan sivistystyön osaamismerkki

Tiedot osaamismerkkien suorituksista voidaan tallentaa valtakunnallisista opinto-, *koulutus-* ja tutkintorekistereistä annetun lain 2 luvun mukaiseen tietovarantoon.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

9.

Laki

taiteen perusopetuksesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan taiteen perusopetuksesta annetun lain (633/1998) 7 a §, sellaisena kuin se on laissa 945/2022, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

7 a §

Opetuksen ja koulutuksen valtakunnalliseen tietovarantoon tallennettavan koulutuksen laajuus

Tallennettaessa taiteen perusopetuksen tietoja valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain (884/2017) 2 luvun mukaiseen tietovarantoon koulutuksen laajuus on määriteltävä opintopisteinä. Koulutuksen laajuus määritellään opintopisteinä siten, että oppilaan keskimäärin 27 tunnin työpanos vastaa yhtä opintopistettä.

Ehdotus

7 a §

Opetuksen ja koulutuksen valtakunnalliseen tietovarantoon tallennettavan koulutuksen laajuus

Tallennettaessa taiteen perusopetuksen tietoja valtakunnallisista opinto-, *koulutus-* ja tutkintorekistereistä annetun lain (884/2017) 2 luvun mukaiseen tietovarantoon koulutuksen laajuus on määriteltävä opintopisteinä. Koulutuksen laajuus määritellään opintopisteinä siten, että oppilaan keskimäärin 27 tunnin työpanos vastaa yhtä opintopistettä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .